

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI
İŞLETME BİLİM DALI**

**TÜRKİYE İHRACATINDA ÜRÜN/ÜRÜN GRUPLARI REKABET
GÜÇLERİNİN AÇIKLANMIŞ KARŞILAŞTIRMALI ÜSTÜNLÜKLER (AKÜ)
ENDEKSİ KULLANILARAK ANALİZİ**

DOKTORA TEZİ

**Hazırlayan
Erol IŞIKÇI**

**Tez Danışmanı
Prof.Dr.M.Mithat ÜNER**

Ankara-2013

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI
İŞLETME BİLİM DALI**

**TÜRKİYE İHRACATINDA ÜRÜN/ÜRÜN GRUPLARI REKABET
GÜÇLERİNİN AÇIKLANMIŞ KARŞILAŞTIRMALI ÜSTÜNLÜKLER (AKÜ)
ENDEKSİ KULLANILARAK ANALİZİ**

DOKTORA TEZİ

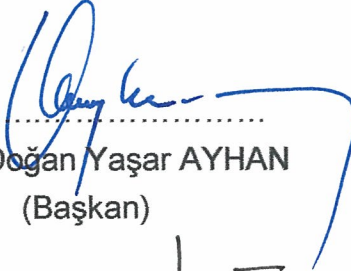
**Hazırlayan
Erol IŞIKÇI**

**Tez Danışmanı
Prof.Dr.M.Mithat ÜNER**

Ankara-2013

ONAY

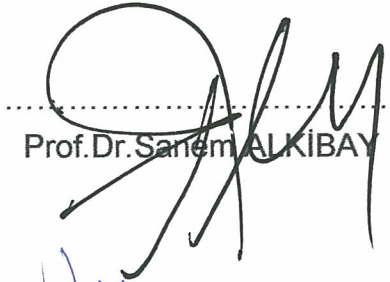
Erol IŞIKÇI tarafından hazırlanan “*Türkiye İhracatında Ürün/Ürün Grupları Rekabet Güçlerinin Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler (Akü) Endeksi Kullanılarak Analizi*” başlıklı bu çalışma, 19.09.2013 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda (oybirliği/oyçokluğu) ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından *İşletme Bilim* dalında *Doktora* tezi olarak kabul edilmiştir.

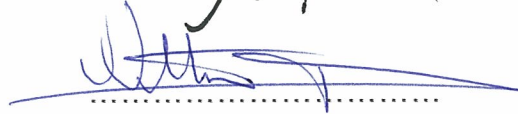
Prof.Dr.Doğan Yaşar AYHAN
(Başkan)

Prof.Dr.M.Mithat ÜNER
(Danışman)

Prof.Dr.Sanem ALKIBAY

Prof.Dr.Nurettin PARILTİ

Doç.Dr.Metehan TOLON

ÖZET

IŞIKÇI, Erol. “Türkiye İhracatında Ürün/Ürün Grupları Rekabet Güçlerinin Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler (Akü) Endeksi Kullanılarak Analizi”, Doktora Tezi, Ankara, 2013.

Bu çalışmada Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler (Revealed Comparative Advantages -RCA) teorisi kullanılarak, ihracatımıza konu olan ürün/ürün grupları için karşılaştırmalı analiz yapılması amaçlanmıştır. Çalışmada açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük katsayılarının belirlenmesinin yanı sıra, eğilimleri de belirtilerek statik bir analiz yerine zaman içindeki değişimlerin yönünün belirlenmesi amacıyla, gelecek döneme ilişkin kestirimlerin yapılabilmesinin sağlanması amaçlanmıştır.

Bu kapsamda, öncelikle uluslararası rekabet gücünü açıklamaya yönelik teorik ve güncel yaklaşımlar ele alınmış, daha sonra uluslararası rekabet gücünü ölçme metotları / endeksleri ile Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler kuramı incelenmiştir. Çalışmanın uygulama bölümünde daha önceki bölümlerde uluslararası rekabet gücü hakkında ayrıntılı olarak yapılan teorik değerlendirmeler hareketle, Açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler endeksi kullanılarak, Türkiye’nin ihracatta konu olan tüm ürün/ürün grupları bazında dünya genelindeki rekabet gücü düzeyi belirlenmiştir. Sonuç bölümünde elde edilen bulgulardan hareketle, dünya pazarındaki rakip ülkeler karşısında karşılaştırmalı üstünlüğü ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Özellikle, Türkiye’de ihracata konu olan ürün ve ürün gruplarının Dünya Pazarlarının göreceli büyüme ve küçülmesine göre sınıflandırılması uluslararası rekabet gücünün kazanılmasında geleceğe ışık tutabilecek şekilde önemli görülmekte ve bu çalışmayı diğer çalışmalardan farklı ve aynı zamanda özgün kılmaktadır.

Anahtar kelimeler: uluslararası rekabet gücü, ihracat ürünleri, Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler

ABSTRACT

IŞIKÇI, Erol. "Analyzing to Determine Competitive Forces of Turkey Exports Product / Product Groups by Using Revealed Comparative Advantage Index", PhD Thesis, Ankara, 2013.

In this study, Revealed Comparative Advantage (RCA) theory are used for analysing our export products / product groups and aimed to make comparative analysis. By the study, as well as the determination of the coefficients of comparative advantage, it is intended to provide an estimation for the direction of changes over time with the goal of identifying future periods by estimating trends rather than specifying them statically.

This study reviewed the literature on international competitiveness, theoretical and current approaches and then in the second part, international competitiveness of the measurement methods / theory of Revealed Comparative Advantage indices were examined. In the application part of the study, by using Revealed Comparative Advantage Index, all of which are subject to Turkey's exports of products / product groups were determined based on the level of competitiveness throughout the world. In the conclusion, the findings of the comparative advantage tried to put forward in the face of competing countries in the world's market.

In particular, the export of products and product groups, which are subject to classification according to relative growth of the world market and their revealed comparative advantages is seen very important in winning the comparative advantage and international competitiveness in the future, and at the same time this makes the study different from other studies.

Key words: international competitiveness, export products, Revealed Comparative Advantage

ÖNSÖZ

Öncelikle, bu çalışmanın her aşamasında engin bilgi birikimi, yakın ilgi ve önerileri ile beni yönlendiren tez danışmanım Prof. Dr. M. Mithat ÜNER'e tez çalışmam süresince, bilgisinin yanı sıra işine olan saygısı ve titizliği ve bu özelliklerinden edindiğim benim için çok kıymetli kazanımlarım için sonsuz teşekkür ederim.

Ayrıca, doktora tez izleme komitemde ve tez jürimde yer alan, tezin başarıyla tamamlanabilmesi için görüş ve düşünceleri ile bana yol gösteren değerli hocalarım Prof. Dr. Doğan Yaşar AYHAN, Prof. Dr. Sanem ALKİBAY, Prof. Dr. Nurettin PARILTI ve Doç. Dr. Metehan TOLON'a da teşekkür ederim.

Son olarak, tüm doktora programı süresince beni her zaman teşvik eden hayat arkadaşım, sevgili eşim YASEMİN ile tatlı oğullarım TOLGA ve METE'ye gösterdikleri destek ve özveri için teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	viii
TABLolar.....	ix
ŞEKİLLER.....	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASILAŞMA YAKLAŞIMLARI VE ULUSLARARASI REKABET GÜCÜ KAVRAMI

1.1. ULUSLARARASILAŞMAYA YÖNELİK TEORİK YAKLAŞIMLAR	5
1.1.1. Klasik Teoriler.....	7
1.1.1.1. Merkantilizm.....	8
1.1.1.2. Fizyokrasi.....	9
1.1.1.3. Mutlak Üstünlükler Teorisi.....	10
1.1.1.4. Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi.....	12
1.1.1.5. Faktör Donatımı Teorisi.....	15
1.1.1.6. Uluslararası Ürün Hayat Eğrisi Teorisi.....	19
1.1.2. Güncel Teoriler.....	21
1.1.2.1. Ulusların Rekabet Üstünlüğü ve Porter'ın Elmas Modeli.....	22
1.1.2.2. Yeni Ticaret Teorisi.....	27
1.1.2.2.1. Ölçek Ekonomileri Teorisi.....	29
1.1.2.2.2. Monopolcü Rekabet.....	31
1.2. ULUSLARARASI REKABET GÜCÜ KAVRAMI.....	33
1.2.1. Rekabet Gücü Tanımlamaları	34

1.2.2. İşletme, Endüstri ve Küme Düzeyinde Uluslararası Rekabet Gücü Tanımlamaları.....	39
1.2.2.1. İşletme Düzeyinde Rekabet Gücü.....	40
1.2.2.2. Endüstri Düzeyinde Rekabet Gücü	43
1.2.2.3. Küme Düzeyinde Rekabet Gücü	44
1.2.3. ULUSLARARASI REKABET GÜCÜNÜN UNSURLARI VE BELİRLEYİCİLERİ.....	46

İKİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI REKABET GÜCÜ HESAPLAMALARI VE AÇIKLANMIŞ KARŞILAŞTIRMALI ÜSTÜNLÜKLER (AKÜ) ENDEKSİ

2.1. ULUSLARARASI REKABET GÜCÜ ÖLÇME METODLARI / GÖSTERGELERİ.....	61
2.1.1. Dünya Ekonomik Forumu Endeksi	61
2.1.1.1. Küresel Rekabet Endeksi Metodolojisi.....	62
2.1.1.2. Küresel Rekabet Raporu Ülke Sınıflandırması.....	67
2.1.2. Uluslararası Yönetim Geliştirme Merkezi (IMD) endeksi....	69
2.1.3. Rekabet Gücü Ölçümünde Kullanılan Diğer Endeksler.....	72
2.1.3.1. Balassa Endeksi (RCA) ve Türevleri	73
2.1.3.1.1. Nispi İhracat Avantajı Endeksi (RXA).....	74
2.1.3.1.2. Nispi İthalat Nüfuz Endeksi (RMP).....	75
2.1.3.1.3. Nispi Ticaret Avantajı Endeksi (RTA).....	75
2.1.3.2. İhracatta Uzmanlaşma (ESI) Endeksi.....	76
2.1.3.3. İhracat Benzerlik Endeksi (EMS).....	76
2.1.3.4. Rekabet Gücünün Diğer Göstergeleri.....	77
2.2. AÇIKLANMIŞ KARŞILAŞTIRMALI ÜSTÜNLÜKLER ENDEKSİ.....	78
2.3. AÇIKLANMIŞ KARŞILAŞTIRMALI ÜSTÜNLÜKLER (AKÜ) ENDEKSİ KULLANILARAK YAPILMIŞ ÇALIŞMALARIN İNCELENMESİ.....	81
2.3.1. Uluslararası Bazda Yapılan Çalışmalar.....	82
2.3.2. Türkiye’de Yapılan Çalışmalar.....	85

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’NİN İHRACATINA KONU OLAN ÜRÜN/ÜRÜN GRUPLARININ REKABET GÜÇLERİNİN AÇIKLANMIŞ KARŞILAŞTIRMALI ÜSTÜNLÜKLER (AKÜ) ENDEKSİ KULLANILARAK ANALİZİ

3.1. Araştırmanın Konusu ve Önemi.....	95
3.2. Araştırma Problemi.....	98
3.3. Araştırmanın Amacı.....	99
3.4. Araştırmanın Varsayımları.....	99
3.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	100
3.6. Araştırmanın Yöntemi.....	100
3.6.1. Verilerin Toplanması.....	101
3.6.1.1. İkincil Veri Kullanımına Gerekçeler.....	101
3.6.2. Verilerin Analiz Edilmesi	102
3.6.2.1. Ürün Sınıflandırma Matrisi.....	104
3.7. İHRACATIMIZA KONU OLAN ÜRÜN/ÜRÜN GRUPLARININ AÇIKLANMIŞ KARŞILAŞTIRMALI ÜSTÜNLÜKLER (AKÜ) KATSAYILARINA GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ.....	106
3.8. İHRACATIMIZA KONU OLAN ÜRÜN/ÜRÜN GRUPLARININ ÜRÜN SINIFLANDIRMA MATRİSİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ....	130
3.8.1. Gelişen Dünya Pazarında Karşılaştırmalı Rekabet Üstünlüğümüz Olan Ürün/Ürün Grupları.....	133
3.8.2. Gelişen Dünya Pazarında Karşılaştırmalı Rekabet Üstünlüğümüz Bulunmayan Ürün/Ürün Grupları.....	135
3.8.3. Daralan Dünya Pazarında Karşılaştırmalı Rekabet Üstünlüğümüz Olmayan Ürün/Ürün Grupları.....	138
3.8.4. Daralan Dünya Pazarında Karşılaştırmalı Rekabet Üstünlüğümüz Olan Ürün/Ürün Grupları.....	142

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuçların Yorumlanması.....	145
Gelecekte Yapılacak Araştırmalar için Öneriler.....	171
KAYNAKÇA.....	172
EKLER.....	188

EK-A Ulusal / Uluslararası Düzeyde Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük (AKÜ) katsayısı / [Revealed Comparative Advantage (RCA) Index] kullanılarak Yapılan Araştırmaların Kronolojik Sunumu.....	188
EK-B STIC Revize 3 İki Haneli Düzeyde Ürün/ürün gruplarının 2003-2012 Dönemi AKÜ Katsayıları.....	197
EK-C Uluslararası Standart Ticaret Sınıflaması (Standard International Trade Classification-SITC) Revize 3: İki Haneli Düzeyde Ürün/Ürün Grupları.....	207
EK-D Araştırmalarda Kullanılan Veri Tabanları.....	238

SİMGELER VE KISALTMALAR

AKÜ	Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler
DYSY	Doğrudan Yabancı Semaye Yatırımı
IMD	International Institute for Management Development (Uluslararası Yönetim Geliştirme Merkezi)
IMF	International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
ISIC	International Standard Industrial Classification
OECD	Organization for Economic Co-operation and Development (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı)
RCA	Revealed Comperative Advantage
SITC	Standart International Trade Classification
UN COMTRADE	United Nations Commodity Trade Statistics Database (Birleşmiş Milletler COMTRADE Veri Tabanı)
USTS	Uluslararası Standart Ticaret Sınıflaması
WEF	World Economic Forum (Dünya Ekonomik Forumu)
WTO	World Trade Organization (Dünya Ticaret Örgütü - DTÖ)

TABLOLAR

Tablo 1.1. Rekabet Gücü Tanımları.....	36
Tablo 1.2. Porter'a göre Rekabetçi Gelişmenin Dört Aşaması.....	55
Tablo 2.1. Küresel Rekabet İndeksi Ana Değerlendirme Kriterleri.....	63
Tablo 2.2. Ülkelerin Gelişmişlik Düzeyini Belirlemeye Yönelik Kişi Başına Gayri Safi Milli Hâsıla Aralıkları (ABD \$).....	65
Tablo 2.3. Gelişmişlik Düzeyine Göre Kullanılan Faktör Ağırlıkları.....	66
Tablo 2.4. Küresel Rekabet İndeksinin ilk 10 sıralaması (2004-2012).....	67
Tablo 2.5. Ekonomik Gelişme Düzeylerine Göre Ülkeler.....	68
Tablo 3.1. SITC Rev.3 sınıflandırmasına göre İhraç ürün/ürün gruplarının son 10 Yıllık Döneme Ait Hesaplanmış AKÜ Değerleri.....	107
Tablo 3.2. Güçlü Karşılaştırmalı Üstünlüğe Sahip Olduğumuz Ürün/ürün Grupları.....	109
Tablo 3.3. Orta derecede Karşılaştırmalı Üstünlüğe Sahip Olduğumuz Ürün/ürün Grupları.....	112
Tablo 3.4. Zayıf Karşılaştırmalı Üstünlüğe Sahip Olduğumuz Ürün/ürün Grupları.....	116
Tablo 3.5. Karşılaştırmalı Rekabet Gücü Dezavantajı Olan Ürün/ürün Grupları	125
Tablo 3.6. Gelişen Dünya Pazarında Karşılaştırmalı Rekabet Üstünlüğümüz Olan Ürün/Ürün Grupları.....	134
Tablo 3.7. Gelişen Dünya Pazarında Karşılaştırmalı Rekabet Üstünlüğü Bulunmayan Ürün/Ürün Grupları.....	137
Tablo 3.8. Daralan Dünya Pazarında Karşılaştırmalı Rekabet Üstünlüğü Bulunmayan Ürün/Ürün Grupları.....	140

Tablo 3.9. Daralan Dünya Pazarında Karşılaştırmalı Rekabet Üstünlüğümüz olan Ürün/Ürün Grupları.....	143
Tablo 4.1. Dünya İhracatında Türkiye'nin Yeri (Milyar \$).....	145
Tablo 4.2. Karşılaştırmalı Üstünlük Bulunan Ürün Gruplarının Dünya ve Türkiye pazarı Büyümelerinin Karşılaştırılması(SITC,Rev.3)(2011-2003)..	147
Tablo 4.3. Karşılaştırmalı Dezavantajımız Olan Ürün Gruplarının Dünya ve Türkiye Pazarı Büyümelerinin Karşılaştırılması(SITC,Rev.3)(2011-2003)..	149
Tablo 4.4. Ürün/ürün Gruplarının AKÜ katsayıları ve Ticaret Hacimlerine göre Sıralanması	152
Tablo 4.5. Dünya İhracatında En Yüksek Paya Sahip İlk On Ürün Grubu (SITC, Rev.3)(USD) (2011)	154
Tablo 4.6. Türkiye'nin İhracatında En Yüksek Paya Sahip ilk On Ürün (SITC, Rev.3) (USD) (2011)	154
Tablo 4.7. Gelişen Dünya Pazarında Karşılaştırmalı Rekabet Üstünlüğümüz Olan Ürün/Ürün Grupları.....	158
Tablo 4.8. Ülke Gruplarına Göre İhracat (Milyon \$).....	169
Tablo 4.9. Türkiye İhracatında ilk 10 Ülke.....	170

ŞEKİLLER

Şekil 1.1. Uluslararasılaşma Yaklaşımlarının Sınıflandırması.....	6
Şekil 1.2. Uluslararası Ticaret Teorilerinin Gelişimi.....	7
Şekil 1.3. Porter'in Elmas Modeli.....	24
Şekil 1.4. Porter'ın Ulusal Rekabetçi Gelişiminin 4 aşaması.....	54
Şekil 2.1. Gelişmişlik Seviyeleri Kategorileri.....	64
Şekil 3.1. Ürün Sınıflandırma Matrisi.....	104
Şekil 3.2. Giyim Eşyası ve Bunların Aksesuarları Ürün Grubunun Son 10 Yıllık AKÜ Katsayıları.....	109
Şekil 3.3. Hayvansal ve bitkisel gübreler ile tuz, kükürt vb. Mineral maddeler ürün grubunun son 10 yıllık AKÜ katsayıları.....	110
Şekil 3.4. Tekstil ürünleri (iplik, kumaş, yer kaplamaları, hazır eşya) Grubunun Son 10 yıllık AKÜ Katsayıları.....	111
Şekil 3.5. Meyve ve Sebzeler Ürün Grubunun Son 10 yıllık AKÜ Katsayıları.....	112
Şekil 3.6. Dokuma Elyafı Ürün Grubunun Son 10 yıllık AKÜ Katsayıları....	113
Şekil 3.7. Tütün ve Tütün Mamulleri Ürün Grubunun Son 10 yıllık AKÜ Katsayıları.....	116
Şekil 3.8. Prefabrik yapılar, Sıhhi su tesisatı, Isıtma ve Sabit Aydınlatma Cihazları Ürün Grubunun Son 10 yıllık AKÜ Katsayıları.....	113
Şekil 3.9. Demir ve Çelik Ürünleri Grubunun Son 10 Yıllık AKÜ Katsayıları.....	114
Şekil 3.10. Kauçuk ve Kauçuktan Eşya Ürünleri Grubunun Son 10 yıllık AKÜ Katsayıları.....	115
Şekil 3.11. Altın vb. Ürün Grubunun Son 10 yıllık AKÜ Katsayıları.....	117

Şekil 3.12. İşlem görmüş Hayvansal ve Bitkisel Katı/Sıvı Ürün Grubunun Son 10 yıllık AKÜ katsayıları.....	117
Şekil 3.13. İlk Şekillerde Olmayan Plastik Ürünleri Grubunun Son 10 yıllık AKÜ Katsayıları.....	118
Şekil 3.14. Taş, alçı, çimento, cam, seramik vb. Maddeden Eşya Ürünleri Grubunun Son 10 yıllık AKÜ Katsayıları.....	119
Şekil 3.15. Demir, çelik, bakır, nikel, alüminyum ve diğer adi metallerden Eşya Ürün Grubunun Son 10 yıllık AKÜ Katsayıları.....	119
Şekil 3.16. Motorlu kara taşıtları, bisikletler ve motosikletler aksam ve parçası ürün grubunun son 10 yıllık AKÜ katsayıları.....	120
Şekil 3.17. Çeşitli yenilebilir ürünler (yağ, homojenize ürünler, sos, maya vb.) ürün grubunun son 10 yıllık AKÜ katsayıları.....	121
Şekil 3.18. Hububat ve hububat ürünleri grubunun son 10 yıllık AKÜ katsayıları.....	121
Şekil 3.19. Şeker ve Şeker ürünleri grubunun son 10 yıllık AKÜ katsayıları.....	122
Şekil 3.20. Mobilya ve yatak takımları ürün grubunun son 10 yıllık AKÜ katsayıları.....	123
Şekil 3.21. Uçucu yağlar, parfüm ve kozmetik ürünleri grubunun son 10 yıllık AKÜ katsayıları.....	123
Şekil 3.22. İnorganik kimyasal ürünler grubunun son 10 yıllık AKÜ katsayıları.....	124
Şekil 3.23. Mantar, odun ve kereste ürün grubunun son 10 yıllık AKÜ katsayıları.....	127
Şekil 3.24. Fotoğraf ve sinemacılıkta kullanılan alet, cihaz vb. ile optik eşya ürün grubunun son 10 yıllık AKÜ katsayıları.....	128
Şekil 3.25. Büro makinaları ve otomatik veri işleme makinaları ürün grubunun son 10 yıllık AKÜ katsayıları.....	128

Şekil 3.26. Kağıt hamuru ve kullanılmış kağıt ürün grubunun son 10 yıllık AKÜ katsayıları.....	129
Şekil 3.27. Taş, kok ve briket kömürü ürün grubunun son 10 yıllık AKÜ katsayıları.....	133
Şekil 3.28. SITC Sınıflamasına Göre 2003-2012 Yılları Arasında İhracatımıza Konu Olan Ürün/Ürün Gruplarının Ürün Sınıflandırma Matrisi Dağılımları.....	131
Şekil 3.29. SITC Sınıflamasına Göre 2003-2012 Yılları Arasında İhracatımıza Konu Olan Ürün/Ürün Gruplarının Ürün Sınıflandırma Matrisi Dağılımları.....	132
Şekil 3.30. Gelişen Dünya Pazarında Karşılaştırmalı Rekabet Üstünlüğümüz Olan Ürün/Ürün Grupları.....	133
Şekil 3.31. Gelişen Dünya Pazarında Karşılaştırmalı Rekabet Üstünlüğümüz Bulunmayan Ürün/Ürün Grupları.....	136
Şekil 3.32. Daralan Dünya Pazarında Karşılaştırmalı Rekabet Üstünlüğümüz Bulunmayan Ürün/Ürün Grupları.....	139
Şekil 3.33. Daralan Dünya Pazarında Karşılaştırmalı Rekabet Üstünlüğümüz Olan Ürün/Ürün Grupları.....	142

GİRİŞ

Rekabet insanın ve toplumların daha iyi başarma yarışında en önemli itici güçlerinden birisidir. Rekabet konusu itibariyle bireylerden, piyasalarda yarışan işletmelere ve dünya pazarındaki pay sahibi ülkelere kadar herkesi ve her şeyi kapsamaktadır.

Günümüzün gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomilerinde rekabetçi üstünlük yaratmak kalkınma politikalarının önemli bir konusu olmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri (ABD), İngiltere, Belçika, İtalya, Hollanda ve Japonya gibi pek çok ülkede, rekabet gücünü belirleyen faktörleri değerlendirmek ve bunları geliştirmek üzerine politikalar geliştirmek resmi kurumların görevi haline gelmiştir. Bu konuda ABD, ekonominin rekabet gücünü raporlamak ve desteklemek üzere devlete bağlı Rekabet Politikası Konseyi oluşturarak öncülük yapmıştır. Benzer şekilde Avrupa Komisyonu, Avrupa Rekabet Konseyi'ni oluşturmuş ve Avrupa Birliği (AB) ekonomisinin performansı üzerine düzenli rekabet raporları hazırlamaya başlamıştır. Bunun gibi rekabet gücünün kaynakları ve bunların ölçümü üzerine çalışan bir çok özel organizasyon ve danışman kuruluş (Dünya Ekonomik Forumu-İsviçre, Rekabetçilik Enstitüsü-İspanya, Rekabetçilik Konseyi-ABD, Strateji ve Rekabetçilik Enstitüsü-ABD) faaliyet göstermeye başlamıştır (Kitson ve diğerleri: 2004:991).

Rekabetin son dönemlerde hemen her alana yayılmış olması, ülkelerin bu alanda bir stratejiye ihtiyaç duymalarına neden olmuştur. Bugün ülkelerin refah düzeylerini belirleyen faktörlerin başında ülkelerin ihracat yetenekleri ve küresel piyasalardaki rekabetçi durumları gelmektedir.

Bir ülkede refahın ana kaynağı üretimdir. Ancak refahın sağlanması üretim yeteneğinin yanı sıra üretilen mal ve hizmetlere yurt içi ve yurt dışı

talebin olması, pazarlanıp satışının gerçekleşmesini gerektirmektedir. Artan şekilde küreselleşen dünya ekonomisi içinde geçmişten çok daha fazla dışa açık olan ulusal ekonomilerin kalkınması, iç faktörler kadar dış faktörlerce de belirlenmektedir. Uluslararası ticaretin artışıyla birlikte tüketim ve üretimin büyük kısmı ithal ve ihraç edilmektedir. Küresel ekonomi artan bir yoğunlukla ve ulusal sınırlardan bağımsız bir şekilde görünmez bir ağ ticareti, yatırımları, finansman ve diğer ekonomik faaliyetleri şekillendirmektedir (Frieden, 2006:15).

Rekabet gücünün artması, ülke ekonomisinde zincirleme bir reaksiyonun oluşmasına yol açmaktadır. Bu artış üretim ve ihracatta gelişmeye neden olmakta, karlılığın büyümesine böylece yatırımlarda hızlanmaya ve istihdamın gelişmesine etki etmektedir. Bu nedenle rekabet gücünün artması; üretim verimliliğinin artmasına, yaşam standartlarının iyileşmesine ve istihdamın geliştirilmesine katkı sağlayabilir. Bu nedenle küresel rekabet gücü kazanılması ülkenin ekonomik başarısının da belirleyicisi olacaktır.

Küresel ekonomik ortamın temel özelliklerinden olan küresel ekonomik bütünleşme süreci, hükümetlerin ekonomik kalkınma politikaları konusunda düşüncelerini de etkilemiştir. Bu kapsamda dünya ekonomisi ve uluslararası ekonomik entegrasyonun gereklilikleri artık eskisinden çok daha önemlidir. Gerçekten de pek çok gelişmekte olan ülkede endüstrileşme ve yoksullukla ilgili geleneksel kalkınma kaygılarının yerini *uluslararası rekabetçilik* hedefi almıştır (Rodrik,2000:13). Dolayısıyla günümüzde *refah devletinden rekabetçi devlete* doğru bir yönelişten söz etmek mümkündür.

Dünya genelinde her geçen gün dış ticaretteki rekabetin artması, ülke ekonomilerinin başarısı konusunda uluslararası rekabet gücü kavramına anahtar bir rol yüklemektedir. Rekabet gücü konusuna verilen önemin artmasıyla birlikte rekabet ve rekabet gücü konuları üzerinde yapılan araştırmaların sayısında büyük artış görülmüştür. Çeşitli bilim disiplinleri bu

konuya değişik bakış açıları getirmiş, ancak uluslararası rekabet gücü kıyaslaması ülkelerin fiyat ve fiyat dışı unsurlarına ait verilerin sağlıklı olarak temininde ve kıyaslanmasında yaşanan güçlükler nedeniyle ampirik çalışmalarda “Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük” (Revealed Comparative Advantage) kavramının kullanılması, sağlamış olduğu kolaylıklar nedeniyle her geçen gün daha fazla tercih edilir hale gelmiştir.

Ülkeler arası karşılaştırma yapılabilmesi için kullanılacak verilerin tüm ülkelerde geçerli standart tanım ve kapsamlara uygun olması gerekmektedir. Bu nedenle uluslararası kuruluşlar tarafından geliştirilmiş çeşitli sınıflamalar mevcuttur: Faaliyet Sınıflamaları, Ürün Sınıflamaları, Dış Ticaret Sınıflamaları, Amaca göre Sınıflamalar, Coğrafi Sınıflamalar vb. Bu nedenle çalışmada dış ticaret sınıflamaları içinde yer alan ve ürün/ürün grupları bazında tasnif edilmiş Standart Uluslararası Ticaret Sınıflaması (Standard International Trade Classification-SITC) Rev.3 verileri kullanılmıştır. Kullanılan tüm veriler Birleşmiş Milletler tarafından servis hizmeti verilen UNCOMTRADE veri tabanı sunucusundan alınmıştır.

Bu bağlamda, çalışmamızın birinci bölümde uluslararası rekabet gücünün kavramsal boyutu üzerindeki teorik tartışmalar ile rekabet gücünün tanımı, unsurları ve belirleyicileri, Porter yaklaşımı ve uluslararası rekabet gücünü ölçme metotları açıklanmaya çalışılacaktır. Kuramsal çerçevenin ele alındığı ikinci bölümde ilgili literatür incelenerek birlikte rekabet gücünün ölçüm yöntemleri ve analizlerde kullanılan gösterge ve değişkenler hakkında bilgi verilmiş, ayrıca Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi (AKÜ) detaylı olarak incelenmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde Dünya pazarındaki artış ve azalışları dikkate alarak tarafımızca oluşturulan “*Ürün Sınıflandırma Matrisi*” kullanılmış ve Türkiye ihracatına konu olan ürün/ürün grupları özelinde açıklamalara yer verilmiştir. Ayrıca genişleyen veya daralan Dünya pazarlarında ihracata konu olan ürün/ürün gruplarının (AKÜ) katsayıları kullanılarak uluslararası rekabet gücü ölçülmüş, Türkiye’nin uluslararası piyasalarda durumu ürün sınıflandırma matrisi yardımıyla ortaya

konularak ürün grupları bazında analizler yapılmıştır. Çalışmada son olarak elde edilen sonuçların genel değerlendirilmesi ve yorumu yapılarak, bundan sonra yapılacak çalışmalara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Uluslararası rekabet kavramı ve içeriğinin irdelenmesi, rekabet gücünü soyut bir kavram olmaktan çıkararak çalışmaya derinlik katmakta ve diğer çalışmalardan farklılaştırmaktadır. Ayrıca Ürün Sınıflandırma Matrisi ile elde edilen bulgularla rekabet gücünü artırıcı politikalara ışık tutulması hedeflenmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASILAŞMA YAKLAŞIMLARI VE ULUSLARARASI REKABET GÜCÜ KAVRAMI

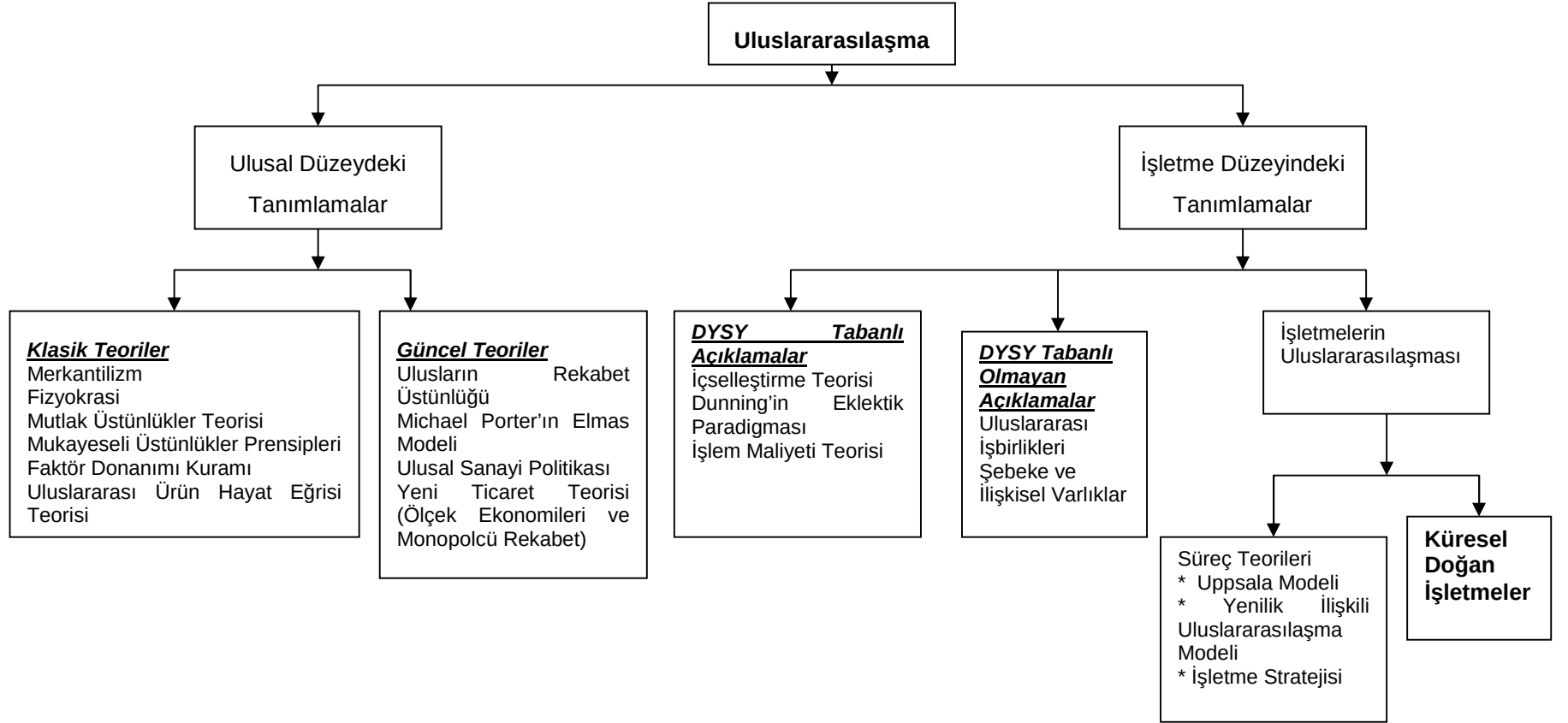
1.1. ULUSLARARASILAŞMAYA YÖNELİK TEORİK YAKLAŞIMLAR

Uluslararası faaliyetleri tanımlamaya ve açıklamaya yönelik geliştirilmiş kuramları makro ve mikro olmak üzere iki başlık altında ele almak mümkündür. Makro açıdan dış ticareti ele alan kuramlar, tanımlamayı ulusal düzeyde yaparken, ulusların niçin dış ticaret faaliyetlerine katıldığını ve faaliyetlerinde ulusların nasıl rekabet üstünlüğü sağlayabileceği sorgulanmaktadır. Diğer taraftan dış ticareti mikro açıdan ele alan kuramlar konuyu işletme açısından ele alarak işletmelerin nasıl ve niçin uluslararasılaştığı ve rekabet üstünlüğünü nasıl sağladığı ve sürdürdüğü sorularını kendine araştırma konusu yapmıştır (Cavusgil, Knight, Riesenberger, 2008:94-95).

Bu kapsamda öncelikle uluslararasılaşma kavramı ulusal düzeyde ele alınarak bu alandaki klasik ve güncel teoriler incelenecek; daha sonraki bölümde ise rekabet kavramı ile rekabet gücü ele alınarak uluslararası rekabet gücünün unsur ve belirleyicileri tartışılacaktır.

Uluslararasılaşmanın makro ve mikro açıdan ele alınması ve ana başlıklar altındaki kuramların ayrımı aşağıdaki şekilde görülmektedir. Şekil 1.1'den de görüldüğü üzere, ulusal düzeydeki tanımlamalar kendi içinde klasik ve güncel olmak üzere iki grupta toplanmıştır. Bu kapsamda, ilk olarak ulusların niçin dış ticaret faaliyetlerine katıldığını ve faaliyetlerinde ulusların nasıl rekabet üstünlüğü sağlayabileceğini sorgulayan dış ticareti *makro açıdan* ele alan kuramlar incelenmiştir.

Şekil 1.1. Uluslararasılaşma Yaklaşımlarının Sınıflandırması

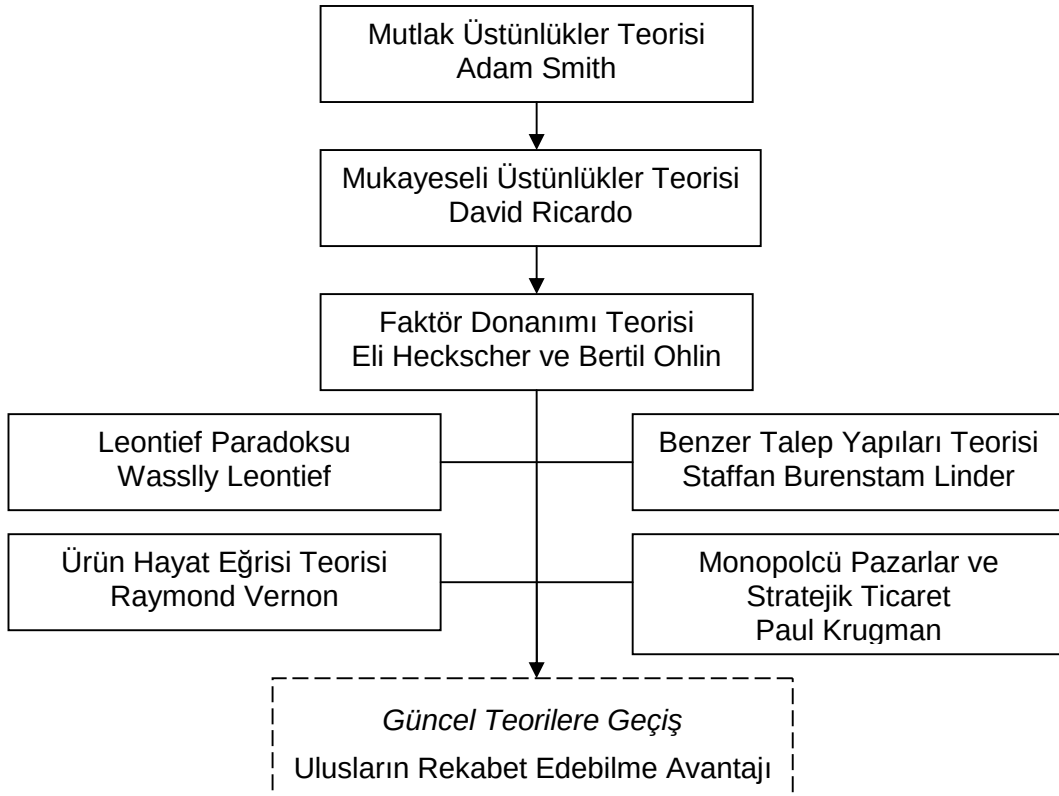
Kaynak: Cavusgil, Knight, Riesenberger, 2008:95

1.1.1. Klasik Teoriler

Uluslararası rekabet gücünü belirleyen faktörler rekabet gücü teorisinde önemli yere sahip olan klasik yaklaşımlardan Adam Smith'in Mutlak Üstünlük, David Ricardo'nun Karşılaştırmalı Üstünlük, Heckscher-Ohlin-Samuelson Faktör Donatımı Teoremleri gibi günümüzdeki uluslararası alandaki rekabet gücünün temellerini açıklamaya çalışan farklı yaklaşımlar aşağıda açıklanmaktadır. Teorilerin ortak özelliği ulusların niçin ticaret faaliyetlerini yürüttüğü sorusuna cevap arıyor olmalarıdır. Klasik teorilerin başlıcaları; "merkantilizm", "fizyokrazi", "mutlak üstünlükler", "mukayeseli üstünlükler", "Heckscher ve Ohlin kuramları", ve "uluslararası ürün hayat eğrisi" teorileridir.

Merkantilizmden başlayarak güncel teorilere gelinceye kadar incelenen dönem klasik teorilerin yer aldığı dönemdir. (Bkz. Şekil 1.2)

Şekil 1.2. Uluslararası Ticaret Teorilerinin Gelişimi

Kaynak: Czinkota, Ronkainen, Moffet, 2005:152

1.1.1.1. Merkantilizm

Merkantilizm, 16. yüzyılda Batı Avrupa ülkelerinde Ortaçağın sonu, Sanayi Devriminin başladığı dönemde, feodalizmin yıkılışı ve yerine merkezi güçlü devletlerin kuruluşuyla kendini göstermiştir. Bu dönem, ulusların refahının büyük ölçüde sahip olduğu altın ve gümüş kaynaklarına bağlı olduğu (Cavusgil, Knight, Riesenberger, 2008), tarımın zenginliği artırıcı bir sektör olmadığı düşüncelerinin hüküm sürdüğü, ekonomik açıdan sermaye birikimi ve piyasa ekonomisi koşullarını hazırlayan ticari kapitalizmin geliştiği bir dönemdir (Mutlu, 2008).

Bu kapsamda Adam Smith'in "Ulusların Zenginliği" adlı eserinin yayınlandığı 1776 yılı ile John Stuart Mill'in "Politik İktisadın Prensipleri" adlı eserini yayınladığı 1843 yılı arası geçen dönemde Batı'da geliştirilen iktisadi düşünceye Klasik İktisadi Düşünce denir. Düşüncenin oluşmasına katkıları bulunmuş olan iktisatçılara da Klasik İktisatçılar denmektedir. Klasik iktisadi düşünce döneminde üretim tekniklerinde meydana gelen değişimler, uluslararası alanda ticari faaliyetlerin yoğunlaşmasına sebep olmuştur. Gelişmeler müdahaleci bir politikanın uygulanmasını savunan merkantilizmin yetersiz kalmasını da beraberinde getirmiştir (Smith, 1776).

Devletlerin zenginliği sağlamadaki temel hedefi değerli maden stoklarının olanaklar ölçüsünde çoğaltılmasıdır. Zenginliğin kaynağı ticarete aranırken, devletin ihracatı özendirerek arttırması, ithalatı ise ağır gümrük vergileri ile koruması gerekmektedir (Czinkota, Ronkainen, Moffett, 2005:150). Merkantilizmin dış ticaret politikasındaki temel ilkesi, devlet denetimi altında, ülkeye değerli maden girişini sağlayacak olan dış satımı arttırmak, ülkeden değerli maden çıkışına yol açacak olan dış alımı sınırlamaktır. Böylece, ülkelerin değerli maden stokları devamlı olarak artacak ve ülke devamlı olarak zenginleşecektir (Mutlu, 2008:35-37). Ancak bütün ülkelerin eş zamanlı olarak ihracat fazlası elde edemeyeceği ve değerli madenlerin belli bir zamanda sabit olacağı göz önünde bulundurulursa bir

ülke ancak diğer bir ülkenin zararı karşısında kazançlı çıkabilecektir (Czinkota, Ronkainen, Moffett, 2005:150).

Merkantilizm kârın üretim sürecinde değil, değişim süreci sonucunda elde edildiğini savunmaktadır. Mallar, emekle ifade edilen maliyetlerden daha yüksek fiyatlarda satıldığı için, maliyetlerin çok üstünde bir kazanç elde etme olanağı doğmuş olacak ve dış ticaret daha da önemli olacaktır (Öztürk, 2009:5-10).

1.1.1.2. Fizyokrasi

Ticari kapitalizm ve gelişmekte olan mutlak monarşinin iktisadi düşünce sistemini yansıtan Merkantilizmin başarısızlığa uğraması sonucu, özellikle Fransız reformcular tarafından yeni bir düşünce öne sürülmüştür. Girişimci çiftçileri ve büyük ölçekte üretim yapan tarımsal üreticiyi ön plana çıkarmayı hedefleyen yeni iktisadi düşünce, "*Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler*" ifadesi ile bilinen Fizyokrasi olarak adlandırılmıştır (Tüleykan, 2010:90).

Fizyokratların en temel özelliği bütün ekonomik ve sosyal hayata egemen bir doğal düzenin varlığına inanmalarıdır. Doğal kanunlara müdahale edilmediği müddetçe her şey yolunda gidecektir. Fizyokratlar da Merkantilistlerin yaptığı gibi servetin kaynağını aramış ve kaynağın mübadele sonucu değil üretim sonucu elde edilebileceğini öne sürmüşlerdir. Fizyokratlar, zenginliğin kaynağının para yerine doğada bulunacağını savunmuş ve tarımın önemine değinmişlerdir (Tüleykan, 2010:91).

Dış ticareti küçümseyen Fizyokratlar için asıl olan üretimdir. Merkantilist düşüncede devletin sağladığı gelirlerin yardımlarla desteklenen bir gelir olduğunu ve ulusal ekonomiye zarar verdiğini öne sürmüştür (Öztürk, 2009:10-11).

Düzenli ve devamlılığı ticari ilişkiler için almadan satışta ısrar etmenin anlamsız olduğunu ifade eden Fizyokratlar, Merkantilistlerin aksine serbest ticaretten yana bir düşünce ortaya koymaktadırlar. Satın almadan satmanın mümkün olmadığını, ithalatın da ihracat kadar önemli ve serbest olması gerektiğini ifade eden düşünce, bu yolla dış ticaretin fazla vermesine de olanak olmadığını savunmaktadır (Öztürk, 2009:12).

Fizyokratların, doğal düzenin uyumlu bir toplumsal ve ekonomik yaşam yaratacağına olan inançlarının etkilerini Klasik İktisadi Ekolde de görmek mümkündür. Klasik İktisatçılar Fizyokratların düşüncelerinden geniş çapta yararlanmışlardır. Fizyokratlar tarafından iktisadi olayların açıklanması, tabiat kanunlarına benzetilmesi ve bununda evrensel olduğu fikri, klasik iktisatçıların iktisadi görüşlerinin temel esaslarının oluşmasına ortam hazırlamıştır. Fizyokrat düşünürler, Merkantilist düşünürlerle göre daha tutarlı teoriler üretmişler ise de, tacir ve sanayici kesimi kısır sınıf saymalarını kabul etmek mümkün değildir (Tüleykan, 2010:90).

1.1.1.3. Mutlak Üstünlükler Teorisi

The Wealth of Nations (1776) adlı eseriyle büyük bir çığır açan *Adam Smith*'e göre iki ülke arasındaki iki ürünlü ticaret modeli, ülkelerin sahip oldukları *mutlak üstünlüklere* göre gerçekleşir (*Theory of Absolute Advantages*). Buna göre her iki ülke de emek-değer teorisi yaklaşımınca, diğerine göre daha verimli (*düşük maliyetli*) olduğu ürünün üretiminde uzmanlaşarak bu ürünleri ihraç edecek, verimsiz olduğu ürünün üretimini karşı tarafa bırakarak bu ürünü de ithal edecektir (Salvatore, 1990:22). Dolayısıyla, bu yolla kaynaklar daha etkin biçimde kullanılarak daha fazla çıktı düzeyine ulaşacağından her iki ülkenin de refahı artmış olacaktır. Smith ile başlayan Klasik Ekol'e göre bir ürünün maliyeti (fiyatı) onun üretimi için harcanan emek miktarı / zamanı ile ölçülmektedir. Ayrıca, bu ekole göre emek homojendir ve sermaye ise üretim aracı şeklindeki emek olarak kabul edilmektedir.

Adam Smith, ticaretin temelini ülkelerden her birinin belirli bir malın üretiminde mutlak üstünlüğe sahip olmasına dayandırır (Soeren, 2002:90). Smith'e göre, merkantilist düşüncedeki en önemli problem, bir ülkenin ticaretten kazançlı çıkabilmesi için diğer ülkelerin kaybetmesi gerektiği (sıfır toplamı oyun) düşüncesidir. Smith bu görüşe karşı çıkarak, pozitif toplamı oyunla, ülkelerin ticaret yaptığı ülkeler ile birlikte aynı anda ve karşılıklı fayda elde edebileceklerini ileri sürmektedir (Dong-Sung ve Moon, 2005:5).

Adam Smith mutlak üstünlük teorisi ile serbest ticaret ve uluslararası uzmanlaşmanın yararlarını açıklamaktadır. Smith'e göre bir ülke karşı ülkeye göre hangi malı daha düşük maliyetle üretiyorsa, o malın üretiminde uzmanlaşmalı ve bunları ihraç ederek pahalıya üretebildiklerini dış ülkelere ithal etmelidir (Seyidoğlu, 2003:17). Adam Smith'in anladığı anlamda üstünlük, bir malın diğer ülkelere göre bir ülkede daha verimli üretilmesidir. Bu şekilde uluslararası uzmanlaşma sonucunda, üretim faktörleri ülkeler arasında daha etkin bir şekilde kullanılacak ve dünya üretiminde artış sağlanacaktır (Karluk, 2003:14).

Serbest piyasa koşullarında her ulusun, doğal ya da sonradan kazanılmış bir mutlak üstünlükle, hızlı ve verimli olarak üretebileceği bir üründe uzmanlaşması gerektiği savunulmaktadır. Üretilenlerin bir kısmının başka yerlerde, daha hızlı ve verimli şekilde, üretilen malların karşılığını ödemek üzere, ihraç edilmesi gerektiği de ifade edilen ayrı bir unsurdur (Ball, McCulloch, 1996:31; Czinkota, Ronkainen, Moffet, 2005:151).

Ulusal bir ekonomi sınırları içinde bir terzi nasıl ihtiyacı olan ayakkabıyı kendisi yapmaz, diktiği giysi ile ayakkabıcıdan alacağı ayakkabıyı değiştirir ve bu yolla hem kendisi, hem de ayakkabıcı kazançlı çıkarsa; aynı şekilde bir ülke de her şeyi kendisi üretmez, ihtiyacı olan malları başka ülkelere ticaret yolu ile sağlarsa her iki ülke de bu ticaretten kazançlı çıkar. Bu bakış açısına göre dış ticaret, kaynakların verimli olduğu alanlarda istihdam edilmelerini sağlayarak ülkenin üretim olanaklarını artıracaktır.

Kısaca Mutlak Üstünlükler Kuramı, ülkeler arasında mutlak anlamda maliyet üstünlüklerinin olması durumunda hangi ülke neyi daha ucuza üretiyorsa o alanda uzmanlaşıp karşı ülkenin ucuza ürettiği malı alması gerektiğini savunmaktadır (Marrewijk, 2002:33)

Mutlak Üstünlükler Teorisinin basit ve eksik olduğu yönündeki eleştirilere karşın (Kaymakçı, Avcı ve Şen, 2007:2), kendisinden sonra gelen uluslararası ticaret teorilerinin gelişimi yönünde anahtar bir rol üstlendiği de kabul edilmektedir (Czinkota, Ronkainen, Moffet, 2005:152).

Ancak, iki ülke ve iki ürün modeline göre kurulan teori bir ülkenin diğerine göre her iki üründe de mutlak üstünlüğe sahip olduğu durumu açıklayamamaktadır. Teorideki bu eksiklik ise *Smith*'den yaklaşık kırk yıl sonra *David Ricardo* tarafından giderilmiştir.

Adam Smith'in çalışmalarından yaklaşık kırk yıl sonra 1819 yılında David Ricardo "On the Principles of Political Economy and Taxation" adlı eserindeki düşünceleri ile Mutlak Üstünlükler Teorisini bir adım ileriye götürmüştür. Ricardo'ya göre, bir ülkenin dış ticaretten yarar sağlayabilmesi için her iki malın üretiminde de mutlak üstünlüğe sahip olmasının zorunlu değildir, çünkü dış ticarete mutlak maliyetlerin değil karşılaştırmalı maliyetlerin farklılığı söz konusudur (Ricardo, 1971).

1.1.1.4. Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi

David Ricardo *On The Principles of Political Economy and Taxation* (1817) adlı eserinin VII. (*On Foreign Trade*) bölümünde mutlak üstünlüklere ilişkin analizleri geliştirerek Klasik Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi'ni (*Theory of Comparative Advantages*) ortaya atmıştır. Ricardo'ya göre uluslararası ticareti *mutlak üstünlüklere* dayandırmaya gerek yoktur. Böyle bir yaklaşım teorisinin kapsamını daraltmaktadır (Seyidoğlu, 2003:18).

Ricardo'nun karşılaştırmalı üstünlükler prensibine göre, bir ülke diğer ülkeye göre her iki ürünün üretiminde de mutlak olarak dezavantaja sahip olsa dahi belirli şartlar altında dış ticaret gerçekleştiğinde her iki ülke de ticaretten kazançlı çıkabilecektir (Carbough,1992:19). Öyle ki; mutlak olarak her iki üründe de dezavantajlı durumda olan ülke karşılaştırmalı olarak daha az verimsiz olduğu alanda uzmanlaşırken, diğer ülke de karşılaştırmalı olarak daha yüksek verime sahip olduğu alanda uzmanlaşacaktır (Ellsworth, 1958:62).

Karşılaştırmalı üstünlükler kuramına göre, ülkeler arasındaki üretim maliyetleri farklı olduğu sürece mutlak üstünlüklere bakılmaksızın karlı ticaret söz konusudur (Ricardo, 1971:7-8). Ancak kuramın, ülkelerin üretim maliyetlerinin neden farklılık gösterdiğine açıklık getiremediği de görülmektedir. Diğer taraftan kuram günümüze kadar geçerliliğini koruyabilen güçlü bir kuramdır. Ancak, zamanla kuramın üzerine inşa olduğu varsayımlardaki değişim, örneğin tek üretim faktörünün emek olmadığı, ekonomide artan ve azalan maliyetlerin olduğu sabit maliyetlerin tek başına esas olmadığı, iç fiyatların sadece arz tarafından belirlenmediği, talebin de önemli bir faktör olduğu, verimlilik farklarının sadece doğal şartlara bağlı olarak açıklanmayacağı gibi değişiklikler, kuramın yetersiz kalmasına neden olmuştur.

Karşılaştırmalı üstünlükler teorisine göre, bir ülke herhangi bir malda mutlak üstünlüğe sahip olmasa bile, bu ülke diğer ülkelerle yapacağı uluslararası ticaret ile fayda sağlayabilecektir (Dong-Sung ve Moon, 2005:7). Eğer bir ülke bazı malların üretiminde diğer mallara göre daha yüksek oranlarda verimli ise (maliyetleri düşük), neden daha az üstün olduğu alanlarda üretim yaparak kaynaklarını israf etsin. Bunun için en iyi politika, ilgili ülkenin karşılaştırmalı olarak en etkin olduğu alanların üretiminde uzmanlaşması ve bunları ihraç ederek göreceli pahalıya üretebildiklerini diğer ülkelerden ithal etmesidir (Seyidoğlu, 2003:18-19).

Ricardo'nun klasik karşılaştırmalı Üstünlükler Kuramı'nın temel mantığı; iki mal ve iki ülke varsayımı çerçevesinde eğer bir ülke ürettiği iki malın ikisini de diğer ülkeye göre mutlak olarak daha pahalı üretse bile, yani her iki malda da dezavantaja sahipse, iki malın üretim maliyetinin nispi mukayesesinde hangisi daha az dezavantajla üretiliyorsa o malın üretiminde ve ihracatında karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olacaktır (Karluk, 2003:14). Kaynaklar diğer malın üretimine göre daha verimli kullanılacağından görece olarak daha fazla üstünlüğe sahip olunan malda uzmanlaşılması ve daha az verimli ürettiği malı ithal etmesi ülkenin kazançlı çıkmasını sağlayacaktır. Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisine göre ülkeler arasında karlı dış ticaret için zorunlu koşul, bu ülkelerde iç üretim maliyetlerinin birbirinden farklı olmasıdır. Karşılaştırmalı Üstünlükler Kuramı'nda;

1. Emek-değer teorisi geçerlidir. Bir malın değeri o malın üretiminde kullanılan emek miktarı ile belirlenmektedir.
2. Emek verimliliği ülkeler arasında farklıdır ve emek homojen bir üretim faktörüdür.
3. Emek ülke içinde tam hareketli, ülkeler arasında tam hareketsizdir.
4. Ölçeğe göre sabit getiri yani sabit maliyetler ve ülkelerin tam uzmanlaşması söz konusudur.
5. Maliyet ve fiyatlar yalnızca arz ve üretim koşullarınca belirlenmektedir.

Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi ile bir ülkenin bir malda mutlak üstünlüğü olmamasına rağmen, ülkeler arasında dış ticaret yapılabileceğini ve bu ticaretle her iki ülkenin de karlı çıkabileceği ortaya konmuştur. Ricardo'nun geliştirdiği karşılaştırmalı üstünlükler teorisi, belirli şartlar altında hala geçerliliğini sürdürmektedir. Ancak teorinin en önemli eksikliği, ülkeler arasında dış ticaretin en önemli nedeni sayılan emeğin verim farklılıklarının nereden kaynaklandığını açıklamamış olmasıdır. Bu eksiklik İsveçli iktisatçılar *Eli F. Heckscher* ve *Bertil Ohlin* tarafından giderilerek karşılaştırmalı üstünlükler teorisi modern bir yapıya kavuşturulmuştur.

1.1.1.5. Faktör Donatımı Teorisi

Ricardo'yu izleyen yüzyılda, bir çok ekonomist karşılaştırmalı üstünlükler yaklaşımına olumlu katkılarda bulunmuşlardır. Ancak, en önemli katkı *Bertil Ohlin*'in 1933 yılında yayımlanan "*Interregional and International Trade*" isimli çalışması olmuştur. Aslında Ohlin'in bu çalışması, temellerini *Eli F. Heckscher*'in ortaya attığı çalışmanın geliştirilmiş şeklidir. Bundan dolayı bu teori *Heckscher-Ohlin (H-O)* teorisi olarak adlandırılmaktadır (Root,1990:42).

Bu yaklaşıma göre, ülkelerdeki üretim faktörlerinin farklı yoğunlukları, karşılaştırmalı üstünlüklerdeki farklılıkları meydana getirmekte bu durum da ülkeler arasında ticarete yol açmaktadır (Johnson, 1962:30). Genel olarak, bir ülkede bol olarak bulunan faktörler nispeten ucuz, kıt olan faktörlerde nispeten pahalı olarak temin edilecektir. Dolayısıyla, bol olan faktöre dayalı olan ürünlerin üretiminde uzmanlaşma sağlanıp bu ürünler ihraç edilirken, kıt olan faktöre dayalı ürünler ise ithal edilecektir (Ohlin,1967:63). Bu nedenle, farklı faktör yoğunluklarına bağlı avantajlar dış ticaret sayesinde ülkelerin kazançlı çıkmalarına olanak sağlayacaktır.

Heckscher-Ohlin-Samuelson (HOS) modeli faktör yoğunluklarının farklı olmasını ticaretin ortaya çıkmasındaki temel neden olarak kabul etmektedir. Teori, Ricardo'nun dış ticaretin temeli olarak ortaya koyduğu emek verimliliklerindeki (üretim maliyeti) farklılıkların nedenini ülkelerdeki faktör yoğunluklarına bağlayarak karşılaştırmalı üstünlükler teorisine son şeklini kazandırmıştır. Ayrıca, H-O Teorisi'nde, Ohlin'in 1924 yılında yayımladığı *The Theory of Trade* isimli çalışmasında emek-değer teorisinin çöktüğünü ispatlamasıyla, Ricardo'nun Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi'nde ifade ettiği emek faktörüne ek olarak sermaye faktörü de dahil edilerek ülkeler arasındaki karşılaştırmalı üstünlüklerin tek faktörden ziyade çoklu faktörlerle de gerçekleşeceği kanıtlanmıştır.

Faktör Donatımı Kuramında emek ve sermaye olarak iki önemli faktör varsayılmakla birlikte kuramın sonuçlarının, aslında ikiden fazla üretim faktörlü modeller içinde genel olarak geçerli olduğu ifade edilebilir. Kuram, bütün ülkelerde aynı mallar için üretim fonksiyonlarının aynı olduğunu varsayarak ticaretin temel sebebin ülkelerin sahip oldukları nispi faktör zenginlikleri olduğunu ileri sürmektedir. Kurama göre dış ticaret, değişik ülkeler farklı faktör yoğunluklarına sahip oldukları için yapılmaktadır. Bu durumda, bir ülkede hangi üretim faktörü diğerine göre daha bol ise, o ülke üretim faktörü bol olan malın üretiminde uzmanlaşacak ve o malı ihraç edecektir (Karluk, 2002:33).

Faktör donanımı kuramı, uluslararası ticarete konu olan ürünlerin dolaşımını, ülkedeki üretim faktörlerinin bolluğuna veya kıtlığına bağlamaktadır. Ülke hangi üretim faktörüne daha çok sahipse üretimini o faktörün daha yoğun kullanıldığı alanlara kaydırması gereklidir ve karşılaştırmalı üstünlüğü böyle elde edilebileceği öne sürülmektedir. Buna karşılık az miktarda sahip olunan üretim faktörlerini ise ithal etmesinin uygun olacağını ve uluslararası ticarete başarı sağlanabileceğini savunmaktadırlar. Üretim faktörlerinin miktarının yanı sıra emek ve sermayeyi de göz önünde bulunduran araştırmacılar söz konusu faktörlerden birinde veya ikisinde birden zengin olunabileceğini ifade ederek üretilen malları sermaye yoğun ve emek yoğun olmak üzere iki grupta incelemişlerdir (Heckscher, Ohlin, 1991).

Faktör donatımı, faktör fiyatlarının eşitlenmesi, gelir dağılımı ve büyüme arasında bir takım etkileşimler öngören bir teoridir (Freeman ve Soete, 2003: 384).

Bu bağlamda ülkeler arasındaki rekabet gücü farklılığını Ricardo, maliyet ve teknolojiye farklılıklarla, Heckscher, Ohlin ve Samuelson ise faktör fiyatlarındaki farklılıklarla ortaya koymaya çalışmışlardır.

Heckscher ve Ohlin ortaya koymuş olduğu Faktör Donatımı Kuramı en çok inceleme konusu yapılanlardan birisi olmuştur. Bu kapsamda faktör donanımı, faktör fiyatları eşitliği, Stopler ve Samuelson ve Rybczynski kuramlarınca getirilen eleştiriler aşağıda kısaca incelenecektir.

Faktör donanımı kuramı, uluslararası ticarete konu olan ürünlerin dolaşımını, ülkedeki üretim faktörlerinin bolluğuna veya kıtlığına bağlamaktadır. Ülke hangi üretim faktörüne daha çok sahipse üretimini o faktörün daha yoğun kullanıldığı alanlara kaydırması gereklidir ve karşılaştırmalı üstünlüğü böyle elde edilebileceği öne sürülmektedir. Buna karşılık az miktarda sahip olunan üretim faktörlerini ise ithal etmesinin uygun olacağını ve uluslararası ticarete başarı sağlanabileceğini savunmaktadırlar. Üretim faktörlerinin miktarının yanı sıra emek ve sermayeyi de göz önünde bulunduran araştırmacılar söz konusu faktörlerden birinde veya ikisinde birden zengin olunabileceğini ifade ederek üretilen malları sermaye yoğun ve emek yoğun olmak üzere iki grupta incelemişlerdir (Heckscher, Ohlin, 1991).

Faktör Fiyatları Eşitliği Kuramına göre, serbest ticaret ve onu simgeleyen uluslararası uzlaşma, ülkelerin bol olarak sahip bulundukları faktörlerin fiyatını yükseltip kıt faktörlerin bedelini düşürerek ülkeler arasındaki fiyatların eşitlenmesine neden olmaktadır. (Öztürk, 2009:21).

Stolper-Samuelson kuramına göre, serbest ticaretin ülkenin bol olarak sahip olduğu faktörün reel gelirini yükselteceği, kıt faktörün gelirini ise düşüreceği şeklindedir. Bir malın nispi fiyatında bir artış olduğunda, malın üretiminde nispeten yoğun olarak kullanılan faktör diğer faktöre oranla gelirden daha çok pay alacaktır. Malın nispi fiyatının yüksek olması demek, o malın kıt olması demektir. Nispi kıtlık yaşanan malı daha fazla üretmek için, o malın üretiminde yoğun olarak kullanılan faktöre daha çok pay vermek gerekecektir. Dolayısıyla fiyatı yükselen malın üretiminde yoğun olarak kullanılan faktörün geliri de artacaktır (Öztürk, 2009:21).

Stolper ve Samuelson'ın çalışmalarından da yararlanılan Rybczynski kuramının ortaya konmasındaki amaç, üretim faktörleri miktarında meydana gelecek bir artışın üretim, tüketim ve dış ticaret hadleri üzerindeki etkisini araştırmaktır.

Bir faktörün miktarında meydana gelen bir artış, faktörü kullanan malın ticaret hadlerinde her zaman bir kötüleşmeye yol açacak veya faktörü nispi olarak daha fazla kullanan malın nispi fiyatını ucuzlatacaktır. Marjinal Tüketim Eğilimi, kötüleşmenin derecesine etki edecek fakat bunun yönünü hiçbir zaman tersine değiştirmeyecektir. Bir diğer ifade ile miktarı daha önce arttırılmış olan faktörü nispi olarak daha fazla kullanan malın bir ihraç maddesi olduğu kabul edilirse, dış ticaret hadlerinin kötüleşeceği anlamına gelecektir; ancak mal ithal malı olursa ticaret hadlerinin düzelmesi söz konusudur. (Rybczynski, 1955:336). Kullandığı modelde sadece bir faktörün miktarındaki değişimi ele alan Rybczynski, iki faktördeki oransal veya oransal olmayan değişimlerde de modelin kolayca uygulanabileceğini ifade ederken ikiden fazla faktörün değişimini ele almamıştır.

Faktör donanımı kuramı malları faktör bileşenlerine ayıracak bir tekniğin bulunmasından dolayı geçerlilik kazanamamıştır. Wassily Leontief 1953'de yazdığı makale ile faktör donanımı teorisini test etmek istemiştir.

Girdi-ıktı tablosunu geliştirerek malları emek ve sermaye bileşenlerine ayıran Leontief, Amerikan ekonomisi üzerindeki ilk araştırmasını Amerika'nın 1947 yılı ihracatı üzerinde gerçekleştirmiştir. Hecksher ile Ohlin'in farklı ülkelerin görelili faktör donanımlarıyla uluslararası ticaretin yapısını açıklayan teorilerine göre, emek faktörü bol olan ülke emek yoğun ürün ihraç edecek, sermayesi kıt olduğundan sermaye yoğun mal ithal edecektir; sermayesi bol olan ülkeler için de tersi durum söz konusu olacaktı. ABD teknolojisi, sanayisi ve büyük şirketleri ile dünyanın en zengin sermaye donanımına sahip ülkesi olduğundan, sermaye yoğun mallar ihraç edip, emek yoğun mallar ithal etmesi Hecksher ve Ohlin'in teorisine ve genel

kaniya uygunken, Leontief durumun tersine olduğunu göstererek bir paradoks ortaya çıkarmıştır. İnceleme sonucunda Amerika'nın emek yoğun malları ihraç ettiği buna karşın sermaye yoğun malları ithal ettiği belirlenmiştir (Leontief, 1953).

İsveçli iktisatçı Staffan Burenstam Linder tarafından faktör donanımı teorisinin alternatifi olarak kabul edilen, benzer talep yapıları kuramı sanayi ürünleri ticaretine uygulanabilmekte olup, homojen bir nitelik taşımayan ürünlerin ticaretinin, üretim maliyetinden daha çok, ülkeler arasındaki zevk ve tercihlerin benzerliğine bağlı olduğunu vurgulamaktadır. Ülkedeki işletmeler halkın en çok talep ettiği ve piyasası geniş olan mal ve hizmetleri üreteceklerdir. Mal ve hizmetler aynı zamanda yurtdışına ihraç edilmektedir. Malların ihraç edilebileceği en uygun ülkeler, ülke halkının tercihlerinin benzer olduğu diğer ülkelerdir (Öztürk, 2009:39). Bir diğer ifade ile ticaretin benzer sosyo-ekonomik yapıdaki ülkeler arasında daha yoğun olacağını, farklı olan ülkeler arasında ise daha az yoğun olacağını öne sürmüşlerdir (Dinler, 2002:58).

Benzer talep yapıları teorisi, faktör donanımı teorisinin tersine ticaretin benzer tercih ve gelir düzeylerine sahip ülkeler arasında gelişeceğini ve ticarete konu olan malların benzer ancak farklılaştırılmış sanayi malları olduğunu ileri sürmektedir. Dolayısıyla, söz konusu teori talep yönlü bir analiz yapması ve ürün farklılaştırması konusuna değinmesine karşın kendisine yönelik sınırlamaları açıklayamamakta talep yapıları teorisi uluslararası ticarete ilişkin tam bir açıklama sağlayamamaktadır (Deviren, 2004:2).

1.1.1.6. Uluslararası Ürün Hayat Eğrisi Teorisi

Sanayi ürünlerinin uluslararası ticaretini açıklamakta yetersiz kalan geleneksel dış ticaret kuramları, özellikle 1970'li yıllardan sonra hızlanan, az gelişmiş ülkelerin dünya pazarlarına yönelik sanayi ürünleri ihracatı gibi olayları açıklamakta zorlanmıştır. Teknoloji Açığı Teorisi'nin bir uzantısı ve

genelleştirilmiş şekli olarak görülen Ürün Dönemleri Teorisi 1966 senesinde Raymond Vernon tarafından ileri sürülmüştür. Vernon (1966), ürün dönemleri teorisi uyarınca yeni ürünlerin gelişimi sırasında birçok aşamadan geçtiğini ve karşılaştırmalı üstünlüğün ürün dönemleri boyunca değiştiğini ortaya koymakta ve yeni ürünlerin icadının gelişmiş ülkelerde yoğunlaştığını öne sürmektedir.

Teknoloji Açığı Teorisi, taklit etme sürecindeki gecikmeyi vurgularken Ürün Dönemleri Teorisi ise standardizasyon sürecini vurgulamaktadır. Teoriye göre, endüstri ülkelerinin yeni ve daha ileri teknolojileri temsil eden ürünleri ihraç etmeleri ve eski veya daha az ileri teknolojileri ifade eden ürünleri ithal etmeleri beklenir (Salvatore, 1998:168). Süreci daha açık bir şekilde ifade etmek gerekirse, yeni bir ürünün bulunuşundan standart bir ürün aşamasına gelinceye kadar farklı evrelerden geçtiğini, evrelerin ayrı özellikleri olduğu, ürünün uluslararası ticaretteki konumun ise her evrede değişiklik gösterdiği ifade edilmektedir (Vernon, 1966:191).

Vernon, yeni ürünün ufak çapta üretiminin söz konusu olduğunu, ilerleyen sürelerde üretime ilişkin sorunların çözümleneceğini ve böylece üretimin gelişeceğini ileri sürdüğü süreci, beş aşamada açıklamaya çalışmıştır (Öztürk, 2009:42-43);

1. *Aşama:* Ürünün yurt içi tanıtımı ve teknolojisi ve biçiminin denemesi. Amaç iç piyasa talebini karşılayabilmektir. AR-GE masrafları yüksek, sonraki aşamalara oranla sermaye ve işgücü oranı düşüktür.
2. *Aşama:* Ürün hemen hemen olgunlaşmaktadır. Üretim hızlanmaktadır. Satışlar önce iç piyasaya daha sonra ihracata yöneliktir. Dışarıdaki talebin artışı üretim hızını arttırmakta ve kütleli üretime geçilmektedir.
3. *Aşama:* Teknoloji yaygınlaşmış ve standartlaşmıştır. Üretim basitleşmiştir. Yenilikçi işletme hem iç pazar hem de dış pazara teknoloji lisansı vermeyi uygun bulmaktadır.

4. *Aşama*: Standartlaşmış üretimin maliyetlerini düşürmek için üretim maliyetlerin düşük olduğu ülkelere kaydırılmaktadır. Malın lisansını alan düşük maliyetli yeni üreticilerin ihracat piyasalarını ele geçirmesi ile yenilikçi ülkenin ihracat hızı kesilir.

5. *Aşama*: Teknoloji bütün ülkelere yayılmıştır ve yenilikçi ülke iç piyasayı yerli üretim yerine ithalatla karşılamaktadır. Ürün için ürün dönemleri tamamlamıştır.

Ürün Hayat Eğrisi Teorisi hipotezlerinde, uluslararası ticaretin yapısını açıklamakta yeni bir yöntem izlemiştir. Uluslararası ticarete analiz birimi olarak farklı ülkeler yerine çok uluslu şirketleri ele almış ve konuyu söz konusu şirketlerin dünya ölçeğindeki genel karar stratejileri çerçevesinde açıklamaya çalışmıştır. Ancak, ürün hayat eğrisi teorisi, sanayi malları üzerindeki ticareti dinamik karşılaştırmalı üstünlükler ile açıklamaya çalışmasına karşın teknolojinin ve üretimin küreselleşmesine paralel olarak geçerliliği tartışılmaya başlanan bir teori olarak görülmektedir (Appleyard, Field, 1992:53).

1.1.2. Güncel Teoriler

Rekabetçilik kavramı 1980'lerden beri araştırılmaya ve öğretilmeye başlanan nispeten yeni bir ekonomi kavramıdır. Geleneksel ekonomide, bir ülkenin uluslararası rekabetçiliği Adam Smith'in (1776) uluslararası ticaret teorilerinde açıklanmıştır. Klasik kuramların ülkelerin neden ticaret yaptığını açıklamaya yönelik geliştirilmiş olmalarına karşın dünya ticaretinin yapısını açıklamada kimi durumlarda yetersiz kalabilmektedir. Özellikle 1970'li yıllardan sonra az gelişmiş bazı ülkelerin dünya pazarına yönelik sanayi ürünleri ihracatını arttırmaları ve klasik teorilerin yetersizliği yeni dış ticaret kuramlarının geliştirilmesine neden olmuştur.

1.1.2.1. Ulusların Rekabet Üstünlüğü ve Porter'ın Elmas Modeli

Klasik ticaret teorileri, genel olarak ülkelerin rekabetini arttırmasını mümkün kılacak doğal etkiler üzerine odaklanırken, yeni teoriler, ulusal seviyedeki rekabete yönelik cevaplar aramak yerine, endüstri ve hatta ürünün rekabet sorunlarını açıklama arayışı içine girmiştir. Bir başka ifade ile artık ülkeler, hükümetler ve hatta endüstriler, işletmelerin rekabet üstünlüğünü arttırmaya yardım etmek adına, bazı durumların değiştirilmesini savunmaktadır (Czinkota, Ronkainen, Moffett, 2005:151).

Bu konuda önemli çalışmalar yapan ise Harvard Üniversitesinden Michael E. Porter'dır. Porter'ın (1990) öne sürdüğü ilk sav, ulusların zenginliğinin doğal yollarla var olmadığı ancak sonradan yaratıldığı konusundadır. Mal ve hizmet piyasalarında ülkelerin veya ulusların değil işletmelerin birbiriyle rekabet ettiğini, uluslararası başarının ise ancak gerekli koşulların ele alınması ile mümkün olabileceğini öne sürmektedir. Ülkeler açısından rekabet gücü, üretimde uzmanlaşma, istihdam ve dış ticaret dengesinin sağlanması ile yakından ilişkili olup, asıl üzerinde durulması gereken konu işletmeler açısından rekabet gücünün belirlenmesidir. Uluslararası rekabet gücü, Ricardo'nun ifade ettiği karşılaştırmalı üstünlükten farklılık göstermektedir. Karşılaştırmalı üstünlükler teorisinde, bir ülke bütün mallarda veya sektörlerde rakipleri karşısında mutlak maliyet dezavantajına sahip olsa da, göreceli maliyet avantajının söz konusu olduğu ve böylece bazı malların ihracatının mümkün olduğunu öne sürmektedir. Porter ise (1990), uluslararası rekabet gücü bulunmayan işletme ya da sektörlerin bir şekilde dünya piyasasından silineceğini öne sürmektedir.

Porter, uluslararası işletmeler ve bunların içinde rekabet ettikleri sektörler üzerine odaklanmaktadır. Ona göre çokuluslu işletmeler, rekabet avantajı sağlayacak unsurların peşinde koşmalı ve düşük ücretler gibi geçici kaynaklara güvenmemelidir. Diğer bir ifade ile ulusların birbirleri ile mal, hizmet ve sermaye ticareti bakımından giderek daha fazla bütünleşen bir

dünya ekonomisi içerisinde olduğu düşünülürse, ülkelerin çokuluslu şirketler için daha çekici hale gelerek diğer ülkelerle rekabet edebilmesi mümkün olabilecektir. Kısacası, hükümetlerin belirlediği ucuz işgücü gibi geçici rekabet üstünlüğü sağlayacak dış ticaret politikaları yerine sağlam ve yaygın bir iletişim ve ulaşım ağı oluşturma düşüncesi üzerinde durması gerekmektedir. (Kibritçioğlu, 1998:11).

Porter (1990), bir ulusun rekabet edebilme gücünün, endüstrinin kapasitesine ve yeniliklerine bağlı olduğunu düşünmektedir. Ulusların rekabet üstünlüğü teorisini açıklarken geliştirmiş olduğu modelde Porter, hem makro hem de mikro açıdan rekabet avantajının, dört temel unsurun varlığına ve olumluluğuna bağlı olduğunu öne sürmüştür. Elmas modeli adı verilen modelin unsurları şu şekilde ayrılmıştır (Curran, 2000: 397-402; Czinkota, Ronkainen, Moffett, 2005: 171-172):

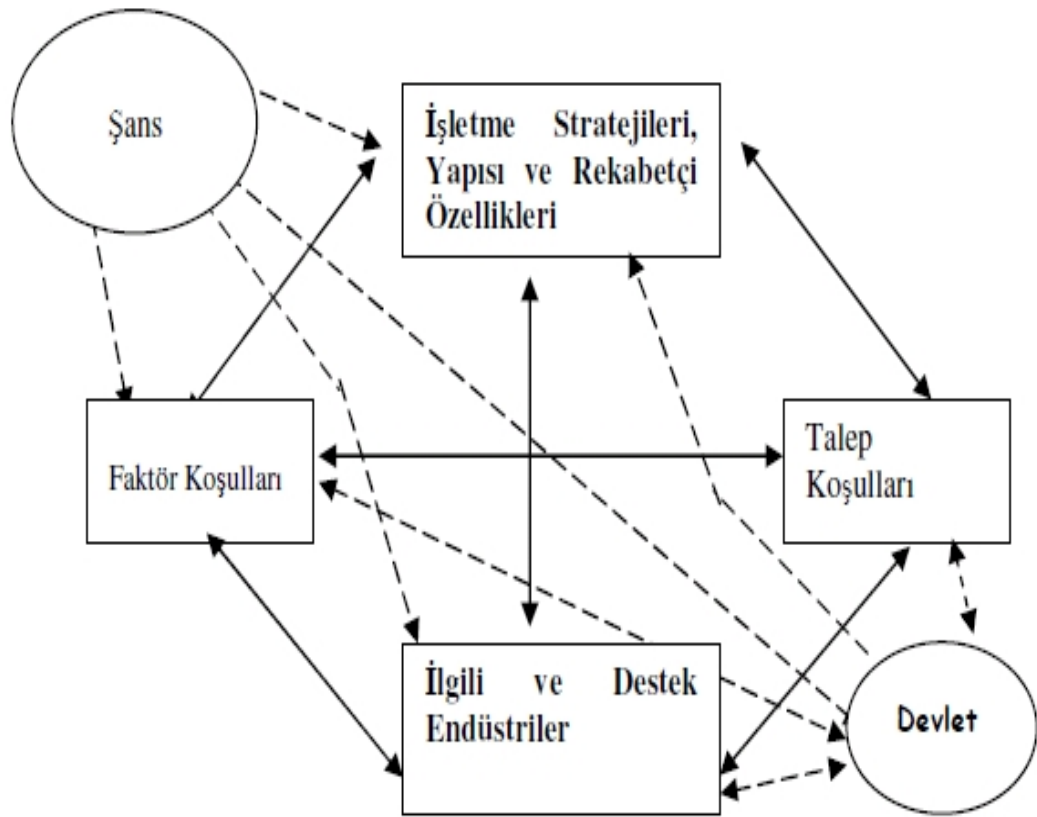
- (1) faktör durumu
- (2) talep durumu
- (3) ilişkili ve destekleyici sektörler
- (4) işletme stratejisi, yapı ve rekabet

Porter tarafından geliştirilen rekabet gücü modelinde, rekabetçi avantajlar anlamında bir ülkenin ilerlemesine katkı sağlayabilecek veya bir ülkenin ilerlemesini engelleyebilecek o ülkeye özgü faktörler dört gruba ayrılmış; söz konusu modele süreci etkileyebilecek iki tane de dışsal değişken (devlet ve şans) ilave edilmiştir. Bu faktörler;

- Doğal kaynaklar, iklim, niteliksiz ve yarı nitelikli emek, sermayeden kaynaklanan faktörel şartlar,
- Hane halkı talebinin durumu, hane halkı talebinin büyüklüğü gibi unsurlardan kaynaklanan talep şartları,

- Uluslararası rekabetçi işletmelerin oluşturduğu endüstrilerin sağladığı rekabetçi avantajlardan kaynaklanan bağlantılı ve destekleyici endüstriler,
- İşletmelerin varoluşları, organize olmaları ve yönetilmeleri ve ulusal rekabetin doğası gibi faktörleri içeren işletme stratejileri ve endüstriyel yapılarıdır.

Şekil 1.3. Porter'in Elmas Modeli

Kaynak: Porter, M.; The Competitive Advantages of Nations, New York: The Free Press, 1990:127.

Porter tarafından geliştirilen elmas modelinde (Şekil 1.3) ülke rekabet gücünü açıklamak için dört belirleyici faktörden yararlanılmaktadır (Porter,1990a:71-72):

1- Faktör Koşulları: Ülkenin üretim faktörlerinin değerlendirildiği bu maddede, belirli endüstrilerde rekabet edilebilmesi için gerekli alt yapı yatırımlarının ve uzman personelin var olup olmadığı üzerinde durulmaktadır.

2- Talep Koşulları: Ülkelerin yoğunlaştıkları sektörlerde ürettikleri ürün ya da hizmetlere ek olarak, ülke talebinin yapısı da ikinci belirleyici faktör olarak ele alınmaktadır.

3- İlgili ve Destek Endüstriler (ana işletmeler ve tedarikçi işletmeler) : Ülkelerin yoğunlaştığı sektörlerle bağlantısı bulunan diğer sektör ve endüstrilerle, bunlara her türlü desteği sağlayan tedarikçi işletmelerin gelişmişlik düzeyi ve rekabet gücü üçüncü faktör olarak incelenmektedir.

4- İşletme Stratejileri, Yapısı ve Rekabet Özellikleri : Ülkedeki işletmelerin nasıl bir oluşum süreci içinde oldukları, örgütsel yapıları, yönetim şekli ve kapasiteleri ile içinde bulundukları rekabet yapısı dördüncü belirleyici faktör olarak incelenmektedir.

Porter, uluslararası rekabet gücü kavramının içeriğini ve belirleyicilerini, soyut ve toplulaştırılmış bir yaklaşımdan ziyade, mikroekonomik bir bakış açısıyla güncel rekabette yaşanan tüm unsurları içerecek bir zenginliğe kavuşturmaya çalışmıştır. Michael E.Porter, rekabet gücü kavramı yerine *rekabetçi avantaj* ve *rekabetçi üstünlük (Competitive advantage)* kavramını öne sürmüştür.

Rekabet gücü ve karşılaştırmalı üstünlük kavramlarını açıklayabilmek için karşılaştırmalı maliyetler doktrini kullanan Porter, karşılaştırmalı maliyetlerin temelde üç faktöre dayandığını belirtmektedir. Bunlar, rekabet gücü yüksek bir çevre, maliyetleri azaltma anlamında teknolojiye hızlı adaptasyon ve yenilikçi kapasiteyi geliştirmeyle ilintili olan rekabetçi pazarlamadır. Bu bağlamda Porter, uluslararası ticaret teorisinde önemli bir yeri olan karşılaştırmalı üstünlüklerle rekabetçi avantajları birbirinden ayrı tutmaktadır (Lall, 2001: 16)

Rekabet gücü, işletmelerin ticari performansları tarafından belirlenirken, karşılaştırmalı üstünlükler özellikle ticari mal ve hizmet üreten sektörler dikkate alınarak, kaynakların etkin bir şekilde tahsisine göre şekillenmektedir. Buradan hareketle işletmeler açısından rekabet gücünün, ülkeler açısından ise karşılaştırmalı üstünlüklerin dikkate alınması gerekmektedir (Kannapiran ve Fleming, 1999: 10).

Porter (1990) bir ülkenin belirli endüstrilerde başarılı ve diğerlerinde başarısız olmasının nedenlerini geliştirdiği elmas modeli ile açıklamaktadır. Bu yaklaşıma göre, rekabetçi üstünlüklerin yaratılması ve sürdürülmesi ağırlıklı olarak yerli (ulusal) başarıya bağlıdır. “Elmas” modeli olarak adlandırılan ulusal üstünlüğün belirleyicilerinde (kaynaklarında) kaydedilecek gelişmelerle birlikte işletmenin uygulayacakları küresel stratejiler, uluslararası rekabetçi üstünlük kazanımında etken olmaktadır.

Porter’a göre ülkeler ulusal elmasın en verimli olduğu endüstri ve endüstriyel bölümlerde başarıya ulaşmaktadır. Porter’a göre, başarı izole olmuş, dış entegrasyonu başaramamış endüstrilerde değil, işletme kümelerinde (cluster) elde edilmektedir. İşletme kümeleri ise, işletme ve çeşitli kamu ve özel sektör enstitülerinin tedarikçi ve diğer bağlantılarıyla birlikte faaliyet gösterdikleri endüstriyel bölgelerdir. Bu kümelerin geliştirilmesi rekabet üstünlüklerinin elde edilme hızını arttıracaktır (Thatcher,1997:37).

Günümüzde var olan dinamik rekabette esas olan özellik yaratıcılık ve değişimdir. Önemli olan sürekli yeni ürünleri, mevcut ürünlerin yeni kullanım alanlarını, yeni pazarlama tekniklerini, yeni üretim yöntemleri ve süreçleri ile tümüyle yepyeni pazar bölümlerini ortaya çıkarmaktır. Dolayısıyla getiriye yeni ürünler ve üretim yöntemleri ile artırmaktır. Böylece bir faktör havuzunu üretime yatırmaktan daha önemli nokta, ülke ve işletmenin faktörlerin kalitesini nasıl artıracakları ve yenilerini nasıl yaratacakları olmuştur. Porter “Ulusların Rekabetçi Üstünlüğü” (Competitive Advantage of Nations) adlı

kitabında, küresel rekabette başarılı olmuş ülkeleri (ABD, İsviçre, İsveç, Almanya, Japonya, İtalya, G. Kore, Birleşik Krallık, Danimarka ve Singapur) inceleyerek, bu ülkelerin başarıyı nasıl elde ettiklerini anlatmıştır.

Ülkenin genel rekabetçi yapısını ortaya çıkaran elmastaki bu dört faktör sürekli etkileşim içinde olup, birbirini desteklemektedir. Bir faktörde yaşanan değişim diğer faktörleri ve aralarında oluşan dinamik ilişkiyi de etkilemektedir. Porter ülke rekabet yapısını incelerken dışsal olarak kabul ettiği devlet ve şans faktörlerini de bu sisteme katmaktadır. Şans faktörü teknolojik yapıda yaşanan patlamalar ya da beklenmedik politik gelişmeler, savaşlar gibi olağan dışı olayları ifade etmekte ve bu faktörlerin devlet ve işletmelerin kontrolü dışında oluştuğu açıklanmaktadır. Devletin ülkenin toplam rekabet gücü oluşumuna çok önemli etkisinin olduğu ve dört faktörün yapısal değişim ve gelişime doğrudan katkı yaptığı vurgulanmaktadır.

Porter ulusal rekabet gücünü araştırırken endüstriyel yapının incelenmesinin gerekliliğini belirtmektedir. Ülkelerin sadece izole ve rakiplerinin faaliyet alanı dışındaki sektörlerde başarı elde etmeyecekleri, yatay ve dikey ilişkilerin çok kuvvetli olduğu çeşitli endüstri kümelerinde asıl başarıyı yakalayabileceklerini ifade etmektedir. Porter'in geliştirmiş olduğu bu model ülke endüstrilerindeki rekabet gücünün analizi açısından oldukça yararlı analitik bir araç olarak görülebilir. Porter ekonomiye yönelik devlet politikalarının temel amacının, ülke kaynaklarının (iş gücü, doğal kaynak, sermaye vb.) yüksek verimliliğe sahip ve sürekli verimlilik artısını yakalamış endüstriler arasında dağıtılması olduğunu belirtmektedir.

1.1.2.2. Yeni Ticaret Teorisi

Paul Krugman tarafından 1970'lerin başında geliştirilen yeni ticaret teorisi, klasik teorilerin uluslararası ticareti açıklamada yetersiz kalmasından dolayı, özellikle de yeni gelişen sektörlerin etkisiyle ortaya konmuştur. (Cavusgil, Knight, Riesenberger, 2008:108). Teori, "bazı mallarda ortalama

Üretim maliyetleri, üretim leğine veya üretim hacmine bağlıdır” temeline dayanmaktadır. Diğer bir ifade ile eğer üretim leği artarken maliyetler azalıyorsa, üretimde ölçeğe göre azalan maliyetlerden veya artan getiriden bahsetmek mümkün olabilmektedir (Krugman, Obstfeld, 1997:105-125).

Krugman, bir ülkenin uluslararası rekabet gücünün tanımlanması konusunun, bir işletmeninkine kıyasla çok daha g / sorunlu olduğunu belirtmektedir. İşletmelerin uluslararası rekabet gücü bakımından temel kıstas (l) açık ve nettir. İşçilerine, tedarikçilerine ve hissedarlarına olan ödemelerini yapamayan işletmenin varlığını sürdürebilmesi mümkün olamayacaktır. Rekabetçi olmayan bir işletme, piyasadaki konumunu sürdüremeyecek ve mevcut performansını iyileştirmediği takdirde piyasadan çekilmek zorunda kalacaktır. Oysa, ülkelerin dünya sahnesinden çekilmesi gibi bir durumunun söz konusu olamayacağı, buna karşın ekonomik performanslarına bağlı olarak iyi veya kötü koşullarda bulunabileceği belirtilmektedir. Ayrıca, ülkelerin uluslararası rekabet gücü / ekonomik performansları bakımından kesin ve temel bir ölçütün bulunmadığına da işaret edilmektedir. Bu bağlamda, uluslararası rekabet gücü kavramının ülke düzeyinde ele alınması ve anlaşılması güçtür (Krugman, 1994: 31)

Krugman (1994)’a göre, rekabet gücü kavramını ulusal ekonomi düzeyine uygulamak anlamsızdır ve rekabet gücü saplantısı hem yanlış hem de tehlikelidir. Krugman’a göre rekabet gücü, dünya ticaretinde kazananların ve kaybedenlerin olduğunu ifade etmektedir. Statik karşılaştırmalı üstünlüklere dayanarak ticaretin sıfır toplamlı bir oyun olmadığını, bütün taraflar için kazancın söz konusu olabileceğini vurgulamaktadır.

Krugman (1994) küresel rekabet gücünü analiz ederken uluslararası rekabetten çok işletmeler arası rekabeti ön planda tutmaktadır. Krugman’a göre ülkelerin başarısı uluslararası alanda gösterilen performansa bağlı değildir. Küresel piyasalarda rekabetçi üstünlük elde edilemeyişi yaşanan yurtiçi ekonomik problemlerin nedenidir. Krugman, ülkelerin başarı

sıralamasında rekabet gücünden daha çok verimlilikteki performanslarının kıyaslanması gerektiğini savunmaktadır. Krugman'a göre bir işletme kötü performansından dolayı yok olabilir ancak bu ülkeler için geçerli değildir. Aynı şekilde işletmeler arası rekabette güçlü işletmeler, küçük ve zayıf işletmelerin kaderini belirleyebilir fakat uluslararası bir ülkenin başarısı diğerlerinin başarısızlığına neden olmaz.

Krugman'ın modelinin en önemli özelliği, ülkelerin benzer teknoloji, faktör donanımı, maliyet yapıları ve tercihleri olsa bile, hala serbest ticaret yaparak kazanç sağlayabileceğini göstermesidir. Kuramın anlaşılmasında açıklayıcı ve destekleyici olan iki temel teori (Ölçek Ekonomileri ve Monopolcü Rekabet) aşağıda incelenmiştir:

1.1.2.2.1. Ölçek Ekonomileri Teorisi

Geleneksel dış ticaret kuramları dış ticarete konu olan malların sabit verim koşullar altında üretildiğini varsaymaktadır. Oysa ölçek ekonomileri göz önünde bulundurulduğunda bu durumun geçerli olamayacağı anlaşılır. Ölçek ekonomisi bütün girdilerde meydana gelen artışa bağlı olarak ortalama maliyetlerde meydana gelen düşme olarak tanımlanabilir.

Ölçek ekonomisi içsel ve dışsal olmak üzere iki şekilde incelenmektedir. İçsel ölçek ekonomileri, işletmenin kendi üretim ölçeği arttığında ortalama birim maliyetlerinin düştüğü durumlarda söz konusudur. Sanayi kolundaki üretim hacminin genişlemesi sonucunda, işletmenin maliyetleri düşme gösteriyor ise dışsal ölçek ekonomisi söz konusu demektir (Czinkota, Ronkainen, Moffett, 2005:168-169).

Uluslararası ticarete ölçek ekonomileri önemli bir faktördür, çünkü bazı endüstrilerde küçük ölçekli işletmelerin büyük ölçekli işletmelerle rekabetini güçleştirebilmektedir. Bunun sonucu olarak ölçek ekonomisi özelliğine sahip mallar, çok sayıdaki küçük üretici işletme yerine az sayıdaki

büyük işletmeler tarafından üretilirler. Ölçek ekonomilerinin büyük işletmelere böyle bir üstünlük sağlaması ise, ölçek ekonomisinin içsel ve dışsal olması ile ilgilidir.

Yerel pazarın ürün grupları için yetersiz kaldığı durumlarda ölçek ekonomisine ulaşılabilecek satışları gerçekleştirmek mümkün olmayabilmektedir ve teori ihracat yoluyla yeni pazarlara ulaşmanın bir zorunluluk haline geldiğini ifade etmektedir. Ölçeğini ve pazarını genişleten işletmeler küçük işletmelerin faaliyet ve hatta yaşam alanlarını daraltacak ve yavaş yavaş pazardan silinmelerine neden olacaktır. Sonuç olarak monopol bir işletme gibi satış miktarını ve satış fiyatını etkilemek suretiyle pazarda hâkimiyet kuracaktır (Cavusgil, Knight, Riesenberger, 2008:106-107).

Geniş bir iç pazara sahip olan ülkeler içsel ve dışsal ölçek ekonomilerinden yararlanarak üretimde azalan maliyetlerden (ölçeğe göre artan getiriden) yararlanarak düşük maliyetle üretmiş oldukları mallarda karşılaştırmalı üstünlükler elde ederek bunları diğer ülkelere ihraç etmektedirler. Üretimde iç Pazar büyüklüğüne bağlı olarak ölçek ekonomilerinden yararlanma, bazı üretim sektörlerinde rekabetçi bir avantaj elde etmek için önemli bir faktör olmaktadır. (Cortes ve Jean, 1995:457)

Hem içsel hem de dışsal ölçek ekonomileri, uluslararası ticaretin önemli nedenlerinden olmasına karşın ölçek ekonomilerinin ticaret üzerindeki rolü üzerine yapılan en son araştırmalar, iki nedenden dolayı içsel ölçek ekonomileri üzerine odaklanmıştır. Birinci neden, uygulamada içsel ölçek ekonomileri tanımlamanın dışsal ölçek ekonomileri tanımlamaya göre daha kolay olmasıdır. İkinci neden ise, içsel ölçek ekonomileri koşullarında geliştirilen ticaret modellerinin dışsal ölçek ekonomilerine ilişkin modellerden daha basit olmasıdır (Krugman ve Obstfeld, 1991:123).

1.1.2.2.2. Monopolcü Rekabet

Geleneksel dış ticaret kuramları gerek mal gerekse faktör piyasasında tam rekabet koşullarının geçerli olduğunu varsaymış olsa da, piyasalarda tam rekabetin olmaması halinde, karşılaştırmalı üstünlüklere göre oluşan fiyat, üretim ve uzmanlaşma değişik şekiller alabilmektedir. Bunun nedeni aksak rekabet piyasasının geçerli olduğu bir piyasada mal fiyatlarının maliyetlerle ilişkisi kesilmekte, üretim ve uzmanlaşma farklı koşullar altında belirlenmektedir. Geleneksel dış ticaret kuramlarının en önemli varsayımlarından biri olan mal ve üretim faktörleri piyasalarında aksak rekabetin bulunması, dış ticaret açısından önemli sonuçlar ortaya çıkarmaktadır (Öztürk, 2009:26). Aksak rekabet koşulları altında uluslararası ticareti inceleme konusu yapan yeni kuram monopolistik üstünlük teorisi olarak adlandırılmıştır.

Uluslararası ticarete bazı karmaşıklıkları gündeme getirmemesinden dolayı monopolcü rekabet kuramı çekicidir. Teori, uluslararası ticarete ölçek ekonomilerinin yararı hakkında bir analizin ilk provasının yolu olarak yaygın bir şekilde kabul görmüştür. Teorinin uluslararası ticaret alanındaki en önemli katkıları, ticaretin nedeni olarak ölçeğe göre artan getirinin belirlenmesi ve bunun yardımı ile geleneksel dış ticaret kuramları tarafından açıklanamayan endüstri içi ticaret olgusunun açıklığa kavuşturulmasıdır (Krugman, Obstfeld, 1997:105-106).

Monopolcü Rekabet Teorisi, analizinde gerçekçi varsayımlar kullanmaktadır. Uluslararası fiyatın belirleyicisi, monopolcü rekabet piyasalarında faaliyet gösteren işletmeler olmaktadır. Ülkeler, endüstri-içi ticaret nedeniyle bir malın hem ihracatçısı hem ithalatçısı oldukları için karşılaştırmalı üstünlüklere göre uzmanlaşmaya gidememektedirler. Monopolcü Rekabet Teorisi, sanayi malları endüstri-içi ticaretini ürün farklılaştırması ve ölçek ekonomileri ile açıklamaktadır (Helpman, 1981; Krugman, 1979; Lancaster,1980).

Ürün farklılaştırması, monopolcü rekabetin ortaya çıkmasında önemli bir etmendir. Örneğin İngiltere'nin ürettiği televizyonlar ile Japonya'nın ürettiği televizyonlar birbirinin aynısı değildir ve dolayısıyla bu mallar farklılaştırılmış mallara örnek olarak gösterilebilir.

Monopolcü rekabeti açıklayan diğer etmen, ölçek ekonomileridir. Daha dar bir ürün yelpazesi üzerinde uzmanlaşarak içsel ölçek ekonomilerinden faydalanan işletmeler, düşük ortalama üretim maliyetleri elde etmekte ve yakın ikame malı olan farklılaştırılmış malları üretmekte ve üretimini yapmadıkları malları ise ithal etmektedir. Faktör Donatımı Teorisi, gelişmiş ülkeler ile az gelişmiş ülkeler arasındaki endüstriler-arası ticareti açıklamaya yöneliktir. Ancak günümüz uluslararası ticaret yapısı dikkate alındığında, genellikle gelişmiş ülkelerin kendi aralarında gerçekleşen endüstri-içi ticaretin gittikçe daha çok önem kazandığı göze çarpmaktadır. Dolayısıyla, Monopolcü Rekabet Teorisi endüstri-içi ticareti açıklamaya yönelik olarak geliştirilmiştir (Deviren, 2004:8).

Gerçek Dünyanın bazı özelliklerini dışarıda bırakabilse de monopolcü rekabet kuramı uluslararası ticarete ölçek ekonomilerinin yararı hakkında bir analizin ilk denemesi olarak yaygın kabul görmüştür (Krugman ve Obstfeld, 1997:105-126) Monopolcü rekabetin en önemli katkılarından biri, ticaretin nedeni olarak ölçeğe göre artan getirinin belirlenmesi ve bunun yardımı ile geleneksel dış ticaret kuramları tarafından açıklanamayan endüstri içi ticaret olgusuna açıklama getirmesidir.

1.2. ULUSLARARASI REKABET GÜCÜ KAVRAMI

Uluslararası rekabet gücü hakkında genel kabul gören bir tanımın varlığından söz edemeyiz. Bu durum, rekabet gücü kavramına, ölçüm tekniklerine ve rekabeti belirleyici faktörlere olan farklı yaklaşımlardan kaynaklanmaktadır. Bazı tanımlamalar doğal kaynaklar bakımından zenginliğin veya düşük maliyetle üretimin avantajını esas alırken, bazı tanımlamalar uygun iş ortamı ve kümelenme yapılarını, teknolojik gelişmişliği veya yüksek büyüme gibi makro ekonomik performansı öne çıkarmaktadır.

AB tanımlamasına göre uluslararası rekabet gücü; ekonominin yüksek ve gittikçe artan bir yaşam standardı ile sürdürülebilir yüksek bir istihdam seviyesi sağlama yetkinliğidir (Commission of the European Communities, 2002). AB'nin başka bir tanımlamasına göre ise uluslararası rekabet gücü verimlik artışı tarafından belirlenir. Uluslararası rekabet gücüne sahip (rekabetçi) bir ekonomi, yaşam standardında artışa yol açan yüksek ve sürdürülebilir verimlilik artışı sağlayan ekonomidir (Commission of the European Communities, 2003: 5).

Ülke düzeyinde geniş kabul gören tanımına göre uluslararası rekabet gücü; bir ekonominin, sürdürülebilir bir temelde, ülke nüfusuna yüksek ve artan yaşam standardı ve çalışmak isteyenlere istihdam sağlama yeteneğidir. Benzer şekilde ABD Uluslararası Rekabet Gücü Politikaları Konseyi (US Competitiveness Policy Council) tanımlamasına göre, bir ülkenin rekabet gücü, serbest piyasa koşulları altında uluslararası pazarlarda yarışabilir düzeyde mal ve hizmet üretebilme ve vatandaşların refah düzeylerini sürekli olarak artırabilme gücüdür (OECD, 1996a:13). Daha genel bir OECD tanımlamasına göre uluslararası rekabet gücü; işletmelerin, endüstrinin, bölgenin, ülkenin ya da ekonomik birliklerin uluslararası rekabette sürdürülebilir bir biçimde, nispi olarak daha yüksek faktör geliri ve istihdam seviyesi yaratabilme yetkinliğidir (OECD, 1996a: 13; 1996b: 20).

Çeşitli kuruluş ve araştırmacıların rekabet gücünün ölçümüne ilişkin çalışmaları ülkelerin ya da işletmelerin rekabet yarışındaki konumlarının belirlenmesi açısından oldukça önemlidir. Dünya Ekonomik Forumu (World Economic Forum) rekabet gücünü girişimcilerin ürün ve hizmetleri tasarlama, üretme ve fiyatlandırma aşamalarında rakiplerine göre üstünlük kazanmaları olarak tanımlamaktadır. Markusen (1987) ise endüstrinin rekabet gücünü üretim etkinliği açısından üretim etkinliği endeksini baz alarak toplam faktör verimliliğinden hareketle tanımlamaktadır (Harrison, 1995:57). Benzer şekilde Landau (1992) rekabet gücünü gelecekteki neslin yaşam düzeyini ve ülkenin büyüme potansiyelini azaltmadan, yüksek ve kaliteli istihdam düzeyine ulaşarak, ülkede yüksek yaşam standartlarının ve kabul edilebilir büyüme oranının elde edilmesi olarak tanımlamaktadır.

Günümüzde ülkeler uluslararası pazarlarda işletmeleri ile rekabet etmektedirler. Bu anlamda uluslararası alanda uzun dönem rekabetçiliği mevcut ürünlerin performansı değil de işletmelerin yeni ürün geliştirmek ve yeni pazarlara girmek için ihtiyaç duyacakları kritik kaynakların ülke yönetimleri tarafından tespit edilmesi, oluşturulması, yönetilmesi, geliştirilmesi ve kullanıma açılması belirleyecektir (Schryver and Asselbergh, 2003:16-28). Bu alanlarda hükümetlerin alacağı kararlar uluslararası rekabet gücünün şekillenmesinde de etkili ve belirleyici olabilmektedir.

1.2.1. Rekabet Gücü Tanımlamaları

Rekabet kavramının sözlük anlamı *“aynı amacı güden kimseler arasındaki çekişme, yarışma, yarış”* tır. Rekabetin Korunması Hakkındaki Kanun (1994)’da rekabet *“mal ve hizmet piyasasındaki teşebbüsler arasında özgürce karar verilebilmesini sağlayan yarış”* olarak tanımlanmaktadır. Bir başka tanımla rekabet, serbest piyasa mekanizması içinde faaliyet gösteren en az iki iktisadi birimin fiyat ve fiyat dışı çeşitli araçlar ile karlarını yükseltmek ve en büyük pazar payını elde etmek amacıyla giriştikleri stratejik etkileşim sürecini ifade eder (Güleş, 2004:38).

OECD’de benzer bir tanımına göre Rekabet gücü, uluslararası rekabete maruz kalan işletmelerin, endüstrilerin, bölgelerin, ulusların ve ülkeler üstü bölgelerin (Avrupa Birliği gibi), nispeten yüksek bir gelir, istihdam seviyesinde ve üretim faktörlerindeki yüksek dönüşüm oranlarında devamlılık sağlayarak, üretim yapabilme yetenekleridir (Wysokinska,2003:11).

Porter (2008:9) günümüzde her alandaki kuruluşların değer yaratmak için rekabet etmek zorunda olduklarını belirtmektedir. Krugman (1994:31-32)’a göre ise rekabet gücü, işletmelerin büyüme oranlarında göz önünde tuttuğu verimlilikten başka bir şey değildir.

Rekabet gücüne ait parametrelerin çok çeşitli olması ve bu parametrelerin zaman içinde değişim ve gelişim göstermesi, ortak bir rekabet gücü tanımına varmayı zorlaştırmaktadır. Bu bağlamda, dünya ticaretinin ve ona yön veren rekabet unsurlarının gelişimi ve değişimi incelendiğinde, özellikle İkinci Dünya Savaşından 1970’li yıllara kadar olan zaman diliminde rekabet gücünün temel ögesinin “*üretim üstünlüğü*” olduğu ve bunu gerçekleştirmek için de “*kitlesel üretim*” stratejilerinin geliştirildiği görülmektedir. 1970’li yılların sonrasında ise “*maliyet yönlü rekabet*” dönemi başlarken, 1980’li yıllarda bu gelişime “*kalite*” boyutu eklenmiştir. İçinde bulunduğumuz zaman dilimini de kapsayan ve özellikle 1990’lı yıllarla birlikte rekabet gücünün belirleyenleri ise, “*esneklik*”, “*hız*” ve “*yenilik*” (*farklılık*) olarak karşımıza çıkmaktadır (Güleş, 2001:61). Bu gelişmeler kapsamında, rekabet gücü, *hızla değişim gösteren tüketici taleplerine uyumlu, en yeni ve kalite düzeyi yüksek ürünleri en düşük fiyatlarla, en hızlı şekilde ve destekleyici hizmetlerle hedef pazarlara ulaştırmaktır* şeklinde ifade edilebilir.

Kavramsal olarak rekabet gücü kavramı üzerinde ortak bir tanım birliğinden söz etmek zordur. Tablo 1.1’de görüleceği üzere kullanılan ölçütlere, bakış açılarına (mikro veya makro düzey) ve ele alınan alana (işletme, endüstri veya ülke) göre rekabet gücü kavramı farklı tanımlanabilmektedir (Aktan ve Vural, 2004:11).

Tablo 1.1. Rekabet Gücü Tanımları

Rekabet gücü tanımları	Tanımı Yapan
Bir ülkenin kişi başına düşen GSYİH'nı yüksek oranda sürdürebilme yeteneğidir.	World Economic Forum, Global Competitiveness Report, 1996, p.19.
Rekabet gücü mutlak değil, görecelidir. İştirakçilerin ve rekabet ortamındaki tüketicilerin değerlerine, rekabet ortamındaki etki-tepki yeteneği ile oluşan finansal güce ve uygulanan gerekli stratejik değişikliklerdeki insan potansiyeli ve teknolojiye göre değişmektedir. Eğer uygun bir denge, çatışmacı doğası olan bu faktörler arasında odaklanıldığı takdirde rekabet gücü sürdürülebilir.	Feurer, R. and Chaharbaghi, K., "Management Decision", 1994, Vol.32, No. 2, p.49.
Ulusal rekabet gücü, bir ülkenin uluslararası ticarete ürünleri yaratabilme, üretebilme, dağıtabilme ve/veya sunabilme yeteneğidir.	Scott, B.R. and Lodge, G.C., "US Competitiveness in the World Economy", 1985, p.3.
Rekabet gücü hem etkiyi (mümkün olan en düşük maliyetlerle amaçlara ulaşma) hem de etkinliği içermektedir. Önemli olan kritik endüstriyel amaçların seçimidir.	Buckley, P.J. et al, "Measures of International Competitiveness: A Critical Survey", Journal of Marketing Management, 1988.
Rekabet gücü verimlilik, etkinlik ve kârlılığın unsurlarını ifade etmektedir. Rekabet gücü en güçlü anlamıyla, hedeflenen amaçları gerçekleştirmek için yaşam standardını yükseltmek ve sosyal refahı artırmak için kullanılan bir araçtır. Rekabet gücü, küresel olarak, uluslararası uzmanlaşma bağlamında verimlilik ve etkinlik artışı ile insanların kazançlarının enflasyonist olmayan bir yolla artırma temelini sağlamaktadır. Rekabet gücünün temel anlamı yaşam standardını yükseltmek, işsizlere iş sağlamak ve yoksulluğu yok etmek olmalıdır.	Competitiveness Advisory Group, (Ciampi Group), "Enhancing European Competitiveness". First report to the President of the Commission, the Prime Ministers and the Heads of State, June 1995.
Uzun vadede vatandaşların yaşam standartlarını yükseltip, sürdürülebilirliğini sağlayarak uluslararası piyasa koşullarına uygun bir şekilde mal ve hizmet üretebilme yeteneğidir.	The First Report to the President and Congress, 1992. US Competitiveness Policy Council.

Rekabet gücü farklı düzeylerde olmak üzere ulusal, endüstriyel ya da işletme; bunun yanında, yerel, bölgesel ve uluslararası olarak da değerlendirilmektedir (Baron, 1997). Araştırmacı ve bilim adamlarının rekabet gücüne çok yönlü yaklaşımları ve konuyu farklı açılardan ele almaları,

rekabet gücü kavramının literatürde tartışılır bir kavram olmasına ve konunun sürekli gündemde kalmasına neden olmaktadır (Çivi, 2001:22).

Rekabet gücü çeşitli disiplin alanlarındaki araştırma projelerinin hedeflerine bağlı kalınarak farklı bakış açılarıyla bir çok araştırmaya konu olmuştur. Örneğin Landau rekabet gücünü gelecekteki neslin yaşam düzeyini ve ülkenin büyüme potansiyelini azaltmadan, yüksek ve kaliteli istihdam düzeyine ulaşarak, ülkede yüksek yaşam standartlarının ve kabul edilebilir büyüme oranının elde edilmesi olarak tanımlamaktadır. (Landau, 1992: 1-15) Bu tanımda ulusal istihdamının artırılmasının gerekliliğinden söz edilirken, vatandaşların yaşam standartlarındaki artışa verilen öneme de değinilmiştir. Landau'ya göre ulusal istihdam düzeyi, yıllar itibariyle istihdamın büyüme oranına, ekonomik faaliyetler sonucu oluşan değerlerin topluma aktarılmasına ve ülke içindeki işletmelerin rekabet güçlerine bağlıdır. Bu noktadan hareketle yapılan çalışmaların büyük bir bölümünde de ülkenin genel rekabet gücü araştırılırken, işletme ve endüstrilerin yapıları incelenmiş ve bu yapıları etkileyen diğer faktörler analiz edilmiştir (Çivi,2001:23).

Bu tanımlamalardan hareketle uluslararası rekabet gücünün genellikle iki bakış açısından hareketle tanımlandığını söyleyebiliriz: Bunlar Mikro (işletme ve endüstri) ve Makro (ülke) bakış açısıdır. Mikro düzeyli yaklaşımda ülke içindeki işletmeler arasındaki rekabet ve bu rekabetin ulusal/uluslararası pazardaki etkileri incelenirken, makro yaklaşımda ülkenin uluslararası rekabetteki konumu üzerinde durulmuştur (Scoot ve Lodge,1985:20). Bu tanımda rekabet gücünün elde edilme amacının ülke vatandaşlarının reel gelirlerini, refahını arttırmak ve belli bir yaşam düzeyini sağlayabilmek olduğu vurgulanmaktadır.

Yönetim ve işletme stratejileri alanına yoğunlaşan akademisyenler, rekabet gücü araştırmalarında mikro bakış açısıyla işletme üzerine yoğunlaşmışlar ve küresel dünya düzeninde rekabet konusunda odaklanılması gereken birimin işletmeler olduğunu savunmuşlardır. Bu

görüşü benimseyen akademisyenler rekabet gücü çalışmalarının ulusal boyuta uygulanmasını anlamsız bulup, ülkelerin rekabet güçleri konusundaki tüm endişelerin yersiz olduğunu, tartışmaların daha çok işletmeler üzerinde yoğunlaşması gerekliliğini vurgulamışlardır (Krugman, 1994: 44).

Diğer taraftan Makro ekonomik yaklaşımlar ülkelerin genel yapılarından daha çok işletmelerin küresel pazarlardaki davranışları üzerine oluşturulmuştur. Buradaki temel varsayım ise, işletmelerin verimlilik artışlarının ülkenin refahını arttırdığı, fakat yaşanan bu gelişmelerin endüstrinin ve ülkenin teknolojik ve rekabetçi yapısından oldukça etkilendiğidir. (Dosi,1982:147-162)

Fagerberg (1988:355), uluslararası rekabet gücünü ödemeler dengesi sorunlarına yol açmaksızın, ekonomik büyüme ve istihdam artışı başta olmak üzere bir ülkenin temel iktisat politikası hedeflerini gerçekleştirme yeteneği olarak tanımlamaktadır.

Başka bir ifadeyle, bir ülkenin uluslararası rekabet gücü, kendi ülke sınırları içinde üretim yapan ve ihracat yoluyla sunumda bulunan işletmelerin kendi ihracat performansı ile ölçülen, ülkedeki bütün işletmelerinin toplam ihracat performansıdır (Nachum v.d., 2001:279).

Kısaca, uluslararası rekabet gücü işletme düzeyinden başlamaktadır. Ancak rekabet gücü işletme, endüstri ve ulusal ya da uluslararası açıdan da tanımlanabilmektedir. İşletme düzeyinde rekabet gücü yukarıda da ifade edildiği gibi *maliyet, kalite, yenilik, esneklik, hız ve hizmetler* açısından diğer işletmelerle yarışabilme becerisi iken (Aktan ve Vural, 2005:11), endüstri düzeyinde rekabet gücü de, endüstrinin bünyesinde barındırdığı büyük işletmelerin rekabet gücü olarak açıklanabilir (Aktan ve Vural, 2004:16).

Ulusal ya da uluslararası rekabet gücü ise, Dünya Ekonomik Forumu'na göre; *"bir ülkenin ekonomik refah ve yaşam standartlarını*

iyileştirebilmesi için gerekli olan ekonomik güçtür” şeklinde ifade edilirken Uluslararası Yönetim Geliştirme Enstitüsü’ne göre ise; “bir ülkenin katma değerde sürekli artış sağlayabilecek bir çevre oluşturabilme yeteneği” olarak ifade etmektedir (Aktan ve Vural, 2004:18).

Ulusal istihdam düzeyi yıllar itibariyle istihdamın büyüme oranına, ekonomik faaliyetler sonucu oluşan değerlerin topluma aktarımına ve dolayısıyla da ülke içindeki işletmelerin rekabet güçlerine bağlı olmaktadır.

Kibritçioğlu (1996:2)’nın da vurguladığı üzere, zaten “yeterince berrak ve üzerinde genelde uzlaşılan bir tanımı bulunmayan” uluslararası rekabet gücünün, unsurları, belirleyicileri ve göstergeleri ile ölçme metotları birbiriyle karıştırılmakta ve zihinlerde karmaşıklığa sebep olabilmektedir.

Özetle, ulusal / uluslararası düzeydeki rekabet gücü kısaca *ülke vatandaşlarının hayat standartlarını yüksek bir seviyeye getirme başarısı* olarak tanımlanabilir. Tüm ülke vatandaşlarının yüksek yaşam standardı seviyesi, verimlilik artışında meydana gelen sürekli gelişmelerle sürdürülebilir. Ulusal düzeydeki rekabet gücü, ülke yaşam standardının büyüme seviyesi, toplam verimlilik artışı ve ülke işletmelerinin ihracat ya da doğrudan yabancı sermaye yatırımları ile dünya piyasalarına girişlerini artırma yeteneği ile ölçülür.

1.2.2. İşletme, Endüstri ve Küme Düzeyinde Rekabet Gücü Tanımlamaları

Rekabet gücünün işletme, endüstri ve ulusal düzeyde tanımlanması, rekabet gücünü etkileyen ve belirleyen faktörlerin çok sayıda olmasına ve farklı rekabet çeşitlerine bağlı olarak rekabet gücü göstergeleri ve ölçümü farklı olmaktadır(Adıgüzel, 2011). Bu bölümde işletme, endüstri ve küme düzeyinde rekabet ve uluslararası rekabet gücüne yönelik olarak yapılan tanımlamalar incelenecektir.

1.2.2.1. İşletme Düzeyinde Rekabet Gücü

İşletme açısından rekabet gücüne ilişkin farklı tanımlamalar yapılmaktadır. Bu tanımlamalardan birine göre rekabet gücü, işletmenin piyasada varlığını sürdürme ve kar, fiyat ve getiri oranı veya ürünlerinin kalitesi açısından arzu edilen sonuçlar elde edebilme yeteneği; mevcut piyasa olanaklarından yararlanabilme ve yeni piyasalar yaratabilme kapasitesine sahip olmasıdır (Bakımlı, 2005:10).

Buckley'e göre işletme düzeyinde rekabet gücü, bir işletmenin iç veya dış piyasadaki rakiplerine göre, daha üstün kalitede ve daha düşük maliyetle mal ve hizmet üretebiliyorsa rekabetçi olduğu yönündedir. Rekabet gücü, işletmenin uzun dönemli kar performansı ve çalışanlarının ücretlerini karşılayabilme ve sahiplerine de yüksek getiriler sağlama yeteneği ile eş anlamlıdır (Buckley v.d., 1988:176).

Kibritçioğlu (1996:4)'na göre yerli bir işletmenin bir ihracat piyasasında veya yurtiçinde uluslararası rekabet gücüne sahip olması rakip yerli ve yabancı işletmelere kıyasla ürün fiyatı ve/veya ürün kalitesi, teslimde dakiklık ve satış sonrası servis gibi fiyat dışı unsurlar açısından şu anda ve gelecekte aynı durumda veya onlardan daha üstün olması demektir. Bu çerçevede, "uluslararası rekabet baskısı altında olan ülkeler değil, işletmelerdir" (Porter 1990a:33).

İşletmeler, her geçen gün küresel rekabette yetkinliğini artırmak zorundadırlar. Ülke koşulları, işletmelerinin uluslararası rekabetçi üstünlükler elde edebileceği uygun bir ortamı yaratmak açısından oldukça önemlidir, ancak bu fırsatları değerlendirmek işletmelerin yetkinliğine ve uygulayacağı stratejilere bağlı olabilecektir (Porter 1990a; 1990b; 2004; Kibritçioğlu, 1996). Kısaca işletmelerin rekabet edebilirliği, aynı sahada faaliyet gösteren yerli veya küresel diğer rakip işletmelere karşı olan rekabet avantajı olarak özetlenebilir.

İşletme düzeyinde rekabet gücü, herhangi bir yerel işletmenin yurt içi veya yurt dışı piyasalarda, rakibi olan yerel ve yabancı işletmelere göre, ürün fiyatı ve/veya ürün kalitesi, teslimde dakiklık ve satış sonrası hizmet gibi fiyat dışı unsurlar açısından denk veya onlardan üstün bir durumda olmasıdır. Bunun yanı sıra işletmenin icat ve yenilik yapabilme yeteneği de işletme düzeyinde rekabet gücüne sahip oluşun bir göstergesidir (Kibritçioğlu, 1996:4).

İşletmelerde rekabet edebilir stratejiler geliştirmede mümkün oldukça bütüncül bir yaklaşım kullanmak gerekmektedir. Bir taraftan işletmenin güçlü ve zayıf yanları, sektördeki durumunu; diğer yandan da sektörde ve ülkede rekabeti belirleyen güçleri etkileyen sektörün ve ulusal ekonominin yapısını bütün olarak değerlendirmek gerekmektedir.

Rekabet avantajı maliyetlerdeki düşüşlere ve ürünlerin farklılaşmalarına bağlı olarak ortaya çıkar. Farklılaşma, tüketicilere yenilikçi ve kaliteli ürünler sunma, özel müşteri isteklerini karşılama ve satış sonrası hizmet şeklinde gerçekleştirilir. İster maliyetlerdeki düşüş, isterse ürün farklılıkları olsun rekabet avantajı işletmelere kaynakları rakiplerden daha etkili şekilde kullanma imkanı verir. Seri üretimle standart ürünler üretiyor olmanın etkisiyle, düşük maliyetlerde üretim yapabilen işletmeler daha yüksek kar seviyelerine ulaşabilmektedirler. Piyasaya farklı ürünler sunabilen işletmeler ise bu farklılığın getirdiği ayrıcalıkla ürünleri için daha yüksek fiyatlar belirleyebilirler.

Bu kapsamda işletmeleri diğerlerinden farklı kılan özellikleri önem kazanacaktır. *Ayırdedici yeterlilik*, işletmenin ürünlerini rakiplerinden daha iyi yapmak suretiyle rekabet gücünü korumasını ve mevcut müşterilerini tutmanın yanında onlara yenilerini eklemesini sağlar:

1. *Düşük maliyet liderliği* : Üretim maliyetlerini rakiplerin maliyet seviyelerinin altına düşürmek.

2. *Ürünün teknik özellikleri* : Daha fazla sayıda parametrelerle kullanılmasına imkan tanıyacak şekilde ürün dizaynı.

3. *Ürün güvenilirliği* : Satılan ürünlerin garanti süresi ve kapsamının artırılması.

4. *Ürün dayanıklılığı* : Beklenmeyen şartlara ve olumsuzluklara karşı ürün gösterebileceği direnç.

5. *Teslimatta çabukluk* : Son dönemlerde *ertesi gün teslim* hizmeti yaygın hale gelmiştir ki bu da gelişen teknoloji ve taşımacılık sektörlerinin bir yansımasıdır.

6. *Garanti teslim zamanı* : Özellikle ekspres dağıtım sektöründe birçok işletme ertesi gün belirlenen saatte teslimat yapmayı garanti etmek suretiyle kendilerini diğer işletmelerden ayrıcalıklı ve farklı hale getirmeye çalışmaktadırlar.

7. *Müşteri istekleri doğrultusunda kişiselleştirme* : Birçok işletme müşteriye özel ürün veya hizmet sunmak suretiyle rekabet gücünü artırmaktadır.

8. *Piyasaya yeni ürün sunma* : Özellikle teknoloji sahasında piyasaya yeni ve farklı ürünleri doğru zamanda ve herkesten önce sunabilmek başarıya götüren başlıca yollardan biri durumundadır. Bazı işletmeler bu anlamda kendi alanlarında ün yapmış durumdadırlar.

9. *Esnek üretim hacmi* : Talebe bağlı olarak üretim hacimlerini ayarlayabilmek çok büyük öneme sahiptir. Artan rekabetin bir sonucu olarak piyasaya sürekli yeni ürün modellerinin girmesiyle ürün hayat süreleri kısaltmaya başlamış, bu da belli ürünlere olan müşteri talep miktarlarını çok değişken hale getirmiştir. Bu değişkenliğe cevap veremeyen işletmeler ya

yüksek stok miktarlarıyla başbaşa kalmış ya da müşteri ihtiyaçlarını karşılayamayacak üretim seviyelerinde kalmışlardır.

1.2.2.2. Endüstri Düzeyinde Rekabet Gücü

Endüstri düzeyinde rekabet gücünü tanımlamak işletme düzeyinde yapılan tanıma göre daha zor ve karmaşıktır. Yerel veya bölgesel bir pazardaki bir işletmenin rekabet gücü aynı Pazar veya bölgedeki rakipleri ile kıyaslanabilirken bir endüstrinin rekabet gücü aynı ticaretin olduğu diğer ülke veya bölgelerdeki endüstrilerin rekabet gücüyle kıyaslanabilir. Bu bakış açısından hareketle rekabetçi bir endüstri, bölgesel düzeyde veya uluslararası düzeyde rekabetçi işletmelere sahip olan endüstri olarak tanımlanabilir (Aktan ve Vural, 2004:16)

Endüstri düzeyinde rekabet gücü göreceli olarak bir sektörün diğer ülkelerin aynı sektörlerine göre daha yüksek gelir ve istihdam yaratma gücü olarak tanımlanabilir. Diğer bir ifade ile, bir ülkenin ürettiği mallarda diğer ülkelerin malları ile fiyat, kalite, tasarım, güvenilirlik ve zamanında teslim gibi unsurlarda yarışabilir düzeyde olması demektir. Göreceli bir ölçüt olan rekabet gücü, sektörlerin veya ülkelerin birbirine göre mevcut durumlarını ortaya koymaktadır (DPT Planlama Dergisi, 2002:229).

Avrupa Birliği Komisyonu tarafından bir sanayi sektörü seviyesinde uluslararası rekabet gücü, küresel piyasada konumunu muhafaza etme ve iyileştirme olarak düşünülmektedir (Commission of the European Communities, 2006a:2).

Endüstri, ürün üreten veya hizmet sunan, endüstri içindeki birimler arasında doğrudan rekabetin olduğu bir gruptur (Porter, 1990:33). Endüstriyel rekabet gücü; bir endüstrinin rakipleriyle aynı veya daha ileri seviyede bir verimlilik düzeyine ulaşması, bu verimlilik düzeyini sürdürme yeteneği ya da rakiplerinden daha düşük maliyetle ürün üretme ve satma yeteneği olarak

tanımlanmıştır (Markusen,1992:8). Markusen bu yaklaşımıyla endüstrinin rekabet gücünü üretim etkinliği açısından üretim etkinliği endeksini baz alarak toplam faktör verimliliğinden hareketle tanımlamaktadır (Harrison, 1995:55).

Bu düşünceden hareketle yapılan çalışmaların büyük bir bölümünde de ülkenin genel rekabet gücü araştırılırken, işletme ve endüstrilerin yapıları incelenmiş ve bu yapıları etkileyen diğer faktörler analiz edilmiştir. Bölgesel ve yerel bir pazardaki işletmelerin rekabetçiliği onların yerel veya bölgesel rakipleriyle karşılaştırılmasıyla ölçülür. Bir endüstrinin rekabetçiliği ise başka bir bölgedeki veya ülkedeki aynı endüstriyle karşılaştırılarak değerlendirilmelidir. Bu açıdan endüstri analizleri, endüstri ortalamalarının anlamlı olduğunu varsayar.

Porter (1990a:173)'a göre uluslararası rekabetçi endüstriler, rekabetçi üstünlük yaratmak ve sürdürülebilir kılmak için işletmelerinin yeterli kapasitesi olan ve bu imkanlarıyla iyileştirme ve inovasyon yapabilen endüstrilerdir. İyileştirme ve inovasyon yapabilme ise; AR-GE, ileri düzeyde eğitim ve bunlara benzer gelişmiş faaliyet alanlarında yatırımı gerektirmektedir. Porter'a göre, işletme düzeyinde uluslararası rekabet gücünün göstergesi, bahse konu işletmenin piyasa payı veya verimliliğidir. Buna karşın, belirli bir mekanın uluslararası rekabet gücü, bu mekanda kullanılan kaynakların verimliliğidir (Snowdon ve Stonehouse, 2006:165).

1.2.2.3. Küme Düzeyinde Rekabet Gücü

Sektör bazında küme oluşturularak bölgesel rekabet gücünün incelenmesi karşımıza küme düzeyinde rekabet gücü kavramını ortaya çıkarmaktadır. Bu anlamda kümeler, ekonomik faaliyetlerin coğrafi ve sektörel yoğunlaşması olarak tanımlanmaktadır.

Porter'a (2000) göre, "kümeler, birbiri ile bağlantılı işletmeler, uzmanlaşmış tedarikçiler, hizmet sağlayıcıları, ilgili endüstrideki işletmeler ve

bunlarla ilgili kurumlardan (üniversiteler, standart enstitüleri, ticaret birlikleri gibi) oluşan coğrafi yoğunlaşmalardır". Kümelerde yaşanan verimlilik artışları aşamalar halinde rekabet gücünü yaratır ve geliştirir. İşletmeler arasında ileri, geri ve yatay bağlantılarla bölgesel düzeydeki rekabet gücü bölge içinde yaygınlık kazanır (Ayaş, 2002: 34-35).

Kümelenme (*cluster*) teorilerine göre bir bölgenin rekabetçi üstünlüğü, ihracata dayalı, ihtisaslaşmış yerel endüstrilerin, bunlarla ilişkili destekleyici tedarikçiler ve kurumsal ağların oluşturduğu kümelenmelere bağlıdır. Bu tür kümelenmeler, yerel üretkenliği artırmak üzere işletmeler arası rekabeti ve bilgi yayılımını, yeniliği, yatırımı, ihtisaslaşmış kalifiye işgücü havuzunun oluşumunu teşvik etmektedir.

Bu bağlamda rekabetin dünya ölçeğinde küreselleşmesi ile birlikte ülkeye özgü durumun (yerel şartların) önemi aslında daha da artmıştır. Ulusal ekonomik yapıda, değerlerde, kültürde, kurumsal yapıda ve tarihi birikimdeki farklılıklar geniş ölçüde rekabetçi üstünlüklere katkı sağlamaktadır (Porter, 1990a:19).

Bu kapsamda hemen belirtmeliyiz ki, küreselleşmeyi ülke öneminin yerini alan bir husus olarak görmemek gerekir. Aksine, küresel ölçekte rekabet için gerekli rekabetçi üstünlükler, büyük ölçüde yerel düzeyde (yurt içinde) yaratılmakta ve yerel içeriği yüksek faaliyetlerde sağlanan başarılarla sürdürülmektedir. Çünkü, rekabetçi olmayan yerel işletme ve endüstrilerin korunması için dış ticarete yönelik engellerin ve çeşitli teşvik araçlarının sınırlandığı bir dünya sahasında, rekabetçi üstünlüklerin temel belirleyicileri olan, nitelikli işgücü, inovasyon yapabilme kapasitesi ve teknolojik gelişim gibi yetkinliklerin geliştirilmesi bakımından yurtiçi ortamın önemi gittikçe artmaktadır (Porter, 1990a; 1990b).

1.2.3. ULUSLARARASI REKABET GÜCÜNÜN UNSURLARI VE BELİRLEYİCİLERİ

Ülkelerin rekabet gücünü belirleyen bir çok etken mevcuttur. En başta işletmelerin ürettikleri ürünlerin maliyetleri, fiyatı ve kalitesi o işletmenin uluslararası işletmeler karşısında rekabet gücünü ortaya koymaktadır. Ancak bunların yanında işletmelerin rekabet gücünü etkileyen başka etkenler de söz konusudur. Bu etkenler arasında ilgili endüstrideki rekabet yoğunluğu, malın fiyatı tespit etmede işletmenin ne kadar etkili olduğu, ilgili endüstrideki ölçek ekonomileri, işgücü verimliliği, işletmenin organizasyon ve yönetim biçimi gibi faktörler sıralanabilir. (Aktan ve Vural, 2004:16)

Porter 1990 yılında yayınladığı “Ulusların Rekabet Üstünlüğü” (Competitive Advantage of Nations) adlı ülkelerin rekabet gücünün analizini yaptığı çalışmasında ulusal rekabet gücünü döviz kurları, faiz oranları ve hükümetin bütçe açıkları gibi değişkenlerce yönlendirilen makroekonomik bir fenomen olarak açıklanabileceğini savunanlar vardır. Ancak bütçe açıklarına (Japonya, İtalya) değerielenen döviz kurlarına (Almanya ve İsviçre), yüksek faiz oranlarına (İtalya, Kore) rağmen yaşam standartları yükselen ülkeler vardır. Diğer bir tartışma ise uluslararası rekabet gücünün ucuz ve bol işgücünün bir fonksiyonu olduğudur. Almanya, İsviçre ve İsveç uzun dönemli işgücü açığına ve yüksek ücretlere rağmen refahı sağlamıştır. Diğer bir görüş ise rekabet gücünün doğal kaynaklara bağlı olduğudur. Almanya, Japonya, İsviçre ve İtalya sınırlı doğal kaynaklara sahiptir ve çoğu hammaddeleri ithal ederler.

Son olarak Porter, son zamanlarda rekabet gücünün hükümet politikalarından güçlü bir şekilde etkilendiği tartışmalarına değinmektedir. Bu görüş korumacılık, ihracat teşviği ve sübvansiyonları uluslararası başarının anahtarı olarak görmesine rağmen Japonya, Kore gibi ülkelerin otomobil, gemi inşa, yarı iletkenler gibi sınırlı sayıda endüstrilerde de olsa yakaladığı başarı bunun aksini doğrulamaktadır.

Bir ülkenin rekabet gücüne sahip olduğunu söyleyebilmek için rakiplerine kıyasla yaşam kalitesinde veya reel milli gelirden artış ile ifade edilebilen bir ekonomik performansa sahip olması gereklidir. Ülke, bu ekonomik performansı yabancı üreticilerle rekabet ederken (açık piyasa koşullarında) göstermeli ve rekabet gücünde meydana gelen kısa vadeli iyileşmelerin uzun vadede ekonomik performansının sürdürülebilirliğini tehlikeye atacak dengesizliklere yol açmaması gerekir (Vural, 2006:181).

Bu kapsamda Porter'a göre ülke düzeyinde uluslararası rekabet gücünün gerçek ölçümü, bu mekanda kullanılan kaynakların verimliliğidir. Ülkeler, yüksek verimlilik seviyelerinde faaliyette bulunmak ve dolayısıyla sermaye için yüksek getiriyi ve yüksek ücretleri mümkün kılan büyük miktarda yatırımı çekmek ve sürdürülebilir kılmak için uygun bir ortam sağlama şeklinde rekabet ederler (Snowdon ve Stonehouse, 2006:165).

Porter (2004: 30), uluslararası rekabet gücünün ilk akla gelen sezgisel tanımının, bir ülkede üretilen ürünlerin dünya piyasalarındaki payı olabileceğini belirtmektedir. Ancak, bu tür tanımlamanın, bir ülkenin kazancının bir başkasının kaybına yol açması nedeniyle, uluslararası rekabet gücünü "sıfır toplamı oyun" haline getirdiğine işaret edilmektedir. Bu yaklaşımın, ayrıca, ülke üretimini belirli tercihler doğrultusunda yönlendirmeyi, bu amaçla çeşitli teşvikler sağlamayı, ücretleri düşük tutmayı, ülke parasının değerini düşürmeyi ve bu yolla bütünüyle ihracatı artırmayı amaçlayan politikaların desteklenmesine / uygulanmasına yol açtığına dikkat çekilmektedir.

Ancak, Porter (2004)'a göre uluslararası rekabet gücüne bu tarz bir yaklaşım tamamen kusurludur. Çünkü, teşvikler ulusal kaynakların en verimli bir şekilde kullanımından uzaklaşmasına yol açabilmekte, ücretlerin düşüklüğü refah seviyesini düşürmekte, devalüasyon yerli ürünlerin yurtdışı pazarlarda görece ucuzlamasına yol açarken yurt dışından satın alınan mal ve hizmetlerin fiyatını da artırmaktadır.

Bu kapsamda, ülkelerin rekabet gücünün temel belirleyicilerinden biri olarak “ulusal verimlilik” kavramından söz etmek gereklidir. Ayrıca ülkelerin uluslararası piyasalardaki rekabet güçlerini belirlemeye yönelik yapılan çalışmalar, verimliliğin ve etkinliğin yanı sıra ilgili ülkelerin GSMH büyüklüklerinin, nüfuslarının, ticaret ortaklarına yakınlıklarının, etkileşime giren ülkelerin talep yapılarının, coğrafik bölge ve üyesi oldukları iktisadi bütünleşme hareketlerinin ulusal rekabet gücünün belirlenmesinde önemli birer rol oynadığına işaret etmektedir (Aitken,1973; Brada ve Mendez,1983; Frankel ve Wei,1998; Rose,2000)

Porter’a göre, gerçek uluslararası rekabet gücü verimlilikle ölçülür. Verimliliğin, bir ülkeye yüksek ücretleri, güçlü döviz kurunu ve yüksek sermaye getirilerini ve bu şekilde yüksek yaşam standardını sürdürme imkanını sağladığı belirtilmektedir. Bununla birlikte, verimliliklerini arttırdıkları sürece dünya genelinde bir çok ülkenin refahını artırabilmesi mümkün olabilmekte, böylece, dünya ekonomisinin “sıfır toplamı bir oyun” olmaktan kurtulabildiğine vurgu yapılmaktadır. Bu çerçevede, Porter (2004:31)’a göre iktisadi kalkınmada temel husus, hızlı ve sürdürülebilir bir verimlilik artışı için uygun ortamın nasıl yaratılacağıdır.

Verimlilik Porter’a göre içeriği belirsiz olan rekabet edilebilirlikle tanımlanmaktan çok bir ulusun kaynaklarını kullanabilme yeteneğidir. Verimlilik birim iş gücü ya da sermaye başına üretilen çıktı değeridir. Bu ise hem ürünlerin kalite ve özelliklerine hem de üretimdeki verimliliğe bağlı olacaktır (Smith ve Hansen, 2002:367)

Aynı yaklaşımla, Rekabet Forumu (2006) da rekabet gücünün verimlilikten kaynaklandığını, başka bir ifadeyle, daha az girdiyle daha fazla çıktı üretilmesine bağlı olduğunu belirtmektedir. Bununla birlikte, verimliliği etkileyen birçok faktörün bulunması rekabet gücü kavramına nispeten karmaşık ve derin bir içerik kazandırmakta ve bütüncül bir yaklaşımla ele alınma gerekliliğine yol açmaktadır. Bu çerçevede verimliliğin; enflasyon

düzeyi, kamu borç stoğu ile kur ve faiz hadleri gibi hususları içeren makroekonomik ortamdan, insan kaynakları, demografik yapı ve eğitimden, girişimcilik ve inovasyondan, uluslararası ticarete ve doğrudan yabancı sermaye yatırımlarında dışa açıklıktan, yerli tasarruf ve yurtiçi yatırımlardan, işgücü piyasasının yapısından, kurumsal ve düzenleyici ortamın yeterliliği ve niteliği ile altyapı yatırımları gibi faktörlerden etkilendiği belirtilmektedir.

Porter ise ulusal avantajın belirleyici unsurlarını Rekabet Elması Modeli ile açıklamıştır. Ulusal rekabet edebilirlik tanımı, ilk kez Porter'ın bu araştırmasında, bir ulusun bazı kilit sanayi sektörlerinde diğer ülkelere göre daha avantajlı duruma ulaşmak ya da avantajlı durumunu korumak üzere yenilik geliştirme becerisinin bir sonucu olarak ortaya konmuştur (Porter, 1990a:19-21). Modelde, kendi geliştirdiği işletmelerin ve endüstrilerin stratejik rekabetçi avantajları kavramını ulusların rekabetçi durumlarının analiz edilmesine adapte etmiş ve bir ülkenin belirli bir sektörde sahip olduğu rekabet avantajı dört faktör çerçevesinde açıklamıştır. Elmanın dört köşesinde yer alan bu faktörler: “faktör/girdi koşulları”, “talep koşulları”, “ilgili ve destekleyici endüstrilerin/kuruluşların varlığı” ve “işletme stratejisi ve rekabet yapısı”dır (Porter, 1990a:72).

İşletmelerin sadece kendi ana ülke sınırları içinde üretimde bulunduğu ve yurt dışına mallarını ihracatla sundukları bir ortamda bir ülkenin ihracat performansı ile ölçülen rekabet gücü tüm ulusal işletmelerin ihracat performansları toplamına eşit olacaktır. Çok uluslu işletmeler dikkate alındığında işletmelerin önemli oranda günümüzdeki gibi ana ülkenin sınırları dışında üretimde bulunduğu durumda, bir ülkenin ihracat performansı ile ölçülen rekabet gücü, o ülke sınırları içinde üretim yapan tüm işletmelerin ihracatları toplamı tarafından belirlenir. Ancak bu ikinci durumda tüm işletmelerin ülke vatandaşlarının sahipliğinde olması söz konusu değildir (Nachum v.d., 2001:279).

Başta Krugman olmak üzere bazı bilim adamları ülkelerin değil işletmelerin rekabet gücü olabileceğini savunmaktadır. Porter'ın çalışmasında (1990) ulaştığı sonuçlara göre ise bir ülkenin endüstrileri, onun rekabet gücünü belirleyen en önemli faktörlerin başında gelmekte olup endüstrinin gücü ise işletmelerin bireysel gücünden çok diğer çok sayıda faktörün katkısı ve etkileşimi ile belirlenmektedir. Dünya pazarlarında rekabet eden işletmelerin rekabet gücü, içinde faaliyet gösterdikleri ülke ve o ülkedeki endüstrilerin gelişmişlik düzeylerinden, faktör donanımlarından, teknolojik düzeylerinden, makro ekonomik ortamdan, alt yapı ve kurumsal yapılar ile buna benzer bir çok makro faktörün işletmelerin rekabet güçlerinin oluşmasında etkili oldukları açıktır. Bu nedenle diyebiliriz ki ülke, endüstri ve işletmelerde küresel rekabet gücü için makro ve mikro faktörler birbirini tamamlayan ve belirleyen olgulardır.

Bu kapsamda işletmenin faaliyet gösterdiği ülkenin ekonomik istikrarı da uluslararası rekabet gücünü etkilediği açıktır. Enflasyon işletmelerin yanında yatırımları da olumsuz yönde etkilemektedir. Yabancı yatırımcılar için döviz kuru ve ülke içi istikrar önem kazanmaktadır. Döviz kuru politikası, ithalatı engellemek ve ihracatı teşvik etmek maksadıyla yerli paranın değerini ayarlama olanağı tanır. Yerli paranın yabancı para cinsinden değeri düşük tutulduğunda ithalatın azalması sağlanırken ihraç mallarının dış fiyatları görece olarak düşme göstereceğinden ihracatta da artış görülecektir. Ancak devalüasyon, özellikle gelişmekte olan ülkelerde sıkça görülmesine rağmen, dış ticarete kullanılması arzu edilmeyen araçlardan birisidir. (Aktan ve Vural, 2004)

Ekonominin içinde bulunduğu durum ve uygulanmakta olan politikaların tümü olarak tanımlanabilecek makro ekonomik ortam, endüstrilerin sağlıklı bir şekilde faaliyet göstermesinde son derece önemlidir. Makroekonomik ortam rekabet gücünün artırılmasında ve bu sayede orta ve hızlı ve sürdürülebilir büyüme oranları yakalamasına ve uzun vadede ödemeler bilançosundaki dengesizliklerin ortadan kaldırılabilmesine imkan

sağlar. Bir ülkenin hızlı ve sürdürülebilir büyümeye sahip olması, o ülkenin (dolayısıyla o ülke endüstri ve işletmelerinin) uluslararası alanda gelirden daha fazla pay alarak uluslararası rekabet gücünü artırmasına neden olur.

Makroekonomik değerlendirmede iki ana belirleyici etkenden bahsetmek mümkündür:

- **Enflasyon** : Enflasyon ülkenin fiyat istikrarının en temel göstergesidir. Yüksek ve istikrarsız enflasyon rakamlarının gözlendiği ülkelerde özellikle yatırımcılar ileriye dönük projeler geliştirememekte ve ülkenin uluslararası rekabet gücü olumsuz yönde etkilenmektedir.
- **Kamu Maliyesi** : Kamu kesimi borç stoku, kamu harcamalarının büyüklüğü, vergi gelirlerinin büyüklüğü, sübvansiyonlar ve kamu bütçesinin büyüklüğü gibi göstergeler ülkenin kamu maliyesinin durumu hakkında tespitlerde bulunulmasını sağlar. Kamu mali dengesinin bozuk olduğu ülkelerde devletin ekonomiyi büyüme ve kalkınma açmalı yönlendirmesi mümkün olamayacağından uluslararası rekabet gücünün artması beklenemez.

Ürünün fiyatını doğrudan etkilemesi nedeniyle uluslararası rekabetçiliği etkileyen bir diğer önemli unsur üretim maliyetleridir. Üretim maliyeti kavramı, işgücü, enerji, sermaye ve vergi maliyetleri gibi kavramları kapsamaktadır. İşgücü maliyetlerinin uluslararası rekabet gücüne etkisi giderek azalmakla birlikte işgücü maliyetlerinin düşük olması yabancı sermayenin ülkeye çekilmesinde ve yatırımların artırılmasında ülkeye önemli bir avantaj sağlamaktadır. Sermaye maliyetlerini belirleyen reel faiz oranının yüksekliği finansman maliyetlerine yansıtacağından ülkenin uluslararası rekabet gücünün zayıflamasına neden olacaktır.

Enerji maliyetleri de ürünün maliyetini ve dolayısıyla ürünün maliyetini doğrudan etkileyeceğinden uluslararası rekabet gücünü etkileyen bir üretim

maliyetidir. Son olarak vergi oranları ve dolayısıyla vergi maliyetlerinin düşük olduğu ülkeler yatırım maliyetleri açısından diğer ülkelere göre avantaj sağlayacağından yatırımların artmasıyla birlikte istihdam, üretim ve gelir seviyelerinde dolayısıyla da uluslararası rekabet gücünde yükselmeler görülecektir.

Porter (1990) ülkelerin rekabet gücü ile işletmelerin rekabet gücü arasında yaygın bir karışıklık yaşandığını belirterek bir işletmenin rekabet gücü ile ülkenin rekabet gücü arsında basit bir geçişin olmadığına dikkat çekmektedir. Bu bağlamda Porter belirli bir bölgede/ülkede refahı nelerin artırdığının anlaşılması bakımından işletmelerin başarısının değerlendirildiği durumdakinden farklı göstergelerin kullanılması gerektiğini belirtmektedir. Ancak işletmelerin belirli bir coğrafi mekânda (ülkede) faaliyette bulunduğu düşüncesinden hareketle, işletmelerle ülkelerin uluslararası rekabet gücünün birbiriyle ilişkili olduğu da aşikar olup bunlar arasında bir sentezin olması gerektiğine de vurgu yapmaktadır.

Porter (1990)'a göre uluslararası rekabet gücü kavramı açıklanırken şu hatalardan kaçınmak gerekir:

- Doğal kaynaklara sahip olmak her zaman rekabet gücü anlamına gelmez. Günümüzde hammadde, sermaye, işgücü rahatlıkla sınırları aşabilmektedir.
- Fiyat rekabetçiliği (ücretler, döviz kurları, işgücü verimliliği) ve fiyat dışı rekabetçilik (kalite, pazarlama gibi) faktörleri uluslararası rekabetçi gücün nedenleri olarak değil sonuçları olarak görülmelidir.

Porter(1990a:619)'ın uluslararası rekabet gücüne ilişkin yaptığı diğer tespitler ise şunlardır:

- Küresel rekabetçi işletmeler değer zinciri içindeki bazı faaliyetlerini ülkeleri dışında gerçekleştirirler.

- İşletmeler uluslararası rekabet içinde rekabetçi üstünlüğü yenilik ve geliştirme yoluyla sağlarlar ve bu onlara kısa dönemli maliyet avantajı yerine uzun dönemli rekabet üstünlüğü sağlar.
- Bir endüstride rekabetçi üstünlük kazanan işletmeler sadece yeni Pazar ihtiyacı veya yeni bir teknolojinin potansiyeli için değil bunun yanı sıra erken hareket etmek ve agresif davranmak için hareket edebilirler.
- Uluslar ekonomilerinde rekabetçi üstünlüklerini on yıllarla ölçülen zaman diliminde elde ederler. Verimlilik bir ulusun yaşam standardının uzun vadedeki ana belirleyicisidir.
- Ulusal ekonomik refahın yükselmesi endüstrilerin yükselişini gerektirir.
- Uluslar benzerlikleri değil farklılıkları nedeniyle rekabetçi avantaj kazanırlar. Hiçbir ülke her şeyde rekabetçi (net ihracatçı) olamaz. Bir ülkenin insan gücü kaynağı ve diğer kaynakları sınırlıdır.
- Teknolojik değişim yayılgan ve sürekli dir.
- Uluslararası alanda ülkelerin yakaladığı başarıyı anlamak için ekonomiye bir bütün olarak odaklanmak yerine belirli endüstrilere ve endüstri bölümlerine odaklanmalıyız. Rekabet gücü özel bir endüstride başarılı küresel rekabetçiler için bir ülkenin neden belirleyici platform olduğunu açıklamalıdır.¹

Diyebiliriz ki günümüzde var olan dinamik rekabette temel özellikler *yaratıcılık* ve *değişimdir*. Diyebiliriz ki sürekli yeni ürünler, yeni pazarlama yöntemleri, yeni üretim metodları ve tümüyle yepyeni Pazar bölümleri ortaya

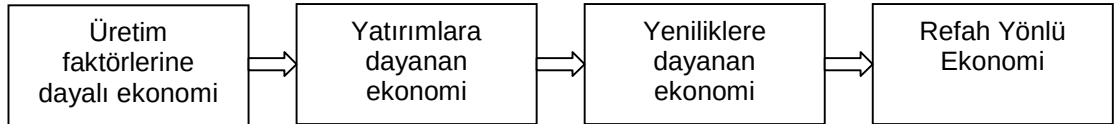
¹ Bu Porter için yurt içi üretim üssü (home base) merkezi kavramı önemlidir. Yurt içindeki üretim üssü bir işletmenin stratejisini oluşturduğu ve çekirdek ve proses teknolojilerinin yaratılıp sürdürüldüğü yerdir. Porter'ın ifadesiyle "Rekabetçi üstünlük ileri derecede yerleşmiş (localized) prosesler yoluyla yaratılır ve sürdürülür. Ana ülkenin önemi her geçen gün artıyor. Çünkü rekabetçi üstünlüğü destekleyen teknoloji ve yeteneklerin kaynağıdır."

çıkarmak böylece ülke ve işletmelerin kazandıkları rekabet gücünde kalıcı olmalarını sağlayacaktır.

Diğer taraftan uluslar açısından sürdürülebilir rekabet gücünün anlamı ulusların endüstriyel faaliyetlerini teknolojik olarak basit olandan gelişmiş olana doğru çeşitlendirmeleri yeteneğidir. Doğal kaynak temelli veya nitelsiz emek-yoğun faaliyetlerde mevcut avantajların realizasyonu daha gelişmiş faaliyetler içindeki avantajların elde edilmesine göre daha az çaba, risk ve dışsallıklar taşımaktadır. Sürdürülebilir ihracatın büyümesi üretim faaliyetleri içinde kolaydan karmaşık olan ürünlere ve proseslere doğru hareketi getirmektedir. (Lall, 2003:34) Bu basitçe neoklasik bir üretim fonksiyonu olunca otomatik olarak değişen bir şey olmayıp en azından kısmen kamu politikalarınca etkilenebilen, giderek artan şekilde ülkenin yaratılmış karşılaştırmalı üstünlüklerine (created comparative advantage) beşeri sermayeye, teknolojiye ve endüstriyel organizasyona bağımlı hale gelmektir (Gerybadze, 1998:151) Yaratılmış karşılaştırmalı üstünlükler üzerine olan bu vurgu, stratejik ticaret politikası teorilerinin yükselmesine de katkıda bulunmuştur.

Porter (1990a:546) ulusların kendi içlerinde gerçekleştirdikleri ekonomik gelişmeyi, büyüme ve refah düzeyinde karşılaşılan ulusal farklılıkları açıklamak için dört aşamalı bir gelişme süreci tanımlaması yapmaktadır:

Şekil 1.4. Porter'ın Ulusal Rekabetçi Gelişmenin 4 Kalkınma Aşaması

Kaynak : PORTER, M. E., The Competitive Advantages of Nations, 1990a:546.

Porter'a göre ulusal zenginleşme, büyük ölçüde rekabetçi avantajın gelişmesine bağlıdır. Bir ulus başlangıçta gelişmesini, mevcut üretim faktörlerini kullanarak sağlamaya çalışır. Bir sonraki aşamada, tasarruf ve

yabancı teknolojiyi ve sermaye araçlarına yapılan yatırımı cazip hale getirmeye başlar. Emek ve kaynak yoğun endüstrilerin yerini daha fazla sermaye ve teknoloji yoğun endüstriler alır. İşletmeler ürün ya da hizmetlerini farklılaştırarak daha fazla değer üretir ve yurtdışındaki bilgi teknolojileri üzerine yoğunlaşır. Üçüncü aşamada ulusal zenginliğin itici gücü olan yeniliklere ve buluşlara yönelir. Eğer başarılı olunursa, mevcut zenginliğin korunması ve yönetim çabalarının ön plana çıktığı diğer aşamaya geçilir. (Öz, 1999:4)

Tablo 1.2’de Porter’ın Ulusal Rekabetçi Gelişme Aşamaları olarak adlandırdığı dönemlerin özellikleri özetlenmiştir:

Tablo 1.2 : Porter’a göre Ulusal Rekabetçi Gelişmenin Dört Aşaması

Gelişmenin İtici Gücü	Rekabetçi Avantajın Kaynağı	Örnekler
Faktör Koşulları	Üretimin temel faktörleri (örneğin doğal kaynaklar, kalifiye olmayan iş gücü)	1980 öncesi, Kanada, Avustralya, Singapur, Güney Kore
Yatırım	Sermaye araçlarına yapılan yatırım, dış ülkelerden teknoloji transferi; aynı zamanda tüketim için yatırımların yapılmasını ve ulusal uzlaşmanın varlığını gerektirir.	1960’larda Japonya 1980’li yıllarda Güney Kore
Yenilik ve Buluş	Rekabetçi avantajın dört belirleyici etkeni, yeni teknoloji yaratımını gerçekleştirmek için birlikte hareket eder.	1970’lerin sonundan itibaren Japonya, 1970’li yılların başından sonra İtalya, savaş sonrası dönemde Almanya ve İsveç
Zenginlik(Refah)	Mevcut zenginliğin yönetimine verilen önem, elmasın dinamiklerini tersine çeviriyor. Yenilikler durgunlaştığı zaman rekabetçi avantajlar erozyona uğruyor. İleri üretim faktörlerine yatırımlar yavaşlıyor, rekabet ve bireysel motivasyon azalıyor.	Savaş sonrası dönemde İngiltere, 1980’den bugüne ABD, İsviçre, İsveç ve Almanya.

Kaynak: GRANT, Robert M. “Porter’ın Uluslararası Rekabetçi Avantajları: Bir Değerlendirme”, Strategic Management Journal, V.12, 1991, s.540.

Bu çerçevede hükümetlerin ortaya koyacakları tercihleri yansıtan Ulusal Sanayi Politikaları önem kazanmaktadır. Ulusal sanayi politikası, kamu kurumları tarafından başlatılan ve kimi zamanlarda özel sektörden de destek gören proaktif bir ekonomik gelişim planıdır. Temel amacı ise ülke içinde belirli sanayilerin geliştirilmesi ve desteklenmesidir. Bu amaç doğrultusunda ülkelerin yapabileceği bazı uygulamalar ise şöyle sıralanmaktadır (Cavusgil, Knight, Riesenberger, 2008:106-107);

- Vergi teşvikleri; teşviklerle vatandaşların tasarruf ve yatırım yapma olanakları artmaktadır. Buradan elde edilecek tasarrufla özel ve kamu kurumları yatırım için sermaye bulabilecek, malzeme ve araç alabilecek, AR&GE faaliyetlerini arttırabilecek ve çalışanlarına yatırım yapabilecektir.
- Finansal ve mali politikalar; örneğin düşük faizli krediler işletmenin yatırım için ihtiyacı olan sermaye tedarikini sağlayacaktır.
- Özenli bir eğitim sistemi; fen bilimler, mühendislik ve işletme gibi ileri teknoloji ve yüksek katma değerli endüstrileri desteklemek için nitelikli işgücü elde etmek amacıyla ilköğretim, lise ve üniversite seviyesindeki eğitimin özenli ve titiz hazırlanması gerekir.
- Güçlü altyapı; Bilgi teknolojileri, iletişim ve taşımacılık gibi güçlü ulusal altyapıların geliştirilmesi ve sürdürülmesi.
- Güçlü yasal düzenlemeler; ulusal ekonominin istikrarı ve sağlamlığına yönelik vatandaşların güveni güçlü yasal düzenlemeler ile mümkün olmaktadır.

Giderek artan çokuluslu işletmelerin tercihleri ve faaliyetleri endüstriyel rekabet gücünün odak noktasını oluşturmaktadır (Lloyd,1998:162). İşletmeler kendi ulusal sınırları dışında yaşayan tüketicilerin istek ve ihtiyaçlarını tatmin edebilmek doğrultusunda, alternatif uluslararasılaşma stratejileri arasından bir veya birkaçını seçerek, faaliyetlerini ulusal sınırlar dışına taşıyabilirler (Üner ve Karatepe, 1996:188).

Uluslararası pazarlama açısından ise, bir diğer ülke pazarına giriş yolunun belirlenmesi, uluslararasılaşma sürecinin en kritik aşamasını oluşturmaktadır. Pazara giriş yolunun belirlenmesinde, uluslararası işletmeler birbirinden farklı özelliklere sahip yollar arasından kendi amaçlarına en uygun olanını belirlemeye çalışırlar (Üner, 1999:13).

İşletmelerin gerek uluslararası gerekse ülke sınırları içersinde başarılı olmak için takip ettikleri yol aslında onların uyguladıkları stratejiyi göstermektedir. Bu noktada sorulması gereken soru, rekabet ortamında liderliği ele geçirmek için nelerin yapılması gerektiğine dairdir. Bir başka deyişle, "İşletmenin rekabet edebilirliği nedir ve nasıl kazanılır? sorusudur. "Porter *Rekabet Stratejisi (Competitive Strategy)* ve *Rekabet Üzerine (On Competition)* isimli eserlerinde rekabet stratejisi oluşturulmasına yönelik şu tespitlerde bulunmaktadır:

1-Farklılaşma (differentiation) bir rekabet stratejisidir. İşletmenin, pazarda rekabet avantajı elde etmek için, müşteri ihtiyaç ve beklentilerini karşılamak amacıyla ürün geliştirme ve AR-GE faaliyetleri ile farklı ürünleri tasarlaması ve üretmesidir. Böylelikle işletme pazarda, müşteriyi kendine çeker ve yeni bir marka ile kendine özgü mal ve hizmeti yaratırlar. Böylelikle "core competencies" yeni çekirdek uzmanlık alanı ortaya konur. Farklılaşma, rekabet avantajı elde etmede kullanılan bir yöntemdir. İşletmenin kritik kaynakları tanımlanır. Gerçek avantajı yaratabilmek için, olaylara daha sofistike bakılarak; işletmeler, yeni teknolojilerle yeni mal ve hizmetleri yaratarak yeni Pazar oluştururlar ve karşılına yeni rakip çıkana kadar o pazarda tektirler. Farklılaştırma stratejisi, işletme, müşterilere yön verdiği, ve önemli rekabet avantajı sağladığı için rekabet stratejisi olmaktadır.

2- Maliyet Liderliği (Cost Leadership) : Maliyet Liderliği, mevcut yapıyı icatlar ve gelişimlerle daha etkin hale getirip, katma değer yaratmayan faaliyetleri elemek, düşük maliyette müşteri istek ve beklentilerine uygun mal ve hizmetler üreterek düşük fiyatla pazara sunmaktır. Rakibin ve ürün

çeşitliliğin bol olduğu bir pazarda düşük maliyette ve uygun mal ve hizmetler üretmek işletmelere, rakipleri karşısında önemli avantajlar sağlamaktadır. Dolayısıyla maliyet liderliği, bir rekabet stratejisidir. Büyük işletmeler, yine rekabet stratejisi olan, fiyat krizinden etkilenmemek için ve bir başka rekabet stratejisi olan maliyet liderliği (cost leadership) uygulayarak, müşteri açısından temel becerisini ortaya koymuş ve rekabet avantajı yaratmayı başarmışlardır.

3- Odaklanma: Odaklanma, çok sayıda birbirleriyle ilişkili süreçlerin geniş kapsamda değerlendirilmesi yerine, pazardaki özel mal ve hizmetlerin müşteri ihtiyaç ve beklentilerine uygun hale getirilmesi ve sürekli gelişiminin sağlanmasıdır. Süreçlerde odaklanma, *Cost Leadership* (maliyet düşürme) ve *Differentiation* (farklılaştırma) destekleyen rekabet stratejisidir. Etkin süreç yönetimi ve değer zinciri modelinde katma değer yaratmayan faaliyetlerin belirlenmesini bunların elimine edilmesi ile mevcut yapının etkin hale getirilmesini ve maliyetlerin düşürülmesini sağlayacaktır. Odaklanma ile işletmeler, belirli noktalara odaklanarak, yapıyı etkinleştirip, müşteri istek ve beklentilerini, diğer süreçleri de destekleyerek karşılanabilir hale getirmektedirler.

4-Fiyat : Fiyat , müşterinin ihtiyacını doğrultusunda sahip olduğu mal veya hizmetler için ödemek zorunda olduğu meblağdır. Fiyat, bir rekabet stratejisidir. Nedeni, işletmenin pazarda diğer rakipler karşısında avantajlar veya dezavantajlara sahip olmasını sağlamaktadır. Fiyat, müşterinin önem verdiği öncelikli konulardır. Müşteri, istek ve beklentilerini uygun fiyatla sağlamak isteyecektir. Dolayısıyla fiyat, bir işletmenin önemli rekabet avantajı olmaktadır.

5-Tedarikçilerle etkin ilişkiler, rekabet stratejisidir. Tedarikçiler, mal veya hizmeti üretmek için gerekli girdilerin sağlandığı sistemlerdir. Üretilen çıktının kalitesi ve diğer özelliklerinin etkin olması, girdilerin özelliklerine bağlıdır ve istenilen girdinin sağlanması da tedarikçilerle kurulan ilişkilere bağlı olmaktadır. Tedarikçinin sağladığı girdilerin kalitesi, maliyeti ve temin hızı

pazarda rekabet avantajı sağlamanıza doğrudan etkili olduğundan rekabet stratejisi olarak kabul edilmektedir.

6- Müşterinin ilişkileri de, işletmenin değer eklenen faaliyetleri üzerinde de görünen bir etkiye sahiptir. Aktif pazarlama da işletmelere rekabet avantajı sağlamaktadır. İşletmelerin müşterilerle ilişki halinde olup, istedikleri mal veya hizmetin özellikleri hakkında bilgi almaları, pazarda mal veya hizmete olan talebi arttıracak, rekabet avantajı sağlayacaktır.

7- Esneklik: Esneklik, sahip olunan sistemin değişen şartlara kısa sürede, etkin olarak uyum sağlaması ve istenilen faktörlerin yaratılmasıdır. Üretim değer zinciri yapısında, işletmelerin belirli noktalara odaklanmaları, değişen müşteri ihtiyaç ve beklentilerini karşılamada esnek bir yapıya sahip olmalarını sağlamıştır ve pazarda önemli rekabet stratejisi olarak kabul edilmektedir.

8- Kalite: 1970'lerden önce en önemli rekabet stratejisi maliyet idi. Bunun nedeni, daha düşük maliyetle üretip, piyasa süren işletmeler pazarda rekabet avantajı sağlamaktaydı. Kalite, üretilen mal veya hizmetlerin müşteri ihtiyaç ve beklentilerine uyumu olarak tanımlanmaktadır. Kaliteyle ilişkili amaçlarda tatmin edici başarılar kazanılmasından sonra, rekabetçi üstünlük; kaliteyi devam ettirme ve iyileştirmenin yanında maliyet hedefleri önemsendi. Pazarda ilk aşamada işletmeler, kaliteyi maliyeti arttırdığını düşünüyorlardı ve kaliteli ürünlerin fiyatları, normalden fazla idi. Müşteri uzun vadede kazanç sağlamak ve mal veya hizmete güvenmek, memnun kalmak, etkin yapıya sahip olmasını sağlamak amacıyla kaliteye önem verdi ve rekabet avantajı yarattı. Dolayısıyla kalite, rekabet stratejisi oldu. 1980'li yıllar boyunca, rekabetçi savaş alanı, kalite iyileştirmeyi sağlama ve maliyet liderliğinin (*cost leadership*) yanında güvenilirliğe (*dependability*) kilitlenmiştir. Güvenilirlik hedeflerine ulaşılması ve önceden edinilen kalite amaçlarının korunması ile, maliyet yeniden rekabet üstünlüğü olarak ele alındı.

9-Bilgi Teknolojisi: İşletme bünyesinde yapılan tüm çalışmaların sistemde her çalışan tarafından öğrenilmesi ve herkesin katılımının sağlanması, etkin

Çalışma gerçekleştirilmesi açısından önem taşıamaktadır. Özellikle sürekli değişim ve gelişim ortamına ayak uydurmak, dış müşterilerin ihtiyaç ve beklentilerini zamanında karşılamak ve i müşteriler için bilgi kayıplarını önleyerek, sürekli öğrenme ortamını yaratmak açısından önem taşıamaktadır. Network bağlantı sistemleri, database sistemleri ile çalışanlar kendini ve içinde bulunduğu sistemi geliştirmek için olanak sağlanmış olmaktadır. Böylelikle hızlı değişen ortam içinde müşteri ihtiyaçlarını belirlemek için müşterilerin de sisteme katılımı sağlanmakta ve pazarda rekabet avantajı sağlanmaktadır. Günümüzde işletmeler, tüm kaynak sağlayıcılar, müşteriler ve çalışanlar arasında etkin bilgi alışverişine, çalışanların sürekli öğrenme ortamında, grup veya takım halinde çalışmasına önem vermektedir. Bu sistemler, işletmenin farklılaştırma, maliyet liderliği gibi rekabet stratejileri ile etkileşim halinde olmakta ve işletmeye uzun vadede avantaj sağlamaktadır. Bu nedenle önemli rekabet stratejisi haline gelmiştir.

10-Yönetim Yapısı: İşletmenin sahip olduğu tüm kaynakların, işletmenin rekabet ortamında üstünlük kurmasını sağlayacak şekilde planlanması, organize edilmesi ve kontrol edilmesinden ve sürekli olarak geliştirilmesinden sorumlu olan birimdir. Yönetim yapısı olmazsa, kaynaklar, mevcut çıktının elde edilmesini sağlayacak sistemde koordine edilemeyebilir ve sistem sürekli karmaşa halinde olabilir.

İKİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI REKABET GÜCÜ HESAPLAMALARI VE AÇIKLANMIŞ KARŞILAŞTIRMALI ÜSTÜNLÜKLER (AKÜ) ENDEKSİ

2.1. ULUSLARARASI REKABET GÜCÜ ÖLÇME METODLARI / GÖSTERGELERİ

Ulusal veya uluslararası rekabet gücü kavramları çoğu kez aynı anlamda kullanılmakta ve her iki kavram da işletme veya endüstri düzeyinden ayrı olarak, daha geniş kapsamda bir ülkenin rekabet gücünü ifade etmektedir. Bununla birlikte uluslararası rekabet gücü ölçümlerinde dış ticaret verilerinin kullanılması da kendine özgü problemler içermesine karşın, arz ve talep yansımalarını birlikte dikkate alması açısından avantaj sağlamaktadır. Bu göstergeler ihracat payı ve dış ticaret dengesi gibi mutlak rakamlar olabilirken, bu verilerden hareketle oluşturulan endeksler de olabilmektedir.

Aşağıda öncelikle gösterge niteliği taşıyan göstergeler incelenmiş, daha sonra da endeksler ile ilgili bilgi verilmiştir:

2.1.1. Dünya Ekonomik Forumu Endeksleri

Merkezi İsviçre'nin Cenevre kentinde bulunan Dünya Ekonomik Forumu (World Economic Forum – WEF) her yıl Küresel Rekabet Raporu (Global Competitiveness Report) adı altında bir rapor yayınlamaktadır. Söz konusu araştırmada “Rekabet Gücü”, bir ülkenin ekonomik refah ve yaşam standardını yükseltebilmesi için gerekli ekonomik güç olarak tanımlanmaktadır. Rekabet gücü ülkenin gelecek 5-10 yıl içerisindeki büyüme potansiyelini ortaya koymaktadır.

Küresel Rekabet Endeksi değerlendirmeye aldığı ülkelerin güçlü ve zayıf yönlerini karşılıklı analiz ederek onların bir portresini çıkartmaktadır. Bu

kapsamda; 2010-2011 Yılı Küresel Rekabet Raporunda 133 ülke veya ekonomik birlik değerlendirme kapsamına alınmıştır. Dünya üzerinde yer alan bazı ülkeler değerlendirmeye alınmamasına rağmen analiz kapsamındaki 133 ülkenin toplamı, tüm dünya GSMH'nın % 98'ini oluşturmaktadır.

Analizin temellerini, değerlendirme kapsamındaki ülkelere ait istatistiki bilgiler (Hard Data) ve WEF tarafından yapılan anket çalışması (Executive Opinion Survey) oluşturmaktadır. Örneğin 2008–2009 Küresel Rekabet Raporunda anket çalışması, değerlendirme kapsamındaki 134 ülkede 12,297 iş adamı ve profesyonel yöneticiye uygulanmıştır. Anket çalışması tüm değerlendirme kapsamındaki ülkelerde 140'dan fazla ortak kurum tarafından yürütülmektedir. Bu ortak kurumlar üniversitelerin ekonomi bölümlerinden, bağımsız araştırma kurumlarından ve sanayi ve iş adamları derneklerinden oluşmaktadır.

Ülkemiz için dünya ekonomik forumunun ortak kurumu TÜSİAD ve Sabancı Üniversitesi bünyesinde kurulan rekabet forumudur. Bu anket çalışması temel olarak makroekonomik çevre, teknolojik yenilik ve yayılma, beşeri kaynak (eğitim, sağlık ve iş gücü v.b.), altyapı imkânları, kamu kurumları (kontrat ve yasalar anlamında), kamu kurumları (bozulma ve yaşanan sıkıntılar anlamında), ülke içi (iç pazarda) rekabet, işletme uygulamaları ve stratejileri konularında çok sayıda soruyu içermektedir.

2.1.1.1. Küresel Rekabet Endeksi Metodolojisi

WEF ekonomilerin rekabet düzeyini değerlendirirken Küresel Rekabet Endeksi diye adlandırılan, kısa ve uzun dönemde sürdürülebilir ekonomik refahı etkileyen bir dizi faktörü, hükümet politikalarını ve ilgili ekonomide yer alan kurumları çeşitli yönleriyle değerlendiren bir indeks kullanmaktadır.

Küresel Rekabet İndeksi üç temel ilkeye dayanır. Birinci temel ilke doğrultusunda, Küresel Rekabet İndeksinin hesaplanmasında rekabet edebilirlik açısından 12 ana değerlendirme kriteri tespit edilmiştir. Bu 12 ana değerlendirme kriterin altında 300'ün üzerinde alt kriter bulunmaktadır.

Tablo 2.1'de söz konusu 12 ana değerlendirme kriteri sunulmuştur:

Tablo 2.1 : Küresel Rekabet İndeksi Ana Değerlendirme Kriterleri

1. Kurumlar	7. Emek Piyasası Etkinliği
2. Fiziksel Altyapı	8. Finansal Piyasa Yetkinliği
3. Makroekonomik İstikrar	9. Teknolojik Hazırlılık
4. Sağlık ve Temel Eğitim	10. Piyasa Büyüklüğü
5. Yüksek Öğretim ve Mesleki Eğitim	11. İş Piyasası Yetkinliği
6. Mal Piyasası Etkinliği	12. Yenilikçilik

Kaynak: The Global Competitiveness Report 2011-2012.

Küresel Rekabet Endeksi ölçümlerinde ikinci temel ilke, ülkelerin içinde bulundukları ekonomik gelişme düzeylerine göre gruplandırılmalarıdır. Bu ilkeye göre değerlendirme kapsamındaki ekonomiler, gelişim sürecinin neresinde bulunduklarına göre 3 kategoriye ayrılarak değerlendirilirler. Herhangi bir gelişmişlik düzeyindeki bir ekonomi için uluslararası rekabet edebilirliği önemli ölçüde etkileyen bir kriter, diğer bir gelişmişlik düzeyindeki ekonomi açısından farklı bir etki düzeyine sahip olabilir.

Değerlendirme kapsamındaki ülkeler bulundukları ekonomik gelişim düzeyi ve yapısına göre “Faktör Temelli Gelişim Aşaması”, “Verimlilik Temelli Gelişim Aşaması” ve “Yenilikçilik Temelli Gelişim Aşaması” kategorilerine göre sınıflandırılırlar. Söz konusu safhalar Şekil 2.1'de özetlenmiştir:

Şekil 2.1. Gelişmişlik Seviyesi Kategorileri

Kaynak: The Global Competitiveness Report 2011-2012.

Faktör temelli gelişim aşaması en düşük gelişmişlik düzeyi olarak ele alınır. Bu aşamada bulunan ülkelerin temel göstergesi düşük ücret düzeyleridir. Ülkeler hammadde veya teknoloji içermeyen basit üretim mamulleri ihraç ederler. Bu ülkelerde emek faktörü ucuzdur aynı zamanda doğal kaynak yönünden genelde zengin ülkelerdir.

Bu düzeyde değerlendirilen ülke ekonomilerinin rekabet edebilirlik düzeylerinin belirlenmesi için Küresel Rekabet İndeksinde kullanılan 12 ana kriterin ilk dördü ağırlıklı olarak göz önüne alınır. Bu değerlendirme kriterleri, ilgili ülkede güçlü kurumsal yapı olup olmadığı, yeterli alt yapı olup olmadığı, istikrarlı makroekonomik yapı olup olmadığı ve yeterli düzeyde sağlık ve eğitim hizmetlerinin sağlanıp sağlanmadığıdır.

Değerlendirme kapsamındaki ülkeler için gelişmişlik düzeyi anlamında ikinci kategori, verimlilik temelli gelişim aşamasıdır. Bu düzeyde değerlendirilen ekonomiler için rekabet edebilirlik anlamında en temel kriter verimli üretim teknolojilerine sahip olup olmadıklarıdır. Mal ve hizmet

üretiminin ucuz olmasından ziyade kaliteli mal ve hizmet üretimi, rekabet edebilirlik değerlendirmesinde önem arz eder. Kaliteli mal ve hizmet üretebilmek, verimli mal, hizmet ve finansal pazara sahip olmayı aynı zamanda eğitilmiş iş gücü ve etkin üretim teknolojilerine sahip olmayı gerektirir.

Son aşama yenilikçilik temelli gelişim aşamasıdır. Bu aşamada ülkeler sadece verimlilik esasına göre değerlendirilmezler. Bu düzeyde değerlendirilen ülkeler verimli üretimin yanında yenilikçilik yani yeni mal, hizmet ve üretim teknolojileri geliştirme konusunda da değerlendirilirler.

Küresel Rekabet İndeksinin hesaplanmasında rekabet edebilirlik açısından sayılan 12 ana değerlendirme kriterleri ülkelerin hangi gelişmişlik düzeyinde bulunduklarına göre farklı düzeyde önem arz ederler.

Ülkelerin bulundukları gelişmişlik düzeyi iki kıstasa göre tespit edilir. İlk kıstas ülkenin Kişi Başına Düşen Gayri Safi Milli Hâsıla değeridir. Bu kıstasa ilişkin değerler Tablo 2.2’de sunulmuştur:

Tablo 2.2: Ülkelerin Gelişmişlik Düzeyini Belirlemeye Yönelik Kişi Başına Gayri Safi Milli Hâsıla Aralıkları (ABD \$)

Ülkelerin Bulunduğu Gelişmişlik Düzeyleri	Kişi Başına GSMH (\$)
1. düzey: Faktör temelli gelişim aşaması	< 2,000
1. düzey ile 2. düzey arasındaki ekonomiler	2,000–3,000
2. düzey: Verimlilik temelli gelişim aşaması	3,000–9,000
2. düzey ile 3.düzye arasındaki ekonomiler	9,000–17,000
3. düzey: Yenilikçilik temelli gelişim aşamasındaki ekonomiler	> 17,000

Kaynak: Küresel Rekabet Raporu 2011–2012 Yılı Raporu Küresel Rekabet İndeksi

Diğer kıstas hangi ülkelerin faktör temelli gelişim aşamasında olduğunu belirlemeye yöneliktir. Bu değerlendirme ülkeden ihraç edilen ürünlerin ne kadarının hammadde veya yarı mamul niteliğinde olduğuna göre yapılır. Eğer değerlendirme kapsamındaki ülkeden yapılan toplam ihracatın %70'inden fazlası hammadde veya yarı mamul niteliğinde ise bu ülke faktör temelli gelişim aşamasında olarak değerlendirilir. Örneğin Türkiye'nin Kişi Başına Düşen Gayri Safi Milli Hâsılası ve diğer kriterler dikkate alındığında verimlilik temelli gelişim düzeyinde olduğu görülmektedir.

Değerlendirme kapsamındaki ülkenin hangi gelişim düzeyinde olduğu tespit edildikten sonra rekabet indeksi hesaplanırken kullanılan faktörlerin ağırlıkları bu değerlendirme doğrultusunda yapılır. Yani küresel rekabet düzeyi hesaplanacak ekonomi içinde bulunduğu gelişmişlik düzeyine göre değerlendirilir.

Değerlendirme yüzdeleri Tablo 2.3'te sunulmuştur:

Tablo 2.3: Gelişmişlik Düzeyine Göre Kullanılan Faktör Ağırlıkları

Alt-endeksler	Üretim Faktörleri Odaklı Aşama (%)	Verimlilik Artıracılara Odaklı Aşama (%)	İnovasyon Odaklı Aşama (%)
Ana gereksinimler	60	40	20
Verimlilik artıracılar	35	50	50
İnovasyon ve gelişmişlik faktörleri	5	10	30

Kaynak: The Global Competitiveness Report 2011-2012

Örneğin Türkiye'ye ilişkin rekabet edebilirlik düzeyinin hesaplanmasında verimlilik temelli gelişim aşamasıyla ilişkili Tablo 2.3'de gösterilen kriterler değerlendirmede % 50 ağırlığa sahiptir. Faktör temelli gelişim aşamasıyla ilişkili kriterler % 40 ağırlığa sahiptir. Geri kalan % 10'luk kısmı ise yenilikçilik temelli gelişim aşaması ile ilgili kriterler oluşturmaktadır.

Küresel Rekabet İndeksi ölçümlerinde üçüncü temel ilke, değerlendirme kapsamındaki ekonomilerin bir gelişim sürecinden diğer bir gelişim sürecine nasıl geçtikleri ve geçişin hangi düzeyde olduğu ile ilişkilidir.

2.1.1.2. Küresel Rekabet Raporu Ülke Sınıflandırması

2004–2011 yılları arasında Dünya Ekonomik Forumunun yayımlamış olduğu Küresel Rekabet İndeksinin ilk 10 sırası yıl bazında Tablo 2.4’de verilmiştir:

Tablo 2.4: Küresel Rekabet İndeksinin ilk 10 sıralaması (2004-2011)

2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011
Finlandiya	Finlandiya	İsviçre	A.B.D.	A.B.D.	İsviçre	İsviçre
A.B.D.	A.B.D.	Finlandiya	İsviçre	İsviçre	A.B.D.	İsveç
İsveç	İsveç	İsveç	Danimarka	Danimarka	Singapur	Singapur
Tayvan	Danimarka	Danimarka	İsveç	İsveç	İsveç	A.B.D.
Danimarka	Tayvan	Singapur	Almanya	Singapur	Danimarka	Almanya
Norveç	Singapur	A.B.D.	Finlandiya	Finlandiy	Finlandiya	Japonya
Singapur	İzlanda	Japonya	Singapur	Almanya	Almanya	Finlandiya
İsviçre	İsviçre	Almanya	Japonya	Hollanda	Japonya	Hollanda
Japonya	Norveç	Hollanda	İngiltere	Japonya	Kanada	Danimarka
İzlanda	Avustralya	İngiltere	Hollanda	Kanada	Hollanda	Kanada

Tablo 2.4’de görüleceği üzere Amerika Birleşik Devletleri ve Batı Avrupa Ülkeleri listede başı çekmektedirler. Japonya,Tayvan ve Singapur ise Doğu ülkeleri içinden listede yer almayı başarmışlardır. Dünya Ekonomik Forumunun yayımlamış olduğu 2011-2012 yılı Küresel Rekabet İndeksi bazında ekonomik gelişme düzeylerine göre Ülkelerin sınıflandırılması Tablo 2.5’de sunulmuştur:

Tablo 2.5: Ekonomik Gelişme Düzeylerine Göre Ülkeler

1. Grup	1-2 Geçiş Grubu	2. Grup	2-3 Geçiş Grubu	3. Grup
Üretim Faktörleri Odaklı	Faktörlerden Verimliliğe Geçiş	Verimlilik Odaklı	Verimlilikten İnovasyona Geçiş	İnovasyon Odaklı
Bangladeş	Azerbaycan	Arnavutluk	Arjantin	ABD
Benin	Bolivya	Bosna-Hersek	Bahreyn	Almanya
Burkina Faso	Botsvana	Bulgaristan	Barbados	Avustralya
Burundi	Brunei Sultanlığı	Cape Verde	Brezilya	Avusturya
Çad	Cezayir	Çin	Estonya	BAE
Etiyopya	Filipinler	Doğu Timor	Hırvatistan	Belçika
Fildişi Sahilleri	Gabon	Dominik Cum.	Kazakistan	Çek Cumhuriyeti
Gambiya	Honduras	Ekvador	Letonya	Danimarka
Gana	İran İslam Cum.	El Salvador	Litvanya	Finlandiya
Gine	Katar	Endonezya	Lübnan	Fransa
Haiti	Kuveyt	Ermenistan	Macaristan	GKRY
Hindistan	Libya	Fas	Malezya	Güney Kore
Kamboçya	Mısır	Guetamala	Meksika	Hollanda
Kamerun	Moğolistan	Guyana	Polonya	Hong Kong
Kenya	Sri Lanka	Güney Afrika	Rusya Fed.	İsveç
Kırgız Cumhuriyeti	Suudi Arabistan	Gürcistan	Seyşeller	İsviçre
Lesotho	Venezuela	Jamaika	Şili	İngiltere
Liberya		Karadağ	Trinidad ve Tobago	İrlanda
Madagaskar		Kolombiya	Türkiye	İspanya
Malawi		Kostarika	Umman	İsrail
Mali		Makedonya	Uruguay	İtalya
Moldova		Mauritius		İzlanda
Moritanya		Namibya		Japonya
Mozambik		Panama		Kanada
Nepal		Paraguay		Lüksemburg
Nijerya		Peru		Malta
Nikaragua		Romanya		Norveç
Pakistan		Sırbistan		Portekiz
Ruanda		Surinam		Porto Riko
Senegal		Svaziland		Singapur
Sierra Leone		Tayland		Slovakya
Tacikistan		Ukrayna		Slovenya
Tanzanya		Ürdün		Tayvan
Uganda				Yeni Zelanda
Vietnam				Yunanistan
Yemen				
Zambiya				
Zimbabve				

Kaynak: The Global Competitiveness Report 2011-2012 Rankings

Küresel Rekabet Endeksi, her biri bir ülkenin verimlilik ve rekabeti açısından kritik veriler içeren üç alt endeksin tartılı ortalamasından oluşmaktadır. Tartılar ise, ülkenin içinde bulunduğu gelişme aşamasına göre farklılık arz etmektedir. Bu bağlamda ülkeler; 1. grup ülkeleri (Üretim Faktörleri Odaklı) (GSMH'sı 2.000 USD'nin altında olan ülkeler), "1. Gruptan 2. Gruba Geçiş Ülkeleri" (2.000-3.000 USD GSMH'sı olan ülkeler), "Verimlilik Odaklı Ülkeler Ülkeleri" (Verimlilik Odaklı) (3.000-9.000 USD GSMH'sı olan

lkeler), “Verimlilikten, İnovasyon Odağına Geçiş lkeleri (GSMH 9.000-17.000) ve 3. grup lkeleri (İnovasyon odaklı) (GSMH’sı 17.000’in üzerinde olan ülkeler) şeklinde beş ana gruba ayrılır.

Bu raporlara göre Türkiye görüleceği üzere;

- 2009-2010’da, 133 ülke arasında 61. sırada yer almıştır,
- 2010-2011’de, bu kez 139 ülke içinde yine 61. olarak yerini korumuştur,
- 2011-2012’de ise 142 ülke arasında 59. sıraya yükselmiştir.
- 2012-2013 sıralamasında ise bir önceki yıla göre 16 sıra yükselerek ve puanını da 4.3’den 4.5’e yükselterek **144 ülke arasından 43. sırayı** almıştır.

REKABETILIK ENDEKSI BİLEşENİ	2012-2013	2011-2012
	144 ÜLKE ARASINDA TÜRKİYE’NİN SİRALAMASI	142 ÜLKE ARASINDA TÜRKİYE’NİN SİRALAMASI
Kurumsal yapılanma	64	80
Altyapı	51	51
Sağlık ve ilköğretim	63	75
Yüksek ğretim ve işbaşında eğitim	74	74
rn piyasalarının etkinliği	38	47
Pazar büyüklüğü	15	17
İnovasyon	55	69
İşgücü piyasaları	124	133
Makroekonomik ortam	55	69
Mali piyasaların gelişmişliği	44	55

2.1.2. Uluslararası Yönetim Geliştirme Merkezi (IMD) Endeksi

Merkezi İsviçre’nin Lozan kentinde bulunan Uluslararası Yönetim Geliştirme Merkezi (International Institute for Management Development-IMD) 1989’dan beri her yıl Dünya Rekabet Yıllığı (World Competitiveness Yearbook) adıyla bir rapor yayınlamaktadır. IMD’ye göre rekabet gücü büyük ölçüde bir ülkenin sürdürülebilir bir şekilde katma değer üretmesini sağlayan bir ortam oluşturması yeteneğine dayanır. IMD’ye göre, işletmelerin rekabet gücünü birebir ölçmek olanağı olmadığından rekabet gücünü etkileyen

faktörler belirlenir ve ölçülür. IMD işletmelerin rekabet edebilmelerini sağlayan çevre koşullarını oluşturabilme ve sürdürebilme düzeylerine göre ülkeleri analiz eder ve bu analiz sonuçlarına göre ülkeleri sıralar. Buna göre küresel rekabet gücü büyük ölçüde ülkenin sürdürülebilir bir şekilde katma değer üretmesini sağlayan ortam oluşturmaya yeteneğine dayanır.

Uluslararası Yönetim Geliştirme Derneği (IMD)'ye göre ülkelerin rekabet güçleri sadece GSYİH ve verimlilik düzeyleri değerlendirilerek ölçülemez, çünkü işletmeler aynı zamanda ülkelerin içinde bulundukları politik, sosyal ve kültürel durumlarla da başa çıkmak zorundadırlar. Bundan dolayı ülkeler işletmelerin rekabet edebilirliklerini sağlayacak en etkin yapısal, kurumsal düzenlemeleri ve politik çevreyi sağlamak zorundadırlar. Uluslararası Yönetim Geliştirme Derneği Dünya Rekabet Gücü Yıllığında (World Competitiveness Yearbook) ulusal rekabet gücünü şu şekilde tanımlamaktadır: “Bir ülkenin rekabet gücü, ülkenin işletmeler için daha fazla değer yaratılmasını ve insanlar için daha fazla refahın sürdürülmesini sağlayan bir çevrenin oluşturulması ve sürdürülmesi yeteneğidir” (IMD 2005: 609).

Uluslararası Yönetim Geliştirme Derneğine göre, ulusal rekabet gücünün artırılmasında dört unsur etkileşim içindedir. Bunlar; ekonomik performans, kamunun etkinliği, özel sektörün etkinliği ve alt yapısıdır. Dünya Rekabet Gücü Yıllığının hazırlanmasındaki ana amaç, ülke yapılarının ve pazar koşullarının işletmelerin rekabet güçlerini arttırmasında ve sürdürebilir konuma gelmesindeki katkıyı ortaya çıkarmak ve rekabet gücü açısından ülkeler arası karşılaştırmalar yapmaktır. İşletmelerin ülkenin politik, kültürel ve eğitim yapısıyla yakın ilişkide olması ve buralardan kaynaklanan problemlerden etkilenmesi sonucu aynı kurum tarafından benzer bir çalışmanın yapılmasına karar verilmiştir. Yönetim Geliştirme Örgütüne göre piyasalarda rekabet eden işletmelerdir (özel ya da kamu). Bu işletmelerin sağlıklı ortamda rekabet etmeleri için gerekli ortamı yaratan da devletlerdir. (IMD 2005: 610).

Ülkelerin rekabet gücü ve işletmelerin rekabet güçleri birbirleriyle bağlantılıdır. Yönetim Geliştirme Örgütü bu iki kavramdan hareketle kendi araştırmasında işletmelerin rekabet gücünü temel faktör olarak seçmiş ve işletmelere bulunduğu ulusal çevrenin ülke içinde ve küresel pazarda ne kadar katkı sağladığının ortaya çıkarılması gerektiğini savunmuştur.

31 Mayıs 2012 tarihinde açıklanan 2012 Dünya Rekabet Yıllığı'nda, 59 ülke arasında Hong Kong'un 1. sırada, Amerika Birleşik Devletleri'nin 2. sırada ve İsviçre'nin 3. sırada yer aldığı sonuçlara göre, Türkiye'nin 38. sırada yer aldığı görülmektedir. Türkiye, küresel rekabet sıralamasında 38. sıradaki yeri itibarıyla, 2012 yılında, İspanya, İtalya, Portekiz, Macaristan, Slovenya, Slovakya, Romanya, Bulgaristan ve Yunanistan gibi çok sayıda AB ülkesini geride bırakmıştır. Ayrıca Temmuz 2013'te AB'ye tam üye olması beklenen aday ülkelerden Hırvatistan'ın yanı sıra, Rusya, Brezilya, Arjantin gibi önde gelen gelişmekte olan ülkeler de, 2012 yılında IMD sıralaması itibarıyla Türkiye'nin gerisinde yer almıştır.

Uluslararası Yönetim Geliştirme Derneği (IMD) Dünya Rekabet Yıllığı verilerine göre, Türkiye'nin 2012 yılında 38. sıradaki yeri, 2011 yılında 39. sıradaki yerine kıyasla, rekabet sıralamasında bir basamak yukarıya yükselmiştir. Türkiye'nin, 2011 yılındaki 9 basamaklık hızlı ilerlemenin ardından, 2012 yılında küresel rekabet sıralamasında bir basamak yukarı yükselmesine olumlu katkı yapan faktörlerin başında, bütçe açığındaki gerileme, doğrudan yabancı yatırımlardaki artış ve toplam sağlık harcamalarındaki artış geldi. IMD çalışması dahilinde değerlendirilen temel çekicilik göstergeleri arasında, 2012 yılında, ilk üç sırayı ekonominin dinamizmi, yetenekli işgücü ve maliyet açısından rekabet gücü alırken, temel güç alanlarını reel GSYH büyümesi, genç nüfus, işletmelerin uyum gücü ve sağlık hizmetlerinin gelişimi oluşturmuştur. Rekabet gücü açısından, ortaya konulan bu görünüm, Türkiye'nin 38. sıraya yükselmesini sağlarken, sıralamada daha hızlı yükselme olasılığı, kamu etkinliği göstergelerinde son yıldaki görece gerileme nedeniyle kısıtlanmıştır. (REF,2012)

2.1.3. Rekabet Gücü Ölçümünde Kullanılan Diğer Endeksler

İhracat performansı ve rekabet gücü sıklıkla eşanlamlı olarak ele alınmaktadır. Nasıl ki bir işletmenin rekabet gücü piyasaya katılımı (piyasadaki payı) veya satışlarındaki artış ile ölçülebiliyorsa, bir ülkenin rekabet gücü de genellikle ihracatının performansı ile tanımlanır.

İhracat payı, rakipler ile kıyaslanmak ve/veya zaman içindeki gelişimi dikkate alınmak suretiyle rekabet gücünün ölçülmesine yönelik olarak kullanılan göstergelerden biridir. Makroekonomik düzeyde, ülkelerin ihracat payı, global ihracat değerinin rekabet performansının bir göstergesi olduğu varsayımından hareketle tüm endüstri grupları toplamı dikkate alınarak ölçülür. İhracat payı analizi iki boyutta ele alınabilmektedir.

İlk yöntem, sektörlerin ülkenin kendi toplam ihracatı içindeki paylarının analiz edilmesine, bir başka deyişle ihracatın sektörel dağılımına dayanır. Buna göre, ülke, toplam ihracatı içinde yüksek paya sahip olan mallarda/endüstrilerde rekabet gücüne sahiptir. Buna paralel bir yaklaşıma göre ise ileri teknoloji endüstrilerinin ihracat paylarındaki azalma ve daha basit ürünlerin payındaki artış rekabet gücünde bir azalmanın göstergesi olarak kabul edilir (Buckley, Pass ve Prescott, 1988:180). Buna göre rekabet gücüne sahip olan ülkeler (ya da bölgeler), daha çok teknoloji yoğun ve üretime dayalı ihracatta uzun dönemli hızlı büyüme sağlayan ülkeler olurken, daha az rekabetçi olan ülkeler ise daha düşük bir ihracat artışı sergileyen ve ileri teknolojiye dayalı ihracatı düşük olan ülkelerdir.

İkinci yoruma göre ise bir ülkenin toplam veya belli bir sektördeki ihracatının rakip ülke veya sektörlerin ihracatlarına kıyasla daha hızlı büyümesi o ülkenin veya sektörün daha yüksek bir rekabet gücüne sahip olduğu şeklinde yorumlanabilir. Rakiplere kıyasla daha hızlı büyüme, ihracat payında da bir artışla sonuçlanır. Bununla birlikte ihracatın büyüme hızı hesaplanırken, ekonomik büyüme hesaplamalarında olduğu gibi, cari

fiyatların değil sabit fiyatların dikkate alınması önem arz eder. Böylelikle ihracattaki değişme nominal etkilerden arındırılmış olur.

Frohberg ve Hartman'a (1997) göre, rekabet gücünün göreceli bir kavram olması nedeniyle, mutlak üretim ve piyasa payına dayalı göstergeler bir ürünün veya ekonomideki bir alt sektörün rekabet durumu ile ilgili pek az bilgi sağlar. Bu nedenle, bir sektörü diğer sektörler ile karşılaştıran göstergelerin dikkate alınması önem taşımaktadır.

Literatüre bakıldığında, ticaret performansından hareketle rekabet gücünü açıklamaya yönelik olarak bu doğrultuda birçok endeksin geliştirildiği gözlemlenmektedir. Bunların başlıcaları aşağıda açıklanmıştır.

2.1.3.1. Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler: Balassa Endeksi ve Türevleri

Maliyet kıyaslamalarının karşılaştırmalı üstünlükleri belirlemek için yeterli olmadığı düşüncesinden hareketle Balassa (1965) tarafından "açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler" (*Revealed Comparative Advantages – RCA*) kavramı ortaya konulmuştur. Balassa (1965) karşılaştırmalı üstünlükleri etkileyen tüm faktörlerin dikkate alınması gerekmediğini, karşılaştırmalı üstünlüğün, hem göreceli maliyetleri hem de fiyat dışı faktörlerdeki farklılıkları yansıttığı varsayılan gözlemlenen ticaret unsurları tarafından "açıklanmış" olabileceğini ileri sürmüştür. Bir ülkenin ya da ülkedeki endüstrilerin rekabetçi olup olmadığını belirlemek için kullanılan göstergeler dikkate alındığında, açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler endeksinin ön sıralarda olduğu dikkat çekmektedir.

Her ne kadar "**açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler**" kavramı Balassa tarafından ortaya atılmış olsa da aslında karşılaştırmalı üstünlükleri ticaret verilerinden ampirik olarak ölçmeye çalışan ilk kişi Liesner'dir (1958) (Kösekahyaoğlu, 2003:149; Utkulu ve Seymen, 2004:8; Eşiyok, 2008:58).

Bununla birlikte, Balassa'dan günümüze kadar geçen süreçte RCA'nın orijinal halinden değişik şekillerde formüle edildiği gözlemlenmektedir. Bazı çalışmalar RCA'yı dünya çapında ölçerken bazıları bölgesel düzeyde, diğer bazıları da iki ülke ya da ticaret partnerleri arasındaki karşılıklı ticarete dayanarak ölçmüştür. Kullanımdaki farklılıklar genellikle partner olarak dünya, bölge veya ülke seçimindedir.

Burada ihracat, ülkeyi, ürünü ya da sektörü, ürün grubu ya da sektör grubunu ve ülke grubunu göstermektedir. Anlaşılacağı üzere bir ülkeye ilişkin RCA değeri endüstri, ürün veya ürün grubu bazında hesaplanabilmektedir. Seçilen ürün grubu için RCA değerinin 1'den büyük olması söz konusu ürün grubunda karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Ancak RCA'nın bu şekilde sadece ihracata dayanarak ithalatı göz ardı etmesi, bu yaklaşıma yöneltilen eleştirilerin başında gelmektedir.

Bununla birlikte RCA'yı sadece ülkenin kendi ihracat ve ithalat verilerine dayanarak, yani tamamen kendi performansına bağlı olarak ölçen yaklaşımlar da bulunmaktadır (Goedegebuure ve Tulder, 2004:8).

Vollrath (1991) bir ülkenin global arenadaki açıklanmış karşılaştırmalı üstünlüğünün ölçülmesine yönelik olarak alternatif üç endeks önermiştir (Frohberg & Hartmann, 1997:7-9; Utkulu & Seymen, 2004:9-11; Eşiyok, 2008:59-61). RCA'nın ilk alternatif tanımlamasını "Görelî Ticari Avantaj Endeksi– *The Relative Trade Advantage (RTA) Index*" olarak adlandırmıştır. Bu endeks "Görelî İhracat Avantajı Endeksi: The Relative Export Advantage Index (RXA)" ile "Görelî İthalat Nüfuz Endeksi: The Relative Import Penetration Index (RMP)" arasındaki fark olarak hesaplanmaktadır.

- ***Nispi İhracat Avantajı Endeksi (Relative Export Advantage Index-RXA)***, belirli bir üründe herhangi bir ülkenin dünya piyasalarında sahip olduğu ihracat payının diğer bütün mallarda dünya ihracatında sahip olduğu paya oranı olarak tanımlanabilir. Endeksin bu özelliği, ele

alınan ülkelerin ve malların toplam ihracat (dünya) hesaplanırken dışta tutulmasına ve böylece ele alınan ülke ve malın iki defa hesaplamaya dahil edilmesini engellemektedir. İncelenen mal ve ülke dünya toplam ihracatı hesaplanırken dikkate alınmamaktadır.

- **Nispi İthalat Nüfuz Endeksi**(*Relative Import Penetration Index-RMP*), ise Nispi İhracat Avantajı Endeksi'ne oldukça benzerdir. Aralarındaki temel farklılık denklemde ihracat yerine ithalatın (M) yer alması ve tam tersi bir şekilde yorumlanmasıdır.
- **Nispi Ticaret Avantajı Endeksi** (*Relative Trade Advantage Index-RTA*) ile ortaya konulan rekabet avantajı göreceli ihracat ve ithalat avantajlarının önemi ile ağırlıklandırılan bir göstergedir. Böylece ilgili malın ihraç veya ithaline ilişkin çok küçük değerlerin endeks üzerinde etkili olması söz konusu olmamaktadır. Pozitif bir değer rekabetçi avantaja, negatif bir değer ise dezavantaja karşılık gelir. Vollrath'ın ortaya koyduğu alternatif RCA endeksleri bir ülkenin sadece dünya ile karşılaştırılmasına olanak vermektedir ve bölgesel düzeyde analizlere uygun değildir. Bu durum, bu RCA endeksleri ile analiz edilmek istenen ülkenin, karşılaştırıldığı "ülkeler grubunun" bir parçası olması gerektiğinden kaynaklanmaktadır.

Vollrath (1991)'a göre, RTA, RXA ve RMP endeks değerlerinin pozitif değerleri karşılaştırmalı avantajı, negatif değerleri ise karşılaştırmalı dezavantajı göstermektedir. Vollrath bu üç göstergenin önemli bir özelliğine de işaret etmiştir: Söz konusu endeksler belli bir mal / ülke ile ülkelerin ve malların geri kalanları arasında ayırım yapmaya olanak tanımaktadır. Endeksler bu yolla ülke ve malın dünya ticaretinde çifte sayımını engellemektedir.

Bütün bu endeksler göz önünde bulundurulduğunda, açıklanmış karşılaştırmalı üstünlüklerin ölçümüne ilişkin literatürde birçok endeks

bulunmasının bu göstergelerin ülke, endüstri ve/veya mal grupları bazında yapılan ölçümlerde vermiş olduğu sonuçların tutarlı ve anlamlı bulunmasının kısacası işlevselliğinin bir sonucu olduğu şeklinde değerlendirilmektedir.

2.1.3.2. İhracatta Uzmanlaşma Endeksi (ESI)

İhracatta Uzmanlaşma Endeksi (Export Specialization Index - ESI) RCA endeksinin biraz değiştirilmiş şeklidir. RCA'dan farklı olarak paydada sektörün dünya ihracatı içindeki payı yerine, sektörün belli bir ülke grubu ya da bölgenin toplam ithalatındaki payı yer almaktadır.

Bu endeks ile bir mal grubunda iki ya da daha fazla ülkenin, aynı ülke/bölge ile olan dış ticaretlerinde karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olup olmadıklarının belirlenmesi mümkün olmaktadır. Endeksin pozitif(negatif) değer alması, ele alınan ülkenin rakip ülke karşısında rekabet gücünün yüksek (düşük) olduğu anlamına gelmektedir (Ferman vd., 2004:9).

2.1.3.3. İhracat Benzerlik Endeksi (ESM)

Rakip ülkelerin hangileri olduğunun belirlenmesi için ihracat benzerlik endeksi kullanılmaktadır. İhracat benzerlik endeksi, uluslararası iktisatta iki ülkenin ya da ülke grubunun ihracatlarının benzerliğini belirlemek için kullanılan bir ölçüttür. Bu endeks yolu ile iki ülke veya ülke grubu arasındaki ihracatının benzerliğinin zaman içindeki değişimi gözlenebilir. Böylece ülkenin ihracat yapısı ve ekonomik yapısının zaman içinde daha benzer ya da daha farklı hale gelme derecesi konusunda bir yorum yapılması mümkün olabilir (Finger ve Kreinin, 1979:905).

Ölçülen benzerlik, ihracatın mal gruplarına göre oransal dağılımının benzerliğidir. Başka bir ifade ile endeks toplam ihracatın mutlak büyüklüğünden etkilenmemektedir. Bu da örneğin küçük bir ülkenin ihracat yapısının büyük bir ülke grubu ile kıyaslanabilmesine olanak sağlamaktadır.

Benzerliğin en az olduğu durumda endeks “sıfır” değerini alacaktır. İhracatın mal gruplarına göre oransal dağılımı çakıştıkça endeks büyüyecek, tam bir çakışma olduğunda en yüksek değere “yüz”e ulaşacaktır. Genelde bazı malların ihracatının, özellikle de imalat sanayi ürünlerinin, dünya ihracat ortalamasından daha hızlı artış kaydettiği gözlemlenmektedir. Fakat bu sonuçların ne derece ülkeler arasındaki ortak bir eğilimi yansıttığı ve ne kadarının bireysel ülkelerin performansı ile açıklandığı kesin değildir. İhracatta benzerlik endeksi (XS) ülkeler arasındaki farklı ihracat kalıplarını yansıtmaları açısından yararlı bilgiler sunar. Endeks değeri “0” ile “100” arasında değişir. “0” olması iki karşılaştırılan ülkelerin ihracatının tamamen farklı yapıda olduğunu, “100” olması da ihracat yapılarının benzer olduğunu gösterir ki bu da söz konusu ülkelerin ilgili mal grubunda birbirleri ile rekabet içinde olduğu anlamına gelir.

2.1.3.4. Rekabet Gücünün Diğer Göstergeleri

Yaygın kullanıma sahip ve hesaplama kolaylığı olan diğer bazı rekabet gücü göstergeleri aşağıda sıralanmıştır:

a) İhracat payları : Mal / sektör ihracatının toplam ihracat içindeki payı

b) İhracat - ithalat oranı: İhracatın ithalatı karşılama oranı

c) İthalatın nüfuz etme oranı = İthalat/(Yurtiçi talep)

$$\text{Yurtiçi talep} = Y - X + M$$

d) Dış ticaret dengesi: Ülkenin seçilen mal grubu veya sektördeki dış ticaret dengesi.

2.2. AÇIKLANMIŞ KARŞILAŞTIRMALI ÜSTÜNLÜKLER (AKÜ) ENDEKSİ

Karşılaştırmalı üstünlükler uluslararası ticarete kullanılan temel kavramlardan birisi olmakla birlikte, söz konusu kavramın ampirik ölçümü zordur. Çünkü ticaret sonrası verilerin kullanılması gerekmektedir.

Açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler düşüncesi ilk olarak Liesner (1958) tarafından ortaya atılmış, Balassa (1965) tarafından işlevsel hale getirilmiştir. Bu anlamda, Liesner (1958)'in çalışması RCA konusundaki ilk ampirik çalışmadır. Liesner tarafından önerilmiş olan basit RCA ölçüsü aşağıda verildiği gibidir.

$$RCA = X_{ij} / X_{nj}$$

X ihracatı, i bir ülkeyi, j bir ürün veya sektörü, n ise ülke grubunu temsil etmektedir.

Kapsamlı ve gelişmiş bir RCA ölçütü daha sonra Balassa (1965) tarafından ortaya konulmuştur. Endeks, ülkenin belli bir sektör ihracatının toplam ihracatına oranının, aynı sektörün dünyadaki ihracatının dünya toplam ihracatına oranı olarak tanımlanabilir.

Balassa, endeksi şöyle formüle etmiştir:

$$AKÜ_{ij} = (x_{ij} / X_j) / (x_{iw} / X_w)$$

Burada $AKÜ_{ij}$; j ülkesinin i malı için açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler indeksini göstermektedir.

x_{ij} : j ülkesinin i malı ihracatı,

X_j : j ülkesinin toplam ihracatı,

x_{iw} : i malı dünya ihracatı,

X_w : toplam dünya ihracatı.

Balassa (1965)'ya göre ülkeler arasındaki karşılaştırmalı üstünlükleri belirleyen birçok faktör bulunmaktadır. Söz konusu faktörlerin bir kısmı diğerlerine kıyasla daha etkinken, bir kısmı da karşılaştırmalı üstünlüklerin tepitinde daha zayıf kalabilmektedir. Bu etkinlik ve zayıflıkla orantılı olarak, bu faktörlerin ölçülebilmesi zorlaşmaktadır. Bu açıdan *Balassa*, gözlemlenebilir ya da gözlemlenmiş ticari ilişkileri temel alıp ölçülen karşılaştırmalı üstünlüğü “*Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler*” olarak adlandırmıştır.

Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi, temel olarak ülkelerin açıklanmış ihracat rakamlarından ya da ihracat paylarından hareketle karşılaştırmalı olarak ülkelerin zayıf ya da güçlü durumdaki ihracat sektörlerinin ampirik açıdan belirlenmesini hedef alır (Hinloopen ve Marrewijk, 2004:1).

Endeks temel olarak, ülkeler arasında gerçekleştirilen ticaret sonrası verilerine dayandırıldığından ülkeler arasında karşılaştırmalı üstünlüklere yansıyan nispi fiyatların olduğu kadar fiyat dışı faktörlerin de etkisini içerir (Li ve Bender, 2002:2). Ayrıca endeks, ülkelerin ihracat ürünleri kapsamında sahip oldukları nispi faktör yoğunluklarındaki ve verimliliklerindeki değişimin de incelenmesini sağlar (Batra ve Khan, 2005:5).

Balassa'nın RCA teorisini ortaya atmasından sonra, Vollrath (1991) bilhassa tarım sektöründeki rekabeti incelemiştir. (Vollrath, 1987 ve 1989; 1990). Vollrath (1991) Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksinin hesaplanabilmesine yönelik üç alternatif yöntem ileri sürmüştür. Bunlardan ilki, ihracat verileriyle olduğu kadar ithalat verileriyle de açıklanan Nispi Ticaret Avantajı (*Relative Trade Advantage*) *RTA*'dır. *RTA*, Balassa'nın endeksine denk sayılan Nispi İhracat Avantajı (*Relative Export Advantage*) *RXA* ve yine Balassa *Endeksi*'nin benzeri olan Nispi İthalat Avantajı (*Relative Import Advantage*) *RMA* arasındaki fark olarak belirlenmiştir (Fertö ve Hubbart, 2002:5-6).

Vollrath, RCA değerinin sıfırdan büyük/(küçük) olması durumunda rekabet gücü olduğunu/(olmadığını) ifade etmiştir. Gerek Balassa, gerek Vollrath'ın temel yaklaşımları, bir ülkenin başka bir ülkeye veya ülkeler grubuna göre, belirlenmiş bir mal (sektör) bazında rekabet gücü olup olmadığını belirlemektir.

Vollrath (1991), RCA'yı sadece ihracatı hesaba aldığı için eleştirmiş ve ithalat verilerini de endekse dahil etmiştir. Vollrath Açıklanmış karşılaştırmalı üstünlüklere yönelik üç alternatif tanımlama yapmıştır. İhracat kadar ithalatı da kapsayan ilk göstergeyi görel ticaret avantajı (RTA) olarak tanımlamıştır. Buna göre RTA kısaca; Görel İhracat Üstünlüğü (Relative Export Advantage-RXA) (Balassa indeksine eşittir) ile Görel İthalat Üstünlüğü (Relative Import Advantage-RMA) arasındaki farka eşit olmaktadır (Küçükkiremitçi, 2006:2):

$$RTA = RXA - RMA$$

Vollrath'ın ikinci ölçüm yöntemi RXA'nın doğal logaritması şeklinde olup ($\ln RXA$), üçüncü yöntemi ise Açıklanmış Rekabetçilik (Revealed Competitiveness-RC) olarak aşağıdaki gibi formüle edilmektedir:

$$RC = \ln RXA - \ln RMA$$

Vollrath RC indeksinin, arz ve talep dengesini içerdiği için daha tercih edilebilir bir indeks olduğunu belirtmektedir. Çünkü RC indeksi, bir ülke veya malın karşılaştırmalı üstünlüğünü daha iyi yansıtmaktadır (Vollrath, 1991: 276). Ancak söz konusu indeks bazı kısıtlamalara da sahiptir. Özellikle iki yanlı ticaretin söz konusu olmadığı durumlarda (ya ithalat ya da ihracat sıfırda), indeksin uygulanması sınırlı kalacaktır. Diğer yandan RTA ise belli bir mal grubunun ya da endüstrinin açıklanmış karşılaştırmalı üstünlüğünde, ihracat ve ithalatın üstünlüklerinin görel katkısını ölçme potansiyeline sahiptir. Bu üç indeks birlikte ele alındığında Vollrath, RXA indeksinin ise pratikte daha yaygın kullanıldığını kabul etmektedir (Vollrath, 1991:276-277).

Vollrath geliştirdiği endeksler içerisinde kullanım açısından en uygun endeksin “*lnRXA*” endeksi olduğunu belirtmiştir (Togan, 1993:263). Zira bu endeksin hem asimetri sorununu açması hem de benzer faktör yoğunluğuna sahip rakip ölkelerin aynı hedef pazarda ihracat performanslarına bağlı olarak rekabet güçlerinin kıyaslanmasına olanak tanınması geniş kullanım alanı bulmasına neden olmaktadır.

$$\ln RXA = \ln \left(\frac{(X_{ia} / X_a)}{(X_{ib} / X_b)} \right)$$

Dolayısıyla, herhangi bir mal (sektör) için rekabet gücü o malın (sektörün) ihracatının ölkeler toplam ihracatına oranının, o malın (sektörün) ithalatının ölkeler toplam ithalatına oranının doğal logaritmasına eşit olacaktır. AKÜ=0 olması, bu değere sahip mal (sektör) için rekabet gücünün sınırda, AKÜ>0 olması rekabet gücünün yüksek ve AKÜ<0 olması ise rekabet gücünün zayıf olduğunu (rekabet gücünün bulunmadığını) göstermiş olacaktır. Genel bir değerlendirme yapıldığında AKÜ≥0,5 ise sektörün rekabet gücünün yüksek, AKÜ≤-0,5 ise rekabet gücünün düşük, -0,5<AKÜ<+0,5 ise rekabet gücünün sınırda olduğu kabul edilebilir (Küökkiremiti, 2006).

2.3. AçIKLANMIş KARşILAşTIRMALI ÜSTÖNLÖKLER (AKÜ) ENDEKSİ KULLANILARAK YAPILMIş ALIşMALARIN İNCELENMESİ

Balassa İndeksi şeklinde de ifade edilebilen AKÜ katsayıları; ölkelerin bir sektördeki yurtiçi uzmanlaşmasını, dünyanın veya diğer ölkelerin uzmanlaşmasıyla karşılaştırır (Erkan, 2012:195). Günümüz diş ticaretinde karşılaştırmalı üstönlöklere artık rekabet gücü kavramı ile aynı anlamda kullanılır hale gelmiştir (Utkulu, 2005:6).

Bu bağlamda ulusal ve uluslararası bazda bir çok çalışma yapılarak ülkelerin birbirlerine karşı üstünlük ve dezavantajları ortaya koyulmuştur. Aşağıda uluslararası ve ulusal düzeyde Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük Katsayıları (AKÜ) kullanılarak yapılmış çalışmaların bir kısmı hakkında özet bilgiler sunulmuştur. (Bknz. EK-A: Ulusal / Uluslararası Düzeyde Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük (AKÜ) Katsayısı Kullanılarak Yapılan Araştırmaların Kronolojik Sunumu)

2.3.1. Uluslararası Bazda Yapılan Çalışmalar

Rana (1988) tarafından yapılan çalışmada 13 Asya-Pasifik ülkesinin 1965-1984 arasındaki ihracat rekabet gücü analiz edilmiş, söz konusu ülkelerin emek yoğun ve bazı sermaye yoğun mallar başta olmak üzere karşılaştırmalı rekabet avantajına sahip oldukları ifade edilmiştir.

Lohrman (2000) tarafından Gümrük birliği öncesi ve sonrasına ait AKÜ (RCA) endeksleri kullanılarak yapılan çalışmada 1994-1997 dönemi için Türkiye'nin rekabet gücünü ölçümü hedeflenmiştir. Gümrük birliği sonrası niteliksiz emek gerektiren sektörlerde Türkiye'nin rekabet gücünün azaldığı gözlemlenmiştir. Bununla birlikte Türkiye'nin nitelikli emek yoğun gerektiren bazı sektörlerde rekabet gücü kazanmaya başladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Hinloopen v.d. (2001) tarafından yapılan çalışmada 12 AB üyesi ülkeden Japonya'ya ihraç edilen mallardaki rekabet gücü AB genelinde ve ülke bazında hesaplanmıştır. Araştırmada 1992-1996 yılları arası SITC 2 haneli veriler kullanılmıştır. Balassa Endeks değerleri genel olarak 1'den büyük çıkmış, Almanya gibi bazı ülkelerin AKÜ (RCA) katsayıları yıllara göre istikrarlı durumunu sürdürmüş, Yunanistan gibi bazı ülkelerin RCA'sı ise değişken bir seyir izlemiştir. Aynı çalışmada Çin'in karşılaştırmalı üstünlükleri 1985 ve 1990 yılları kıyaslanarak SITC 4 haneli mal grubu sınıflamasına göre ürün ve ürün grupları bazında Çin'in 1985 ve 1990 yılları Balassa Endeksinin aynı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Jeroen Hinloopen v.d. (2004) tarafından 183 ülkenin 1970-1997 yılları verileri ile yapılan başka bir çalışmada SITC 4 haneli tüm mal grupları ele alınarak söz konusu ülkelerin açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük katsayıları tespit edilmiştir.

Veeramani (2002) tarafından yapılan çalışmada Çin ve Hindistan'ın dış ticareti incelenmiş, her iki ülkenin de karşılaştırmalı ihracat performansları analiz edilmiştir. Bununla birlikte, her iki ülkenin de faktör yoğunlukları da ölçülmüştür. SITC 3 haneli mal gruplarına yönelik yapılan çalışmada; Hindistan'ın tarımsal hammadde yoğun, mineral kaynak yoğun ve niteliksiz işgücü yoğun mallarda uzmanlaştığı; Çin'in ise, niteliksiz işgücü yoğun ve son yıllarda azalsa da tarımsal hammadde yoğun mallarda uzmanlaştığı görülmektedir.

Kui-Wai Li v.d. (2002) tarafından yapılan çalışmada, 1981-1997 döneminde AB, Kuzey Amerika, Latin Amerika, Güney Asya, Okyanusya, gibi ülke gruplarının imalat sanayi mal grupları ihracatı AKÜ (RCA) katsayıları kullanılarak hesaplanmıştır. 1981-1983 ve 1995-1997 SITC 3 haneli, ortalama RCA katsayıları kıyaslanarak elde edilen sonuçlara göre her iki dönemde en çok karşılaştırmalı üstünlüğü olan sektörler AB'nin sahip olduğu görülmüştür.

Abhijit Sharma (2004) tarafından yapılan çalışmada Hindistan'ın imalat malları ihracatındaki (143 mal grubu) yapısal değişim 1980-2000 dönemine ilişkin Balassa'nın RCA'sıyla analiz edilmiştir. Bununla birlikte, simetrik RCA kullanılarak regresyon analizi yapılmıştır. Sonuçta, Hindistan'ın otarşik ekonomiden liberal ekonomiye geçişi sonrasında ihracat endüstrilerinde önemli düşüşün yaşandığı ve sanayileşmede uzmanlaşma lehine bir ivme yakalandığı görülmektedir.

Batra ve diğ. (2005) tarafından HS 2 haneli sınıflandırma yapılan çalışmada, 2000-2003 dönemine ilişkin Çin ve Hindistan'ın küresel

piyasalardaki rekabet gücü incelenmiş, açıklanmış karşılaştırmalı üstünlüklerin en yüksek olduğu sektörler tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, Hindistan'ın dünya piyasalarında üstünlük katsayısının AKÜ (RCA) en fazla organik kimyasallar grubundaki sektörlerde olduğu görülmektedir. Bunu pamuk, hazır giyim, demir-çelik, nükleer reaktörler mal grubu izlemektedir. Çin'in dünya piyasalarında en fazla karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu sektör olarak elektrik ve elektronik ekipmanları karşımıza çıkmaktadır. Diğer karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olunan ürün grupları organik kimyasallar, hazır giyim, inorganik kimyasallar izlemektedir.

Amighini (2005) tarafından yapılan çalışmada 1991 ve 2001 yılı için Çin'in bilgi ve iletişim teknolojilerindeki sanayilerde rekabet gücü Balassa'nın AKÜ (RCA) değeri ve net ticaret indeksi kullanılarak incelenmiştir. Ulaşılan sonuçlara göre 1990'larda Çin dünya piyasalarında söz konusu sektörlerde rekabet gücünün artırdığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte, Balassa Endeksi kullanılarak yine 1991 ve 2001 yıllarına ilişkin niteliksiz işgücü nitelikli işgücü ve teknoloji yoğun sektörlerdeki rekabet gücü değişimleri analiz edilmiştir. 1991'den 2001'e gelindiğinde, niteliksiz işgücüyle üretilen mallardaki rekabet avantajının sürdürdüğü göze çarpmaktadır.

Tabata (2006) tarafından 1994-2005 yılları arasındaki dönemde göreceli rekabet düzeyinin yüksek ve düşük olduğu ürün gruplarının bulunması amacıyla Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük (AKÜ) katsayıları kullanılarak yapılan çalışmada 1994-2005 yılları arasında Rusya'nın en büyük ihracat ve ithalat mallarındaki rekabet avantajı incelenerek petrol ve doğalgaz ürünlerinde artan, et üretimi ve otomotiv ürünlerinde giderek azalan bir rekabet gücü gözlemlenmiştir.

Seyoum (2007) tarafından yapılan çalışmada Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük (AKÜ) katsayıları kullanılarak 1998-2003 yılları arasındaki dönemde finans, taşımacılık ve seyahat alanlarında gelişmekte olan ülkelerin göreceli rekabet düzeyinin bulunması amaçlanmıştır. Hizmet

sektörlerini inceleyen bir çalışma olması nedeniyle önemlidir. Gelişmekte olan bir çok ülke için taşımacılık ve seyahat sektörlerinde avantajlı bir durum söz konusu olduğu bulunmuştur.

Jayawickrama ve Thangevulu (2010) tarafından Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük (AKÜ) katsayıları ve benzerlik endeksleri kullanılarak yapılan çalışmada Singapur, Çin ve Hindistan arasındaki rekabet üstünlüğü olan ürün gruplarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Buna göre çok sayıda ürün ve ürün grubunda Çin ve Hindistan'ın Singapur'a karşı üstünlüğü vardır. Yine Singapur ve Çin'in ürün çeşitlerinde benzerlik vardır.

2.3.2. Türkiye'de Yapılan Çalışmalar

Tüm ülkelerde olduğu gibi Türk sanayisinin de avantajlı ve dezavantajlı olduğu yönler bulunmaktadır. Uygulanmasına devam edilen piyasa ekonomisi politikaları, fiziki altyapı alanında kaydedilen gelişmeler, coğrafi konum itibarıyla AB gibi gelişmiş bir Pazar yanında Orta Doğu, Türk Cumhuriyetleri ve Rusya pazarlarına yakınlık, AB ile Gümrük Birliği'ne geçilmiş olması ve bu süreçte işletmenin elde ettikleri birikim ve deneyimler, AB ile üyelik müzakerelerinin başlamış olması, genç ve eğitilebilir işgücü potansiyeli, giderek büyüyen iç pazarın varlığı ve sanayinin yurtdışına entegrasyonundaki gelişmeler Türk sanayisinin rekabet avantajlarını oluşturmaktadır (Özdamar ve Eroğlu, 2006:88).

Buna karşın makro ekonomik istikrarla ilgili aksaklıklar, özellikle kamu tarafından sağlanan girdilerin teminindeki istikrarsızlıklar, pazarlama kanallarındaki yetersizlikler, verimli üretim için gereken kalifiye işgücü noksanlığı, sanayi kesimini etkileyen başlıca sorunlar olarak devam etmektedir. Ayrıca, Türkiye'nin teknoloji üretebilme kapasitesindeki eksiklik, rekabet gücü üzerinde büyük katkıları olan tasarım ve marka konularına birçok sektörde yeterince önem verilmemesi, uluslararası piyasalarda

ihtisaslaşma çerçevesinde işletmeler arası işbirliği ve birleşmelerin öneminin kavranamaması, sanayinin desteklenmesine ayrılan kaynakların yetersizliği ve uygulamada mevzuatın sıklıkla değişmesi, bürokratik işlemlerin fazlalığı ve koordinasyonun eksikliği gibi sorunlar önemini korumaktadır (DPT, 2000:120-121).

Bunlarla birlikte, yetersiz sermaye birikimi, halen gelişmiş ülkelerin hayli üzerinde seyreden enflasyon oranları, yüksek vergiler, sermayenin ve temel sınaî girdilerinin yüksek maliyetleri, teknolojik gelişmelere ayak uydurma konusundaki zorluklar, yatırım ortamındaki belirsizlikler, düşük seviyedeki Ar-Ge harcamaları, finansman kaynaklarına erişmede karşılaşılan güçlükler, kapasitelerin düşük ölçekli oluşu, düşük verimlilik, kalite ve çevre bilincindeki eksiklikler Türk sanayinin temel zaafılarını olarak ortaya çıkmaktadır (DPT, 2003:9-10).

Türkiye'deki sanayinin rekabet gücünü anlamak açısından bu konuda yıllardır süregelen araştırmaları incelemekte fayda vardır:

- İktisadi Kalkınma Vakfı Araştırması (1985)

1985 yılında İktisadi Kalkınma Vakfı tarafından, Türk sanayisinin Avrupa Birliği karşısındaki rekabet gücünü araştırmak için 53 farklı sanayi sektörünü kapsayan bir araştırma yapılmış olup bu araştırmada Türk sanayisinin rekabet gücü, istatistiksel model ve analizler yerine, ele alınan sektörlerdeki yönetici ve sanayicilerle yapılan görüşmeler ve ilgili sektörleri içeren araştırmalardan oluşturulmuştur.

İKV'nin yaptığı araştırma sonucunda, incelenen 53 sektörün büyük bir kısmında, rekabet gücü yüksek veya normal bir üretimin söz konusu olduğu, Türk Sanayisinin yalnızca %15'lik bir kısmında düşük üretimin gerçekleştiği ifade edilmektedir. Ayrıca bu sonuçlara dayanılarak, Avrupa Topluluğu'na tam üyeliğin Türkiye için olumlu olacağı da öngörülmektedir (İKV, 1985).

- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Araştırması (1988)

DPT'nin 1988 yılında yaptığı araştırma, 105 sektörü kapsayan ve o döneme kadar yapılan en kapsamlı araştırmadır. Bu araştırmada göreceli dış satım performansını ölçmek amacıyla açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler endeksi hesaplanarak sektörlerde rekabet gücü ölçülmeye çalışılmıştır. Çalışma ele alınan endüstrileri imalat sanayi ve içki, gıda ve tütün sanayisi olmak üzere iki ayrı gruba ayırmış ve hâlihazırda rekabet gücü yüksek olan sektörlerin yanı sıra tedbir alınması halinde gelecekte rekabet gücüne kavuşabilecek sektörlerin hangileri olduğunu belirlemiştir. Çalışmada, göreceli dışsatım performansını ölçmeye yönelik *RCA* endeksi kullanılarak 105 sektörde rekabet gücü ölçülmeye çalışılmıştır.

Çalışma ele alınan endüstrileri imalat sanayi ve içki, gıda ve tütün sanayi olarak iki ana gruba ayırmış ve rekabet gücü yüksek olan sektörlerin yanında tedbir alınması durumunda gelecekte rekabet gücü artacak sektörler belirlenmiştir. Bu açıdan imalat sanayinde Avrupa Topluluğu'na entegrasyon ve uyum sonrasında rekabet gücü yüksek olan sektörler; reflaktör ve yapı elemanları, orman ürünleri, hazır giyim, basın-yayın, gübre, deri ve deri ürünleri ile elektrikli makinelerdir. Çimento, demir-çelik, kara nakil araçları, kağıt, seramik, gemi inşa, bakır ve alaşımları, kurşun-çinko, volfram-civa, lastik, tarım makineleri, cam, elektriksiz makineler ile iplik ve dokuma sektörlerinde ise rekabet gücünün artırılması gerekmektedir ve bu sektörlerde ilave tedbirlere ihtiyaç duyulmaktadır (Aktan ve Vural, 2004:15-16). Gıda, içki ve tütün sanayinde, Türkiye'nin geleneksel olarak üstün olduğu bazı sektörlerde rekabet gücünün yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu sektörler kuru incir, kuru üzüm, şeker ve unlu mamullerdir. Süt, çay, yem, bitkisel yağlar ve margarin, meyve suyu, tütün ve alkollü içecekler sektörlerinde rekabet şansının artırılması için mutlaka ek tedbirlerin alınması gerekmektedir. Et sektöründe ise, Türkiye'nin rekabet gücü son derece düşük görülmektedir (Aktan ve Vural, 2004:16).

- İstanbul Sanayi Odası (2002)

İstanbul Sanayi Odası 2002 yılında ürün, işletme ve sektör düzeyinde rekabet gücü konusunda yürütülen çalışma rekabetçi bir ekonomi yaratma çabalarına girdi sağlamak ve katkıda bulunmak amacıyla yapılmıştır. Araştırmada yürütülen saha çalışmasının verilerine bağlı olarak imalat sanayi işletmelerinin AB ve AB dışı rakip ülkelere göre rekabet güçleri saptanmaya çalışılmıştır.

Sektörlerin rekabet gücü açısından analizinde rekabet gücünü etkileyebilecek sanayi iklimini içeren 27 faktör geliştirilmiştir. İşletmeler her bir faktörün kendi sektörleri açısından rekabet gücünü etkileme derecesini 10 üzerinden değerlendirmiş ve bir ağırlık katsayısı atamıştır. Aynı sektörde faaliyet gösteren işletmenin 10 üzerinden faktörlere atamış oldukları katsayılar işletmelerin büyüklükleri ile ağırlandırılarak faktörlerin ağırlıklı ortalama faktör puanı (önem derecesi) saptanmıştır. Elde edilen bulgularda imalat sanayi için rekabet gücüne etkisi açısından 10 üzerinden en yüksek ağırlığı sırasıyla hammadde maliyeti (9.1), pazarlama (8.8), enerji maliyeti (8.7) ürün standartları (8.7) yanında enflasyon (8.6), kambiyo finansman maliyeti (8.5) ve sektörde kullanılan teknoloji (8.5) almıştır. Faktörler içinde en düşük ağırlık katsayısını alanlar ise yabancı yatırımlar (7.0), girişimci artanı (7.1) sanayi destek mekanizmaların (7.2) ve kredilere erişim kolaylığı (7.5) olmuştur. Elde edilen bulgular, Türkiye'nin sektörlere göre rekabet gücü açısından oldukça güç durumda olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. AB'li rakiplerine göre imalat sanayi içinde yüksek rekabet gücüne sahip sektör bulunmamaktadır. İç pazardaki yabancı rakipler, dış pazardaki olası rakipler olup, iç pazara odaklı yerli işletmeleri bir ölçüde uluslararası pazarlara da hazırlamaktadır. Elde edilen bulgular, Türk işletmelerinin iç pazarda daha çok gelişmiş ülke işletmeleri ile rekabet ettiğini göstermektedir. Bu durum, Türk işletmelerini sadece dış pazarlar için değil, iç pazardaki konumlarını koruyabilmeleri için de uluslararası alanda rekabet gücüne sahip olmaya zorlamaktadır (İSO,2002).

- Sektörel Dernekler Federasyonu (SEDEFED) ve TÜSİAD Raporları

Sabancı Üniversitesi Rekabet Forumu (REF), sektörlerin rekabet güçlerini ortaya koymak amacıyla 2010 yılından itibaren “Sektörel Rekabet Gücü Raporları”nı yayınlama kararı almıştır. Bu çalışmalar ile hedeflenen, sürdürülebilir bir model yaratarak Türkiye’nin rekabet gücü temelinde, sektörlerin özeline inerek, özellikle Türkiye ekonomisinin temelini oluşturan hizmet ve üretim sektörlerinin rekabet güçlerini ortaya koymak, bunları ölçmek ve karar alıcılara yol gösterici bir rehber yaratmaktır.

TÜSİAD-Sabancı Üniversitesi Rekabet Forumu’nun 2006 yılında yayınladığı Türkiye Küresel Rekabet Raporu’nda da Türkiye’nin imalat sanayinin rekabet gücüne dayanan bir araştırma söz konusudur. Türkiye İmalat Sanayisinde Yenilik Araştırması 2004-2005 dönemlerinde yapılan bir araştırma projesidir. Bu proje, İstanbul, Konya, Kocaeli ve Kayseri bölgesindeki toplam 135 işletme ile gıda, tekstil, metal ve kimya sektörleri üzerinde yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre Yenilik ve Ar-Ge temelli, katma değeri yüksek, ekonomik gelişmenin sürdürülebilirliğine hizmet eden bir imalat sanayi oluşturulmaya çalışılmaktadır. (REF, 2006,115).

2010 yılında Otomotiv Sektörü, ikincisi 2011 yılında Demir Çelik Sektörü için hazırlanan bu raporlar dizisinin, SEDEFED ve TÜRKFED (Türk Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu) çatısı altında temsil edilen sektörler öncelikli olmak üzere tüm sektörlerle genişletilerek hazırlanması ve belirli periyotlarda güncellenmesi hedeflenmektedir.

Rekabet gücünün artan önemi araştırmacıların ilgisini çekmiş ve bir çok araştırmacıya konu olmuştur. Aşağıda ulusal düzeyde Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük Katsayıları (AKÜ) kullanılarak yapılmış çalışmaların bir kısmı hakkında özet bilgiler sunulmuştur.

Küçükahmetoğlu (2000) RCA endeksini kullanarak Türkiye ve AB endüstrilerinde rekabet gücünü incelemiştir. Türkiye'nin standart endüstri mallarının yaklaşık %50'sinde rekabet üstünlüğüne sahip olduğu ve ileri teknoloji ürünlerinde ise rekabet üstünlüğü bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Akgüngör v.d. (2002) 'nin yapmış olduğu çalışmada, sebze ve meyve işleme endüstrisinde, Türkiye'nin AB piyasalarında rekabetçi durumunu incelemiştir. Hesaplanan RCA endeksine göre, Türkiye üzüm ihracatında İspanya ve Portekiz'den daha fazla rekabet avantajına sahiptir ve turunçgil ihracatında ise Yunanistan ve Portekiz'e göre rekabet üstünlüğüne sahiptir.

Karakaya ve Özgen (2002) 1980-1986-1990-1993 yıllarını kapsayan çalışmalarında RCA endeksini kullanarak AB-15 ile entegrasyon neticesinde ortaya çıkabilecek ticaret yaratıcı ve ticaret saptırıcı etkileri incelemeye çalışmışlar ve Türkiye AB entegrasyonunun ticaret yaratma ve ticaret saptırma etkilerini, RCA endeksinden yararlanarak analiz etmişlerdir. Elde edilen sonuçlar itibarıyla Türkiye ile AB-15 ülkelerinin ihracat yapılarının oldukça farklı olduğu tespit edilmiştir. Öyle ki, Türkiye (1) tarım, (31) yiyecek ve içecek, (32) tekstil, (36) metal 71 olmayan ürünler ve (37) basit metal ürünleri ürün gruplarında karşılaştırmalı üstünlüğe sahip iken AB-15 ülkelerinin karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu (34) kağıt ürünleri, (35) kimya ürünleri ve (38) metal ürünleri gibi ürün gruplarında karşılaştırmalı dezavantaja sahiptir.

Kösekahyaoğlu (2003)'nün yapmış olduğu çalışmada ise, Türkiye'nin Avrupa Birliği karşısındaki karşılaştırmalı üstünlüğü sektörel olarak Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük kuramı kullanılarak analiz edilmiş ve 1980 sonrası serbest ticaret döneminde bir değişiklik olup olmadığı incelenmiştir. Buna göre Türkiye'nin göreceli olarak 14 sektörde sahip olduğu rekabet üstünlüğünü 12 sektöre inmiş ve metal ürünleri ve deri ürünleri sektörlerinde sahip olduğu üstünlüğü yitirmiş olarak belirlenmektedir.

Altay ve Gacaner (2003) ise tekstil ve giyim sektörlerinde AB ve ABD piyasalarında Türkiye ve Çin'in rekabetçi durumlarını incelemişlerdir. Türkiye'nin AB ve ABD piyasalarında rekabet avantajına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, Türkiye'nin ABD piyasalarında daha fazla rekabet avantajına sahip olduğu sonucuna da ulaşılmıştır.

Ferman, Akgüngör ve Yüksel (2004) 1990-1998-1999 ile 2000 ve 2001 yılı verilerinden hareketle ihracat bezerlik endeksi ve *RCA* endeksini kullanarak Türk imalat sanayinin AB pazarında rekabet gücünü ölçmeye çalışmışlardır. Yapılan çalışmada Balassa endeksini kullanarak AB içindeki Türkiye'nin rekabetçi durumunu incelemişler ve Türkiye'nin AB piyasalarında en yakın rakiplerinin Çin ve Hindistan olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma rakip olarak belirlenen 36 ülke kıyaslamasına dayandırılmakta, en yakın rakipler olarak da Çin ve Hindistan'ın olduğu vurgulanmaktadır. Çalışmada elde edilen veriler incelendiğinde rakip ülkeler karşısında özellikle tekstil ve deri gibi Türkiye'nin geleneksel sanayi ürünlerinin ve metal eşyalar ile demirçelik gibi katma değeri düşük olan sanayi ürünlerinin bulunduğu dallarda (*SITC* 6 ve 8) ayrıca, gıda, içki, tütün ürünleri sanayinde (*SITC* 0 ve 1) pek çok ülkeye göre rekabet gücünün yüksek olduğu görülmektedir. Bu ürünler özellikle hammaddeye dayalı olan, emek ya da sermaye yoğun ürünlerdir. Rekabet gücünün yüksek olarak tespit edildiği *SITC* 6 ve 8 için AB pazarında Türkiye'nin en yakın rakipleri olarak belirlenen Çin ve Hindistan'a karşı rekabet gücü düşük olarak belirlenirken *SITC* 0 ve 1 için de Tayland, Yunanistan ve Brezilya'ya karşı rekabet gücünün daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Yılmaz (2003) *RCA* üzerine yaptığı çalışmasında, Türkiye'nin rekabet gücü ile Bulgaristan, Romanya, Çek Cumhuriyeti, Polonya, Macaristan ve AB'nin rekabet güçlerini 1996-1999 yılları için hesaplamış ve karşılaştırmıştır. Emek yoğun mallarda Türkiye ve Çek Cumhuriyeti'nin rekabet gücü daha fazla bulunurken, hammadde yoğun mallarda Macaristan rekabet gücü en yüksek ülke bulunmuştur. Sermaye yoğun mallarda ve taklidi zor araştırma

yoğun mallarda AB'nin daha fazla rekabet gücüne sahip olduğu ve taklidi kolay araştırma yoğun mallarda ise Macaristan'ın en yüksek rekabet gücüne sahip ülke olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Utkulu ve Seymen (2004), 1990 ve 2003 yıllarını kapsayan çalışmalarında farklı *RCA* endekslerini kullanarak Türkiye'nin hem dünya hem de AB pazarında rekabet gücünü ölçmeye çalışmışlardır. Çalışmaya göre, Türkiye'nin karşılaştırmalı avantaja sahip olduğu ürünler SITC (05) meyve ve sebzeler, (06) şeker, şeker ürünleri ve bal, (12) tütün ve tütün ürünleri, (22) yağlı tohumlar ve yağ veren meyveler, (62) kauçuk eşya, (65) diğer tekstil iplikleri, kumaşlar ve şekil verilmiş mensucattan eşyalar olarak belirlenirken (84) giyim eşyaları ve aksesuarları ile (05) meyve ve sebze ürünlerinin en yüksek *RCA* değerlerine ulaştıkları gözlenmiştir. Ancak, bu ürünlerde sahip olunan avantajın zaman içinde az da olsa azaldığı tespit edilmiştir. Giyim eşyaları ve aksesuar grubu ürünlerin dünya pazarlarında rekabet üstünlüğü artarken AB pazarında azalması Gümrük Birliği'ne, sebze ve meyve grubu ürünlerin hem dünya hem de AB pazarında rekabet avantajını yitirmeye başlaması ise, Türkiye'de tarımın ihmal edilmesine bağlanmaktadır.

Erlat ve Erlat (2004), 1990-2000 yılları için Türkiye'nin rekabet gücünü ölçmüş ve AB-15 ülkeleri ile karşılaştırmıştır. Elde edilen *RCA* endeksine göre yapılan karşılaştırmada, Türkiye ile Belçika, Danimarka, Finlandiya, Yunanistan ve İspanya arasında benzerlik olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte yüksek *RCA* değerleri alan malların toplam ihracat içindeki paylarına göre yapılan karşılaştırmada ise sadece Belçika ile Türkiye arasında benzerlik olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, gelenek dışı sektörlerde Türkiye'nin rekabet gücünün yükseldiği ve hammadde yoğun mallarda ise rekabet gücünün düştüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Eşiyok (2007)'un yapmış olduğu çalışmada ihracat performansının kalıcı olabilmesi için teknolojik içeriği yüksek sektörlerle dayalı bir rekabet

gücünün önemine işaret edilmekte, reel kur ve reel ücret hareketlerine dayalı rekabet gücü politikalarının kalıcı olmayacağı vurgulanmaktadır. Faktör kullanım yoğunluklarına göre rekabet gücündeki gelişmeler AKÜ katsayıları kullanarak analiz edilmiş ve faktör kullanım yoğunluklarına göre rekabet gücü yüksek, rekabet gücü düşük ve rekabet gücü marjinal sınırdaki olan sektörler tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre ülkemizin ihracat performansının ve dış ticaret yapısının teknolojik içeriği yüksek, farklılaştırılmış ve bilim bazlı sektörlerle dayalı gelişmediği, ağırlıklı olarak teknolojik içeriği düşük emek ve kaynak yoğun sektörler temelinde geliştiği vurgulanmaktadır.

Altay (2008)'in yapmış olduğu çalışmanın amacı; Türkiye'nin en önemli hedef pazarı konumunda bulunan AB (15) pazarında, Türk Endüstrileri'nin rekabet gücü düzeylerini belirlemektir. Çalışmada İhracat Benzerlik Endeksi, Balassa Endeksi ve Vollrath Endeksi kullanılmıştır. Ulaşılan sonuçlar itibarıyla Türkiye'nin AB (15) pazarındaki en yakın rakipleri; Polonya, Romanya, Portekiz, Çin, Hindistan, Endonezya, İtalya, Tayland, Slovenya, Fas ve İsrail'dir. Bu ülkelerle karşılaştırmalı olarak yapılan rekabet gücü analizine göre ise Türkiye, emek yoğun ve hammadde yoğun endüstrilerde rekabet gücüne sahiptir. Bununla birlikte, Türkiye'nin özellikle sermaye yoğun, az da olsa kolay ve zor taklit edilebilen araştırma yönlü bazı endüstrilerde rekabet gücü potansiyelinin de bulunduğu görülmektedir. Ayrıca, çalışmada Türkiye'nin AB dışında yer alan rakiplerine karşı daha yüksek rekabet gücüne sahip olduğu belirlenmiştir.

Türker (2008) Gümrük Birliği Sonrası Türkiye'nin Dış Ticaretinin Rekabet Gücünü analiz etmek amacıyla yapılan çalışmada rekabet gücünün ölçümünde "Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler" yönteminden yararlanılmıştır. İnceleme dönemi olarak 1990-2005 seçilmiştir. Bu dönem 1990-1995 ve 1996-2005 olmak üzere iki alt döneme ayrılmıştır. Çalışmada iki sonuç ortaya çıkarmıştır. Birincisi, gümrük birliğinin Türkiye'nin rekabet gücünü genel olarak artırmadığı şeklindedir. İkincisi ise, bazı ürün gruplarında gümrük birliğinin Türkiye'nin rekabet gücüne olumlu katkı

sağlamakla birlikte, Türkiye'nin bu ürünlerde yine düşük bir rekabet gücü sergilediğidir.

Serin ve Civan (2008) tarafından yapılan çalışmada Türkiye'nin 1995-2005 yılları arasındaki dönemde AB pazarında meyve suyu, zeytin yağı ve domates üretiminde rekabet gücünün karşılaştırmalı olarak analizi hedeflenmiştir. Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük (AKÜ) katsayısı kullanılarak ihracat performansı (KİP) bulunmuştur. Türkiye'nin meyve suyu ve zeytin yağı üretiminde yüksek düzeyde rekabet gücü olduğu saptanmıştır. Ayrıca 2000 yılından itibaren söz konusu ürün gruplarındaki yüksek rekabet gücü düzeyinde giderek artan bir azalma söz konusudur.

Türker (2009) tarafından Gümrük Birliği Sonrası Türkiye'nin Dış Ticaretinin Rekabet Gücünü ortaya koymak amacıyla yapılan çalışmada, SITC gruplamasına giren tüm sektörlerde gümrük birliğinin Türkiye'nin rekabet gücünü ne şekilde etkilediğini 1990-2005 dönemi itibarıyla ölçülmüştür. Bu dönem 1990-1995 ve 1996-2005 olmak üzere iki alt döneme ayrılmıştır. Rekabet gücünün ölçümünde Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler yönteminden yararlanılmıştır. Çalışmada iki sonuç ortaya çıkarmıştır. Birincisi, gümrük birliğinin Türkiye'nin rekabet gücünü genel olarak artırmadığı şeklindedir. İkincisi ise, bazı ürün gruplarında gümrük birliğinin Türkiye'nin rekabet gücüne olumlu katkı sağlamakla birlikte, Türkiye'nin bu ürünlerde yine düşük bir rekabet gücü sergilediğidir.

Özdamar ve Albeni (2011) tarafından Türkiye Otomotiv Sanayisi dış ticaret rekabet gücü üzerine Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük (AKÜ) katsayıları kullanılarak yapılan ve 1990-2008 dönemini kapsayan çalışmada, AKÜ analizlerinden elde edilen sonuçlara göre, Türkiye binek otomobiller ürün grubunda 2002 yılından itibaren dünya piyasalarında karşılaştırmalı üstünlüğe sahip hale gelmiştir ancak rekabet katsayısı yeterince yüksek değildir. Türkiye, kamyon-kamyonet ürün grubunda 2002, minibüs-midibüs-otobüs ürün grubunda ise 1990 sonrasında rekabet avantajına sahiptir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’NİN İHRACATINA KONU OLAN ÜRÜN/ÜRÜN GRUPLARININ REKABET GÜÇLERİNİN AÇIKLANMIŞ KARŞILAŞTIRMALI ÜSTÜNLÜKLER (AKÜ) ENDEKSİ KULLANILARAK ANALİZİ

Bu bölümde, öncelikle araştırmanın konusu ve önemi, araştırma problemi, araştırmanın amacı, sınırlılıkları ve varsayımları ile araştırmanın hazırlanmasında izlenecek yöntemler anlatılarak devamında uygulaması geçilmiş ve elde edilen bulgular aktarılmıştır.

3.1. Araştırmanın Konusu ve Önemi

Rekabet gücü yaklaşımının temel kaynağını Adam Smith’in “Mutlak Üstünlükler Teorisi”ne dayandırmak mümkündür. Teoriye göre, üretimde sağlanan mutlak maliyet avantajı uluslararası piyasalarda rekabet gücü kazandırmaktadır. Daha sonra Ricardo’nun “Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi”nde karşılaştırmalı maliyet avantajı; Hescher, Ohlin ve Samuelson tarafından geliştirilen faktör donatımı teorisinde ise, faktör fiyatlarındaki farklılıkların uluslararası piyasalarda rekabet gücünü belirlediği kabul edilmiştir (Kibritçioğlu, 1996:12). Geleneksel yaklaşımlar olarak kabul edilen bu yaklaşımlarda, rekabet gücünün kaynağını uluslararası piyasalarda düşük fiyatlarla mal üretme ve satma oluştururken, fiyat dışı unsurlar sabit kabul edilmiştir. Yaklaşımına göre, ülkeler rekabet gücüne sahip oldukları mal ve hizmetleri ihraç ederken, rekabet gücü olmayan mal ve hizmetleri ithal etmektedir (Helpman, 1999:139).

Geleneksel yaklaşımdan Modern yaklaşıma geçildiğinde rekabet gücü kavramının içeriği ile ilgili önemli değişiklikler görülmektedir. Bu

değişikliklerden birincisi fiyat unsuru önemini korumakla birlikte rekabet edebilmede başta kalite olmak üzere teknoloji, verimlilik, üretimde esneklik, tasarım, müşteri memnuniyeti, çevreye duyarlılık, hızlı üretim ve dağıtım, satış sonrası hizmetler gibi faktörlerin öne çıktığı görülmektedir. Örneğin modern yaklaşımlar içinde yer alan Porter yaklaşımında rekabet gücünün temel kaynakları düşük maliyetler, ürün farklılaştırması gibi kavramlarla açıklanmaya çalışılmıştır (Carayannis ve Sagi, 2001:507). İkincisi faktör donatımı ile rekabet gücü arasındaki güçlü bağ azalmaya başlamıştır. Ülkeler faktör stokunun uygun olmadığı alanlarda rekabet gücü kazanabilirken, faktör stokunun uygun olduğu alanlarda izlenen yanlış politikalar sonucu rekabetten yoksun kalabilmektedir. Üçüncüsü rekabet edebilmede teknoloji, yenilikler ve nitelikli işgücü gibi geliştirilmiş faktörlerin hammadde, toprak, niteliksiz işgücü gibi geliştirilmiş faktörlerin hammadde, toprak, niteliksiz işgücü gibi doğal kaynaklara göre daha fazla önem kazandığı görülmektedir (Porter, 1986:35)

Uluslararası piyasalarda rekabet gücü yüksek ülkelerin ihracatının artış göstereceği düşüncesinden hareketle, bir ülkenin dış ticaretteki performansı, tam olarak yansıtmasa da, rekabet gücünün önemli bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Bu kapsamda Balassa (1965) tarafından ortaya konan ve ülkelerin belirli bir mal ya da mal grubunda dünya pazarındaki veya belirli pazarlardaki ihracat paylarından hareketle oluşturulan Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük - AKÜ katsayısı (Revealed Comparative Advantage-RCA) olarak bilinen ölçüt, literatürde sıkça kullanılmaktadır. Balassa (1965) karşılaştırmalı üstünlüğün, hem göreceli maliyetleri, hem de fiyat dışı faktörlerdeki farklılıkları yansıttığı varsayılan gözlemlenen ticaret unsurları tarafından “açıklanmış” olabileceğini ileri sürmüştür. Günümüz dünyasında statik karşılaştırmalı üstünlüklere göre dinamik ve kazanılmış karşılaştırmalı üstünlükler önem kazanmış olsa da, Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük katsayısı tüm faktörler sonucunda ulaşılan Pazar paylarını esas alarak hesaplandığından, dünya ticaretini ve ülkelerin rekabet gücünü açıklamakta önemli bir yeri vardır.

Rekabet gücü konusuna verilen önemin artmasıyla birlikte rekabet ve rekabet gücü konuları üzerinde yapılan araştırmaların sayısında büyük artış görülmüştür. Rekabet gücü çoğu zaman fiyat/maliyet rekabeti olarak ele alınmış ve rekabet gücünün ölçüm aracı olarak reel efektif döviz kuru ve birim maliyet gibi ölçütler kullanılmıştır (Fagenberg, J v.d., 1997)

Bununla birlikte fiyat, maliyet vb. rekabet gücünü açıklamakta yetersiz kaldığının fark edilmesiyle günümüzde innovasyon, imitasyon ve yaparak öğrenme yeteneklerinin esas olduğunu savunan görüşler ve çalışmalar yapılmıştır. Çeşitli bilim disiplinleri bu konuya değişik bakış açıları getirmiş, ancak uluslararası rekabet gücü kıyaslaması ülkelerin fiyat ve fiyat dışı unsurlarına ait verileri sağlıklı olarak temininde ve kıyaslanmasında yaşanan güçlükler ve ülkelerin söz konusu yeteneklerini ölçmek için kullanılan verilerin çoğunluğunun sadece gelişmiş ülkeler için elde edilebilir olması başlıca eleştiri konusu olmuştur.

Bu nedenlerle, bir ülkenin ekonomisinde yer alan ürün ve/veya ürün gruplarına dair bazı verilerin bulunamaması, ampirik çalışmalarda hesaplanması daha kolay olan Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük (AKÜ) katsayısı / [Revealed Comparative Advantage (RCA) Index] kullanılması bir gereklilik haline gelmektedir. Bu kapsamda ülkeler arası kıyaslamalarda piyasa payı anlamında rekabet gücü göstergesi olarak en çok dikkate alınan kriter Balassa tarafından geliştirilmiş olan “Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi”dir (Cockburn v.d., 1998:3).

Balassa (1965) bu endeksi geliştirirken temel olarak, ülkeler arasında fırsat maliyetlerinin farklı olması nedeniyle, ülkelerin üretim ve dış ticarete uzmanlaşacağını ileri sürmüştür. Söz konusu endeks yardımıyla, bir ülkenin belirli bir maldaki ticaret performansı ortaya konulabilmekte ve özellikle mal ticaretinde ülkeler arası farklılıkların maliyetlerden olduğu kadar fiyat dışı faktörlerden de kaynaklandığı varsayılmaktadır (Balassa, 1977:327). Hatta bu faktörlerin bazıları daha etkin iken bazıları karşılaştırmalı üstünlüklerin

belirlenmesinde zayıf kalmaktadır. Bu etkinlik veya zayıflığa bağlı olarak çok sayıdaki faktörlerin gözlenmesi ve ölçülebilmesi zorlaşmaktadır. Bu açıdan Balassa, son veri olarak görülen “gerçekleşen” ticaret rakamlarını esas alarak karşılaştırmalı üstünlüğü “açıklanmış” olarak adlandırmıştır. Bu endeks sayesinde aslında, ülkenin karşılaştırmalı üstünlüğün altında yatan kaynakların belirlenmesi değil, ülkenin karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olup olmadığının belirlenebilmesi mümkün olmaktadır. Böylelikle Türkiye’nin ihracatına konu olan ürün/ürün gruplarının küresel, rekabet gücü tespit edilerek, ulaşılan sonuçlarla rekabet gücünü artırıcı politikalara ışık tutulması hedeflenmektedir.

3.2. Araştırma Problemi

Hızla büyüyen dış pazarları inceleyen çalışmalar genellikle konuyu farklı ülkeler ve ürün/ürün grupları ve sektörler açısından ele almaktadır. Sektörel ve ürün/ürün grupları bazında çok sayıda araştırma bulunmasına karşın, ihracata konu olan tüm ürün/ürün gruplarını dünya pazarlarını ve dünya pazarındaki değişimleri de göz önüne alacak şekilde bütünsel ve dinamik bir yapıda konuyu ele alan bir araştırmaya rastlanamamıştır. Buradan hareketle, hem ürün/ürün grupları bazında, hem de dünya pazarındaki gelişme ve değişimleri gözetken ve ulaşılabilecek kestirimlerle ülke ekonomisine yön verilmesinde katkı sağlaması beklenen bir çalışmanın yapılmasının, Türkiye açısından daha gerçekçi ve geçerli sonuçlar ortaya çıkaracağı varsayılmaktadır.

Varsayım doğrultusunda **“Rekabet üstünlüğü elde etmek ve gelişen pazarlara yönelik rekabet stratejisi oluşturmak için Türkiye’de ihracata konu olan ürün/ürün gruplarının karşılaştırmalı üstünlük kıyaslaması nasıldır?”** sorusu çalışmanın temel araştırma problemi olarak benimsenmiştir.

3.3. Araştırmanın Amacı

1- Uluslararası rekabet gücünün ülke, sektör ve işletme düzeyinde tanımlarının, unsurlarının, belirleyicilerinin, teorik ve ölçme metotları ile ilgili yaklaşımların ortaya konması;

2- Türkiye 2003-2012 dönemi verileri kullanılarak yapılacak analizler ile;

- Türkiye ihracatına konu olan ürün/ürün gruplarının kapsamında karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu ürün/ürün gruplarının tespit edilmesi,
- Son 10 yıllık dönemde karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olunan ürün/ürün gruplarının dağılımında değişimlerin olup olmadığının saptanması,
- Eğer bir değişim söz konusu ise bu değişimin yönünün ortaya konması ve gelecekteki seyrinin tahmin edilmesi;

3- Yapılacak değerlendirmelerden hareketle ulaşılabilecek sonuçlarla, rekabet gücünü artırıcı politikalara ışık tutulması hedeflenmiştir.

3.4. Araştırmanın Varsayımları

- Son 10 yıllık dönemdeki (2003-2012) ihracatımıza konu olan ürün/ürün gruplarının pazar paylarındaki değişimin gelişen ve önemini yitirmekte olan dünya pazarlarını yansıtabileceği kabul edilmiştir.

- Dünya pazarındaki ürün/ürün gruplarının Standart Uluslararası Ticaret Sınıflaması (Standard International Trade Classification-SITC) Rev.3'e göre sınıflandırması esas ve kabul edilmiştir.

- Çalışmada kullanılan Standart Uluslararası Ticaret Sınıflaması (Standard International Trade Classification-SITC) Rev.3 verileri Birleşmiş Milletler veri tabanından alındığından doğruluğu kabullenilmiştir.

3.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

- Araştırma son 10 yıllık dönemi (2003-2012) kapsamaktadır.
- Ülke ihracatına konu olan ürün/ürün gruplarının karşılaştırmalı üstünlük kıyaslamaları yapılması hedeflenmiştir. Bu kapsamda kullanılan Balassa endeksi gerçekleşen ticaret verilerinden hareketle hesaplandığından “Açıklanmış” olarak kabul edilmiştir.

3.6. Araştırmanın Yöntemi

Kuramsal çerçeve ve tanımlanan araştırma problemi doğrultusunda; ilk olarak Verilerin Toplanması safhasında, veriler güvenilir Ulusal/Uluslararası veri tabanlarından (UNCOMTRADE,TUİK) elde edilmiştir.

Toplanan verilerin analizinde, öncelikle ürün/ürün gruplarının AKÜ katsayıları hesaplanmış ve bu ürün/ürün gruplarına incelenen dönemde (2003-2011) dünya pazar paylarındaki değişimin yönü tespit edilmeye çalışılmıştır. Söz konusu ürün grupları karşılaştırmalı üstünlüğü bulunmayan ($AKÜ < 1$), AKÜ katsayısı yüksek ($AKÜ > 4$), orta ($4 > AKÜ > 2$) ve zayıf ($2 > AKÜ > 1$) olacak şekilde 4 ana gruba ayrılmıştır.

Elde edilen değerlerden hareketle, Uluslararası Standart Ticaret Sınıflaması, 3. Revizyon (USTS, Rev.3,1988) sınıflandırmasına göre ürün/ürün grupları, açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük AKÜ (RCA) katsayılarına göre sınıflandırılırken tarafımızca geliştirilen *ürün sınıflandırma matrisi* esas alınarak analiz edilmiş ve sahip olunan rekabet güçlerine göre sınıflandırılmıştır.

Sonuç ve Öneriler bölümünde elde edilen bulgulardan hareketle, ürün/ürün grupları bazında geleceğe dönük kestirimler yapılarak öneri ve değerlendirmelerde bulunulmuştur.

3.6.1. Verilerin Toplanması

İhracata konu olan ürün/ürün gruplarının Rekabet gücü analizlerinde kullanılan tüm veriler “Birleşmiş Milletler Mal Ticareti İstatistikleri Veritabanından – *United Nations Commodity Trade Statistics Database*” (UNCOMTRADE) alınmıştır.

Çalışmada ikincil veri kullanımı bir takım fayda ve kolaylıkları da beraberinde getirmektedir. İkincil veri kullanımı ile sağlanan faydalar, Gorard (2002) tarafından maddeler halinde sıralanmaktadır:

- a. İkincil veri elde etmek her zaman daha az maliyetlidir,
- b. İkincil veri birincil veriden daha hızlı bir şekilde elde edilebilir,
- c. Birincil veri toplamada kullanılan örnekleme ve veri işleme gibi birçok faaliyet ortadan kalkar,
- d. Veriler, bazı durumlarda primer veri toplama metotları kullanılarak elde edilemez,
- e. İkincil veri kullanımı tekniklerinin gücü birçok çalışmada, birincil veri kullanımının esnekliğine bağlıdır; aynı zamanda ikincil verilerden sonuca ulaşmak için doğru kurgulanmanın yapılmış olması esastır,
- f. Bağlamsal ikincil veri diğer yöntemlerle çözümü beklenen bir problemin varlığını iddia etmek ve söz konusu problemin doğasını tanımlamak için kullanılabilir.

3.6.1.1 İkincil Veri Kullanımına Gerekçeler

Araştırmada ikincil veri kullanımı söz konusu olduğunda bir çok soru akla gelecektir. Uluslararası ikincil veri toplayan ve kullanan araştırmacılar benzer sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır (Zikmund, 2003):

- a. Gerekli veriler bazı ülkelerde mevcut olmayabilir,

b. Bazı verilerin doğruluğu sorgulanabilir; bu genellikle resmi istatistiklerin hükümetlerin politik amaçları doğrultusunda saptırılması durumunda ortaya çıkmaktadır,

c. Ekonomik veriler için genelde standart terimlerin kullanıldığı kabul edilirken, çeşitli ülkelerde birçok ekonomik kavramlar için farklı tanımları ve muhasebe / kayıt uygulamaları kullanılmış olabilir.

Yukarıda sayılan ve benzeri nedenlerle ikincil veri kaynaklarını değerlendirme ve geçerliliğini doğrulamak zor bir işlemdir. Temel problemlerin başında ikincil veri kullanıcısının aldıkları verilerin doğruluğunu kontrol etme imkânı olmayışıdır (Leedy ve Ormrod, 2001). Veriler güncel ve araştırma konusu ile ilgili olduğu durumlarda bile geçersiz olabilir. Şöyle ki verilerin bir kısmı araştırmacıların ilgisini çekebilmek için sunulan, bir kısmı politik vb. nedenlerle hariç tutulmuş verilmemiş olabilir. Bu nedenlerle araştırmacı verileri sunan kurumun araştırma yöntemine ve verileri nasıl sınıflandırdığına ilişkin bilgilere ulaşmalıdır. Bu nedenlerle ikincil veri kullanımında birçok araştırmacı verileri Birleşmiş Milletler vb. veri tabanlarından sağlamaktadırlar. İkincil veri kullanımındaki bu kısıtlar göz önüne alınarak ve ulaşılan kaynakların kapsamlı olarak gözden geçirilmesinden sonra son 10 yıllık bir dönemi kapsayacak şekilde, Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret İstatistikleri veri tabanından elde edilecek verilerin kullanılmasına karar verilmiştir.

3.6.2. Verilerin Analiz Edilmesi

Bir ülkenin bir malın üretiminde ve ihracatında uzmanlaşmasını ölçen temel ölçütlerden birisi Balassa endeksidir. Açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler derecesi ilk olarak Liesner (1958) tarafından ortaya atılmıştır. Balassa tarafından 1965 yılında işlevsel hale geliştirilmiş olan bu endeks aynı zamanda “Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler” (AKÜ-Revealed Comparative Advantage) endeksi olarak da bilinmektedir (Marrewijk, 2002: 36; Laursen, 1998).

Endeks, ülkenin belli bir sektör ihracatının toplam ihracatına oranının, aynı sektörün dünyadaki ihracatının dünya toplam ihracatına oranı olarak tanımlanabilir. Balassa, endeksi şöyle formüle etmiştir:

$$AKÜ_{ij} = (x_{ij} / X_j) / (x_{iw} / X_w)$$

Burada $AKÜ_{ij}$; j ülkesinin i malı için açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler indeksini göstermektedir. Aynı şekilde;

x_{ij} : j ülkesinin i malı ihracatı

X_j : j ülkesinin toplam ihracatı

x_{iw} : i malı dünya ihracatı

X_w : toplam dünya ihracatını gösterir.

$AKÜ > 1$ olması, j ülkesinin i malında karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğunu göstermektedir. Yani, o malın ülkenin toplam ihracatı içindeki payı, dünya ticaretindeki payından daha büyüktür.

Benzer şekilde, $AKÜ < 1$ olması durumunda j ülkesinin i malında karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olmadığını veya karşılaştırmalı dezavantajı olduğunu söyleyebiliriz. Yani, o malın ülkenin toplam ihracatı içindeki payı, dünya ticaretindeki payından daha küçüktür.

Balassa'nın açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük katsayısı ($AKÜ$) kullanılarak yapılmış diğer çalışmalar incelenerek Hinloopen(2004)'in görüşü esas alınmıştır. Buna göre ;

$0 < RCA \leq 1$; Karşılaştırmalı üstünlük yoktur (karşılaştırmalı dezavantaj mevcuttur).

$1 < RCA \leq 2$; Zayıf karşılaştırmalı üstünlük vardır.

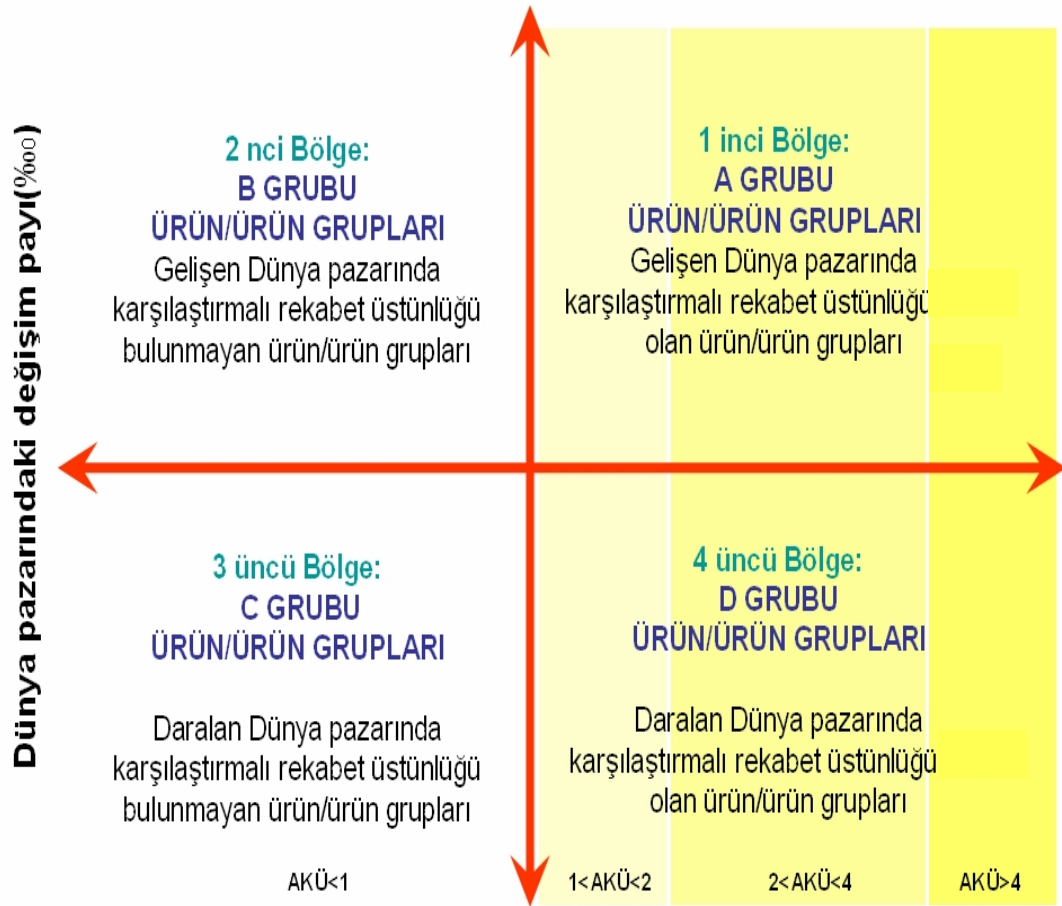
$2 < RCA \leq 4$; Orta derecede karşılaştırmalı üstünlük vardır.

$4 > RCA$; Güçlü bir karşılaştırmalı üstünlük vardır.

3.6.2.1. Ürün Sınıflandırma Matrisi

Elde edilen değerlerden hareketle SITC sınıflandırmasına göre ürün/ürün grupları, açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük (AKÜ-RCA) katsayılarına göre sınıflandırılırken tarafımızca geliştirilen **ürün sınıflandırma matrisi** esas alınmıştır.

Şekil 3.1. Ürün Sınıflandırma Matrisi

Ortalama Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük (AKÜ) Değeri

Kaynak : Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Ürün sınıflandırma matrisi, elde edilen AKÜ değerlerinin belirli bir zaman aralığında belirli bir ürün/ürün grubunun pazar payının değişimini dikkate alınarak sınıflandırılması esasına dayanmaktadır. Bir ürünün seçilmiş bir ülkenin toplam ihracatındaki payının, aynı ürünün dünya ticareti içerisindeki payına oranı olarak tanımlanan Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük endeksi, kısaca bir ülkenin bir ürün grubu ticaretinde aldığı payın toplam dünya ticaretinden aldığı paya oranı olarak da ifade edilebilir. Eğer bir ülkenin bir mal ticaretindeki payı toplam ticaretteki payından büyükse, ülkenin o malda görece bir üstünlüğü olduğu anlamı çıkarılmaktadır.

Buna göre Endeks değeri 1'den büyük ise rekabetçi üstünlüğün (avantajın), 1'den küçük ise rekabetçi dezavantajın olduğu anlaşılmaktadır. Endeks değeri arttıkça, o ürünün toplam ülke ihracatında ne kadar önemli olduğu anlaşılmaktadır.

Yapılacak sınıflandırma ile ihracata konu ürün/ürün grupları SITC Rev.3 sınıflandırılması esas alınarak;

A Grubu Ürünler : Gelişen Dünya pazarında AKÜ katsayılarına göre rekabet üstünlüğümüz olan ürün/ürün grupları

B Grubu Ürünler : Gelişen Dünya pazarında AKÜ katsayılarına göre rekabet üstünlüğü bulunmayan ürün/ürün grupları

C Grubu Ürünler : Daralan Dünya pazarında AKÜ katsayılarına göre rekabet üstünlüğümüz olan ürün/ürün grupları

D Grubu Ürünler: Daralan Dünya pazarında AKÜ katsayılarına göre rekabet üstünlüğümüz bulunmayan ürün/ürün grupları şeklinde sınıflandırılmışlardır.

Hesaplanan Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler (AKÜ) değerleri ve değişmekte ve gelişmekte olan piyasalar ürün sınıflandırma matrisi dikkate alınarak analiz edilmekte ve elde edilecek bulgulardan hareketle dış ticarete konu olan ürün/ürün grupları hakkında gelecek dönemlere ilişkin bir kestirim yapılması hedeflenmektedir.

3.7. İHRACATIMIZA KONU OLAN ÜRÜN/ÜRÜN GRUPLARININ AÇIKLANMIŞ KARŞILAŞTIRMALI ÜSTÜNLÜKLER (AKÜ) KATSAYILARINA GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Çalışmada öncelikle, "Verilerin Toplanması" bölümünde verilen AKÜ endeksi formülü kullanılarak, Standart Uluslararası Ticaret Sınıflaması (Standard International Trade Classification-SITC) Rev.3 tasnifine göre ihracata konu olan ürün/ürün gruplarının son on yıllık döneme ilişkin (2003-2012) ortalama AKÜ değerleri elde edilmiştir. Yapılan hesaplamalar sonucunda elde edilen bulgular aşağıda Tablo 3.1'de verilmiştir.

Bu kapsamda AKÜ değerleri esas alınarak yapılan inceleme neticesinde, 2003-2012 dönemine ilişkin 21 ürün/ürün grubunda karşılaştırmalı rekabet üstünlüğü, 43 ürün/ürün grubunda ise karşılaştırmalı rekabet gücü dezavantajı bulunmuştur. Yine rekabet gücü ürünler incelendiğinde 13 ürün/ürün grubunda zayıf karşılaştırmalı üstünlük; 4 ürün/ürün grubunda orta derecede karşılaştırmalı üstünlük ve 4 ürün/ürün grubunda güçlü bir karşılaştırmalı üstünlük olduğu saptanmıştır.²

² Yapılan değerlendirmelerde Balassa'nın açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük katsayısı (AKÜ) kullanılarak yapılmış diğer çalışmalar incelenerek Hinlopen(2004)'in görüşü esas alınmıştır. Buna göre ;

0 < RCA ≤ 1; Karşılaştırmalı üstünlük yoktur (karşılaştırmalı dezavantaj mevcuttur).

1 < RCA ≤ 2; Zayıf karşılaştırmalı üstünlük vardır.

2 < RCA ≤ 4; Orta derecede karşılaştırmalı üstünlük vardır.

4 < RCA ; Güçlü bir karşılaştırmalı üstünlük vardır.

Tablo 3.1 : SITC Rev.3 sınıflandırmasına göre İhraç ürün/ürün gruplarının son 10 Yıllık Döneme Ait Hesaplanmış AKÜ Değerleri

KODU:	ÜRÜN / ÜRÜN GRUBU SINIFLAMASI	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	ORTALAMA AKÜ DEĞERİ
00	Canlı hayvanlar	0,13	0,10	0,06	0,06	0,06	0,09	0,18	0,06	0,04	0,09
01	Et ve et ürünleri	0,07	0,06	0,08	0,08	0,08	0,11	0,21	0,28	0,46	0,16
02	Süt, süt ürünleri ve yumurtalar	0,22	0,18	0,25	0,41	0,37	0,42	0,55	0,61	0,87	0,43
03	Balıklar ve diğer deniz ürünleri	0,41	0,47	0,48	0,43	0,46	0,54	0,48	0,46	0,54	0,48
04	Hububat, hububat ürünleri	1,06	1,06	1,74	1,44	1,22	1,12	1,50	1,88	1,84	1,43
05	Meyve ve sebzeler	4,46	4,83	5,44	4,33	4,27	3,86	4,10	4,57	5,08	4,55
06	Şeker, şeker ürünleri ve bal	1,92	1,68	1,25	1,15	1,30	1,31	1,05	1,18	1,27	1,35
07	Kahve, çay, kakao, baharat ve ürünleri	1,13	1,10	1,01	1,05	1,02	0,87	0,83	0,90	0,94	0,98
08	Hayvanlar için gıda maddeleri	0,09	0,06	0,08	0,04	0,04	0,15	0,17	0,07	0,12	0,09
09	Çeşitli yenilebilir ürünler (yağ, homojenize ürünler, maya vb.)	1,49	1,24	1,35	1,62	1,58	1,67	1,48	1,61	1,91	1,55
11	İçkiler	0,23	0,31	0,37	0,28	0,27	0,27	0,29	0,34	0,36	0,30
12	Tütün ve tütün mamülleri	3,07	2,90	3,32	2,72	2,81	2,57	2,69	2,70	2,42	2,80
21	İşlenmemiş kösele, deri ve kürk	0,73	0,55	0,44	0,20	0,24	0,15	0,11	0,07	0,04	0,28
22	Yağlı tohumlar, yağ veren meyveler	0,36	0,32	0,37	0,42	0,34	0,20	0,24	0,30	0,32	0,32
23	Ham kauçuk (tabii ve sentetik)	0,06	0,07	0,05	0,06	0,06	0,10	0,10	0,10	0,13	0,08
24	Mantar, odun ve kereste	0,09	0,07	0,07	0,07	0,07	0,07	0,11	0,11	0,10	0,08
25	Kağıt hamuru ve kullanılmış kağıt	0,00	0,00	0,01	0,01	0,01	0,02	0,02	0,04	0,08	0,02
26	Dokuma elyafı ve bunların artıkları	2,51	2,37	2,35	2,35	2,38	2,21	2,04	2,08	2,20	2,28
27	Hayvansal ve bitkisel gübreler, tuz, kükürt gibi mineral madde	3,89	3,86	4,19	4,33	4,57	3,76	4,86	6,18	6,77	4,71
28	Metal cevherleri, döküntüleri, hurdaları	0,49	0,47	0,47	0,78	0,71	0,64	0,59	0,71	0,59	0,61
29	Başka yerde belirtilmeyen hayvansal/bitkisel hammaddeler	0,67	0,60	0,52	0,40	0,41	0,37	0,39	0,46	0,51	0,48
32	Taş kömürü, kok kömürü ve biriket kömürü	0,01	0,01	0,01	0,02	0,03	0,04	0,00	0,01	0,01	0,02
33	Petrol, petrolden elde edilen ürünler	0,23	0,22	0,28	0,40	0,45	0,42	0,34	0,33	0,52	0,36
34	Petrol gazları, doğal gaz ve diğer mamul gazlar	0,21	0,29	0,42	0,09	0,08	0,10	0,12	0,15	0,17	0,18
35	Elektrik enerjisi	0,20	0,46	0,62	0,63	0,80	0,23	0,55	0,77	0,56	0,54
41	Hayvansal sıvı ve katı yağlar	0,38	0,04	0,01	0,01	0,01	0,59	0,09	0,39	0,21	0,19
42	Bitkisel sıvı yağlar ve fraksiyonları (kimyasal işlem görmemiş)	1,48	0,88	1,70	0,66	0,55	0,46	0,56	0,44	0,75	0,83
43	İşlem görmüş bitkisel ve hayvansal katı/sıvı yağlar, mumlar	0,85	0,78	1,19	1,54	1,35	2,96	2,88	1,58	3,74	1,87
51	Organik kimyasal ürünler	0,15	0,17	0,13	0,15	0,15	0,17	0,14	0,20	0,19	0,16
52	İnorganik kimyasal ürünler	0,98	0,96	0,95	0,89	0,82	0,78	1,06	1,36	1,50	1,03
53	Debatat ve boyacılıkta kullanılan hülasalar, boya, mürekkep	0,52	0,54	0,66	0,72	0,75	0,84	0,95	1,07	1,11	0,80
54	Tıp ve eczacılık ürünleri	0,17	0,17	0,16	0,14	0,14	0,14	0,13	0,18	0,17	0,16
55	Uçucu yağlar, parfüm, kozmetik, tuvalet müstahzarları	1,12	1,09	1,13	1,04	1,03	1,08	1,14	1,23	1,30	1,13

KODU	ÜRÜN / ÜRÜN GRUBU SINIFLAMASI	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	ORTALAMA AKÜ DEĞERİ
56	Mineral kimyasal gübreler	0,21	0,29	0,23	0,39	0,30	0,37	0,26	0,52	0,41	0,33
57	İlk şekillerde plastikler	0,22	0,21	0,21	0,27	0,27	0,30	0,33	0,38	0,45	0,29
58	İlk şekilde olmayan plastikler (boru,hortum,levha,plaka vb.)	1,15	1,26	1,51	1,82	1,80	1,98	1,99	2,11	2,35	1,78
59	Başka yerlerde belirtilmeyen kimyasal maddeler ve ürünler	0,20	0,20	0,23	0,29	0,28	0,28	0,29	0,34	0,34	0,27
61	Başka yerde belirtilmeyen işlenmiş deri ve köseleler	0,49	0,49	0,57	0,66	0,71	0,66	0,70	0,76	1,07	0,68
62	Kauçuk ve kauçuktan eşya	1,95	1,79	1,88	2,04	1,98	1,92	1,88	2,11	2,39	1,99
63	Mantar ve ahşap eşya(mobilya hariç)	0,49	0,53	0,60	0,81	0,86	0,98	1,19	1,31	1,38	0,91
64	Kağıt,karton ve kağıt hamurundan eşya	0,52	0,52	0,60	0,64	0,66	0,73	0,80	0,95	1,04	0,72
65	Tekstil ürünleri (iplik, kumaş, yer kaplamaları, hazır eşya)	4,53	4,51	4,86	4,69	4,69	4,47	4,37	4,62	5,06	4,64
66	Taş, alçı, çimento, amyant, cam, seramik vb. maddeden eşya	1,75	1,71	1,71	1,64	1,64	1,82	2,02	1,81	1,68	1,75
67	Demir ve çelik	2,93	3,23	2,62	2,89	2,63	3,54	3,47	3,25	3,45	3,11
68	Demir ihtiva etmeyen madenler	0,60	0,58	0,67	0,66	0,66	0,75	0,73	0,88	0,96	0,72
69	Demir, çelik, bakır, nikel, alüminyum ve adi metallerden eşya	1,32	1,42	1,51	1,59	1,54	1,68	1,79	1,95	2,11	1,66
71	Güç üreten makineler ve araçlar	0,67	0,70	0,77	0,89	0,90	0,82	0,73	0,84	0,89	0,80
72	Özelliği olan belirli sanayiler için makinalar ve aksamı	0,49	0,49	0,58	0,67	0,61	0,66	0,73	0,72	0,77	0,64
73	Metal işleme makineleri	0,54	0,56	0,68	0,89	0,96	1,00	1,02	0,95	1,00	0,85
74	Diğer genel endüstri makina/cihazların aksamları	0,48	0,48	0,52	0,61	0,59	0,62	0,64	0,73	0,79	0,61
75	Büro makinaları ve otomatik veri işleme makinaları	0,02	0,02	0,02	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03
76	Haberleşme,ses kaydetme vb.yarayan cihaz ve araçlar	0,93	0,98	0,89	0,52	0,59	0,42	0,42	0,40	0,41	0,62
77	Elektrik makinaları,cihazları ve aletleri, vb.aksam,parçaları	0,52	0,50	0,54	0,71	0,74	0,77	0,79	0,78	0,87	0,69
78	Motorlu kara taşıtları, bisiklet ver motosikletler, aksam parçası	1,11	1,41	1,48	1,76	1,74	1,80	1,75	1,69	1,73	1,61
79	Demir, deniz, havayolu taşıtları ile bunların aksam, parçaları	0,82	0,86	1,01	0,99	0,98	0,97	0,91	0,56	0,65	0,86
81	Prefabrik yapılar; sıhhi su tesisatı, ısıtma ve sabit aydınlatma	3,03	3,31	3,29	3,33	3,30	3,10	3,17	3,22	3,41	3,24
82	Mobilya; yatak takımı,yatak payandaları ve yastıklar	0,94	0,97	1,02	1,10	1,08	1,21	1,27	1,43	1,55	1,18
83	Seyahat eşyası,el çantaları vb. taşıyıcı eşya	0,41	0,41	0,48	0,50	0,49	0,45	0,41	0,46	0,49	0,45
84	Giyim eşyası ve bunların aksesuarları	6,61	6,05	5,80	4,82	4,96	4,47	4,36	4,75	4,84	5,19
85	Ayakkabılar ve aksamı	0,54	0,49	0,46	0,48	0,50	0,46	0,43	0,55	0,57	0,50
87	Başka yerde belirtilmeyen mesleki,ilmi,kontrol alet ve cihazlar	0,11	0,10	0,10	0,12	0,12	0,13	0,13	0,12	0,14	0,12
88	Fotoğraf, sinemacılıkta kullanılan alet ve cihazlar ile optik eşya	0,04	0,03	0,03	0,04	0,05	0,05	0,05	0,06	0,05	0,04
89	Başka yerde belirtilmeyen çeşitli mamül eşyalar	0,88	0,81	0,87	0,87	0,86	0,86	0,80	0,93	1,03	0,88
97	Altın,parasal olmayan (altın madeni ve konsantreleri hariç)	0,37	0,34	0,53	1,84	1,80	4,24	4,71	1,84	0,96	1,85

Kaynak : UNComtrade veritabanından elde edilen istatistiklerden hareketle yazar tarafından yapılan hesaplamalarla oluşturulmuştur.

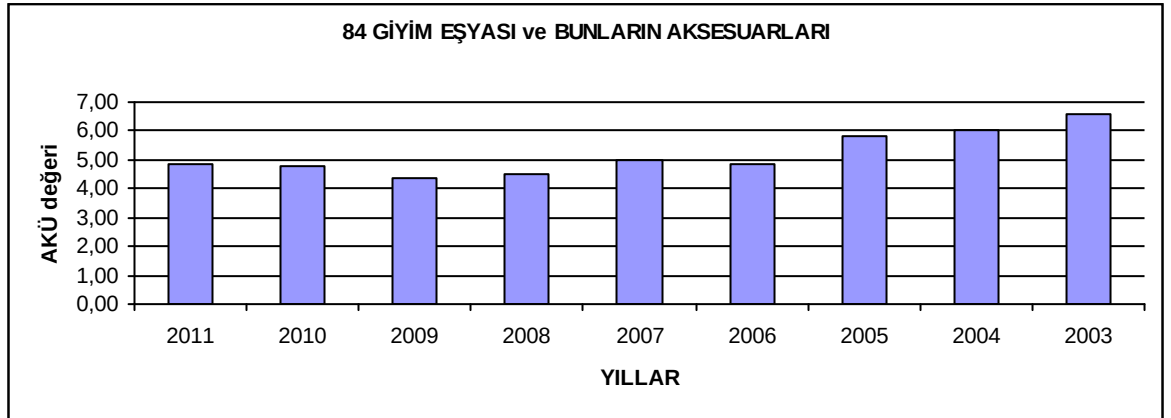
Bu kapsamda güçlü karşılaştırmalı üstünlük tespit edilen (AKÜ>4) ürün/ürün grupları şunlardır:

Tablo 3.2. Güçlü Karşılaştırmalı Üstünlüğe Sahip Olduğumuz Ürün/ürün Grupları

SITC kodu:	Ürün/ürün Grubunun Adı:	Ortalama AKÜ değeri
84	Giyim eşyası ve bunların aksesuarları	5,19
27	Hayvansal ve bitkisel gübreler, tuz, kükürt, topak gibi mineral maddeler	4.71
65	Tekstil ürünleri (iplik, kumaş, yer kaplamaları, hazır eşya)	4,64
05	Meyve ve sebzeler	4,55

Güçlü karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğumuz ürün/ürün gruplarını son on yıllık AKÜ değerlerine ve değişen pazar hacimlerine göre değerlendirecek olursak; *Giyim eşyası ve bunların aksesuarları* ihracatı TUIK tarafından açıklanan 2012 yılı verilerine göre toplam ihracatımızın % 9.36'sını oluşturmaktadır. Dış ticarete konu olan 95 adet ürün bulunan Ürün Grubunda genel olarak güçlü bir karşılaştırmalı üstünlük vardır. Bu ürün grubuna ait son on yıllık döneme ilişkin AKÜ katsayıları Şekil 3.2'de sunulmuştur:

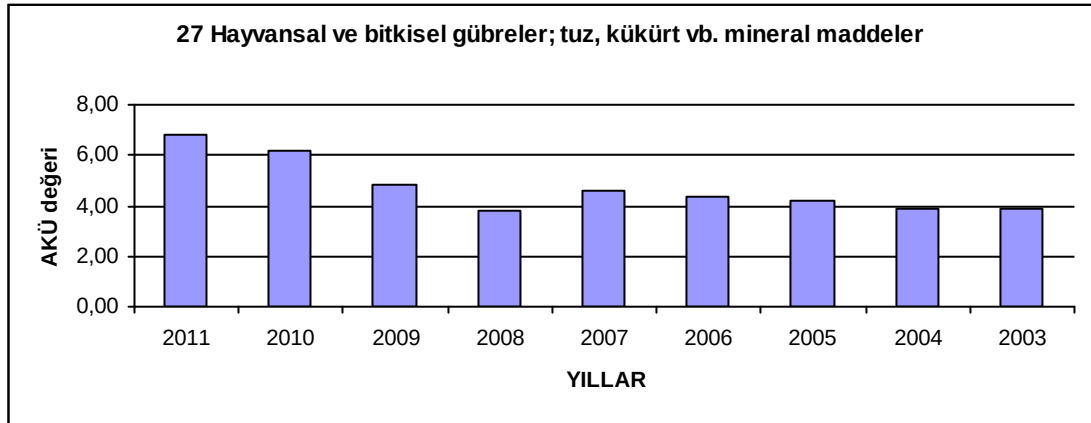
Şekil 3.2. Giyim eşyası ve bunların aksesuarları ürün grubunun son 10 yıllık AKÜ katsayıları

Diğer taraftan Pazar hacimlerini dikkate aldığımızda söz konusu ürün grubunun dünya Pazar hacmi son 10 yılda 1.61 kat artış göstermiştir. Aynı dönemde Türkiye'nin ihracatı bu ürün grubunda 1.40 kat artış göstermiştir. Dolayısıyla bu ürün grubu pazarında dünya pazarındaki gelişim hızının altında kaldığını söyleyebiliriz.

Hayvansal ve Bitkisel gübreler ile tuz, kükürt gibi mineraller ihracatı TUIK tarafından açıklanan 2012 yılı verilerine göre toplam ihracatımızın % 1.12'sini oluşturmaktadır. Dış ticarete konu olan 47 adet ürün bulunan Ürün Grubunda genel olarak güçlü bir karşılaştırmalı üstünlük vardır ve son yıllarda artış eğilimindedir. Bu ürün grubuna ait son on yıllık döneme ilişkin AKÜ katsayıları Şekil 3.3'te sunulmuştur:

Şekil 3.3. Hayvansal ve bitkisel gübreler ile tuz, kükürt vb. mineral maddeler ürün grubunun son 10 yıllık AKÜ katsayıları

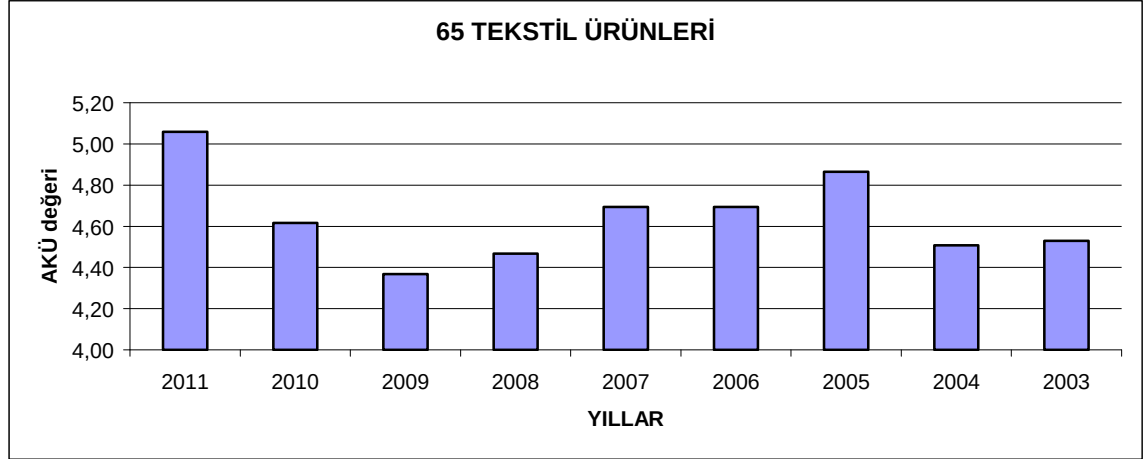

Diğer taraftan Pazar hacimlerini dikkate aldığımızda söz konusu ürün grubunun dünya Pazar hacmi son 10 yılda 1.95 kat artış göstermiştir. Aynı dönemde Türkiye'nin ihracatı bu ürün grubunda 4.03 kat artış göstermiştir. Dolayısıyla bu ürün grubu pazarında dünya pazarındaki gelişim hızının üzerine (2 katı) çıktığını söyleyebiliriz.

Tekstil Ürünleri ihracatı TUIK tarafından açıklanan 2012 yılı verilerine göre toplam ihracatımızın % 7.3'ünü oluşturmaktadır. Dış ticarete konu olan 118 adet ürün bulunan Ürün Grubunda genel olarak güçlü bir karşılaştırmalı üstünlük vardır ve son yıllarda artış eğilimindedir. Bu ürün grubuna ait son

on yıllık döneme ilişkin AKÜ katsayıları Şekil 3.4'te sunulmuştur:

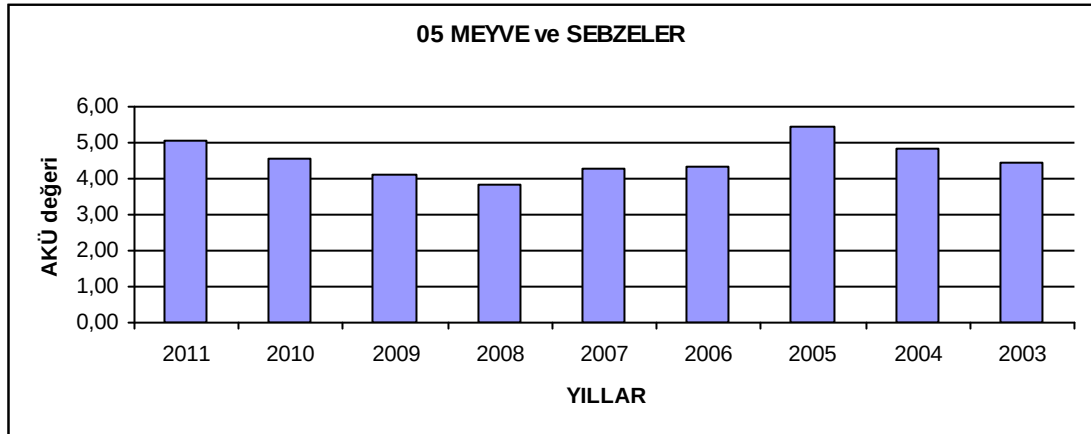
Şekil 3.4. Tekstil ürünleri grubunun son 10 yıllık AKÜ katsayıları

Diğer taraftan Pazar hacimlerini dikkate aldığımızda söz konusu ürün grubunun dünya Pazar hacmi son 10 yılda 1.93 kat artış göstermiştir. Aynı dönemde Türkiye'nin ihracatı bu ürün grubunda 2.61 kat artış göstermiştir. Dolayısıyla bu ürün grubu pazarında dünya pazarındaki gelişim hızının üzerine çıktığını söyleyebiliriz.

Meyve ve Sebze Ürünleri ihracatı TUIK tarafından açıklanan 2012 yılı verilerine göre toplam ihracatımızın % 4.3'ünü oluşturmaktadır. Dış ticarete konu olan 96 adet ürün bulunan Ürün Grubunda genel olarak güçlü bir karşılaştırmalı üstünlük vardır ve son yıllarda artış eğilimindedir. Bu ürün grubuna ait son on yıllık döneme ilişkin AKÜ katsayıları Şekil 3.5'te sunulmuştur:

Şekil 3.5. Meyve ve Sebzeler ürün grubunun son 10 yıllık AKÜ katsayıları

Diğer taraftan Pazar hacimlerini dikkate aldığımızda söz konusu ürün grubunun dünya Pazar hacmi son 10 yılda 1.55 kat artış göstermiştir. Aynı dönemde Türkiye'nin ihracatı bu ürün grubunda 2.05 kat artış göstermiştir. Dolayısıyla bu ürün grubu pazarında dünya pazarındaki gelişim hızının üzerine çıktığını söyleyebiliriz.

Orta derecede bir karşılaştırmalı üstünlük tespit edilen (4>AKÜ>2) ürün/ürün grupları ise şunlardır:

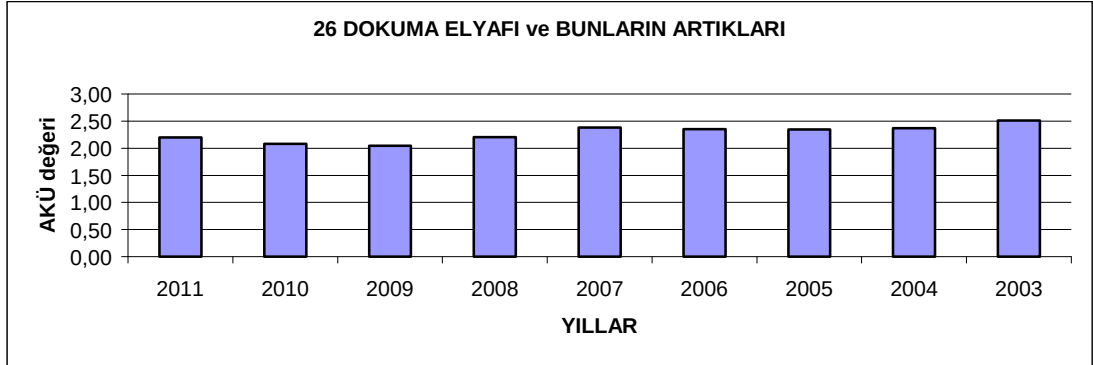
Tablo 3.3. Orta Derecede Karşılaştırmalı Üstünlüğe Sahip Olduğumuz Ürün/ürün Grupları

SITC kodu:	Ürün/ürün Grubunun Adı:	Ortalama AKÜ değeri
26	Dokuma elyafı ve bunların artıkları	3,24
12	Tütün ve tütün mamülleri	3,11
81	Prefabrik yapılar; sıhhi su tesisatı, ısıtma ve sabit aydınlatma cihazları	2,80
67	Demir ve çelik	2,28
62	Kauçuk ve kauçuktan eşya	1,99

Orta derecede karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğumuz ürün/ürün gruplarını son on yıllık AKÜ değerlerine ve değişen pazar hacimlerine göre değerlendirecek olursak;

Dokuma Elyafı ürünleri ihracatı TUIK tarafından açıklanan 2012 yılı verilerine göre toplam ihracatımızın % 0.45'ini oluşturmaktadır. Dış ticarete konu olan 57 adet ürün bulunan Ürün Grubunda genel olarak orta derecede bir karşılaştırmalı üstünlük vardır ve sabit kalma eğilimindedir. Bu ürün grubuna ait son on yıllık döneme ilişkin AKÜ katsayıları Şekil 3.6'da sunulmuştur:

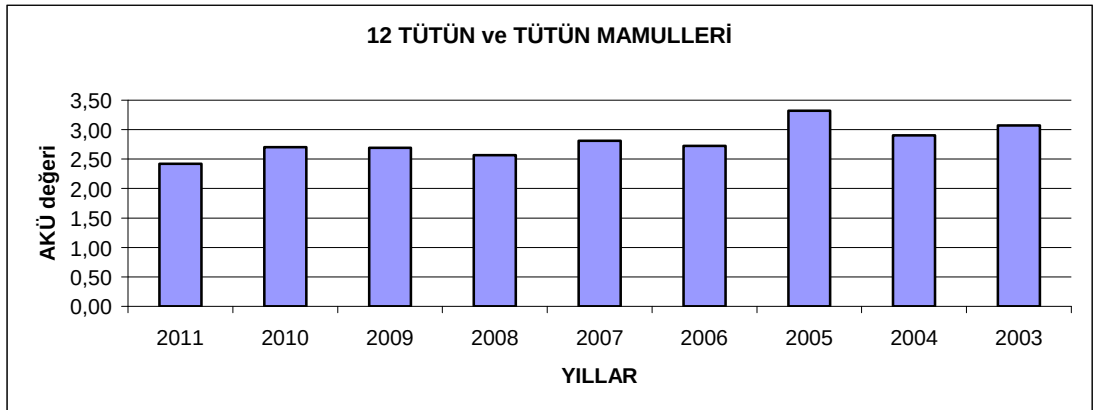
Şekil 3.6. Dokuma elyafı ürün grubunun son 10 yıllık AKÜ katsayıları

Diğer taraftan Pazar hacimlerini dikkate aldığımızda söz konusu ürün grubunun dünya Pazar hacmi son 10 yılda 2.04 kat artış göstermiştir. Aynı dönemde Türkiye'nin ihracatı bu ürün grubunda 2.12 kat artış göstermiştir. Dolayısıyla bu ürün grubu pazarında dünya pazarındaki gelişim hızını paralel bir artış gösterdiğini söyleyebiliriz.

Tütün ve tütün mamulleri ihracatı TÜİK tarafından açıklanan 2012 yılı verilerine göre toplam ihracatımızın % 0.55'ini oluşturmaktadır. Dış ticarete konu olan 9 adet ürün bulunan Ürün Grubunda genel olarak orta derecede bir karşılaştırmalı üstünlük vardır ve sabit kalma eğilimindedir. Bu ürün grubuna ait son on yıllık döneme ilişkin AKÜ katsayıları Şekil 3.7'de sunulmuştur:

Şekil 3.7. Tütün ve Tütün Mamulleri ürün grubunun son 10 yıllık AKÜ katsayıları

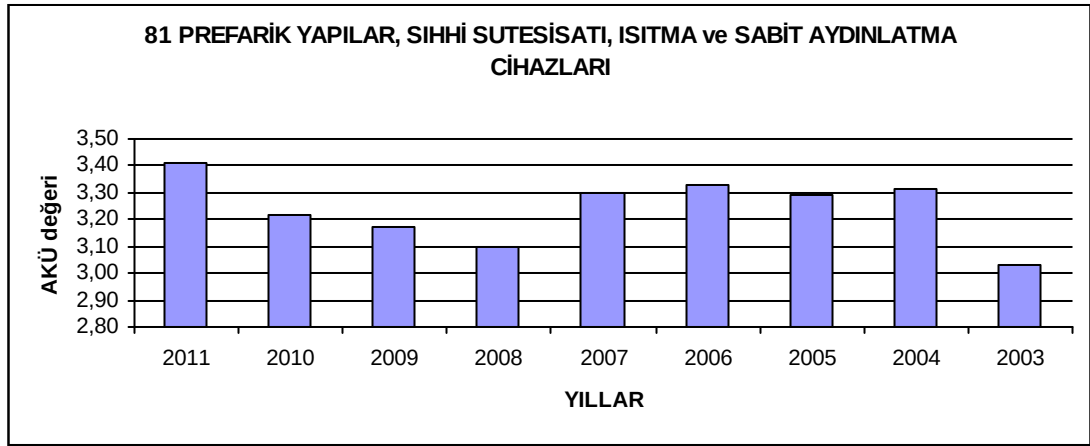

Diğer taraftan Pazar hacimlerini dikkate aldığımızda söz konusu ürün grubunun dünya Pazar hacmi son 10 yılda 1.71 kat artış göstermiştir. Aynı dönemde Türkiye'nin ihracatı bu ürün grubunda 1.60 kat artış göstermiştir.

Dolayısıyla bu ürün grubu pazarında dünya pazarındaki gelişim hızının altında kaldığını söyleyebiliriz.

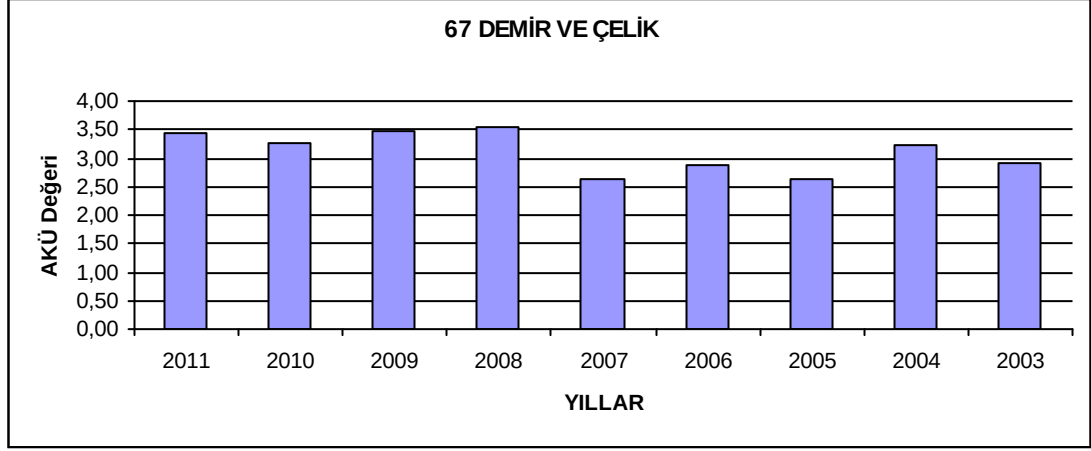
Prefabrik yapılar, sıhhi su tesisatı, ısıtma ve sabit aydınlatma cihazları ihracatı TUİK tarafından açıklanan 2012 yılı verilerine göre toplam ihracatımızın % 1'ini oluşturmaktadır. Dış ticarete konu olan 17 adet ürün bulunan Ürün Grubunda genel olarak orta derecede bir karşılaştırmalı üstünlük vardır ve artma eğilimindedir. Bu ürün grubuna ait son on yıllık döneme ilişkin AKÜ katsayıları Şekil 3.8'de sunulmuştur:

Şekil 3.8. Prefabrik yapılar, Sıhhi su tesisatı, ısıtma ve sabit aydınlatma cihazları ürün grubunun son 10 yıllık AKÜ katsayıları

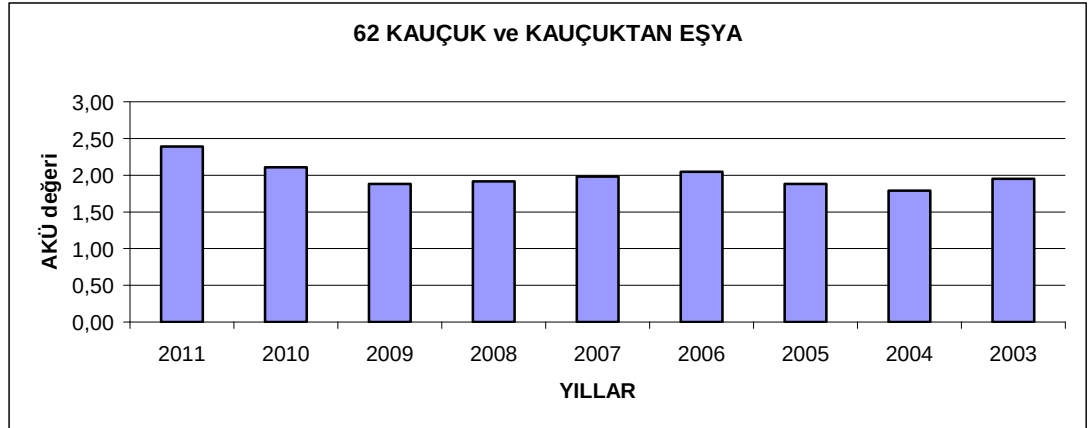
Diğer taraftan Pazar hacimlerini dikkate aldığımızda söz konusu ürün grubunun dünya Pazar hacmi son 10 yılda 2.03 kat artış göstermiştir. Aynı dönemde Türkiye'nin ihracatı bu ürün grubunda 2.72 kat artış göstermiştir. Dolayısıyla bu ürün grubu pazarında dünya pazarındaki gelişim hızının üzerine çıktığını söyleyebiliriz.

Demir ve Çelik ürünleri ihracatı TUİK tarafından açıklanan 2012 yılı verilerine göre toplam ihracatımızın % 8.58'ini oluşturmaktadır. Dış ticarete konu olan 177 adet ürün bulunan Ürün Grubunda genel olarak orta derecede bir karşılaştırmalı üstünlük vardır ve sabit kalma eğilimindedir. Bu ürün grubuna ait son on yıllık döneme ilişkin AKÜ katsayıları Şekil 3.9'da sunulmuştur:

Şekil 3.9. Demir ve çelik ürünleri grubunun son 10 yıllık AKÜ katsayıları

Diğer taraftan Pazar hacimlerini dikkate aldığımızda söz konusu ürün grubunun dünya Pazar hacmi son 10 yılda 2.75 kat artış göstermiştir. Aynı dönemde Türkiye'nin ihracatı bu ürün grubunda 3.84 kat artış göstermiştir. Dolayısıyla bu ürün grubu pazarında dünya pazarındaki gelişim hızının üzerine çıktığını söyleyebiliriz.

Kauçuk ve kauçuktan eşya ürünleri ihracatı TUIK tarafından açıklanan 2012 yılı verilerine göre toplam ihracatımızın % 1.55'ini oluşturmaktadır. Dış ticarete konu olan 32 adet ürün bulunan Ürün Grubunda genel olarak orta derecede bir karşılaştırmalı üstünlük vardır ve artma eğilimindedir. Bu ürün grubuna ait son on yıllık döneme ilişkin AKÜ katsayıları Şekil 3.10'da sunulmuştur:

Şekil 3.10. Kauçuk ve kauçuktan eşya ürünleri grubunun son 10 yıllık AKÜ katsayıları

Diğer taraftan Pazar hacimlerini dikkate aldığımızda söz konusu ürün grubunun dünya Pazar hacmi son 10 yılda 2.56 kat artış göstermiştir. Aynı dönemde Türkiye'nin ihracatı bu ürün grubunda 3.73 kat artış göstermiştir. Dolayısıyla bu ürün grubu pazarında dünya pazarındaki gelişim hızının üzerine çıktığını söyleyebiliriz.

Zayıf derecede karşılaştırmalı üstünlük tespit edilen ($2 > AKÜ > 1$) ürün/ürün grupları ise şunlardır:

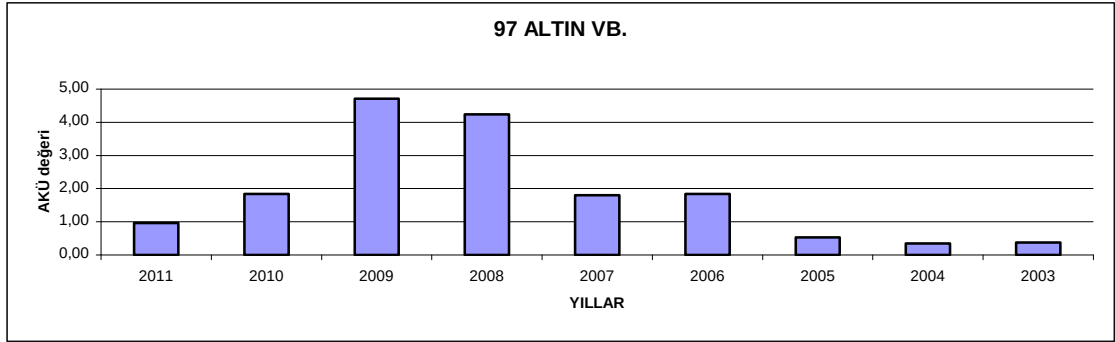
Tablo 3.4. Zayıf Karşılaştırmalı Üstünlüğe Sahip Olduğumuz Ürün/ürün Grupları

SITC kodu:	Ürün/ürün Grubunun Adı:	Ortalama AKÜ değeri
97	Altın, parasal olmayan (altın madeni ve konsantreleri hariç)	1,85
43	İşlem görmüş bitkisel ve hayvansal katı/sıvı yağlar, mumlar	1,87
58	İlk şekilde olmayan plastikler (boru, hortum, levha, yaprak, plaka, şerit vb.)	1,78
66	Taş, alçı, çimento, amyant, cam, seramik vb. maddeden eşya	1,75
69	Demir, çelik, bakır, nikel, alüminyum ve diğer adi metallerden eşya	1,66
78	Motorlu kara taşıtları, bisiklet ve motosikletler, aksam ve parçası	1,61
09	Çeşitli yenilebilir ürünler (yağ, homojenize ürünler, sos, maya vb.)	1,55
04	Hububat, hububat ürünleri	1,43
06	Şeker, şeker ürünleri ve bal	1,35
82	Mobilya; yatak takımı, yatak payandaları ve yastıklar	1,18
55	Uçucu yağlar, parfüm, kozmetik, tuvalet müstahzarları	1,13
52	İnorganik kimyasal ürünler	1,03

Zayıf derecede karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğumuz ürün/ürün gruplarını son on yıllık AKÜ değerlerine ve değişen pazar hacimlerine göre değerlendirecek olursak;

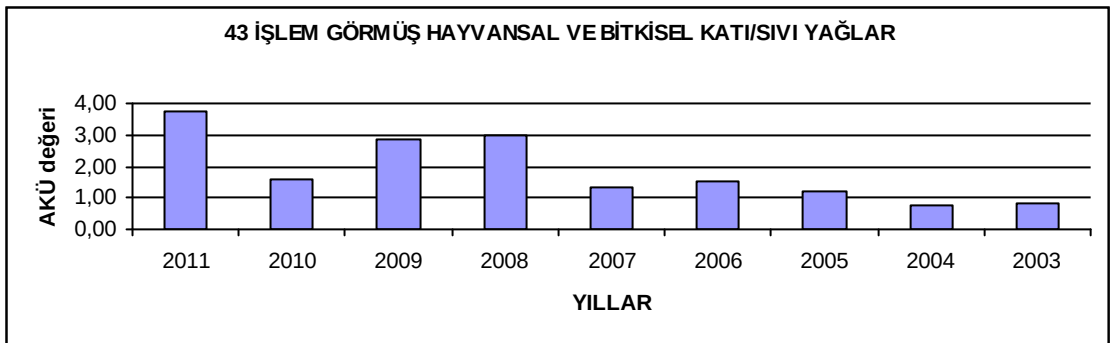
Altın vb.(parasal olmayan) ihracatı TUIK tarafından açıklanan 2012 yılı verilerine göre toplam ihracatımızın % 8.75'ini oluşturmaktadır. Dış ticarete konu olan 3 adet ürün bulunan Ürün Grubunda genel olarak son yıllarda kaybedilen zayıf derecede bir karşılaştırmalı üstünlük vardır. Bu ürün grubuna ait son on yıllık döneme ilişkin AKÜ katsayıları Şekil 3.11'de sunulmuştur:

Şekil 3.11. Altın vb. ürün grubunun son 10 yıllık AKÜ katsayıları

İşlem görmüş hayvansal ve Bitkisel katı/sıvı yağlar ihracatı TUIK tarafından açıklanan 2012 yılı verilerine göre toplam ihracatımızın % 0.33'ünü oluşturmaktadır. Dış ticarete konu olan 7 adet ürün bulunan Ürün Grubunda genel olarak zayıf derecede karşılaştırmalı üstünlük vardır ve artma eğilimindedir. Bu ürün grubuna ait son on yıllık döneme ilişkin AKÜ katsayıları Şekil 3.12'de sunulmuştur:

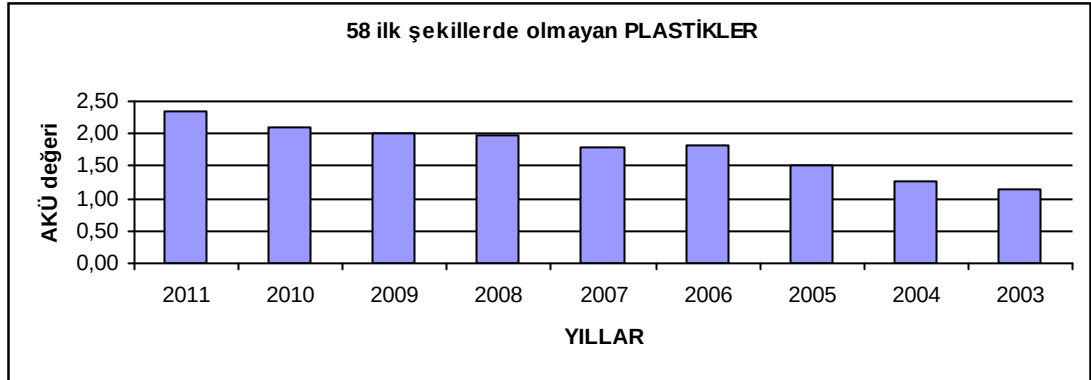
Şekil 3.12. İşlem görmüş hayvansal ve bitkisel katı/sıvı ürün grubunun son 10 yıllık AKÜ katsayıları

Diğer taraftan Pazar hacimlerini dikkate aldığımızda söz konusu ürün grubunun dünya Pazar hacmi son 10 yılda 3.07 kat artış göstermiştir. Aynı dönemde Türkiye'nin ihracatı bu ürün grubunda 16.13 kat artış göstermiştir. Dolayısıyla bu ürün grubu pazarında dünya pazarındaki gelişim hızının üzerine (5 katı) çıktığını söyleyebiliriz.

İlk şekillerde olmayan plastik ürünleri ihracatı TUIK tarafından açıklanan 2012 yılı verilerine göre toplam ihracatımızın %1.56 sını oluşturmaktadır. Dış ticarete konu olan 23 adet ürün bulunan Ürün Grubunda genel olarak zayıf derecede karşılaştırmalı üstünlük vardır ve sabit kalma eğilimindedir. Bu ürün grubuna ait son on yıllık döneme ilişkin AKÜ katsayıları Şekil 3.13'te sunulmuştur:

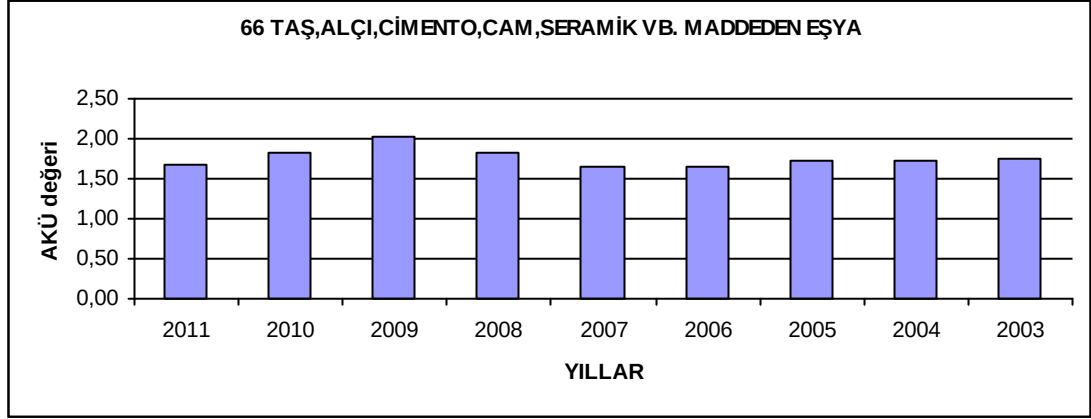
Şekil 3.13. İlk şekillerde olmayan plastik ürünleri grubunun son 10 yıllık AKÜ katsayıları

Diğer taraftan Pazar hacimlerini dikkate aldığımızda söz konusu ürün grubunun dünya Pazar hacmi son 10 yılda 2.28 kat artış göstermiştir. Aynı dönemde Türkiye'nin ihracatı bu ürün grubunda 5.50 kat artış göstermiştir. Dolayısıyla bu ürün grubu pazarında dünya pazarındaki gelişim hızının üzerine (2 katı) çıktığını söyleyebiliriz.

Taş, alçı, çimento, seramik, cam vb. maddeden eşya ürünleri ihracatı TUIK tarafından açıklanan 2012 yılı verilerine göre toplam ihracatımızın % 2.46'sını oluşturmaktadır. Dış ticarete konu olan 93 adet ürün bulunan Ürün Grubunda genel olarak zayıf derecede bir karşılaştırmalı üstünlük vardır ve sabit kalma eğilimindedir. Bu ürün grubuna ait son on yıllık döneme ilişkin AKÜ katsayıları Şekil 3.14'te sunulmuştur:

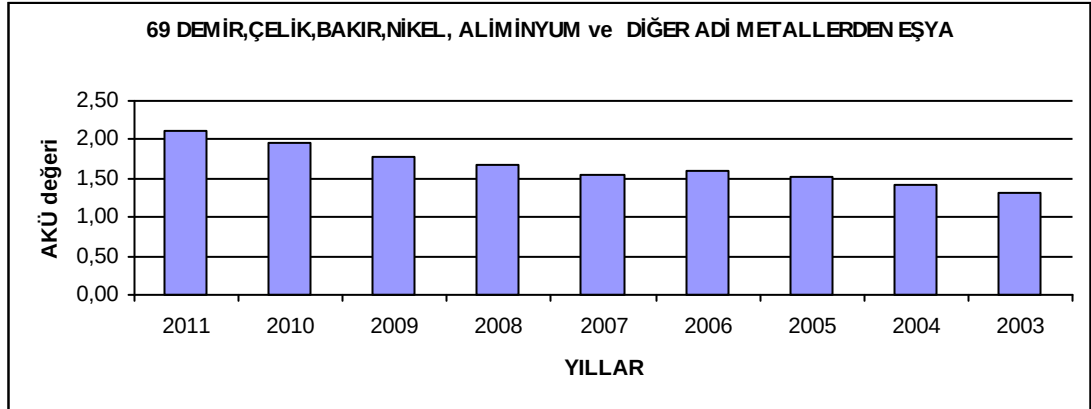
Şekil 3.14. Taş, alçı, çimento, cam, seramik vb. maddeden eşya ürünleri grubunun son 10 yıllık AKÜ katsayıları

Diğer taraftan Pazar hacimlerini dikkate aldığımızda söz konusu ürün grubunun dünya Pazar hacmi son 10 yılda 2.05 kat artış göstermiştir. Aynı dönemde Türkiye'nin ihracatı bu ürün grubunda 2.33 kat artış göstermiştir. Dolayısıyla bu ürün grubu pazarında dünya pazarındaki gelişim hızının üzerine çıktığını söyleyebiliriz.

Demir, çelik, bakır, nikel, alüminyum ve diğer adi metallere eşya ürünleri ihracatı TUIK tarafından açıklanan 2012 yılı verilerine göre toplam ihracatımızın % 3.81'ini oluşturmaktadır. Dış ticarete konu olan 117 adet ürün bulunan Ürün Grubunda genel olarak zayıf derecede bir karşılaştırmalı üstünlük vardır ve artma eğilimindedir. Bu ürün grubuna ait son on yıllık döneme ilişkin AKÜ katsayıları Şekil 3.15'te sunulmuştur:

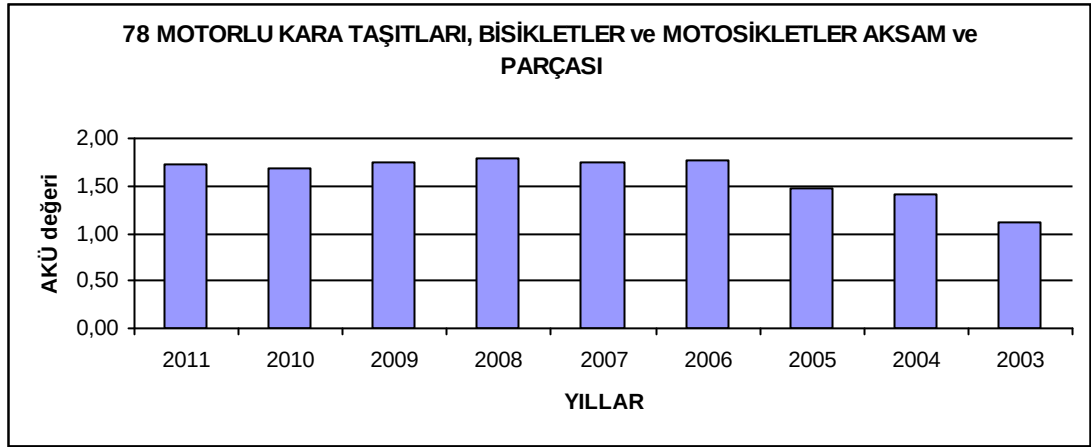
Şekil 3.15. Demir, çelik, bakır, nikel, alüminyum ve diğer adi metallere eşya ürün grubunun son 10 yıllık AKÜ katsayıları

Diğer taraftan Pazar hacimlerini dikkate aldığımızda söz konusu ürün grubunun dünya Pazar hacmi son 10 yılda 2.23 kat artış göstermiştir. Aynı dönemde Türkiye'nin ihracatı bu ürün grubunda 4.24 kat artış göstermiştir. Dolayısıyla bu ürün grubu pazarında dünya pazarındaki gelişim hızının üzerine (2 kat) çıktığını söyleyebiliriz.

Motorlu kara taşıtları, bisiklet, motosiklet ve bunların aksam ve parçaları ihracatı TÜİK tarafından açıklanan 2012 yılı verilerine göre toplam ihracatımızın %9.61 ini oluşturmaktadır. Dış ticarete konu olan 40 adet ürün bulunan Ürün Grubunda genel olarak zayıf derecede bir karşılaştırmalı üstünlük vardır ancak artma eğilimindedir. Bu ürün grubuna ait son on yıllık döneme ilişkin AKÜ katsayıları Şekil 3.16'da sunulmuştur:

Şekil 3.16. Motorlu kara taşıtları, bisikletler ve motosikletler aksam ve parçası ürün grubunun son 10 yıllık AKÜ katsayıları

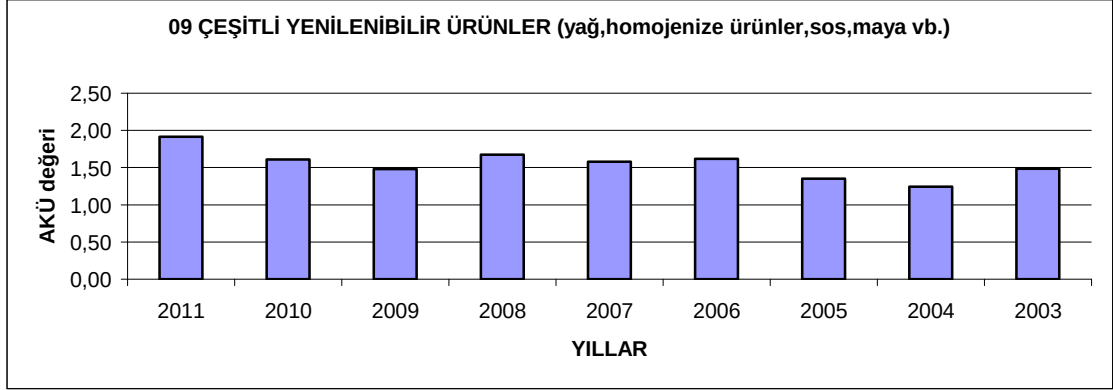

Diğer taraftan Pazar hacimlerini dikkate aldığımızda söz konusu ürün grubunun dünya Pazar hacmi son 10 yılda 1.69 kat artış göstermiştir. Aynı dönemde Türkiye'nin ihracatı bu ürün grubunda 3.12 kat artış göstermiştir. Dolayısıyla bu ürün grubu pazarında dünya pazarındaki gelişim hızının üzerine (2 kat) çıktığını söyleyebiliriz.

Yağ, homojenize ürünler, sos, maya vb. çeşitli yenilebilir ürünler ihracatı TÜİK tarafından açıklanan 2012 yılı verilerine göre toplam ihracatımızın % 0.57'sini oluşturmaktadır. Dış ticarete konu olan 18 adet ürün bulunan Ürün Grubunda genel olarak zayıf bir karşılaştırmalı üstünlük vardır

ve sabit kalma eğilimindedir. Bu ürün grubuna ait son on yıllık döneme ait AKÜ katsayıları Şekil 3.17’de sunulmuştur.

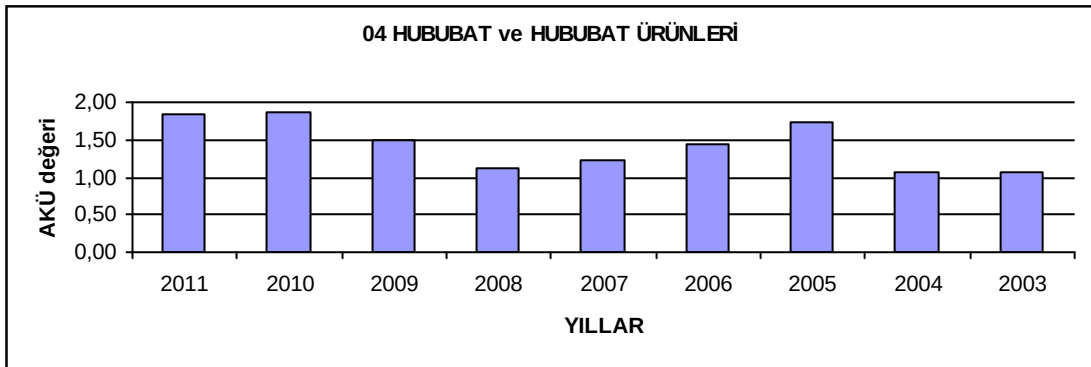
Şekil 3.17. Çeşitli yenilebilir ürünler (yağ, homojenize ürünler, sos, maya vb.) ürün grubunun son 10 yıllık AKÜ katsayıları

Diğer taraftan Pazar hacimlerini dikkate aldığımızda söz konusu ürün grubunun dünya Pazar hacmi son 10 yılda 2.39 kat artış göstermiştir. Aynı dönemde Türkiye’nin ihracatı bu ürün grubunda 3.66 kat artış göstermiştir. Dolayısıyla bu ürün grubu pazarında dünya pazarındaki gelişim hızının üzerine çıktığını söyleyebiliriz.

Hububat ve Hububat Ürünleri ihracatı TUIK tarafından açıklanan 2012 yılı verilerine göre toplam ihracatımızın % 1.5’ini oluşturmaktadır. Dış ticarete konu olan 34 adet ürün bulunan Ürün Grubunda genel olarak zayıf bir karşılaştırmalı üstünlük vardır ve son yıllarda artış eğilimindedir. Bu ürün grubuna ait son on yıllık döneme ilişkin AKÜ katsayıları Şekil 3.18’de sunulmuştur:

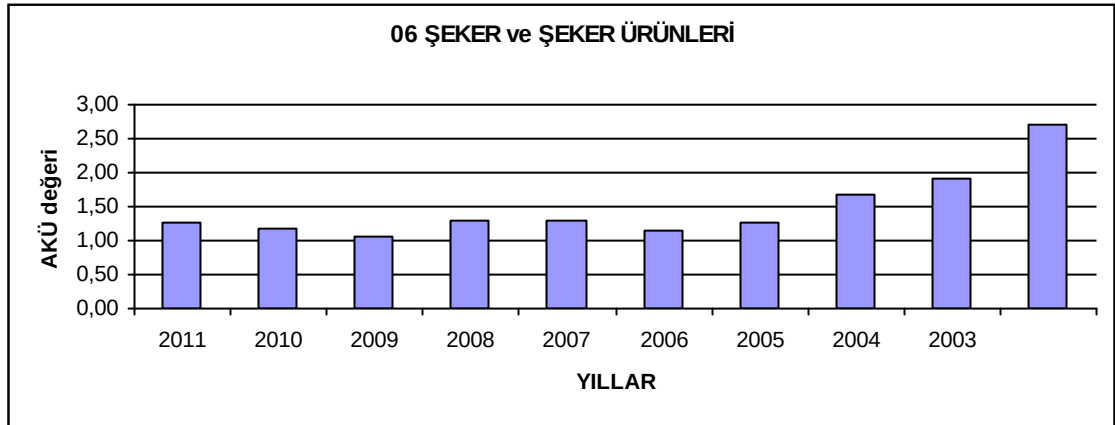
Şekil 3.18. Hububat ve hububat ürünleri grubunun son 10 yıllık AKÜ katsayıları

Diğer taraftan Pazar hacimlerini dikkate aldığımızda söz konusu ürün grubunun dünya Pazar hacmi son 10 yılda 2.55 kat artış göstermiştir. Aynı dönemde Türkiye'nin ihracatı bu ürün grubunda 5.23 kat artış göstermiştir. Dolayısıyla bu ürün grubu pazarında dünya pazarındaki gelişim hızının üzerine (2 katı) çıktığını söyleyebiliriz.

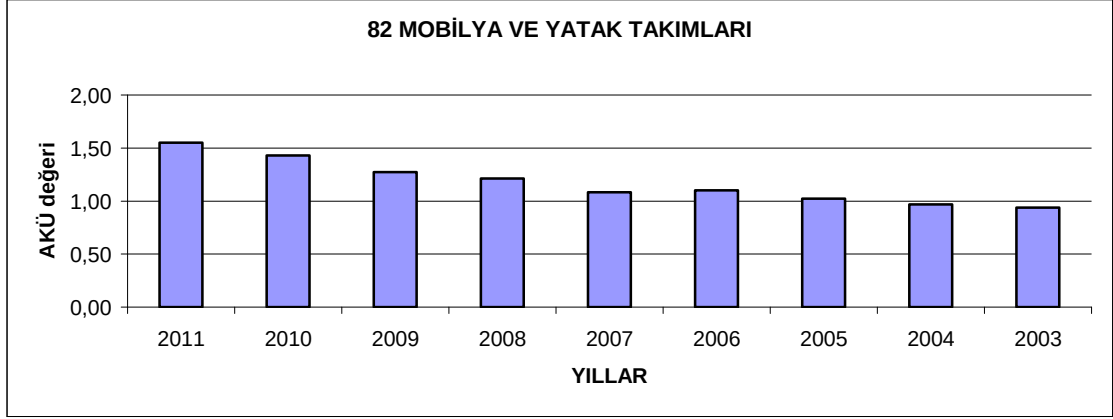
Şeker ve Şeker Ürünleri ve Bal ihracatı TUIK tarafından açıklanan 2012 yılı verilerine göre toplam ihracatımızın % 0.33'ünü oluşturmaktadır. Dış ticarete konu olan 17 adet ürün bulunan Ürün Grubunda genel olarak zayıf bir karşılaştırmalı üstünlük vardır ve sabit kalma eğilimindedir. Bu ürün grubuna ait son on yıllık döneme ilişkin AKÜ katsayıları Şekil 3.19'da sunulmuştur:

Şekil 3.19. Şeker ve Şeker ürünleri grubunun son 10 yıllık AKÜ katsayıları

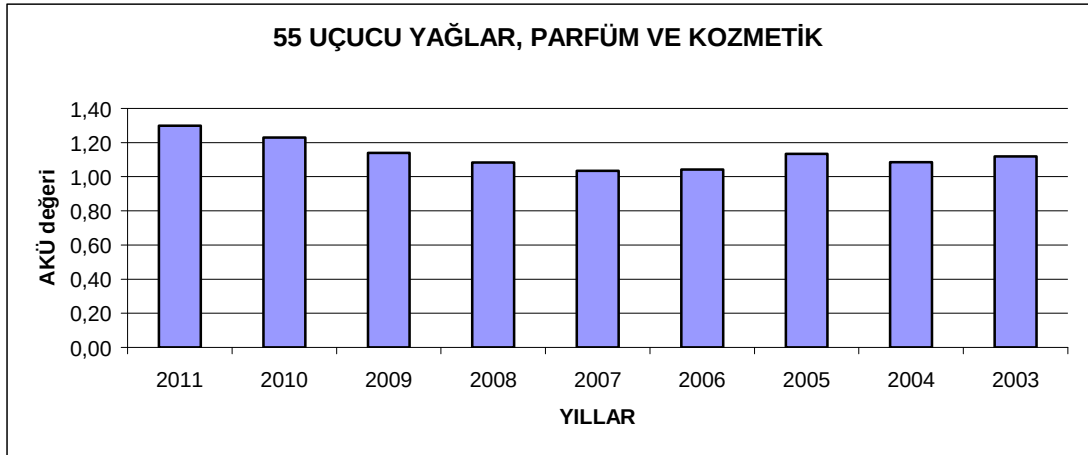
Diğer taraftan Pazar hacimlerini dikkate aldığımızda söz konusu ürün grubunun dünya Pazar hacmi son 10 yılda 2.70 kat artış göstermiştir. Aynı dönemde Türkiye'nin ihracatı bu ürün grubunda 2.13 kat artış göstermiştir. Dolayısıyla bu ürün grubu pazarında dünya pazarındaki gelişim hızının altında kaldığını söyleyebiliriz.

Mobilya ve yatak takımları ihracatı TUIK tarafından açıklanan 2012 yılı verilerine göre toplam ihracatımızın % 1.22'sini oluşturmaktadır. Dış ticarete konu olan 21 adet ürün bulunan Ürün Grubunda genel olarak zayıf derecede bir karşılaştırmalı üstünlük vardır ancak artma eğilimindedir. Bu ürün grubuna ait son on yıllık döneme ilişkin AKÜ katsayıları Şekil 3.20'de sunulmuştur:

Şekil 3.20. Mobilya ve yatak takımları ürün grubunun son 10 yıllık AKÜ katsayıları

Diğer taraftan Pazar hacimlerini dikkate aldığımızda söz konusu ürün grubunun dünya Pazar hacmi son 10 yılda 1.84 kat artış göstermiştir. Aynı dönemde Türkiye'nin ihracatı bu ürün grubunda 3.61 kat artış göstermiştir. Dolayısıyla bu ürün grubu pazarında dünya pazarındaki gelişim hızının üzerine (2 katı) çıktığını söyleyebiliriz.

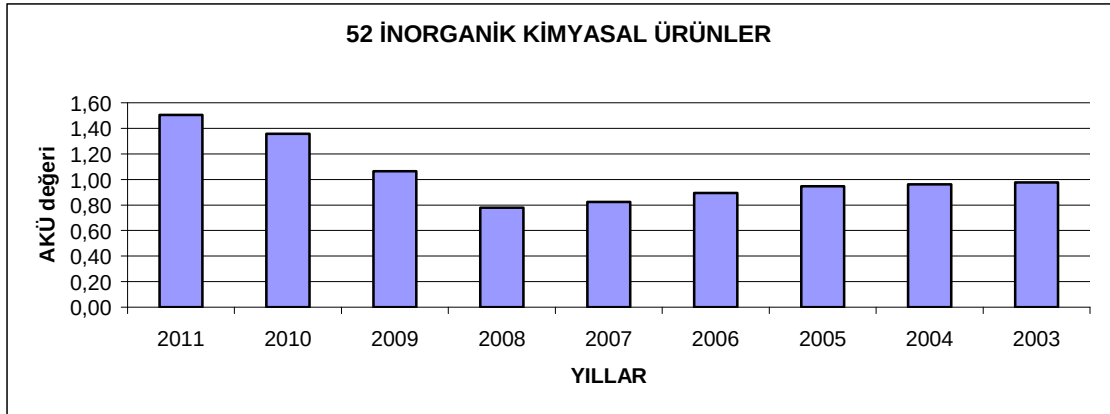
Uçucu yağlar, parfüm ve kozmetik ürünleri ihracatı TÜİK tarafından açıklanan 2012 yılı verilerine göre toplam ihracatımızın % 0.95'ini oluşturmaktadır. Dış ticarete konu olan 34 adet ürün bulunan Ürün Grubunda genel olarak zayıf bir karşılaştırmalı üstünlük vardır ve artma eğilimindedir. Bu ürün grubuna ait son on yıllık döneme ait AKÜ katsayıları Şekil 3.21'de sunulmuştur:

Şekil 3.21. Uçucu yağlar, parfüm ve kozmetik ürünleri grubunun son 10 yıllık AKÜ katsayıları

Diğer taraftan Pazar hacimlerini dikkate aldığımızda söz konusu ürün grubunun dünya Pazar hacmi son 10 yılda 2.03 kat artış göstermiştir. Aynı dönemde Türkiye'nin ihracatı bu ürün grubunda 2.80 kat artış göstermiştir. Dolayısıyla bu ürün grubu pazarında dünya pazarındaki gelişim hızının üzerine çıktığını söyleyebiliriz.

İnorganik kimyasal ürünler ihracatı TUIK tarafından açıklanan 2012 yılı verilerine göre toplam ihracatımızın % 0.83'ünü oluşturmaktadır. Dış ticarete konu olan 85 adet ürün bulunan Ürün Grubunda genel olarak zayıf bir karşılaştırmalı üstünlük vardır ve artma eğilimindedir. Bu ürün grubuna ait son on yıllık döneme ait AKÜ katsayıları Şekil 3.22'de sunulmuştur:

Şekil 3.22. İnorganik kimyasal ürünler grubunun son 10 yıllık AKÜ katsayıları

Diğer taraftan Pazar hacimlerini dikkate aldığımızda söz konusu ürün grubunun dünya Pazar hacmi son 10 yılda 2.89 kat artış göstermiştir. Aynı dönemde Türkiye'nin ihracatı bu ürün grubunda 5.28 kat artış göstermiştir. Dolayısıyla bu ürün grubu pazarında dünya pazarındaki gelişim hızının üzerine (2 katı) çıktığını söyleyebiliriz.

43 ürün/ürün grubunda ise karşılaştırmalı üstünlük yoktur (AKÜ<1) veya başka bir ifadeyle karşılaştırmalı rekabet gücü dezavantajı tespit edilmiştir.

Bu ürün/ürün grupları Tablo 3.5'te sunulmuştur:

Tablo 3.5. Karşılaştırmalı Rekabet Gücü Dezavantajı Olan Ürün/ürün Grupları

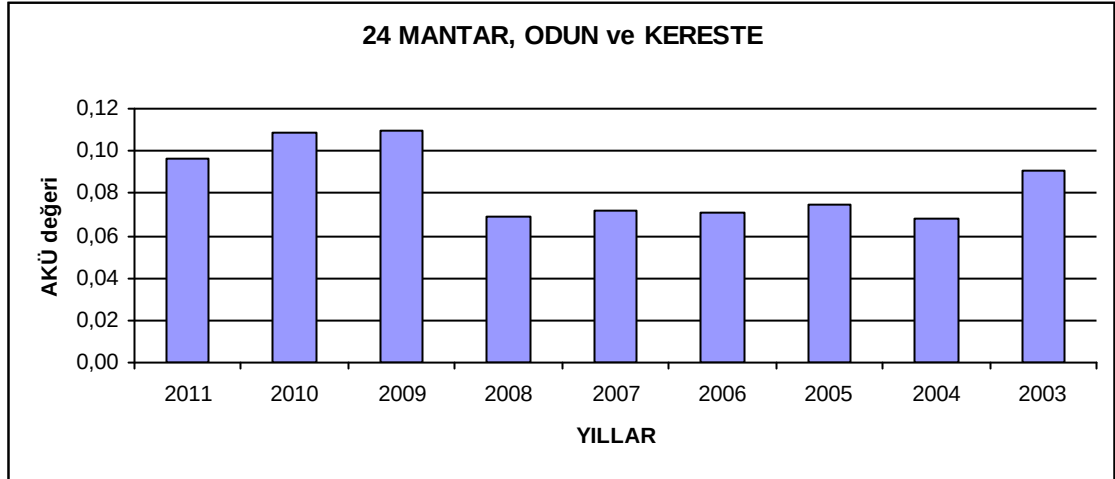
SITC kodu:	Ürün/ürün Grubunun Adı:	Ortalama AKÜ değeri
07	Kahve, çay, kakao, baharat ve ürünleri	0,98
63	Mantar ve ahşap eşya(mobilya hariç)	0,91
89	Başka yerde belirtilmeyen çeşitli mamül eşyalar	0,88
79	Demir, deniz, havayolu taşıtları ile bunların aksam, parçaları	0,86
73	Metal işleme makineleri	0,85
42	Bitkisel sıvı yağlar fraksiyonları (kimyasal işlem görmemiş)	0,83
53	Debagat ve boyacılıkta kullanılan hülasalar, boya, pigment, mürekkep	0,80
71	Güç üreten makineler ve araçlar	0,80
64	Kağıt, karton ve kağıt hamurundan eşya	0,72
68	Demir ihtiva etmeyen madenler	0,72
28	Metal cevherleri, döküntüleri, hurdaları	0,61
77	Elektrik makinaları, cihazları ve aletleri, vb. aksam ve parçaları	0,69
61	Başka yerde belirtilmeyen işlenmiş deri ve köseleler	0,68
72	Özelliği olan belirli sanayiler için makinalar ve aksamı	0,64
76	Haberleşme, ses kaydetme vb. yarayan cihaz ve araçlar	0,62
74	Diğer genel endüstri makina/cihazların aksamları	0,61
35	Elektrik enerjisi	0,54
85	Ayakkabılar ve aksamı	0,50
29	Başka yerde belirtilmeyen hayvansal ver bitkisel menşeli hammaddeler	0,48
03	Balıklar ve diğer deniz ürünleri	0,48

83	Seyahat eşyası, el çantaları vb. taşıyıcı eşya	0,45
02	Süt, süt ürünleri ve yumurtalar	0,43
33	Petrol, petrolden elde edilen ürünler	0,36
56	Mineral kimyasal gübreler	0,33
22	Yağlı tohumlar, yağ veren meyveler	0,32
11	İçkiler	0,30
57	İlk şekillerde plastikler	0,29
21	İşlenmemiş kösele, deri ve kürk	0,28
59	Başka yerlerde belirtilmeyen kimyasal maddeler ve ürünler	0,27
41	Hayvansal sıvı ve katı yağlar	0,19
34	Petrol gazları, doğal gaz ve diğer mamul gazlar	0,18
01	Et ve et ürünleri	0,16
51	Organik kimyasal ürünler	0,16
54	Tıp ve eczacılık ürünleri	0,16
87	Başka yerde belirtilmeyen mesleki, ilmi, kontrol alet ve cihazlar	0,12
00	Canlı hayvanlar	0,09
08	Hayvanlar için gıda maddeleri	0,09
23	Ham kauçuk (tabii ve sentetik)	0,08
24	Mantar, odun ve kereste	0,08
88	Fotoğraf, sinemacılıkta kullanılan alet ve cihazlar ile optik eşya vb.	0,04
75	Büro makineleri ve otomatik veri işleme makinaları	0,03
25	Kağıt hamuru ve kullanılmış kağıt	0,02
32	Taş kömürü, kok kömürü ve biriket kömürü	0,02

Karşılaştırmalı üstünlüğümüz bulunmayan ($AKÜ < 1$) ürün/ürün gruplarından *en düşük AKÜ katsayısına sahip olan 5 tanesinin* son on yıllık AKÜ değerlerinin değişimlerini incelenmiştir:

Mantar, odun ve kereste ihracatı TUIK tarafından açıklanan 2012 yılı verilerine göre toplam ihracatımızın % 0.25'ini oluşturmaktadır. Dış ticarete konu olan 18 adet ürün bulunan Ürün Grubunda son 10 yıllık döneme ait AKÜ değerleri incelendiğinde genel olarak karşılaştırmalı üstünlük yoktur veya başka bir ifadeyle karşılaştırmalı dezavantaj mevcuttur. Bu ürün grubuna ait son on yıllık döneme ait AKÜ katsayıları Şekil 3.23'te sunulmuştur:

Şekil 3.23. Mantar, odun ve kereste ürün grubunun son 10 yıllık AKÜ katsayıları

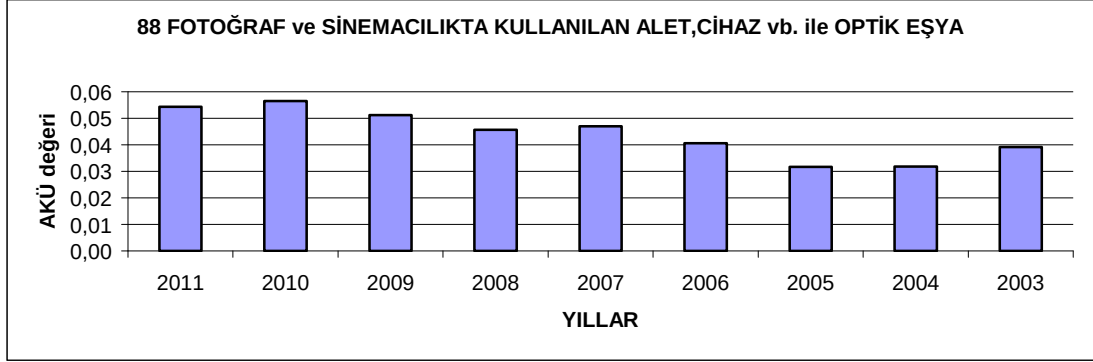

Diğer taraftan Pazar hacimlerini dikkate aldığımızda söz konusu ürün grubunun dünya Pazar hacmi son 10 yılda 1.40 kat artış göstermiştir. Aynı dönemde Türkiye'nin ihracatı bu ürün grubunda 1.77 kat artış göstermiştir. Dolayısıyla bu ürün grubu pazarında dünya pazarındaki gelişim hızının üzerine çıktığını söyleyebiliriz.

Fotoğraf ve sinemacılıkta kullanılan alet, cihaz vb. ile optik eşya ihracatı TUIK tarafından açıklanan 2012 yılı verilerine göre toplam ihracatımızın % 0.04'ünü oluşturmaktadır. Dış ticarete konu olan 59 adet ürün bulunan Ürün Grubunda son 10 yıllık döneme ait AKÜ değerleri incelendiğinde genel olarak karşılaştırmalı üstünlük yoktur veya başka bir

ifadeyle karşılaştırmalı dezavantaj mevcuttur. Bu ürün grubuna ait son on yıllık döneme ait AKÜ katsayıları Şekil 3.24'de sunulmuştur:

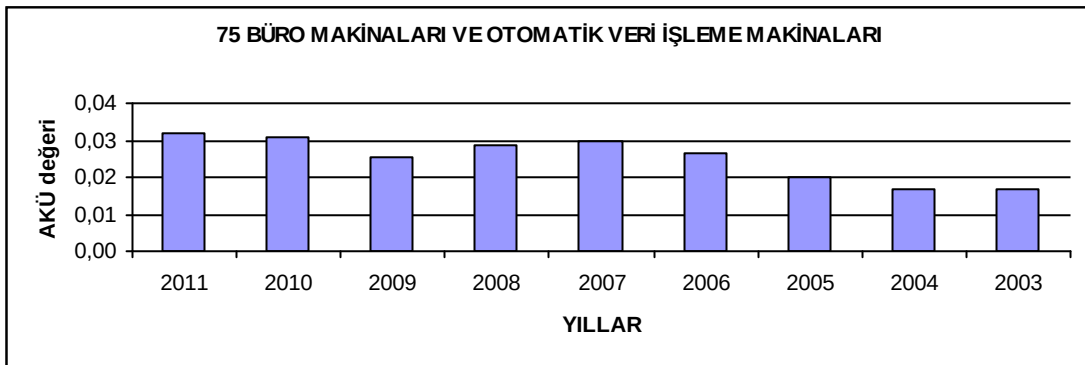
Şekil 3.24. Fotoğraf ve sinemacılıkta kullanılan alet, cihaz vb. ile optik eşya ürün grubunun son 10 yıllık AKÜ katsayıları

Diğer taraftan Pazar hacimlerini dikkate aldığımızda söz konusu ürün grubunun dünya Pazar hacmi son 10 yılda 1.63 kat artış göstermiştir. Aynı dönemde Türkiye'nin ihracatı bu ürün grubunda 2.69 kat artış göstermiştir. Dolayısıyla bu ürün grubu pazarında dünya pazarındaki gelişim hızının üzerine çıktığını söyleyebiliriz.

Büro makinaları ve otomatik veri işleme makinaları ihracatı TÜİK tarafından açıklanan 2012 yılı verilerine göre toplam ihracatımızın % 0.09'unu oluşturmaktadır. Dış ticarete konu olan 30 adet ürün bulunan Ürün Grubunda son 10 yıllık döneme ait AKÜ değerleri incelendiğinde genel olarak karşılaştırmalı üstünlük veya başka bir ifadeyle karşılaştırmalı dezavantaj mevcuttur. Bu ürün grubuna ait son on yıllık döneme ait AKÜ katsayıları Şekil 3.25'de sunulmuştur:

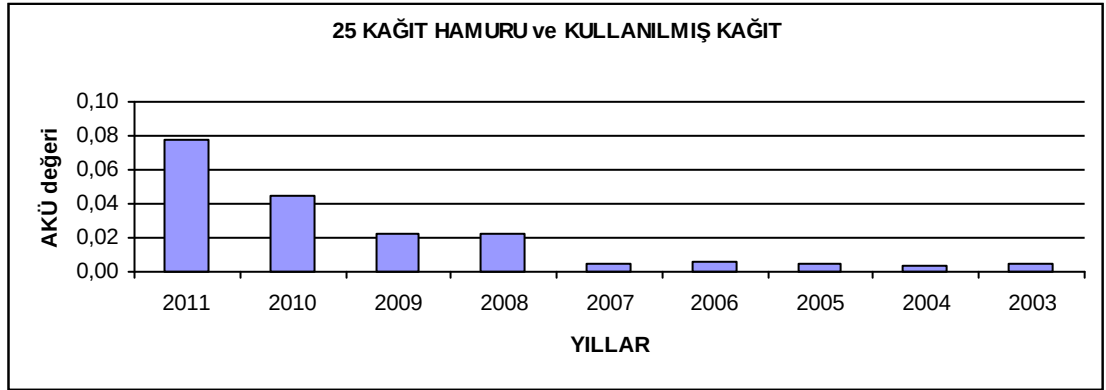
Şekil 3.25. Büro makinaları ve otomatik veri işleme makinaları ürün grubunun son 10 yıllık AKÜ katsayıları

Diğer taraftan Pazar hacimlerini dikkate aldığımızda söz konusu ürün grubunun dünya Pazar hacmi son 10 yılda 1.53 kat artış göstermiştir. Aynı dönemde Türkiye'nin ihracatı bu ürün grubunda 3.44 kat artış göstermiştir. Dolayısıyla bu ürün grubu pazarında dünya pazarındaki gelişim hızının üzerine (2 katı) çıktığını söyleyebiliriz.

Kağıt hamuru ve kullanılmış kağıt ürünleri ihracatı TUIK tarafından açıklanan 2012 yılı verilerine göre toplam ihracatımızın % 0.05'ini oluşturmaktadır. Dış ticarete konu olan 14 adet ürün bulunan Ürün Grubunda son 10 yıllık döneme ait AKÜ değerleri incelendiğinde genel olarak karşılaştırmalı üstünlük yoktur veya başka bir ifadeyle karşılaştırmalı dezavantaj mevcuttur, ancak son yıllarda rekabet gücü katsayısında hızlı bir artış görülmektedir. Bu ürün grubuna ait son on yıllık döneme ait AKÜ katsayıları Şekil 3.26'da sunulmuştur:

Şekil 3.26. Kağıt hamuru ve kullanılmış kağıt ürün grubunun son 10 yıllık AKÜ katsayıları

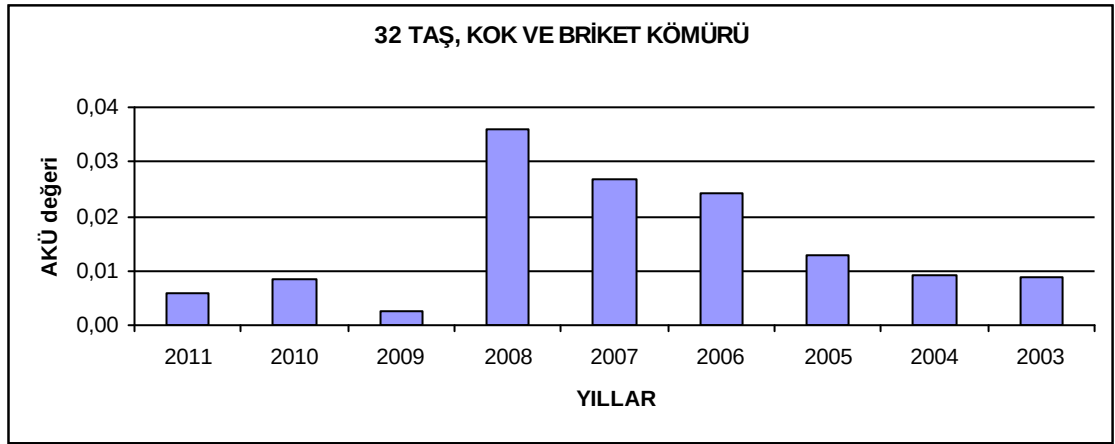

Diğer taraftan Pazar hacimlerini dikkate aldığımızda söz konusu ürün grubunun dünya Pazar hacmi son 10 yılda 2.18 kat artış göstermiştir. Aynı dönemde Türkiye'nin ihracatı bu ürün grubunda 43.67 kat artış göstermiştir. Dolayısıyla bu ürün grubu pazarında dünya pazarındaki gelişim hızının çok üzerine (20 katı) çıkarak en fazla genişleyen ürün grubu haline geldiğini söyleyebiliriz.

Taş, kok ve briket kömürü ürünleri ihracatı TUIK tarafından açıklanan 2012 yılı verilerine göre toplam ihracatımızın % 0.005'ini oluşturmaktadır. Dış

ticarete konu olan 8 adet ürün bulunan Ürün Grubunda son 10 yıllık döneme ait AKÜ değerleri incelendiğinde genel olarak karşılaştırmalı üstünlük yoktur veya başka bir ifadeyle karşılaştırmalı dezavantaj mevcuttur. Bu ürün grubuna ait son on yıllık döneme ait AKÜ katsayıları Şekil 3.27'de sunulmuştur:

Şekil 3.27. Taş, kok ve briket kömürü ürün grubunun son 10 yıllık AKÜ katsayıları

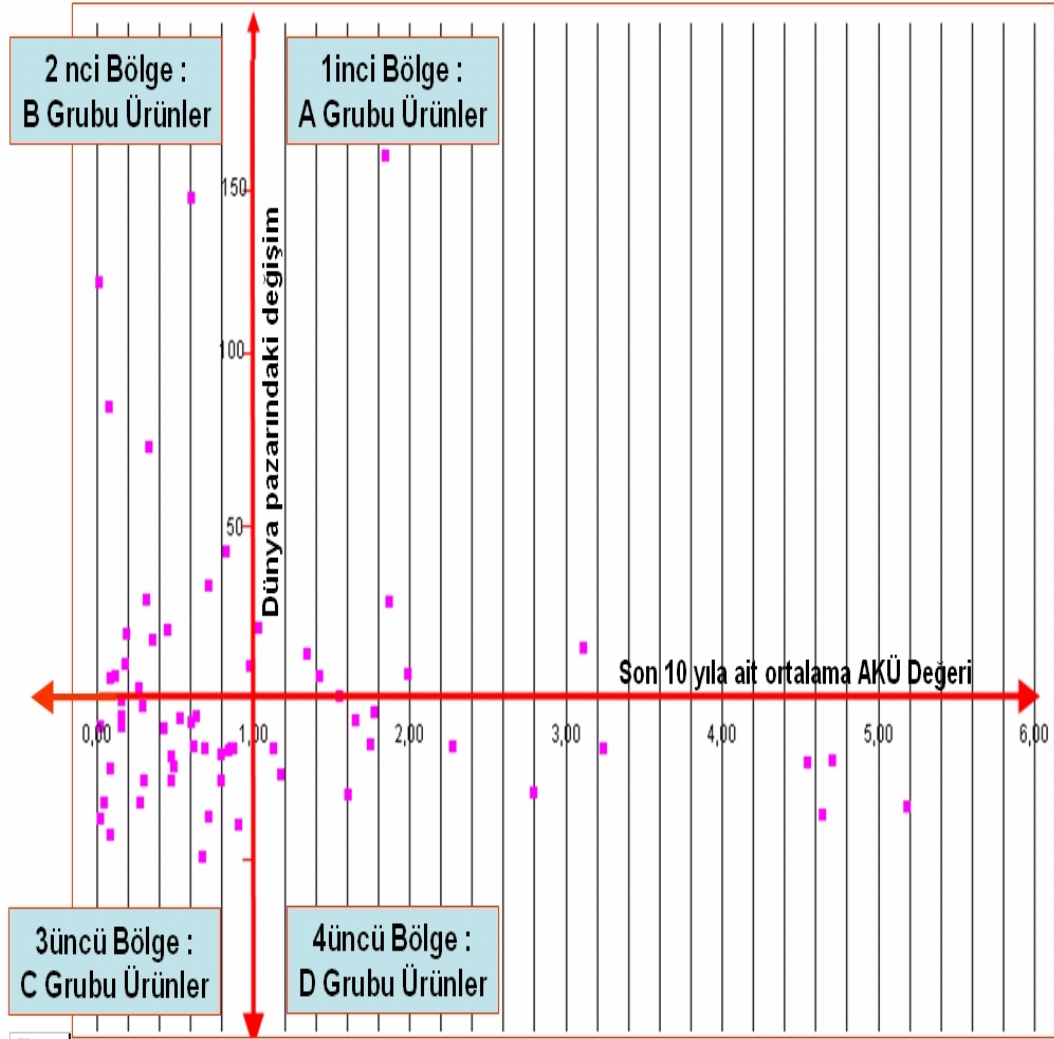
Diğer taraftan Pazar hacimlerini dikkate aldığımızda söz konusu ürün grubunun dünya Pazar hacmi son 10 yılda 2.18 kat artış göstermiştir. Aynı dönemde Türkiye'nin ihracatı bu ürün grubunda 43.67 kat artış göstermiştir. Dolayısıyla bu ürün grubu pazarında dünya pazarındaki gelişim hızının altında kaldığını söyleyebiliriz.

3.8. İHRACATIMIZA KONU OLAN ÜRÜN/ÜRÜN GRUPLARININ ÜRÜN SINIFLANDIRMA MATRİSİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

SITC sınıflamasına göre 2003-2012 yılları arasında ihracatımıza konu olan ürün/ürün gruplarının ürün sınıflandırma matrisi dağılımları aşağıda Şekil 3.28'de sunulmuştur. Yapılan değerlendirmelerde bahse konu ürün/ürün grubunun son on yıllık dönemde dünya ticareti içerisindeki Pazar payının oransal olarak değişimi dikkate alınmıştır. Buna göre her bir ürün / ürün grubunun dünya ticaretinden aldığı pay oransal olarak artma veya azalma gözlemlenmektedir. Eğer göreceli bir Pazar payı artışı varsa o ürün /

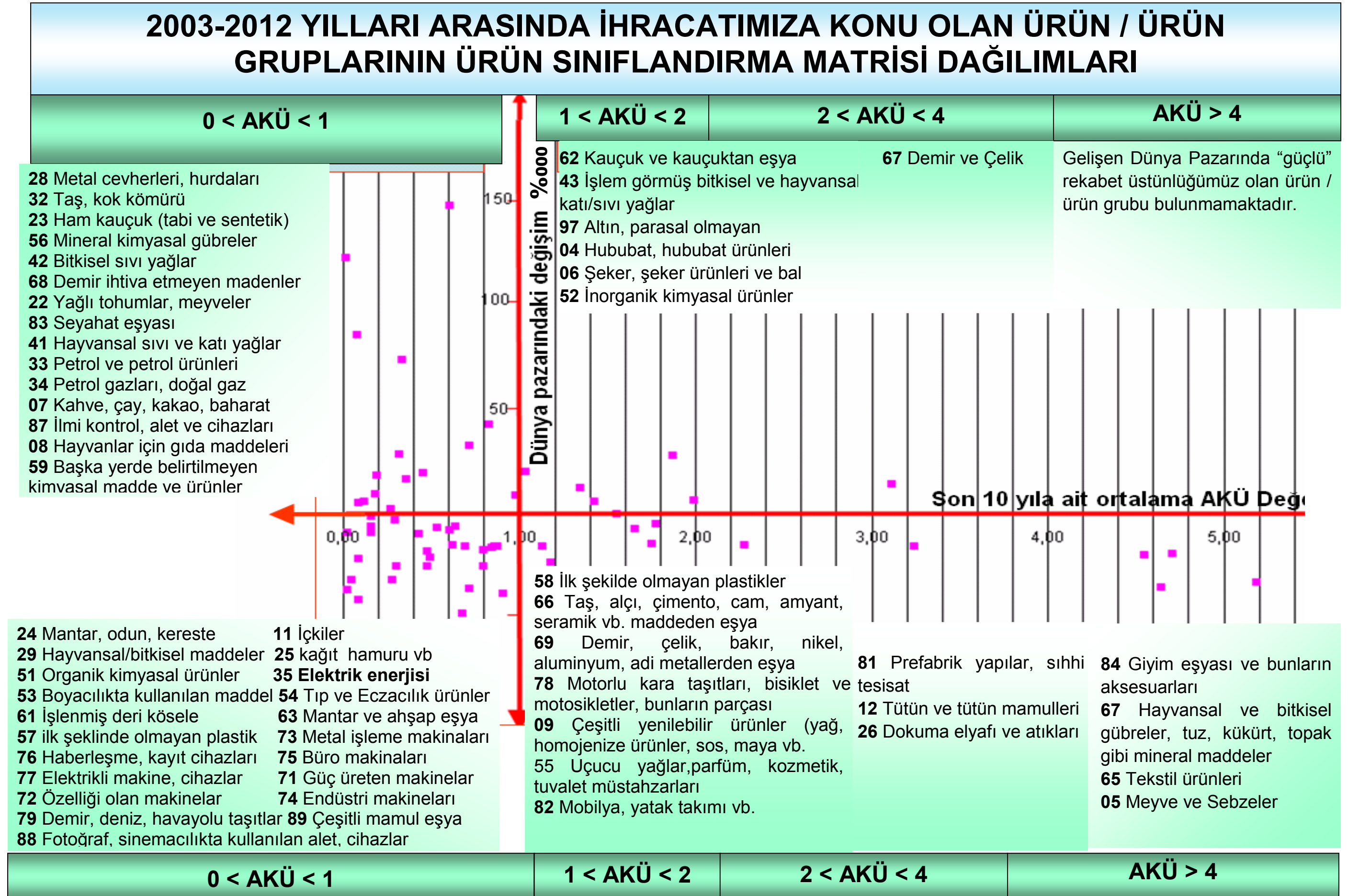
ürün grubunun “genişleyen dünya pazarı”nda yer aldığı veya göreceli bir Pazar payı azalması durumunda ise o ürün / ürün grubunun “daralan dünya pazarı”nda yer aldığı düşünülmüştür.

Şekil 3.28. 2003-2012 Yılları Arasında İhracatımıza Konu Olan Ürün/Ürün Gruplarının SITC Sınıflamasına Göre Ürün Sınıflandırma Matrisi Dağılımları

Her bir bölgeye (A, B, C ve D) tekabül eden ürün /ürün gruplarına ait bilgiler Şekil 3.29’da sunulmuştur.

Şekil 3.29. SITC Sınıflamasına Göre 2003-2011 Yılları Arasında İhracatımıza Konu Olan Ürün/Ürün Gruplarının Ürün Sınıflandırma Matrisi Dağılımları

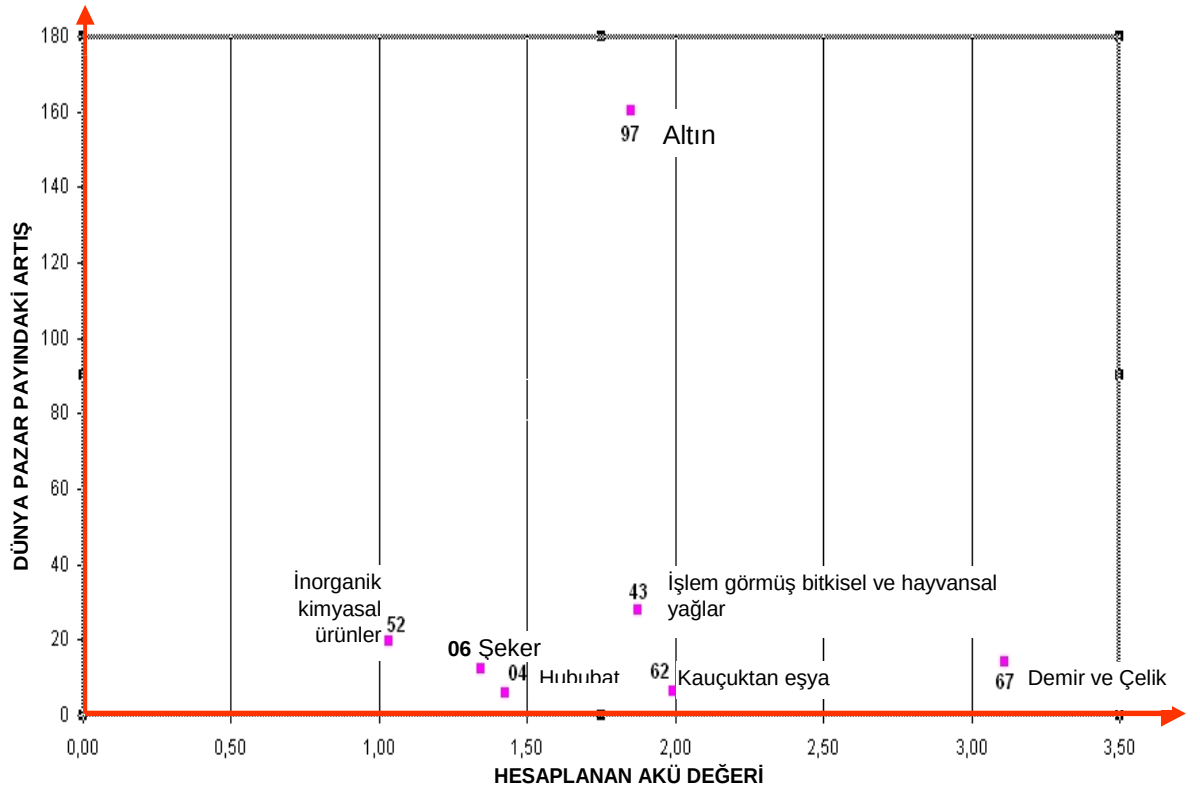

Çalışmamızın bundan sonraki bölümünde ürün sınıflandırma matrisini kullanarak Türkiye'nin bahse konu dönemde ihracatı gerçekleşen ürün/ürün gruplarının yine tüm Dünyada gerçekleşen ihracat rakamları ile kıyaslaması yapılmış; gelişen (veya daralan) dünya pazarındaki rekabetçi konumları yine o Ürün/ürün grubuna ait Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük Katsayıları kullanılarak ortaya konmuştur.

3.8.1. Gelişen Dünya Pazarında Karşılaştırmalı Rekabet Üstünlüğü Olan Ürün/Ürün Grupları

Ürün Sınıflandırma Matrisi kullanılarak artan dünya pazarında AKÜ katsayısı 1'den büyük (karşılaştırmalı üstünlüğe sahip) ürünlerin kesişim kümesi olan bölge Şekil 3.30'da gösterilmiştir:

Şekil 3.30. Gelişen Dünya pazarında karşılaştırmalı rekabet üstünlüğü olan ürün/ürün grupları

Görüleceği üzere gelişen dünya pazarında karşılaştırmalı rekabet üstünlüğü olan yedi ürün/ürün grubu tespit edilmiştir. Bu ürün /ürün gruplarının SITC kodu, son on yıla ait ortalama AKÜ değerleri ve içinde bulundukları pazarın diğer ürünlerle göreceli olarak büyüme oranı gözetilerek Tablo 3.6'da sıralanmıştır:

Tablo 3.6. Gelişen Dünya Pazarında Karşılaştırmalı Rekabet Üstünlüğü Olan Ürün/Ürün Grupları

SITC kodu:	Ürün/ürün Grubunun Adı:	Artan Dünya Pazar Payı (onbinde)	Ortalama AKÜ değeri
97	Altın, parasal olmayan (altın madeni ve konsantreleri hariç)	160,37	1,85
43	İşlem görmüş bitkisel ve hayvansal katı/sıvı yağlar, mumlar	27,74	1,87
52	İnorganik kimyasal ürünler	19,87	1,03
67	Demir ve çelik	14,24	3,11
06	Şeker, şeker ürünleri ve bal	12,33	1,35
62	Kauçuk ve kauçuktan eşya	6,52	1,99
04	Hububat, hububat ürünleri	5,98	1,43

Tablo 3.6'dan görüleceği üzere hem dünya pazarının göreceli olarak genişlediği hem de AKÜ katsayısı (dolayısıyla karşılaştırmalı rekabet üstünlüğüne sahip) ürün grupları içerisinde en fazla genişleyen 97 SITC kodlu Altın pazarı olmuştur.

Diğer taraftan en yüksek AKÜ katsayısı ise 67 SITC kodlu *Demir ve Çelik* ürün/ürün grubunda gözlemlenmiş olup, “orta” seviyede bir açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük mevcuttur ($4 > AKÜ > 2$).

Güçlü derecede ($AKÜ > 4$) karşılaştırmalı üstünlüğe sahip ürünümüz bulunmamaktadır.

Altın ürününün son dönemlerde Dünya pazarındaki spekülasyon durumu gözetildiğinde ikinci sırada en fazla büyüyen dünya pazarı 43 SITC kodlu *İşlem görmüş bitkisel ve hayvansal katı/sıvı yağlar, mumlar* ürün grubudur.

Bu ürün grubunda ise zayıf derecede karşılaştırmalı üstünlüğümüz ($2 > AKÜ > 1$) mevcuttur. 62 SITC kodlu *Kauçuk ve kauçuktan eşya* ürün/ürün grubunda gözlemlenmiş olup, “orta” seviyede bir açıklanmış karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu söylenebilir ($AKÜ = 2$).

Ayrıca oransal olarak genişleyen Dünya Pazarları içinde zayıf derecede karşılaştırmalı üstünlüğümüz olan *04 Hububat ve hububat ürünleri* Pazar payındaki oransal olarak gözlemlenen artış dikkat çekicidir.

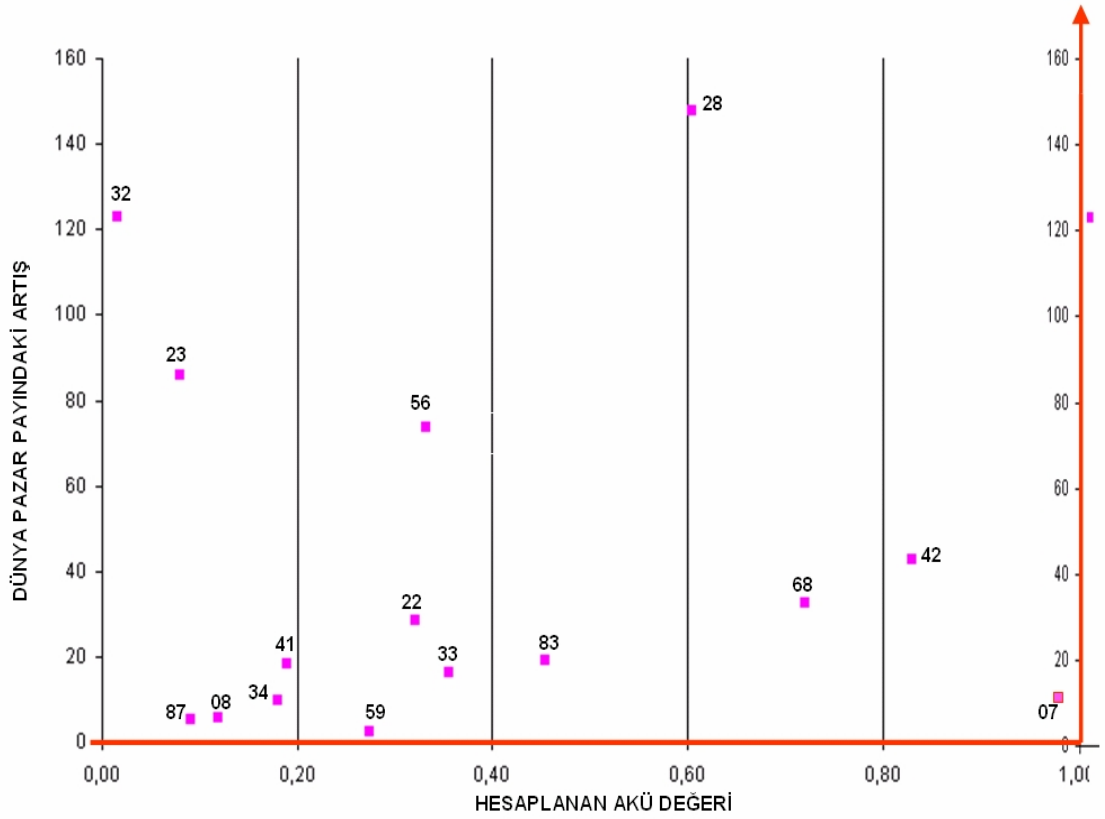
3.8.2. Gelişen Dünya Pazarında Karşılaştırmalı Rekabet Üstünlüğü Bulunmayan Ürün/Ürün Grupları

Ürün Sınıflandırma Matrisi kullanılarak oransal olarak artış gözlemlenen dünya pazarında $AKÜ$ katsayısı 1’den küçük (karşılaştırmalı üstünlüğü bulunmayan) ürünlerin kesişim kümesi olan bölge Şekil 3.31’de gösterilmiştir.

Şekil 3.31’de görüleceği üzere son on yıllık dönemde gelişen dünya pazarında karşılaştırmalı rekabet üstünlüğü bulunmayan onbeş ürün/ürün grubu tespit edilmiştir.

Bu ürün /ürün grupları, SITC kodu, son on yıla ait ortalama $AKÜ$ değerleri ve içinde bulundukları pazarın diğer ürünlerle göreceli olarak büyüme oranı gözetilerek Tablo 3.7’de sıralanmıştır.

Şekil 3.31. Gelişen Dünya Pazarında Karşılaştırmalı Rekabet Üstünlüğü Bulunmayan Ürün/Ürün Grupları*

- * 28 Metal cevherleri, döküntüleri, hurdaları
 32 Taş kömürü, kok kömürü ve biriket kömürü
 23 Ham kauçuk (tabii ve sentetik)
 56 Mineral kimyasal gübreler
 42 Bitkisel sıvı yağlar ve fraksiyonları (kimyasal işlem görmemiş)
 68 Demir ihtiva etmeyen madenler
 22 Yağlı tohumlar, yağ veren meyveler
 83 Seyahat eşyası, el çantaları vb. taşıyıcı eşya
 41 Hayvansal sıvı ve katı yağlar
 33 Petrol, petrolden elde edilen ürünler
 34 Petrol gazları, doğal gaz ve diğer mamul gazlar
 07 Kahve, çay, kakao, baharat ve ürünleri
 87 Başka yerde belirtilmeyen mesleki, ilmi, kontrol alet ve cihazlar
 08 Hayvanlar için gıda maddeleri
 59 Başka yerlerde belirtilmeyen kimyasal maddeler ve ürünler

Tablo 3.7. Gelişen Dünya Pazarında Karşılaştırmalı Rekabet Üstünlüğü Bulunmayan Ürün/Ürün Grupları

SITC kodu:	Ürün/ürün Grubunun Adı:	Artan Dünya Pazar Payı (onbinde)	Ortalama AKÜ değeri
28	Metal cevherleri, döküntüleri, hurdaları	147,7951	0,61
32	Taş kömürü, kok kömürü ve biriket kömürü	123,1277	0,02
23	Ham kauçuk (tabii ve sentetik)	85,88288	0,08
56	Mineral kimyasal gübreler	73,79092	0,33
42	Bitkisel sıvı yağlar ve fraksiyonları (kimyasal işlem görmemiş)	42,61303	0,83
68	Demir ihtiva etmeyen madenler	32,45296	0,72
22	Yağlı tohumlar, yağ veren meyveler	28,60757	0,32
83	Seyahat eşyası, el çantaları vb. taşıyıcı eşya	19,26152	0,45
41	Hayvansal sıvı ve katı yağlar	18,26183	0,19
33	Petrol, petrolden elde edilen ürünler	16,41135	0,36
34	Petrol gazları, doğal gaz ve diğer mamul gazlar	9,595028	0,18
07	Kahve, çay, kakao, baharat ve ürünleri	8,551609	0,98
87	Başka yerde belirtilmeyen mesleki, ilmi, kontrol alet ve cihazlar	5,825404	0,12
08	Hayvanlar için gıda maddeleri	5,437343	0,09
59	Başka yerlerde belirtilmeyen kimyasal maddeler ve ürünler	2,302643	0,27

Tablo 3.7'den görüleceği üzere hem dünya pazarının göreceli olarak genişlediği hem de AKÜ katsayısı düşük (dolayısıyla karşılaştırmalı rekabet üstünlüğü bulunmayan) ürün grupları içerisinde en fazla genişleyen 28 SITC kodlu *Metal cevherleri, döküntüleri, hurdaları* pazarı olmuştur.

Diğer taraftan en düşük AKÜ katsayısı ise 32 SITC kodlu *Taş kömürü, kok kömürü ve biriket kömürü* ürün/ürün grubunda gözlemlenmiştir. *Taş kömürü, kok kömürü ve biriket kömürü* ürün/ürün grubunun pazar payının söz konusu dönemde ikinci en fazla gelişen Pazar olmasına karşın AKÜ katsayısının bu ürün grupları içinde en düşük değerde (0,02) çıkması dikkat çekicidir.

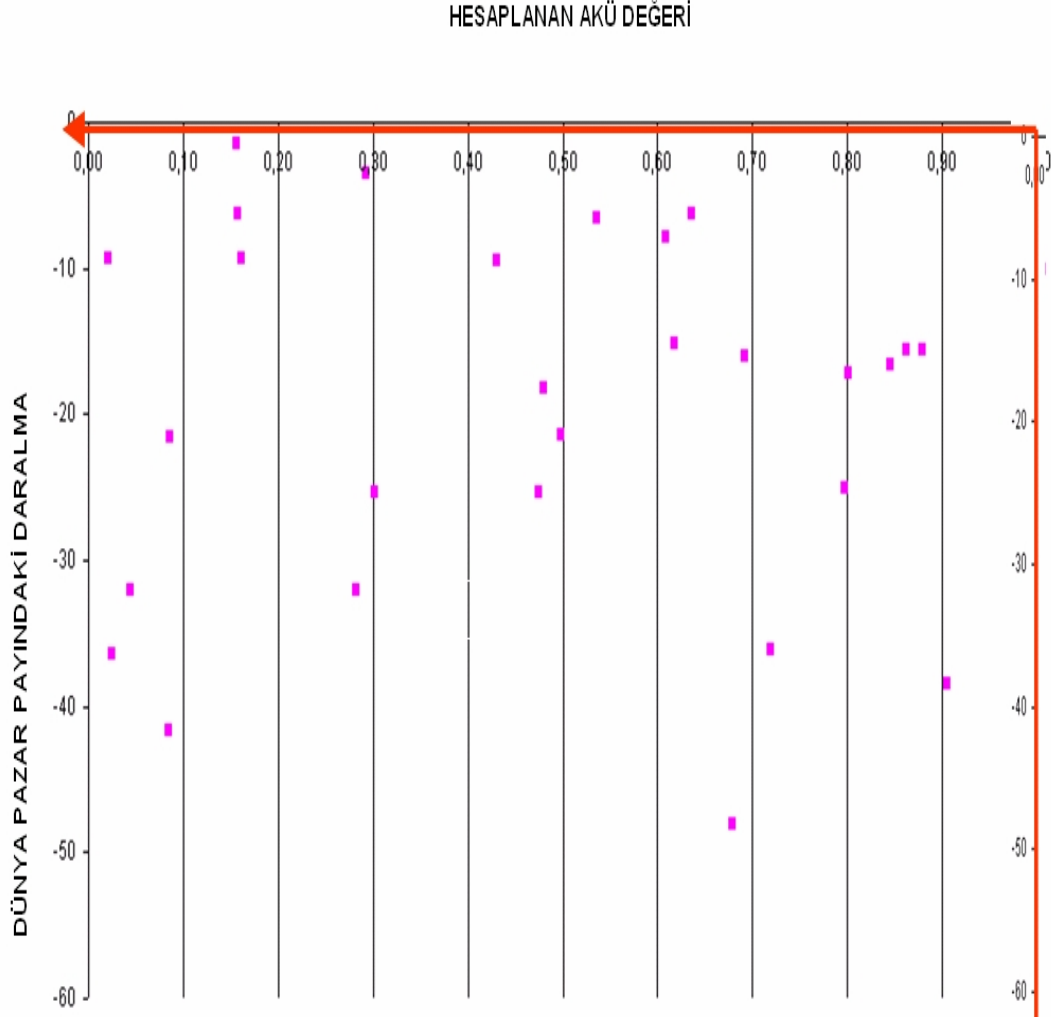
3.8.3. Daralan Dünya Pazarında Karşılaştırmalı Rekabet Üstünlüğü Olmayan Ürün/Ürün Grupları

Ürün Sınıflandırma Matrisi kullanılarak oransal olarak daralan dünya pazarında AKÜ katsayısı 1'den büyük (karşılaştırmalı üstünlüğe sahip) ürünlerin kesişim kümesi olan bölge Şekil 3.32'de gösterilmiştir.

Şekil 3.32'de görüleceği üzere daralan dünya pazarında karşılaştırmalı rekabet üstünlüğü bulunmayan yirmisekiz ürün/ürün grubu tespit edilmiştir.

Tablo 3.8'den görüleceği üzere hem dünya pazarının göreceli olarak Pazar oranı en fazla daralan ürün 61 SITC kodlu *İşlenmiş deri ve köseleler* pazarı olmuştur. Diğer taraftan en düşük AKÜ katsayısı ise 75 SITC kodlu *Büro makinaları ve otomatik veri işleme makinaları* ürün/ürün grubunda gözlemlenmiştir.

Şekil 3.32. Daralan Dünya Pazarında Karşılaştırmalı Rekabet Üstünlüğü bulunmayan Ürün/Ürün Grupları*

* 61 İşlenmiş deri ve köseleler

24 Mantar, odun ve kereste

63 Mantar ve ahşap eşya

64 Kağıt, karton ve kağıt hamurundan eşya

75 Büro ve otomatik veri işleme makineleri

88 Fotoğraf, sinemacılık cihazları ile optik eşya vb

21 İşlenmemiş kösele, deri ve kürk

03 Balıklar ve diğer deniz ürünleri

11 İçkiler

53 boya, pigment, mürekkep

85 Ayakkabılar ve aksamı

00 Canlı hayvanlar

29 hayvansal ve bitkisel menşeli hammaddeler

71 Güç üreten makineler ve araçlar

73 Metal işleme makineleri

77 Elektrik makineleri, cihazları ve

89 Başka yerde belirtilmeyen mamül eşya

79 Demir, deniz, havayolu taşıtları

76 Haberleşme, ses kaydetme cihazları

02 Süt, süt ürünleri ve yumurtalar

25 Kağıt hamuru ve kullanılmış kağıt

51 Organik kimyasal ürünler

35 Elektrik enerjisi

74 genel endüstri makine aksamı

01 Et ve et ürünleri

72 Özelliği olan makineler ve aksamı

57 İlk şekillerde plastikler

54 Tıp ve eczacılık ürünleri

Bu ürün / ürün grupları, SITC kodu, son on yıla ait ortalama AKÜ değerleri, içinde bulundukları pazarın diğer ürünlerle göreceli olarak büyüme oranı gözetilerek Tablo 3.8'de sıralanmıştır:

Tablo 3.8. Daralan Dünya Pazarında Karşılaştırmalı Rekabet Üstünlüğü Bulunmayan Ürün/Ürün Grupları

SITC kodu:	Ürün/ürün Grubunun Adı:	Daralan Dünya Pazar Payı (onbinde)	Ortalama AKÜ değeri
61	Başka yerde belirtilmeyen işlenmiş deri ve köseleler	-48,0289	0,68
24	Mantar, odun ve kereste	-41,7224	0,08
63	Mantar ve ahşap eşya(mobilya hariç)	-38,4629	0,91
64	Kağıt,karton ve kağıt hamurundan eşya	-36,1707	0,72
75	Büro makinaları ve otomatik veri işleme makinaları	-36,4116	0,03
88	Fotoğraf, sinemacılıkta kullanılan alet ve cihazlar ile optik eşya vb.	-32,0992	0,04
21	İşlenmemiş kösele, deri ve kürk	-32,0564	0,28
03	Balıklar ve diğer deniz ürünleri	-25,2738	0,48
11	İçkiler	-25,2819	0,30
53	Debagat ve boyacılıkta kullanılan hülasalar, boya, pigment, mürekkep	-25,1189	0,80
85	Ayakkabılar ve aksesuarı	-21,3467	0,50
00	Canlı hayvanlar	-21,5424	0,09
29	Başka yerde belirtilmeyen hayvansal ver bitkisel menşeli hammaddeler	-18,2411	0,48
71	Güç üreten makineler ve araçlar	-17,2422	0,80
73	Metal işleme makineleri	-16,5387	0,85

77	Elektrik makinaları,cihazları ve aletleri, vb.aksam,parçaları	-15,9842	0,69
89	Başka yerde belirtilmeyen çeşitli mamül eşyalar	-15,6341	0,88
79	Demir, deniz, havayolu taşıtları ile bunların aksam, parçaları	-15,5139	0,86
76	Haberleşme,ses kaydetme vb.yarayan cihaz ve araçlar	-15,0774	0,62
02	Süt, süt ürünleri ve yumurtalar	-9,49761	0,43
25	Kağıt hamuru ve kullanılmış kağıt	-9,25423	0,02
51	Organik kimyasal ürünler	-9,29219	0,16
35	Elektrik enerjisi	-6,54737	0,54
74	Diğer genel endüstri makine /cihazların aksamları	-7,79644	0,61
01	Et ve et ürünleri	-6,22173	0,16
72	Özelliği olan belirli sanayiler için makinalar ve aksamı	-6,21189	0,64
57	İlk şekillerde plastikler	-3,44129	0,29
54	Tıp ve eczacılık ürünleri	-1,52549	0,16

3.8.4. Daralan Dünya Pazarında Karşılaştırmalı Rekabet Üstünlüğü Olan Ürün/Ürün Grupları

Ürün Sınıflandırma Matrisi kullanılarak oransal olarak daralan dünya pazarında AKÜ katsayısı 1'den büyük (karşılaştırmalı üstünlüğe sahip) ürünlerin kesişim kümesi olan bölge Şekil 3.33'de gösterilmiştir.

Şekil 3.33'de görüleceği üzere daralan dünya pazarında karşılaştırmalı rekabet üstünlüğü bulunmayan ondört ürün/ürün grubu tespit edilmiştir.

Şekil 3.33. Daralan Dünya pazarında karşılaştırmalı rekabet üstünlüğü olan ürün/ürün grupları*

- * 65 Tekstil ürünleri (iplik, kumaş, yer kaplamaları, hazır eşya)
 84 Giyim eşyası ve bunların aksesuarları
 78 Motorlu kara taşıtları, bisiklet ve motosikletler, aksam ve parçaları
 12 Tütün ve tütün mamülleri
 82 Mobilya; yatak takımı, yatak payandaları ve yastıklar
 27 Hayvansal ve bitkisel gübreler, tuz, kükürt, toprak gibi mineral maddeler
 05 Meyve ve sebzeler
 81 Prefabrik yapılar; sıhhi su tesisatı, ısıtma ve sabit aydınlatma cihazları
 26 Dokuma elyafı ve bunların artıkları
 55 Uçucu yağlar, parfüm, kozmetik, tuvalet müstahzarları
 66 Taş, alçı, çimento, amyant, cam, seramik vb. maddeden eşya
 69 Demir, çelik, bakır, nikel, alüminyum ve diğer adi metallerden eşya
 58 İlk şekilde olmayan plastikler (boru, hortum, levha, yaprak, plaka, şerit vb.)
 09 Çeşitli yenilebilir ürünler (yağ, homojenize ürünler, sos, maya vb.)

Bu ürün /ürün grupları, SITC kodu, son on yıla ait ortalama AKÜ değerleri ve içinde bulundukları pazarın diğer ürünlerle göreceli olarak büyüme oranı gözetilerek Tablo 3.9'da sıralanmıştır.

Tablo 3.9. Daralan Dünya Pazarında Karşılaştırmalı Rekabet Üstünlüğümüz olan Ürün/Ürün Grupları

SITC kodu:	Ürün/ürün Grubunun Adı:	Daralan Dünya Pazar Payı (onbinde)	Ortalama AKÜ değeri
65	Tekstil ürünleri (iplik, kumaş, yer kaplamaları, hazır eşya)	-35,7321	4,64
84	Giyim eşyası ve bunların aksesuarları	-32,9944	5,19
78	Motorlu kara taşıtları, bisiklet ve motosikletler, aksam ve parçası	-29,6371	1,61
12	Tütün ve tütün mamülleri	-28,7515	2,80
82	Mobilya; yatak takımı,yatak payandaları ve yastıklar	-23,5089	1,18
27	Hayvansal ve bitkisel gübreler, tuz, kükürt, toprak gibi mineral maddeler	-19,0446	4,71
05	Meyve ve sebzeler	-19,8027	4,55
81	Prefabrik yapılar; sıhhi su tesisatı, ısıtma ve sabit aydınlatma cihazları	-15,4599	3,24
26	Dokuma elyafı ve bunların artıkları	-15,2629	2,28
55	Uçucu yağlar, parfüm, kozmetik, tuvalet müstahzarları	-15,5447	1,13
66	Taş, alçı, çimento, amyant, cam, seramik vb. maddeden eşya	-14,6952	1,75
69	Demir, çelik, bakır, nikel, alüminyum ve diğer adi metallerden eşya	-7,26473	1,66
58	İlk şekilde olmayan plastikler (boru,hortum,levha,yaprak,plaka,şerit vb.)	-5,2504	1,78
09	Çeşitli yenilebilir ürünler (yağ, homojenize ürünler, sos, maya vb.)	-0,49016	1,55

Tablo 3.9'dan görüleceği üzere hem dünya pazarının göreceli olarak daraldığı hem de AKÜ katsayısı yüksek (dolayısıyla karşılaştırmalı rekabet üstünlüğüne sahip) ürün grupları içerisinde en fazla oransal daralma 65 SITC kodlu *Tekstil ürünleri (iplik, kumaş, yer kaplamaları, hazır eşya)* pazarı olmuştur.

Dünya Pazarındaki göreceli (oransal) daralmada ikinci sırayı ise 84 SITC kodlu *Giyim eşyası ve bunların aksesuarları* üçüncü sırayı 78 SITC kodlu Motorlu kara taşıtları, bisiklet ve motosikletler, aksam ve parçası almıştır. Bu anlamda ulaşılan sonuçlar son derece dikkat çekicidir. Şöyle ki Türkiye'nin ihracatında yer alan ürün/ürün grupları bazında en yüksek karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğumuz ilk 3 ürün grubu içinde yer alan 84 (Giyim eşyası ve bunların aksesuarları), ile 65 (Tekstil ürünleri (iplik, kumaş, yer kaplamaları, hazır eşya) ürün grubunun Dünya pazarının oransal olarak en fazla daralan kesiminde yer alması düşündürücüdür. Bu durumu bu ürünlerin Pazar payının gelecek dönemlerde de daha fazla düşebileceği şeklinde değerlendirebiliriz.

Diğer taraftan yine yüksek AKÜ katsayısına sahip olduğumuz 27 SITC kodlu Hayvansal ve bitkisel gübreler, tuz, kükürt, toprak gibi mineral maddeler ile 05 SITC kodlu Meyve ve Sebzeler pazarında da önemli bir oransal azalma gözlemlenmiştir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Dünya ekonomisinin önemli aktörlerinden birisi olan Türkiye'nin uluslararası rekabet içindeki konumunu güçlendirebilmesi, küresel pazarlardaki eğilimlerin derinlemesine analiz edilerek doğru tespitlerin yapılmasına ve sağlıklı politikaların oluşturulmasına bağlıdır.

Dış ticarete gösterilen performans, bir ülkenin ürün portföyünün dünya pazarlarında ne denli rekabetçi olduğunu ortaya koyar. Son on yıllık dönem incelendiğinde Dünya pazarı 2003 yılında 7.453.819.000.000 \$ iken 2012 yılında 17.939.399.000.000 \$ a ulaşarak **2,41** kat büyümüştür. Aynı dönemde Dünya pazarı içindeki Türkiye'nin pazar payı 47.252.836.302 \$'dan 134.906.868.830 \$'a yükselerek **2,85** kat artış göstermiştir. Bu oranlar Türkiye'nin dünya pazarındaki payının ve ürünlerine olan talebin dünya ortalamasının üzerinde artarak (Bkz.Tablo 4.1) daha rekabetçi bir konuma ulaştığını göstermektedir.

Tablo 4.1 Dünya İhracatında Türkiye'nin Yeri (Milyar \$)

YILLAR	Dünya İhracatı (milyar \$)	Türkiye'nin İhracatı (milyar \$)	Türkiye'nin Aldığı Pay (%)
2003	7.663,7	47,3	0,62
2004	9.417,9	63,2	0,67
2005	10.642,1	73,5	0,69
2006	12.269,6	85,5	0,70
2007	14.080,6	107,3	0,76
2008	16.404	132	0,80
2009	12.585	102,1	0,81
2010	15.231	113,9	0,75
2011	18.200	134,9	0,74

Kaynak :UNComtrade Veritabanı

Tablo 4.1'den görüleceği üzere 2003 yılında 47 milyar dolar olan ihracatımızın dünya ihracatından aldığı pay % 0,62'dir. 2007 yılı dış ticaretimizde önemli bir yere sahiptir. Söz konusu yılda, Türkiye gerçekleştirdiği 107 milyar dolar ihracat ile ilk defa yüz milyar dolar üzerinde ihracat yapan ülkeler arasına girmiştir. Öte yandan, 2009 yılında yaşanan küresel ekonomik kriz tüm dünyada etkisini sert bir şekilde göstermiştir. 2009 yılında tüm dünyada büyüme ve dış ticarete krizin etkisiyle keskin düşüşler yaşanmıştır. Bu dönemde ülkemiz ihracatında da düşüş görülmüştür. Buna rağmen, 2009 yılında yapılan 102 milyar dolarlık ihracat ile 100 milyar doların üzerinde ihracat gerçekleştirme başarısı korunmuştur. 2010 yılında % 11,5 seviyesinde gerçekleşen ihracat artışıyla 114 milyar dolar ihracata ulaşılmıştır. 2011 yılında ülkemiz ihracatı % 18,5 oranında artış sağlayarak 135 milyar dolar ile Cumhuriyet tarihindeki en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Söz konusu yılda, ülkemiz dünya ihracatından yüzde 0,74 oranında pay alarak dünyada 22'nci sırada yer almıştır.

Türkiye ihracatının gelişimini incelemek ve ihracata konu olan tüm ürün/ürün gruplarının incelenmesi maksadıyla önceki bölümde Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük katsayıları kullanılarak her bir ürün/ürün grubuna yönelik analizler yapılmıştır. Bu analizlerde kullanılan bir ürünün seçilmiş bir ülkenin toplam ihracatındaki payının, aynı ürünün dünya ticareti içerisindeki payına oranı olarak tanımlanan Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük endeksi, kısaca bir ülkenin bir ürün grubu ticaretinde aldığı payın toplam dünya ticaretinden aldığı paya oranı olarak da ifade edilebilir.

Bu kapsamda eğer bir ülkenin bir mal ticaretindeki payı toplam ticaretteki payından büyükse, ülkenin o malda görece bir üstünlüğü olduğu anlamı çıkarılmaktadır. Endeks değeri arttıkça, o ürünün toplam ülke ihracatında ne kadar önemli olduğu anlaşılmaktadır. Diğer bir ifadeyle bu endeksteeki artış, o ürün grubunun, geçen zaman içerisinde Türkiye'nin ihracatında ne kadar önem kazandığını göstermesi, dolayısıyla da rekabet gücünün ne kadar arttığına gösteriyor olmasından dolayı önemlidir.

Bu kapsamda, çalışmada inceleme yapılan dönem dikkate alındığında ve karşılaştırmalı üstünlüğümüz bulunan tüm ürün/ürün grupları değerlendirilerek ulaşılan sonuçlar Tablo 4.2’de sunulmuştur:

Tablo 4.2: Karşılaştırmalı Üstünlüğü Bulunan Ürün Gruplarının Dünya ve Türkiye pazarı Büyümelerinin Karşılaştırılması (SITC, Rev.3) (AKÜ) (2011-2003)

SITC kodu:	Ürün/Ürün Grubu adı:	AKÜ değeri	Türkiye pazarı büyüme oranı	Dünya pazarı büyüme oranı
84	Giyim eşyası ve bunların aksesuarları	yüksek	1,40	1,61
27	Hayvansal ve bitkisel gübreler, tuz, kükürt, topak gibi mineral maddeler	yüksek	4,03	1,95
65	Tekstil ürünleri (iplik, kumaş, yer kaplamaları, hazır eşya)	yüksek	2,05	1,55
05	Meyve ve sebzeler	yüksek	2,61	1,93
81	Prefabrik yapılar; sıhhi su tesisatı, ısıtma, sabit aydınlatma cihazları	orta	2,72	2,03
67	Demir ve çelik	orta	3,84	2,75
12	Tütün ve tütün mamülleri	orta	1,60	1,71
26	Dokuma elyafı ve bunların artıkları	orta	2,12	2,04
62	Kauçuk ve kauçuktan eşya	orta	3,73	2,56
43	İşlem görmüş bitkisel ve hayvansal katı/sıvı yağlar, mumlar	zayıf	16,13	3,07
97	Altın,parasal olmayan (altın madeni ve konsantreleri hariç)	zayıf	19,27	6,27
58	İlk şekilde olmayan plastikler (boru, hortum,levha,yaprak,plaka,şerit vb.)	zayıf	5,50	2,28
66	Taş, alçı, çimento, amyant, cam, seramik vb. maddeden eşya	zayıf	2,33	2,05
69	Demir, çelik, bakır, nikel, alüminyum ve diğer adi metallerden eşya	zayıf	4,24	2,23
78	Motorlu kara taşıtları, bisiklet ve motosikletler, aksam ve parçası	zayıf	3,12	1,69

09	Çeşitli yenilebilir ürünler (yağ, homojenize ürünler, sos, maya vb.)	zayıf	3,66	2,39
04	Hububat, hububat ürünleri	zayıf	5,23	2,55
06	Şeker, şeker ürünleri ve bal	zayıf	2,13	2,70
82	Mobilya; yatak takımı, yatak payandaları ve yastıklar	zayıf	3,61	1,84
55	Uçucu yağlar, parfüm, kozmetik, tuvalet müstahzarları	zayıf	2,80	2,03
52	İnorganik kimyasal ürünler	zayıf	5,28	2,89

Kaynak : UNComtrade verilerinden hareketle tarafımızca hesaplanmıştır.

Buna göre söz konusu dönemde;

Güçlü derecede karşılaştırmalı rekabet üstünlüğü bulunan *Giyim eşyası ve bunların aksesuarları* ürün grubundaki Türkiye ihracatının büyüme hızı, Dünya pazarının büyüme hızının altında kalmıştır. Bu durum rekabet üstünlüğünün kaybedildiği veya rekabet üstünlüğünde azalmalar olduğu anlamına gelebilir.

Orta derecede karşılaştırmalı rekabet üstünlüğü bulunan *Tütün ve tütün mamülleri* ürün grubundaki Türkiye ihracatının büyüme hızı, Dünya pazarının büyüme hızının altında kalmıştır. Bu durum rekabet üstünlüğünün kaybedildiği veya rekabet üstünlüğünde azalmalar olduğu anlamına gelebilir.

Zayıf derecede de olsa karşılaştırmalı rekabet üstünlüğü bulunan *Şeker, şeker ürünleri ve bal* ürün grubundaki Türkiye ihracatının büyüme hızı, Dünya pazarının büyüme hızının altında kalmıştır. Bu durum rekabet üstünlüğünün kaybedildiği veya rekabet üstünlüğünde azalmalar olduğu anlamına gelebilir.

Güçlü derecede rekabet üstünlüğü bulunan *Hayvansal ve bitkisel gübreler, tuz, kükürt, topak gibi mineral maddeler, Tekstil ürünleri (iplik,*

kumaş, yer kaplamaları, hazır eşya) ve *Meyve ve sebzeler* ürün pazarları dünya pazarlarının büyümesinden daha yüksek oranlarda gelişmiş ve bu ürünlerde varolan yüksek rekabet gücü söz konusu dönemde artış göstermiştir. Bu durum rekabet üstünlüğünün artarak sürdüğü anlamına gelebilir.

Orta derecede rekabet üstünlüğü bulunan *Prefabrik yapılar; sıhhi su tesisatı, ısıtma, sabit aydınlatma cihazları; Demir ve çelik; Dokuma elyafı ve bunların artıkları ve Kauçuk ve kauçuktan eşya* ürün pazarları dünya pazarlarının büyümesinden daha yüksek oranlarda gelişmiş ve bu ürünlerde varolan rekabet gücü söz konusu dönemde artış göstermiştir. Bu durum rekabet üstünlüğünün artarak sürdüğü anlamına gelebilir.

Diğer taraftan eğer bir ülkenin bir mal ticaretindeki payı toplam ticaretteki payından küçükse, ülkenin o malda görece bir dezavantajı olduğu anlamı çıkarılmaktadır. Buna göre söz konusu dönemde sahip olduğu AKÜ katsayısı 1'den az olan ve karşılaştırmalı rekabet üstünlüğümüz bulunmayan ürün grupları aşağıda sıralanmıştır :

Tablo 4.3: Karşılaştırmalı dezavantajımız olan ürün gruplarının Dünya ve Türkiye pazarı büyümelerinin karşılaştırılması (SITC, Rev.3) (USD) (2011-2003)

SITC kodu:	Ürün/Ürün Grubu adı:	AKÜ değeri	Türkiye pazarı büyüme oranı	Dünya pazarı büyüme oranı
07	Kahve, çay, kakao, baharat ve ürünleri	0,98	2,58	2,51
63	Mantar ve ahşap eşya(mobilya hariç)	0,91	4,95	1,48
89	Başka yerde belirtilmeyen çeşitli mamül eşyalar	0,88	2,83	2,03
79	Demir, deniz, havayolu taşıtları ile bunların aksam, parçaları	0,86	1,90	2,03
73	Metal işleme makineleri	0,85	4,47	2,01
42	Bitkisel sıvı yağlar ve fraksiyonları (kimyasal işlem görmemiş)	0,83	2,05	3,43
71	Güç üreten makineler ve araçlar	0,80	3,16	1,99

53	Debagat ve boyacılıkta kullanılan hülasalar, boya, pigment, mürekkep	0,80	4,56	1,80
68	Demir ihtiva etmeyen madenler	0,72	6,00	3,19
64	Kağıt,karton ve kağıt hamurundan eşya	0,72	3,66	1,54
77	Elektrik makinaları,cihazları ve aletleri, vb.aksam,parçaları	0,69	4,01	2,02
61	Başka yerde belirtilmeyen İşlenmiş deri ve köseleler	0,68	3,24	1,25
72	Özelliğı olan belirli sanayiler için makinalar ve aksamı	0,64	4,23	2,26
76	Haberleşme,ses kaydetme vb.yarayan cihaz ve araçlar	0,62	1,07	2,04
74	Diğer genel endüstri makina/cihazların aksamları	0,61	4,35	2,22
28	Metal cevherleri, döküntüleri, hurdaları	0,61	8,52	5,96
35	Elektrik enerjisi	0,54	7,40	2,25
85	Ayakkabılar ve aksamı	0,50	2,40	1,89
29	Başka yerde belirtilmeyen hayvansal ver bitkisel menşeli hammaddeler	0,48	1,76	1,97
03	Balıklar ve diğer deniz ürünleri	0,48	2,78	1,80
83	Seyahat eşyası,el çantaları vb. taşıyıcı eşya	0,45	4,07	2,87
02	Süt, süt ürünleri ve yumurtalar	0,43	7,53	2,18
33	Petrol, petrolden elde edilen ürünler	0,36	7,36	2,80
56	Mineral kimyasal gübreler	0,33	9,81	4,18
22	Yağılı tohumlar, yağ veren meyveler	0,32	3,32	3,10
11	İçkiler	0,30	3,30	1,80
57	İlk şekillerde plastikler	0,29	5,76	2,32
21	İşlenmemiş kösele, deri ve kürk	0,28	0,11	1,64
59	Başka yerlerde belirtilmeyen kimyasal maddeler ve ürünler	0,27	4,93	2,46
41	Hayvansal sıvı ve katı yağlar	0,19	1,82	2,85
34	Petrol gazları, doğal gaz ver diğer mamul gazlar	0,18	2,56	2,64

Kaynak : UNComtrade verilerinden hareketle tarafımızca hesaplanmıştır.

Buna göre söz konusu dönemde; rekabet üstünlüğümüzün bulunmayan (göreceli rekabet dezavantajımız olan) ürün/ürün gruplarından *Mantar ve ahşap eşya (mobilya hariç); Başka yerde belirtilmeyen çeşitli mamül eşyalar; Metal işleme makineleri; Güç üreten makineler ve araçlar; Debagat ve boyacılıkta kullanılan hülasalar, boya, pigment, mürekkep; Demir ihtiva etmeyen madenler; Kağıt,karton ve kağıt hamurundan eşya; Elektrik makinaları,cihazları ve aletleri, vb.aksam, parçaları; Başka yerde belirtilmeyen İşlenmiş deri ve köseleler; Özelliği olan belirli sanayiler için makinalar ve aksamı; Diğer genel endüstri makina/cihazların aksamları; Metal cevherleri, döküntüleri, hurdaları; Elektrik enerjisi; Balıklar ve diğer deniz ürünleri; Ayakkabılar ve aksamı; Seyahat eşyası,el çantaları vb. taşıyıcı eşya; Süt, süt ürünleri ve yumurtalar; Petrol, petrolden elde edilen ürünler; Mineral kimyasal gübreler; İçkiler; İlk şekillerde plastikler; Başka yerlerde belirtilmeyen kimyasal maddeler ve ürünler* pazarları dünya pazarlarının büyümesinden daha yüksek oranlarda gelişmiştir. Bu durum karşılaştırmalı rekabet üstünlüğü bulunmayan bu ürünlerde, rekabet üstünlüğünün kazanılmaya başladığı anlamına gelebilir.

Rekabet üstünlüğümüzün bulunmayan veya başka bir ifadeyle göreceli rekabet dezavantajımız olan *Kahve, çay, kakao, baharat ve ürünleri; Bitkisel sıvı yağlar ve fraksiyonları (kimyasal işlem görmemiş); Haberleşme,ses kaydetme vb.yarayan cihaz ve araçlar; Başka yerde belirtilmeyen hayvansal ve bitkisel menşeli hammaddeler; İşlenmemiş kösele, deri ve kürk; Hayvansal sıvı ve katı yağlar; Yağlı tohumlar, yağ veren meyveler ile Petrol gazları, doğal gaz ve diğer mamul gazlar* ürün pazarları dünya pazarlarının büyümesinden daha düşük veya aynı oranlarda gelişmiştir. Bu durum rekabet üstünlüğü olmayan söz konusu ürün gruplarında dezavantajın devam ettiği anlamına gelebilir.

AKÜ katsayıları yerine sadece *ticaret hacmi büyüklükleri* dikkate alındığında ise 2012 yılı ticaretimizin % 9.61'ini oluşturan 78 Motorlu kara

taşıtları ürün grubu ilk sırada, % 9.36'sını oluşturan 84 Giyim eşyası ve bunların aksesuarları ürün grubu ikinci sırada, % 8.75'ini oluşturan 97 Altın, parasal olmayan (altın madeni hariç) ürün grubu üçüncü sırada ve % 8.58'ini oluşturan 67 Demir ve çelik ürün grubu dördüncü sırada yer almıştır.

İhracatımıza konu olan ürün/ürün gruplarının sahip oldukları AKÜ katsayılarına ve gerçekleşen ticaret hacimlerine göre sıraladığımızda, Tablo 4.4'den görüleceği üzere "güçlü" derecede rekabet üstünlüğü bulunan 4 adet ürün grubu mevcuttur. Ancak dış ticaret hacmine göre gerçekleşen rakamlara göre en fazla dış ticaretin gerçekleştiği ürün grupları arasında bu ürün gruplarından sadece *Giyim eşyası ve bunların aksesuarları* ürün grubu en fazla ticareti gerçekleşen ilk 4 ürün arasına girebilmiştir.

Tablo 4.4 : Ürün/ürün Gruplarının AKÜ katsayıları ve Ticaret Hacimlerine göre Sıralanması

AKÜ katsayısına göre		Ticaret Hacmine Göre	
Rekabet gücü sırası	Ürün/Ürün Grubu Kodu ve Adı:	Ticaret hacmi büyüklüğü	Ürün/Ürün Grubu Kodu ve Adı:
1	84 Giyim eşyası ve bunların aksesuarları	1	78 Motorlu kara taşıtları
2	27 Hayvansal ve bitkisel gübreler, tuz, kükürt, topak gibi mineral maddeler	2	84 Giyim eşyası ve bunların aksesuarları
3	65 Tekstil ürünleri (iplik, kumaş, yer kaplamaları, hazır eşya)	3	97 Altın, parasal olmayan (altın madeni hariç)
4	05 Meyve ve sebzeler	4	67 Demir ve çelik

Kaynak : TUIK, UNComtrade verilerinden hareketle tarafımızca hesaplanmıştır.

Buna göre, sahip oldukları yüksek AKÜ katsayıları ile *Hayvansal ve bitkisel gübreler, tuz, kükürt, topak gibi mineral maddeler; Tekstil ürünleri (iplik, kumaş, yer kaplamaları, hazır eşya) ve Meyve ve sebzeler* ürün gruplarının Dünya pazarında daha fazla pay alma potansiyelleri mevcuttur.

Yüksek ticaret rakamlarına ulaşan *78 Motorlu kara taşıtları* ve *67 Demir ve çelik* gibi sektörlerin göreceli olarak rekabet güçlerini artırma potansiyeli mevcuttur.

Diğer taraftan Dünya pazarındaki ürünlerin sadece hacimsel veya rakamsal büyüklüklerini dikkate almak ve ürünlerin pazar gelişim hızlarını gözardı etmek geleceğe dönük politikaların oluşturulmasına engel olabilir. Daralan Dünya pazarları açısından değerlendirdiğimizde;

Hem dünya pazarının göreceli olarak daraldığı hem de karşılaştırmalı rekabet üstünlüğüne sahip ürün grupları içerisinde en fazla oransal daralmanın 65 SITC kodlu Tekstil ürünleri ile 84 SITC kodlu Giyim eşyası ürün grubunda yaşanmıştır.

Türkiye'nin ihracatında yer alan ürün/ürün grupları bazında en yüksek karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğumuz ilk 3 ürün grubu içinde yer alan 84 (Giyim eşyası ve bunların aksesuarları), ile 65 (Tekstil ürünleri (iplik, kumaş, yer kaplamaları, hazır eşya) ürün grubunun Dünya pazarının oransal olarak en fazla daralan kesiminde yer almasını, bu eğilimin devam etmesi durumunda Dünya ticaretindeki pazar payının gelecek dönemlerde daha fazla düşebileceği şeklinde değerlendirebiliriz.

Yüksek AKÜ katsayısına sahip olduğumuz 27 SITC kodlu Hayvansal ve bitkisel gübreler, tuz, kükürt, toprak gibi mineral maddeler ile 05 SITC kodlu Meyve ve Sebzeler pazarında da önemli bir oransal azalma gözlemlenmiştir. Özellikle ülkemiz istihdamında önemli yer tutan Meyve ve Sebze pazarı düşünüldüğünde gelecek dönemde oransal olarak daralan bir pazar olması göz önünde bulundurulmalıdır.

Dünya ihracatının 2011 yılı verilerine göre Dünya pazarında en yüksek ticaret hacmine (pazar payına) sahip ilk on ürün grubu şöyle sıralanmıştır:

Tablo 4.5: Dünya İhracatında En Yüksek Paya Sahip İlk On Ürün Grubu(SITC, Rev.3)(USD) (2011)

SITC kodu:	Ürün/ürün grubu adı:	İhracat tutarı (USD)	Tüm ihracat içindeki payı (%)
33	Petrol, petrolden elde edilen ürünler	1.550.674.957.787	9,98
77	Elektrik makineleri, cihazları ve aletleri, vb. aksam parçaları	1.321.996.937.217	8,51
78	Motorlu kara taşıtları, bisiklet ve motosikletler, aksam ve parçası	1.188.623.480.566	7,65
76	Haberleşme, ses kaydetme vb. yarayan cihaz ve araçlar	668.974.322.455	4,31
74	Diğer genel endüstri makine/cihazların aksamları	615.701.093.539	3,96
75	Büro makineleri ve otomatik veri işleme makineleri	586.210.071.920	3,77
89	Başka yerde belirtilmeyen çeşitli mamül eşyalar	563.234.588.404	3,62
67	Demir ve çelik	495.458.289.458	3,19
54	Tıp ve eczacılık ürünleri	476.636.005.877	3,07
72	Özelliği olan belirli sanayiler için makineler ve aksamı	438.947.758.907	2,82

Kaynak : UNComtrade verilerinden hareketle tarafımızca hesaplanmıştır.

Türkiye ihracatının 2011 yılı verilerine göre Türkiye'nin ihracatında en yüksek ticaret hacmine (pazar payına) sahip ilk on ürün grubu şöyle sıralanmıştır:

Tablo 4.6: Türkiye'nin İhracatında En Yüksek Paya Sahip ilk On Ürün (SITC, Rev.3) (USD) (2011)

SITC kodu:	Ürün/ürün grubu adı:	İhracat tutarı (USD)	Tüm ihracat içindeki payı (%)
78	Motorlu kara taşıtları, bisiklet ve motosikletler, aksam ve parçası	15.444.543.975	11,45
84	Giyim eşyası ve bunların aksesuarları	13.945.010.196	10,34
67	Demir ve çelik	12.836.900.942	9,52
65	Tekstil ürünleri	10.783.237.061	7,99

77	Elektrik makinaları, cihazları ve aletleri, vb. aksam, parçaları	8.669.065.818	6,43
05	Meyve ve sebzeler	6.695.665.210	4,96
33	Petrol, petrolden elde edilen ürünler	6.027.699.373	4,47
69	Demir, çelik, bakır, nikel, alüminyum ve diğer adi metallerden eşya	5.496.149.761	4,07
89	Başka yerde belirtilmeyen çeşitli mamül eşyalar	4.382.531.738	3,25
66	Taş, alçı, çimento, amiyant, cam, seramik vb. maddeden eşya	3.729.251.642	2,76

Kaynak : UNComtrade verilerinden hareketle tarafımızca hesaplanmıştır.

Yukarıda sunulan Dünya ve Türkiye İhracatında en yüksek paya sahip ilk on ürün grubunun incelendiği Tablo 4.6 ve Tablo 4.7'den hareketle aşağıda sıralanan değerlendirmelerde bulunabiliriz:

Haberleşme, ses kaydetme vb. yarayan cihaz ve araçlar; Büro makinaları ve otomatik veri işleme makinaları; Özelliği olan belirli sanayiler için makinalar ve aksamı gibi gelişmiş teknolojik altyapı gerektiren ürünler ile Tıp ve eczacılık ürünleri gibi AR-GE yoğun büyük pazarlara yeterince açılma sağlanamadığı görülmektedir.

Türkiye bu pazarlarda yeterince yer almamasını *Tekstil ve Giyim ürünleri* grubundaki varlığıyla gidermeye çalışmıştır. Yine hammadde yoğun ürün gruplarından *Demir, çelik, bakır, nikel, alüminyum ve diğer adi metallerden eşya* ile *Taş, alçı, çimento, amiyant, cam, seramik vb. maddeden eşya* ürün grubu ile imalata dayalı *Başka yerde belirtilmeyen çeşitli mamül eşyalar* ürün grubu ihracatımızda önemli yer tutmaktadır.

DTÖ verilerine göre, demir çelik, eczacılık ürünleri, telekomünikasyon ekipmanları ve yakıt ve madencilik ürünleri yüksek artış oranları yakalarken, tarihi küresel ticaret kadar eski olan tekstil ve hazır giyim ürünleri daha düşük büyüme oranlarında kalmıştır.

Dünya İhracatında en yüksek paya sahip ilk on ürün grubunun dağılımından görüleceği üzere teknoloji geliştirme yetkinliği rekabet gücünün önemli unsurlarından olmuştur. Ekonomik gelişmede bilgi yoğun ve yüksek katma değerli mal üretimi ön plana çıkmıştır. Günümüzde özellikle imalat sanayinde yüksek teknoloji sektörlerinde AR-GE harcamalarının payı oldukça yüksek olup, bu sektörlerde bilgi ve teknoloji üretimi, düşük teknoloji sektörlerinde ise işgücü maliyeti rekabet gücünün belirleyici unsurlarıdır. (9'uncu Kalkınma Planı, s.22)

Çalışmanın temel ölçütlerinden birisi olarak, değişen dünya pazarında diğer ürünlerle göreceli olarak büyüme oranları gözетerek ulaşacağımız “*Gelişen Dünya Pazarında Karşılaştırmalı Rekabet Üstünlüğümüz Olan Ürün/Ürün Grupları*” asıl üzerinde yoğunlaşmamız gerekli olan ürün/ürün gruplarıdır. (Bknz. Tablo 4.7) Buna göre ihracatımıza konu olan ürünlerimiz arasından *gelişen dünya pazarında karşılaştırmalı rekabet üstünlüğümüz olan* ürün/ürün grupları sırasıyla (en büyük AKÜ katsayısına sahip olan ürün grubundan başlayarak); Demir Çelik ürünleri; Kauçuk ve kauçuktan eşya ürünleri; İşlem görmüş bitkisel ve hayvansal katı/sıvı yağlar vb. ürünler; Hububat ve hububat ürünleri ile Şeker, şeker ürünleri olarak sıralanmışlardır. Bulgulara göre;

- Gelişen dünya pazarında güçlü bir karşılaştırmalı üstünlük tespit edilen ($AKÜ > 4$) olan ürün yoktur.
- Gelişen dünya pazarında orta derecede karşılaştırmalı üstünlük tespit edilen ($4 > AKÜ > 2$) bir ürün grubu vardır: *67 SITC kodlu Demir ve Çelik Ürün Grubu*
- Gelişen dünya pazarında zayıf derecede karşılaştırmalı üstünlük tespit edilen ($2 > AKÜ > 1$) olan 4 ürün grubu vardır:

62 SITC kodlu Kauçuk ve kauçuktan eşya,

43 SITC kodlu bitkisel ve hayvansal katı/sıvı yağlar, mumlar

04 SITC kodlu Hububat, hububat ürünleri,

06 SITC kodlu Şeker, şeker ürünleri ve bal.

67 SITC kodlu Demir ve Çelik ürün grubuna ilişkin olarak dünya pazarında söz sahibi konumda olan ilk 5 ülke ve bunların Pazar payları incelendiğinde, Çin %10.8'lik pay ile ilk sırada, Japonya % 9.10'luk Pazar payı ile ikinci sırada yer almaktadır. Söz konusu ürün grubunda toplam ihracat içerisinde ilk beş ülke dünya pazarında toplam ihracatının % 38.20'sini gerçekleştirmektedirler. Türkiye'nin bu ürünlerdeki pazar payının % 2.59 olduğu düşünülürse Almanya, İtalya ve Güney Kore bu ürün grubu pazarında ülkemizin rakibi ülkeler olarak sıralanmaktadır.

62 SITC kodlu Kauçuk ve kauçuktan eşya ürün grubuna ilişkin olarak dünya pazarında söz sahibi konumda olan ilk 5 ülke ve bunların Pazar payları incelendiğinde, Çin % 13.2'lik pay ile ilk sırada, Almanya % 10.6'lık Pazar payı ile ikinci sırada ve Japonya % 8.30'luk Pazar payı ile üçüncü sırada yer almaktadır. Söz konusu ürün grubunda toplam ihracat içerisinde ilk beş ülke dünya pazarında toplam ihracatının % 44.2'sini gerçekleştirmektedirler. Türkiye'nin bu ürünlerdeki pazar payının % 1.80 olduğu düşünülürse Çin, Almanya, Japonya, Fransa ve ABD bu ürün grubu pazarında ülkemizin rakibi ülkeler olarak sıralanmaktadır.

Zayıf rekabet üstünlüğümüz olan 43 SITC kodlu Kimyasal işlem görmüş bitkisel ve hayvansal katı/sıvı yağlar, mumlar; 04 SITC kodlu Hububat, hububat ürünleri ile 06 SITC kodlu Şeker, şeker ürünleri ve bal ürünlerindeki pazar payımız ise % 2,8, % 1,4 ve % 1'dir.

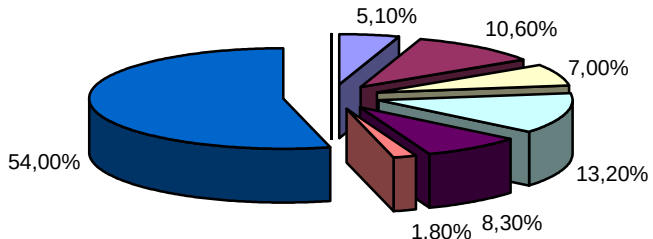
Söz konusu gelişen dünya pazarında karşılaştırmalı rekabet üstünlüğümüz olan ürün/ürün gruplarının ihraç pazarları ile bu ürün gruplarındaki içerdiği ürün kodları ve ürünler ait bilgiler aşağıdaki Tablo 4.7'de sunulmuştur.

Tablo 4.7: Gelişen Dünya Pazarında Karşılaştırmalı Rekabet Üstünlüğümüz Olan Ürün/Ürün Grupları*

SITC kodu:	Ürün/ürün Grubunun Adı:	Artan Dünya Pazar Payı (onbinde)	Ortalama AKÜ değeri	Ürün grubunun içerdiği ürün kodları ve ürünler	
67	Demir ve çelik	14,24	3,11	671	Dökme ve aynalı demir, ferro alyajlar
				672	Demir veya çelikten külçe ve diğer ilk şekillerde yarı mamuller
				673	Demir veya alaşımsız çelikten kaplanmamış yassı hadde mamulleri
				674	Demir veya alaşımsız çelikten kaplanmış yassı hadde mamulleri
				675	Paslanmaz veya alaşımsız çelikten yassı hadde mamülleri
				676	Demir veya çelikten (alaşımlı, alaşımsız) filmaşın, çubuk ve profiller
				677	Demir veya çelikten demiryolu ve tramvay hattı malzemesi
				678	Demir veya çelikten teller
				679	Demir veya çelikten ince, kalın borular ve içi boş profiller, boru bağlantı parçaları

67 NOLU ÜRÜN RUBUNDAKİ PAZAR PAYLARI

Ülke	Pazar Payı (%)
Almanya	7,70%
Çin	10,80%
İtalya	4,90%
Japonya	9,10%
G.Kore	6,20%
Türkiye	2,60%
Diğer	58,70%

SITC kodu:	Ürün/ürün Grubunun Adı:	Artan Dünya Pazar Payı (onbinde)	Ortalama AKÜ değeri	Ürün grubunun içerdiği ürün kodları ve ürünler																									
62	Kauçuk ve kauçuktan eşya	6,52	1,99	6211	Karıştırılmış kauçuk(vulkanize edilmemiş)ilk şekillerde, levha, yaprak, şerit																								
				6212	Diğer şekillerde vülkanize edilmemiş kauçuk																								
				6213	Vülkanize edilmiş kauçuktan iplik, levha, yaprak, şerit, çubukve profiller																								
				6214	Vülkanize edilmiş kauçuktan boru ve hortumlar																								
				6251	Otomobillerde kullanılan dış lastikler-yeni																								
				6252	Otobüs-kamyon dış lastiği-yeni																								
				6253	Uçak dış lastiği-yeni																								
				6254	Motosiklet ve bisiklet dış lastiği-yeni																								
				6255	Diğer dış lastikler-yeni-kauçuktan																								
				6259	Kauçuktan iç lastikler ve sırt geçirilmiş veya kullanılmış dış lastikler																								
				6291	Vülkanize kauçuktan hijyenik, eczacılık eşyası																								
				6292	Vülkanize kauçuktan taşıyıcı ve trasmisyon kolanları																								
				6299	Sertleştirilmiş kauçuk (ebonit gibi) vb. eşya																								
				62 NOLU ÜRÜN GRUBU PAZAR PAYLARI <table><thead><tr><th>Ürün Kodu</th><th>Pazar Payı (%)</th></tr></thead><tbody><tr><td>6211</td><td>54,00%</td></tr><tr><td>6212</td><td>13,20%</td></tr><tr><td>6213</td><td>10,60%</td></tr><tr><td>6214</td><td>8,30%</td></tr><tr><td>6251</td><td>7,00%</td></tr><tr><td>6252</td><td>5,10%</td></tr><tr><td>6253</td><td>3,30%</td></tr><tr><td>6254</td><td>1,80%</td></tr><tr><td>6255</td><td>1,10%</td></tr><tr><td>6259</td><td>0,80%</td></tr><tr><td>6291</td><td>0,40%</td></tr></tbody></table>						Ürün Kodu	Pazar Payı (%)	6211	54,00%	6212	13,20%	6213	10,60%	6214	8,30%	6251	7,00%	6252	5,10%	6253	3,30%	6254	1,80%	6255	1,10%
Ürün Kodu	Pazar Payı (%)																												
6211	54,00%																												
6212	13,20%																												
6213	10,60%																												
6214	8,30%																												
6251	7,00%																												
6252	5,10%																												
6253	3,30%																												
6254	1,80%																												
6255	1,10%																												
6259	0,80%																												
6291	0,40%																												

SITC kodu:	Ürün/ürün Grubunun Adı:	Artan Dünya Pazar Payı (onbinde)	Ortalama AKÜ değeri	Ürün grubunun içerdiği ürün kodları ve ürünler														
43	Kimyasal işlem görmüş bitkisel ve hayvansal katı/sıvı yağlar, mumlar	27,74	1,87	43110	Hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar vb. frak. (1516"de ki hariç)													
				43121	Hayvansal katı ve sıvı yağlar vb. fraksiyonları													
				43122	Bitkisel katı ve sıvı yağlar vb. fraksiyonları													
				43131	Sanayide kullanılan diğer monokarboksilik yağ asitleri													
				43133	Degra; yağlı maddeler, hayvansal/bitkisel mumların atıkları													
				43141	Bitkisel mumlar													
				43142	Bal mumu/diğer böcek mumları													
43 NOLU ÜRÜN GRUBU PAAR PAYLARI <table><thead><tr><th>Ülke</th><th>Pazar Payı (%)</th></tr></thead><tbody><tr><td>Türkiye</td><td>32,50%</td></tr><tr><td>Diğer</td><td>27,90%</td></tr><tr><td>Malezya</td><td>11,00%</td></tr><tr><td>ABD</td><td>8,80%</td></tr><tr><td>Endonezya</td><td>5,30%</td></tr><tr><td>Almanya</td><td>2,80%</td></tr></tbody></table>			Ülke	Pazar Payı (%)	Türkiye	32,50%	Diğer	27,90%	Malezya	11,00%	ABD	8,80%	Endonezya	5,30%	Almanya	2,80%		
Ülke	Pazar Payı (%)																	
Türkiye	32,50%																	
Diğer	27,90%																	
Malezya	11,00%																	
ABD	8,80%																	
Endonezya	5,30%																	
Almanya	2,80%																	
04	Hububat, ürünleri	5,98	1,43	041	Buğday ve mahlut													
				042	Pirinç													
				043	Arpa													
				044	Mısır													
				045	Buğday, pirinç, arpa ve mısır dışı tahıllar													
				046	Buğday ve mahlut unu, bulgur, irmik ve pellet													
				047	Diğer hububat un, bulgur, irmik ve pellet.													
				048	Ekmekçilik ve pastacılık ürünleri, makarna													
04 NOLU ÜRÜN GRUBU PAZAR PAYLARI <table><thead><tr><th>Ülke</th><th>Pazar Payı (%)</th></tr></thead><tbody><tr><td>Türkiye</td><td>51,90%</td></tr><tr><td>Diğer</td><td>19,80%</td></tr><tr><td>Amerika</td><td>9,30%</td></tr><tr><td>Kanada</td><td>6,30%</td></tr><tr><td>Arjantin</td><td>5,50%</td></tr><tr><td>Almanya</td><td>5,30%</td></tr></tbody></table>			Ülke	Pazar Payı (%)	Türkiye	51,90%	Diğer	19,80%	Amerika	9,30%	Kanada	6,30%	Arjantin	5,50%	Almanya	5,30%		
Ülke	Pazar Payı (%)																	
Türkiye	51,90%																	
Diğer	19,80%																	
Amerika	9,30%																	
Kanada	6,30%																	
Arjantin	5,50%																	
Almanya	5,30%																	

SITC kodu:	Ürün/ürün Grubunun Adı:	Artan Dünya Pazar Payı (onbinde)	Ortalama AKÜ değeri	Ürün grubunun içerdığı ürün kodları ve ürünler																	
06	Şeker, şeker ürünleri ve bal	12,33	1,35	0611	Ham şeker-şeker kamışından ve pancardan(tat, renk verici madde katılmamış)																
				0612	Tat ve renk verici maddeler katılmış şeker ve kimyaca saf sakaroz																
O6 NOLU ÜRÜN GRUBU PAZAR PAYLARI <table border="1"><thead><tr><th>Ülke</th><th>Pazar Payı (%)</th></tr></thead><tbody><tr><td>Fransa</td><td>48,90%</td></tr><tr><td>Brezilya</td><td>29,30%</td></tr><tr><td>Tayland</td><td>7,80%</td></tr><tr><td>Amerika</td><td>4,60%</td></tr><tr><td>Almanya</td><td>4,20%</td></tr><tr><td>Diğer</td><td>4,20%</td></tr><tr><td>Türkiye</td><td>1,00%</td></tr></tbody></table>				Ülke	Pazar Payı (%)	Fransa	48,90%	Brezilya	29,30%	Tayland	7,80%	Amerika	4,60%	Almanya	4,20%	Diğer	4,20%	Türkiye	1,00%	0615	Şeker üretimi yan ürünü melaslar
				Ülke	Pazar Payı (%)																
				Fransa	48,90%																
				Brezilya	29,30%																
				Tayland	7,80%																
				Amerika	4,60%																
Almanya	4,20%																				
Diğer	4,20%																				
Türkiye	1,00%																				
0616	Tabii bal																				
0619	Diğer şekerler, kimyaca saf laktoz, maltoz, glikoz, fruktoz vb.																				
0621	Meyva, sert kabuklu yemiş, bitki parçası konserveleri-şekerli																				
0622	Şeker mamulleri(beyaz çikolata dahil), kakaosuz																				

KAYNAK: UNComtrade veritabanından elde edilen istatistiklerden hareketle yazar tarafından yapılan hesaplamalarla oluşturulmuştur.

* [97 SITC Nolu Altın,parasal olmayan (altın madeni ve konsantreleri hariç) spekülatif piyasa koşulları nedeniyle, 52 SITC Nolu İnorganik kimyasal ürünler karşılaştırmalı üstünlük katsayısının eşiğin çok az üzerinde bulunmuş olması nedeniyle(AKÜ=1,03) kapsam dışında tutulmuştur.]

Sonuç olarak, göreceli olarak büyüyen aktif pazarlara odaklanmak ihracat rotasının doğru tespit edilmesinde belirleyici olacağından, elde edilen sonuçlar karar vericilere yardımcı olacaktır. Öncelikle, Türkiye ihracatının dolayısıyla ihracata konu olan ürün/ürün gruplarının geliştirilmesine yönelik olarak ürün/ürün gruplarının karşılaştırmalı üstünlük katsayıları dinamik olarak hesaplanmalı ve tüketici tercihleri, gelişen teknoloji ve azalan kaynaklar vb. nedenlerle değişen karakteri sürekli göz önünde bulundurulmalıdır.

Bu kapsamda, nedeni ve kaynağı ne olursa olsun sahip olunan açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük Katsayısını (AKÜ), sadece bir yıla veya bir döneme özgü olarak hesap etmek gerekli, ancak tek başına yeterli değildir. Bu nedenle çalışmada tespit edilen yüksek, orta ve zayıf derecede karşılaştırmalı üstünlük katsayısına sahip olunan ürün/ürün gruplarının elde edilen rekabet gücü kaynağı bakımından incelenmelidir. Bu kapsamda 2003-2011 döneminde AKÜ katsayısı 1'den yüksek olan diğer bir ifadeyle dünya pazarında rekabet gücüne (yüksek, orta veya zayıf düzeyde) sahip olduğumuz ürün/ürün gruplarına yönelik olarak aşağıdaki değerlendirmeleri yapabiliriz:

Hayvansal ve bitkisel gübreler, tuz, kükürt, toprak gibi mineral maddeler; Demir, çelik, bakır, nikel, alüminyum ve diğer adi metallere eşya, Motorlu kara taşıtları, bisiklet ve motosikletler, aksam ve parçası; İlk şekilde olmayan plastikler (boru, hortum, levha, yaprak, plaka, şerit vb.); Çeşitli yenilebilir ürünler (yağ, homojenize ürünler, sos, maya vb.); Mobilya; yatak takımı, yatak payandaları ve yastıklar ürün/ürün gruplarında dünya ticareti içerisinde gittikçe azalan bir pay söz konusu iken, Türkiye'nin ihracatında söz konusu ürün gruplarına ait ihracat payı artmıştır.

Giyim eşyası ve bunların aksesuarları, Tütün ve tütün mamülleri , Dokuma elyafı ve bunların artıkları, Taş, alçı, çimento, amyant, cam, seramik vb. maddeden eşya ürün/ürün gruplarında dünya ticareti içerisinde gittikçe

azalan bir pay söz konusu iken, Türkiye'nin ihracatında söz konusu ürün gruplarına ait daralma dünya ticaretinde gerçekleşen daralmaya kıyasla daha fazla oranda gerçekleşmiştir.

Tekstil ürünleri (ipplik, kumaş, yer kaplamaları, hazır eşya), Meyve ve sebzeler, Prefabrik yapılar; sıhhi su tesisatı, ısıtma, sabit aydınlatma cihazları, Uçucu yağlar, parfüm, kozmetik, tuvalet müstahzarları ürün/ürün gruplarında dünya ticareti içerisinde gittikçe azalan bir pay söz konusu iken Türkiye'nin ihracatında bu ürün gruplarına ait daralma dünya ticaretinde gerçekleşen daralmaya kıyasla daha az oranda gerçekleşmiştir.

Demir ve çelik, Kauçuk ve kauçuktan eşya, İşlem görmüş bitkisel ve hayvansal katı/sıvı yağlar, mumlar, Altın, Hububat, hububat ürünleri; İnorganik kimyasal ürünler ürün/ürün gruplarında dünya ticareti içerisinde gittikçe artan bir pay söz konusu iken, Türkiye'nin ihracatında söz konusu ürün gruplarına ait pay daha fazla oranda artmıştır.

Şeker, şeker ürünleri ve bal ürün/ürün gruplarında Türkiye'nin ihracatı içerisinde gittikçe azalan bir pay söz konusu iken, söz konusu ürün gruplarının dünya ticareti içindeki ait payı artmıştır.

Bu bağlamda, tüketici tercihleri, gelişen teknoloji ve azalan kaynaklar vb. nedenlerle toplam dünya ticareti içerisinde giderek daha az yer bulmakta olan *Hayvansal ve bitkisel gübreler, tuz, kükürt, topak gibi mineral maddeler; Demir, çelik, bakır, nikel, alüminyum ve diğer adi metallere eşya, Motorlu kara taşıtları, bisiklet ve motosikletler, aksam ve parçası; İlk şekilde olmayan plastikler (boru, hortum, levha, yaprak, plaka, şerit vb.), Çeşitli yenilebilir ürünler (yağ, homojenize ürünler, sos, maya vb.); Mobilya; yatak takımı, yatak payandaları ve yastıklar* ürün/ürün gruplarında artan açıklanmış karşılaştırmalı rekabet üstünlüğü katsayısının kaynağı sadece ihracatımızdaki artış değil, aynı zamanda dünya pazarındaki söz konusu ürünlere ait daralmadır. Dolayısıyla katsayıda gözlemlenen artışın sadece

ihracatımız içinde söz konusu ürün/ürün gruplarının artan pazar payından kaynaklanmadığı ve o ürün/ürün gruplarına ait dünya pazarındaki hacimsel daralmanın da bir sonucu olduğu gerçeğinden hareketle değerlendirmeler yapmak sağlıklı sonuçlara götürecektir. Örneğin, daha önceleri emek yoğun pazarlara yönelik üretim yapan ülkelerin, bu pazarlardan çekilerek teknoloji yoğun ürünlere yönelmesi, halen emek yoğun pazarlara üretim yapan ülkelerde bir pazar artışına sebep olabilir. Ancak bu durumun kalıcılığı sorgulanmalıdır.

Diğer taraftan, tüketici tercihleri, gelişen teknoloji ve azalan kaynaklar vb. nedenlerle toplam dünya ticareti içerisinde kendisine giderek daha fazla yer bulan *Demir ve çelik, Kauçuk ve kauçuktan eşya, İşlem görmüş bitkisel ve hayvansal katı/sıvı yağlar, mumlar, Altın, Hububat, hububat ürünleri; İnorganik kimyasal ürünler* ürün/ürün gruplarında artan karşılaştırmalı rekabet üstünlüğü katsayısının kaynağı ihracatımızdaki artıştan kaynaklanmaktadır. Aynı şekilde toplam dünya ticareti içerisinde kendisine giderek daha az yer bulan *Tekstil ürünleri (iplik, kumaş, yer kaplamaları, hazır eşya), Meyve ve sebzeler, Prefabrik yapılar; sıhhi su tesisatı, ısıtma, sabit aydınlatma cihazları, Uçucu yağlar, parfüm, kozmetik, tuvalet müstahzarları* ürün/ürün gruplarında ihracatımızdaki daralma dünya ticaretine kıyasla daha düşük seviyededir.

Yukarıda sıralanan ve rekabet gücümüze dolayısıyla ihracatımıza olumlu katkı sağlayabileceği değerlendirilen ürün gruplarına yönelik olarak 2023 Strateji Eylem Planı, 9uncu Kalkınma Planı, İhracatçılar Meclisi Raporları ile Üniversiteler ve diğer Kurum ve Kuruluşlar tarafından hazırlanan değerlendirme raporları çerçevesinde yapılan değerlendirmeler ve öngörüler aşağıda sunulmuştur:

- Tekstil, hazır giyim ve deri sektöründe ileri teknolojiler içeren ve çok fonksiyonlu ürünler geliştirilecek ve AR-GE çalışmaları özendirilecektir. Bu sektörlerde hızlı değişen modanın yakın takibi, modayı etkileme ve

moda tasarımına bağılı olarak ürün farklılaştırması yoluyla rekabet gücü sürdürülmelidir.

- Tekstil, hazır giyim, deri, seramik, cam, mobilya, kuyumculuk gibi sektörlerin tüketime yönelik ürünlerinde özgün tasarım faaliyetleri özendirilecek, kaliteli tasarımcı yetiştirilmesi sağlanacak, ulusal ve uluslararası marka oluşturulması desteklenecek, tanıtım ve pazarlama konusundaki destekler ihracatçılarımızın ihtiyaçları doğrultusunda geliştirilmelidir.
- Demir-çelik sektöründe kaliteli ve katma değeri yüksek ürünlerin geliştirilmesine ve çevrenin korunmasına yönelik AR-GE çalışmaları desteklenmelidir.
- Orta ve yüksek teknoloji seviyesindeki otomotiv, beyaz eşya, makina, elektronik sektörlerinde Türkiye'nin önemli üretim merkezlerinden biri olması sağlanmalıdır.
- Otomotiv sanayinde, yüksek katma değer yaratan, sürdürülebilir rekabet gücü bulunan, öncelikle gelişmiş pazarlara ihracatı hedefleyen ve gelişmiş AR-GE yeteneğine sahip bir sanayi yapısı oluşturulması öngörülmektedir. Makina ve beyaz eşya sanayinin tasarım, mühendislik ve yenilik yaratma yeteneği desteklenecek, kamu alımlarında yerli üreticilerin karşılaştığı, dış alımlardan kaynaklanan haksız rekabetin önlenmesi için farkındalık oluşturulmalıdır.
- Elektronik sanayinde yüksek katma değer yaratılabilmesini teminen elektronik bileşenler alt sektörü geliştirilmelidir. Tüketim ve telekomünikasyon cihazlarının yüksek rekabet gücünü sürdürmek üzere entegre devre tasarımının güçlendirilmesine ve üreticiler arası işbirliğiyle düz panel ekran tesisi yatırımının gerçekleştirilmesine önem verilecektir. Sektörde rekabet öncesi AR-GE teşvik edilecek, laboratuvar kapasitesi ve görüntü teknolojileri konusunda araştırma alt yapısı geliştirilmelidir.

- Savunma, havacılık, uzay, kimya, malzeme ve bitki genetiği gibi bilgi ve teknoloji yoğun alanlar geliştirilmelidir.
- Kimya sanayinde katma değeri yüksek yeni kimyasalların üretilmesine ve ihtisas organize sanayi bölgelerinin kurulmasına önem verilmelidir.
- Madencilik sektöründe çevre mevzuatına uyum geliştirilecek, bürokratik yapı etkin hale getirilecek, jeotermal ve petrol konusunda yasal düzenleme çalışmaları tamamlanacak, işletme ölçeklerinin büyütülmesi özendirilecek, madencilik ürünleri yurtdışında işlenerek katma değer artırılabilecek, arama çalışmalarına ve bor ürünleri üretiminin geliştirilmesine özel önem verilmelidir.
- Dokuzuncu Kalkınma Planı döneminde rekabetçi bir tarımsal yapının oluşturulması sürecinde verimliliğin artırılmasını hedeflenmiş ve hayvancılığın üretim içindeki payının artmaya devam edeceği öngörülmüş ve organik tarım üretiminin desteklenerek artırılması hedeflenmiştir.

Bu kapsamda 9'uncu Kalkınma Planında (2009-2013) yer alan *"Rekabet Gücünün Artırılması ve Yüksek Katma Değerli Üretim Yapısına Geçişin Sağlanması"* başlıkları altında incelenen ve önümüzdeki dönemde de etkili olması beklenen tespitler şunlardır (9'uncu Kalkınma Planı, s.19-34) :

- Ekonominin rekabet gücünü artırmak ve dünya ihracatından daha fazla pay almak üzere yüksek katma değerli mal üretiminin artırılması temel amaçtır. İmalat sanayinin dışa dönük bir yapı içinde ekonomik büyümeyi sürükleyen temel sektör olması hedeflenmektedir.
- İşletmelerin rekabet gücünü artırmak üzere, belgelendirme sistemi ve kalite altyapısı iyileştirilerek desteklenmelidir.
- Geleneksel sektörlerde katma değeri yüksek ürün ve faaliyetlere ağırlık verilerek uluslararası rekabete uyum sağlayacak yapıya dönüşüm desteklenmelidir.

- Çin ve Hindistan gibi ucuz işgücüne sahip ülkelerin, dünya ticaret sistemine entegrasyonu ile temel ürünlerde maliyetlere dayalı rekabetin sürdürülmesi güçleşmiştir. Bunun sonucunda, ülkemizde tekstil, giyim, deri gibi geleneksel sektörlerde üretim gerilemiştir.
- Ülkemizde düşük teknoloji içeren geleneksel sanayilerde şirket ölçeğinin küçük ve verimliliğin düşük olduğu görülmektedir. Ayrıca küçük işletmeler girdi tedariki, AR-GE çalışmaları ve yetişmiş insan gücü istihdamında yetersiz kalmaktadır.
- Savunma sanayinin ülke sanayisi ile bütünleşmesi ve yerli girdi payının artırılması yönünde çalışmalar yapılmıştır. Ancak, savunma sanayi ürünlerinde büyük ölçüde dışa bağımlılık devam etmektedir.
- Teknoloji üretiminde yetersizlik, modern teknoloji kullanımının hızlı yaygınlaşamaması, nitelikli işgücü noksanlığı, yüksek katma değerli ürünlerde sınırlı üretim kabiliyeti, yeni gelişen sektörlerle yeterince yatırım yapılamaması, tesislerin üretim ve yönetim yapılarında iyileştirme ihtiyacı, yatırımcıların bilgiye erişimindeki zorluklar, organize sanayi bölgeleri ihtiyacının yeterli düzeyde karşılanamaması ile kayıt dışılık ve ithalattan kaynaklanan haksız rekabet gibi hızlı gelişmeyi sınırlayan yapısal nitelikteki sorunlar devam etmektedir.

Sonuç olarak rekabet avantajı unsurlarının hızla değiştiği bu süreçte, bilgi ve iletişim teknolojileri iş yapma biçimlerinde köklü değişiklikler meydana getirmiştir. Bu bağlamda ihracatı artırmaya yönelik yapılan çalışmalarda dünya pazarına kıyasla daha iyi performans gösterdiğimiz ürün/ürün gruplarında kıyaslamaya gidilerek, açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük katsayısı zayıf olan diğer ürün/ürün gruplarında gelişme sağlanabilir. Bununla birlikte yapılacak çalışmalarda, uluslararası ticaret anlaşmaları ile gümrük ve tarifelerin etkileri göz ardı edilmemelidir.

Aynı şekilde yapılacak çalışmalarda Dünya pazarında oransal olarak daha hızlı gelişen ürün gruplarının her biri üzerinde detaylı etütler yapılarak teşvik edilmesi veya kalkınma planlarında yer almaları hususunun incelenmesi; mevcut tarifelerin varlığından etkilenip etkilenmediklerinin araştırılması; bu ürünlerin üretimine yönelik işgücü planlamasının yapılarak ihtiyaç olması halinde yükseköğretimde ilgili bölümlerin açılması veya varolan kontenjanlarının artırılması hususları göz önüne alınmalıdır.

Dünya pazarlarındaki (2001 ve 2008 yılı gibi) beklenmedik değişimler veya ihracat pazarlarındaki ekonomik durgunluklar, ihracat gelirlerinde yüksek oynaklığa neden olmaktadır. Bu kapsamda ihracata konu olan ürün/ürün gruplarının ve ihracatta bulunulan ülkelerin çeşitlendirilmesi küresel şoklara karşı ekonomik kırılganlığı azaltabilir. Ürün çeşitlendirmesi için ülke bazında AR-GE'ye ayrılan pay artırılarak inovasyona önem verilebilir. Ürün çeşitlendirmenin yanı sıra geleceğe dönük pazarlara açılma ve kendi talebini oluşturma yoluna gidilmelidir.

Bu bağlamda incelenen dönemdeki pazar dağılımını incelediğimizde, Tablo 4.8'de görüleceği üzere, ihracatta bulunulan ülkelerin çeşitlendirilmesi hususunda bir artış olduğu gözlemlenmiştir. Buna göre, 2002 yılında AB'nin toplam ihracatımızdaki payı % 57 iken, 2011 yılında bu oran % 46'ya gerilemiştir. Bu kapsamda, söz konusu ülkelerde azalan pazar payımızın yeni ihraç pazarlarına kaydığını söylemek mümkündür. Bu bağlamda, 2002 yılında ihracatımızdaki payı yüzde 10 olan Ortadoğu'nun 2011 yılındaki payı yüzde 21'e yükselmiştir.

Tablo 4.8: Ülke Gruplarına Göre İhracat (Milyon \$)

ÜLKE GRUPLARI	2002	2007	2008	2009	2010	2011
A- AB ÜLKELERİ (27)	20.415	60.399	63.390	46.977	52.685	62.350
B- TÜRKİYE SERBEST BÖLGELERİ	1.438	2.943	3.008	1.957	2.084	2.545
C- DİĞER ÜLKELER	14.206	43.930	65.622	53.208	59.114	70.020
1- DİĞER AVRUPA	2.607	10.843	15.678	11.359	11.373	12.977
2- AFRIKA	1.697	5.976	9.063	10.180	9.283	10.334
Kuzey Afrika	1.267	4.030	5.850	7.445	7.025	6.701
Diğer Afrika	430	1.947	3.212	2.735	2.258	3.633
3- AMERİKA	3.914	5.603	6.532	4.836	6.078	7.928
Kuzey Amerika	3.596	4.541	4.802	3.561	4.242	5.459
Orta Amerika ve Karayipler	197	549	829	597	598	629
Güney Amerika	121	514	901	678	1.237	1.840
4- ASYA	5.230	20.309	32.505	25.912	31.876	38.137
Yakın ve Ortadoğu	3.440	15.081	25.430	19.208	23.295	27.937
Diğer Asya	1.790	5.227	7.074	6.704	8.581	10.199
5- AVUSTRALYA VE YENİ ZELANDA	122	343	435	360	403	481
6- DİĞER ÜLKE ve BÖL.	637	857	1.410	561	102	164
GENEL TOPLAM	36.059	107.272	132.027	102.143	113.883	134.915

Kaynak: TÜİK

Ülkeler bazında incelediğimizde, Tablo 4.9'dan görüleceği üzere, Türkiye'nin en fazla ihracat yaptığı ülke Almanya olmakla birlikte ihracattaki payında gözlemlenen düşüşle birlikte 2003 yılında 8. sırada yer alan Rusya'ya yapılan ihracattaki artış ile 6. sıraya yükseldiğini görmekteyiz. İlk on ülkede gözlemlenen değişim bölgesel çeşitlenmeyi de yansıtmaktadır. 2003 yılında Batı Avrupa Ülkelerinden 7 tane ülke yer alırken bu sayı 2011 yılında 4'e düşmüştür.

Tablo 4.9. Türkiye İhracatında ilk 10 Ülke

Sıra:	2003		2011	
	Ülke adı:	Payı (%)	Ülke adı:	Payı (%)
1	Almanya	17,13	Almanya	10,80
2	ABD	8,59	Irak	6,43
3	İngiltere	8,40	İngiltere	6,31
4	İtalya	8,41	İtalya	6,08
5	Fransa	6,47	Fransa	5,27
6	İspanya	4,10	Rusya	4,64
7	Hollanda	3,49	ABD	3,55
8	Rusya	3,13	İspanya	3,03
9	İsrail	2,48	BAE	2,87
10	Yunanistan	2,11	İran	2,78

İhracatımıza konu olan ürün/ürün grupları bazında aynı pazarlara mal sattığımız ülkeler (başlıca rakiplerimiz) ile yapılan kıyaslamalarda bu ülkelerin söz konusu pazarlardaki büyüme hızları ile bizim büyüme hızımız pazar ülkenin ithalatındaki artış da göz önüne alınarak kıyaslanmalı ve varsa/mümkünse iyileştirici tedbirlerle (gümrük azaltılması, varolan kotaların yeniden değerlendirilmesi, alternatif (ucuz) ulaşım maliyetleri veya ucuz işgücü istihdamı gibi alanlarda devlet teşviki gibi konular gündeme alınarak tartışılmalıdır.

Son olarak **bundan sonra Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük katsayıları kullanılarak yapılacak çalışmalara yönelik önerilerimiz** şunlardır :

1. Hızla değişen tüketiciler, gelişen teknoloji ve azalan kaynaklar vb. nedenlerle sürekli göz önünde bulundurulması gereken Dünya pazarında, ihracatımıza konu olan ürün/ürün gruplarının karşılaştırmalı üstünlük katsayıları dinamik olarak hesaplanmalı ve pazar payında olan güncel değişimler izlenmelidir. Bu nedenle çalışmanın periyodik olarak yenilenmesi gereklidir.

2. Türkiye'nin ihracatına konu olan ve analiz edilecek ürün/ürün grupları arasında *emek yoğun, teknoloji yoğun, kolay veya zor taklit edilebilir* ürünler ile *hammadde, ara malı ve nihai mal* sınıflandırmasına gidilerek karşılaştırmalar yapılabilir.

3. Ürün/ürün grupları değerlendirmelerinde ürün bazında detaylandırılmış (SITC 2li kodlamanın ötesine geçilerek 4'lü veya 6'lı ürün bazında) analizler bu ürünlerin kendine has özelliklerine hakim kişiler tarafından destek alınarak ürün odağında incelemeler yapılabilir.

4. Ürün/ürün gruplarına göre yapılan değerlendirmeleri faaliyet kollarına göre sınıflandırarak Endüstri düzeyinde yapılacak analizler ile bu alanlardaki uzman kişi, kurum ve örgütlerden (TOBB, KOSGEB vb.) destek alınarak ürün odağında incelemeler yapılabilir.

KAYNAKÇA

ADIGÜZEL, Muhittin, **Küresel Rekabet Gücü ve Türkiye İçin Sistematik ve Eklektik Bir Yaklaşım**, Nobel Yayıncılık, Ankara, Nisan 2011.

AITKEN, N.D., "The Effect of the EEC and EFTA on European Trade: A Temporal Cross-Section Analysis", **The American Economic Review**, December, 63(5), 1973, s. 881-92.

AKGÜNGÖR, S., BARBAROS, R. F. ve KUMRAL, N.; "Competitiveness of the Turkish Fruit and Vegetable Processing Industry in the European Union Market", **Russian and East European Finance and Trade**, Vol. 38, No. 3, May-June 2002, s.34-53.

ALESSIA, Amighini. "China in the international fragmentation of production: Evidence from the ICT industry," **European Journal of Comparative Economics**, Cattaneo University (LIUC), vol. 2(2), pages 203-219, December 2005.

AKTAN, Coşkun C. ve VURAL, İstiklal Y., **Rekabet Gücü ve Rekabet Stratejileri**, T.İ.S.K. Yay., Rekabet Dizisi: 2, No: 254, 2004.

ALTAY, Hüseyin; "Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi Kapsamında Türk Endüstrilerinin Avrupa Birliği (15) Pazarındaki Rekabet Gücü Düzeylerinin İncelenmesi:1995-2007", **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı 21, s.215-240, Ağustos 2008.

APPLEYARD, Dennis, R., FIELD, Alfred, J.; **International Economics**, Irwin, 1992.

ATİK, Hayriye ve TÜRKER, Oğuzhan, **Modern Dış Ticaret Kuramları**, Nobel Yayıncılık, Ekim 2011.

AYAŞ, N.; "Bölgesel Rekabet Gücünün Geliştirilmesinde Verimliliğin Rolü", **Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı:9, Muğla, 2002.

BAKIMLI, E.; “Uluslararası Rekabet Gücü: Ölçümü ve Önemi”, **Uluslararası Rekabet Sürecinde Türkiye**, Ed. M. F. GÖKALP, C. Y. KESBİÇ, Beyaz Yayınları, İstanbul, 2005.

BALASSA, B.; “Trade Liberalisation and ‘Revealed’ Comparative Advantage”, **The Manchester School of Economic and Social Studies**, Vol.33, No.2 May 1965, s.99-123.

BALASSA, B.; “‘Revealed’ Comparative Advantage Revisited: An Analysis of Relative Export Shares of the Industrial Countries:1953-1971”, **The Manchester School of Economic and Social Studies**, 45(4), 1977, s.327-344.

BALL, D.A., McCULLOCH, W., H.; **International Business: the Challenge of Global Competition**, 6. Edition, Irwin, USA 1996.

BARON, R., **Economic Fiscal Instruments: Competitiveness Issues Related to Carbon/Energy Taxation**, AIXG, Working Paper No.14, Paris, 1997.

BATRA, A. ve KHAN, Z. “**Revealed Comparative Advantage: An Analysis For India And China**”, Indian Council For Research On International Economic Relations, Working Paper, No: 168, New Delhi, 2005.

BLUNCK, Franziska, “What is Competitiveness?”, Publishing date: 26.06.2006, <http://www.competitiveness.org/article/articleview/774>, (Erişim tarihi 08.07.2011).

BRADA, J.C. ve MENDEZ, J. A.; **Regional Economic Integration and the Volume of Intra- Regional Trade: A Comparison of Developed and Developing Country Experience**, Kyklos, 36(4), 1083, s.589-603.

BUCKLEY, P., J., PASS, ve PRESCOTT, K.; “Measures of International Competitiveness: A Critical Survey”, **Journal of Marketing Management**, Vol.4, Issue 2, 1988, s. 175-200.

CARAYANNIS, E., J. SAGI, “**‘New’ vs. ‘Old’ Economy: Insights on Competitiveness in the Global IT Industry**”, *Technovation*, 21, 2001, s.501-514.

CARBOUGH, R. J., **International Economics**, Fourth Edition, Wadsworth Publishing Company, California, 1992.

COCKBURN, J., E. SIGGEL, M. COULIBALY ve S. VÉZINA; **Measuring Competitiveness and Its Sources: The Case of Mali’s Manufacturing Sector**, African Economic Policy Papers, DP No: 16, 1998.

Commission Of The European Communities “**Some Key Issues in Europe’s Competitiveness-Towards an Integrated Approach**” Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, 2003.

Competitiveness Advisory Group, (Ciampi Group), “**Enhancing European Competitiveness**”. First report to the President of the Commission, the Prime Ministers and the Heads of State, June 1995.

CAVUSGIL, S., Tamer, KNIGHT, Gray, RIESENBERGER, John, R.; **International Business: Strategy, Management and New Realities**, Pearson-Prentice Hall, New Jersey, 2008.

CURRAN, Paul, J.; “Competition in U.K. Higher Education: Competitive Advantage in the Research Assessment Exercise and Porter’s Dimond Model”, **Higher Education Quarterly**, Vol. 54, No.4, October, 2000, s. 386-410.

CZINKOTA, Michael, R., RONKAINEN, Ilka, A., ,MOFFETT, Michael, H.; **International Business**, 7th Edition, South West Thomson, USA, 2005.

ÇİVİ, Emin, “Rekabet Gücü: Literatür Araştırması”, **Yönetim ve Ekonomi Dergisi**, Cilt 8, Sayı:2, 2001, s.21-38.

ÇİVİ, Emin; “Uluslararası Rekabet Gücüne Farklı Bakışlar Literatür Araştırması”, **Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt:4, Yıl:4, Sayı:1, Bahar 2008, s.1-22.

DEVİREN, Nursen; “Yeni Dış Ticaret Teorileri”, **Mevzuat Dergisi**, Yıl:7 Sayı:81, Eylül 2004.

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), **Türk Sanayiinin AT Sanayii Karşısında Rekabet İmkânları**, DPT Yayınları, Cilt I, II, III, Ankara, 1988.

DİNLER, Zeynel, **İktisada Giriş**, Ekin Kitab Evi. Bursa, 2002.

DONG-SUNG, Cho, “From National Competitiveness to Bloc and Global Competitiveness”, **Competitiveness Review**, Vol.:8 (1), s.12-15, 1998.

DONG-SUNG, Cho ve MOON, Hwy-Chang; **From Adam Smith to Michael Porter Evolution of Competitiveness Theory**, World Scientific, 2005.

DOSI, G., “Technological Paradigms and Technogical Trajectories : A Suggested Interpretation of The Determinants and Directions of Technical Change” **Research Policy**, no:11, 1982.

DPT Özel İhtisas Komisyonu Raporu, **Türkiye - Avrupa Birliği İlişkileri**, DPT Yayınları, Ankara, 2000.

DPT, **Türkiye Sanayi Politikası (AB Üyeliğine Doğru)**, DPT Yayınları, Ağustos 2003.

DPT, **Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013)**, (Erişim Tarihi: 04.04.2012), www.kalkinma.gov.tr/DocObjects/View/13742/plan9.pdf

ELLSWORTH, P.T., **The International Economy**, The Macmillan Company, New York, 1958.

ERLAT, G. ve ERLAT, H.; "Do Turkish Exports Have Comparative Advantage With Respect to the European Union Market, 1990-2000", Proceedings of the 25th Annual Meeting of Middle East Economic Association, Philadelphia-USA, **Topics in Middle Eastern and North African Economies Journal**, Vol.7, 2005.

EŞİYOK, B. Ali., "**Sanayi Sektöründe Türkiye-AB arasındaki Dış Ticaretin Analizi, Türkiye'nin ve AB Ülkelerinin Rekabet Gücündeki Gelişmeler**", TKB Araştırma Müdürlüğü, GA-05-06-18, Ankara, 2005.

EŞİYOK, Bülent A; "Türkiye'nin Rekabet Gücündeki Gelişmeler ve Faktör Kullanım Yoğunluklarına göre Dış Ticaretin Yapısı", **Finans, Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi**, C. 44, S. 514, 2007, s.15-34.

FAGERBERG, J., "International Competitiveness", **The Economic Journal**, Vol. 98, No. 391, 1998, s. 355-374.

FERMAN, M., AKGÜNGÖR, S. ve YÜKSEL, A. H.; "Türkiye'nin İhracat Rekabet Gücü ve Sürdürülebilirliği: Avrupa Birliği Pazarında Rakip Ülkeler ve Türkiye Açısından Bir Karşılaştırma", içinde **2004 Türkiye İktisat Kongresi Tebliğ Sunuşları: Gelişme Stratejileri ve Makroekonomik Politikalar**, DPT, İzmir, 5-9 Mayıs 2004, s.1-29.

FERTÖ, I. ve HUBBARD, L. J. (2002). "Revealed Comparative Advantage and Competitiveness in Hungarian Agri-Food Sectors", **Institute Of Economics Hungarian Academy Of Sciences**, Discussion Papers, No: 8, Budapest, 2002.

FEURER, R. ve CHAHARBAGHI, K., "Defining Competitiveness: a Holistic Approach", **Management Decision**, Vol.32, No. 2, 1994, s. 49-58.

FINGER, J. Michael, KREININ, Mordechai E. "A Measure of Export Similarity and its Possible Uses", **The Economic Journal**, Vol. 89, pp. 905–912, 1979.

FRANKEL, J.A. ve WEI, Shang-Jin; “Regionalization of World Trade and Currencies: Economics and Politics”, içinde ed. Jeffrey A. Frankel,., **The Regionalization of the World Economy**, Chicago: University of Chicago Press, 1998, pp. 189-219.

FREEMAN, C. and SOETE, L.; **Yenilik İktisadı, (Çev.: Ergun Türkcan)**, Birinci Baskı, Tübitak Yayınları, Ankara, 2003.

FRIEDEN, Jeffrey A.; **Global Capitalism: Its Fall and Rise in the Twentieth Century**, W.Norton Company, New York-London, 2006.

FROHBERG, K., ve HARTMANN, M., **Comparing Measures of Competitiveness. Institute of Agricultural Development in Central and Eastern Europe**, Discussion Paper No.2.,1997.

GERYBADZE, Alexander; **Foreign Direct Investment, Technology Development and Competitiveness : Issues and Evidence** içinde “Industrial Policy and Competitive Advantage”, Ed. David B.Autsretsch, Edward Elgar, UK, 1998, ss. 151-173, s.151.

GOEDEGEBUURE, R., ve TULDER, R. V.; “National Competitiveness as a Portfolio Assessing Past and Future Comparative and Competitive Advantages of Countries: the Case of the European Union”, **Problems and Perspectives in Management** , No.4, 2004.

GRANT, Robert M. “Porter’in Uluslararası Rekabetçi Avantajları: Bir Değerlendirme”, **Strategic Management Journal**, V.12, 1991, s.540.

GREENAWAY, David ve THARAKAN, P. “Imperfect Competition, Adjustment Policy and Commercial Policy”, **Imperfect Competition and International Trade**, Wheatsheaf Books, Sussex, 1986, s.8

GÜLEŞ, Hasan K., **Yenilikçilik: İşletmeler için Stratejik Rekabet Aracı**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2004.

GÜLEŞ, Hasan K., "Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmelerinde İleri İmalat Teknolojileri Kullanımı Üzerine Bir Araştırma", **Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt 3, Sayı 1, 2001, s.59-76.

HARRISON, Ezeala F. , "Canada's Global Competitiveness Challenge: Trade Performance Versus Total Factor Productivity Measures" **American Journal of Economics and Sociology**, No: 54-1, 1995, s. 57-75.

HELPMAN, Elhanan; "International Trade in the Presence of Product Differentiation, Economics of Scale and Monopolistic Competition", **Journal of International Economics**, vol: 11, 1981, s.305-340.

HELPMAN, E., "The Structure of Foreign Trade", **The Journal of Economic Perspectives**, Spring, Vol.13, No:12,1999, s.121-144.

HINLOOPEN, J. ve MARREWYJK, C. V. (2004). "**Dynamics Of Chinese Comparative Advantage**", Tinbergen Institute, Discussion Paper, No: TI 2004-034/2, Rotterdam, 2004.

HINLOOPEN, Jeroen, ve diğerleri, "**P-P plots and the Harmonic Mass Indeks: An Application to Comparative Advantage**", Seminar at the University of Adelaide, Australia, June 2004.

Institute for Management Development (IMD), **World Competitiveness Yearbook**, 2005-2012.

İktisadi Kalkınma Vakfı Raporu, "Avrupa Topluluğu (AET) Karşısında Türk Sanayinin Durumu", İstanbul, 1985

İstanbul Sanayi Odası (İSO) Raporu, "İmalat Sanayinin Uluslararası Rekabet Gücü Raporu: AB ve Diğer Rakip Ülkelerle Karşılaştırma", İstanbul, Aralık 2002.

JAYAWICKRAMA, A. ve THANGEVULU, S. "Trade linkages between China, India and Singapore: Changing Comparative Advantage of Industrial Products", **Journal of Economic Studies**, Vol.37 Iss:3, pp.130-147, 2010.

JOHNSON, H. G., "Comparative Cost And Commercial Policy", **Money, Trade And Economic Growth**, George Allen And Unwin Ltd., London, 1962.

KARAKAYA, Ethem ve ÖZGEN, Ferhat. "Economic Feasibility of Turkey's Economic Integration with The EU: Perspectives from Trade Creation and Trade Diversion", **VI. ODTÜ Uluslararası Ekonomi Kongresi**, Ankara, 2002.

KARLUK, S. Rıdvan, **Uluslararası Ekonomi Teori ve Politika**, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, 2003.

KITSON,M., MARTIN, R. ve TYLER,P., "Regional Competitiveness: An Elusive yet Key Concept?", **Regional Studies**, 38(9), 2004, s.991-999.

KİBRİTÇİOĞLU, A., "Uluslararası Rekabet Gücüne Kavramsal Bir Yaklaşım", **Verimlilik Dergisi**, 96(3), 1996, s.109-122.

KİBRİTÇİOĞLU, A., "Porter's Approach of Competitive Advantages and The Theory of Economics", **Future's Technologies**, No: 48, Mart 1998, s. 66-71.

KİBRİTÇİOĞLU, A., "Uluslararası Rekabet Gücüne Kavramsal Bir Yaklaşım", **Uluslararası (Makro) İktisat**, Edit: A. KİBRİTÇİOĞLU), 72 Tasarım Dizgi Fotokopi Ofset: Ankara, 1996.

KÖSEKAHYAOĞLU, Levent; "Comperative Advantage of Turkey with regard to EU", **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 8, Sayı 2, s.147-156, 2003.

KÖSEKAHYAOĞLU, L. ve ÖZDAMAR, G.; "Changes in Competitiveness of Turkish Manufacturing Industry over Membership Process towards EU", **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 14, Sayı 1, s.17-30, 2003.

KRUGMAN, Paul "Competitiveness: A Dangerous Obsession" , **Foreign Affairs**, Vol. 73, No. 2, March-April 1994, s. 31-32.

KRUGMAN, R. Paul, OBSTFELD, Maurice; **Uluslararası İktisat**, 3 Baskı, çev: Y.Sezai Tezel, Ankara, 1997.

KRUGMAN, Paul R. "Increasing Returns, Monopolistic Competition and International Trade", **Journal of International Economics**, No:9, s. 469-479, 1979.

KÜÇÜKAHMETOĞLU, O., "Gümrük Birliği ve Türkiye'nin Rekabet Gücü", **Gümrük Dergisi**, s.25-26, Aralık 1995.

KÜÇÜKKİREMITÇİ, O., "**Sanayi Sektörünün Dış Ticaret Performansının Rekabet Gücüne Göre Değerlendirilmesi (1995-2005)**", İnönü Üniversitesi İ.İ.B.F. Türkiye İktisat Politikaları Kurultayı, 14 Haziran 2006, Malatya, 2006.

LALL, Sanjaya ; **Competitiveness: Technology and Skills**, Edward Elgar, Cheltenham U.K., 2001.

LALL, Sanjaya (2003) ; **Foreign Direct Investment, Technology Development and Competitiveness : Issues and Evidence** içinde "Competitiveness and Technological Activity in East Asia" Ed.S.Lall ve S.Urato, Edward Elgar, UK, s.12-56, s.34, 2003.

LANCASTER, Kelvin "Intra-Industry Trade Under Perfect Monopolistic Competition; **Journal of International Economics**, vol: 10, s.151-175,1980.

LANDAU, R., **Technology, Capital, Formation and U.S. Competitiveness**, ed. B. G. Hickman. New York: Oxford University Press. içinde R. W. Harrison ve P. L. Kennedy (1997), "A Neoclassical Economic and Strategic Management Approach To Evaluating Global Agribusiness Competitiveness" **Competitiveness Review**, Vol.1, s.15, 1992.

LANDAU, R., **Technology, Capital, Formation and U.S. Competitiveness**, ed. B. G. Hickman. New York: Oxford University Pres, 1992.

LAURSEN, K, **“Revealed Comparative Advantage and the Alternatives as Measures of International Specialisation”**, DRUID Working Paper No. 98-30, December 1998.

LEEDY, P. D. ve ORMROD, J. E., **Practical research - Planning and Design** (7th ed). Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall, 2001.

LEMPKE, Johan, **Competetion for Technology Leadership EU Policy for High Technology**, Edward Elgar, U.K., 2002.

LEONTIEF, Wassily; “Domestic Production and Foreign Trade; The American Capital Position Re-Examined”, **Proceedings of the American Philosophical Society**, Vol. 97, No. 4, Sep. 28, 1953, s. 332-349.

LI, Kui-W. ve BENDER, S.; **“The Gain And Loss Of Comparative Advantage In Manufactured Exports Among Regions”**, Yale University Economic Growth Center, Discussion Paper, No:853, 2002.

LIESNER, H.H., “The European Common Market and British Industry”, **The Economic Journal**, Vol. 68, pp. 302–316, 1958.

LLOYD,P.J., **“Globalisation and Competition Policies”**, Weltwirtschaftliches Archiv, Volume:134 (2), pp.161-185, 1998.

LOHRMAN, A., “Development Effects of the Customs Union Between Turkey and the EU Catching up–or the Heckscher Ohlin-Trap”, **Russian and East European Finance and Trade**, 36(4), pp. 26-44, 2000.

MARREWIJK, Charles V., **International Trade and the World Economy**, Oxford University Pres, 2002.

MARKUSEN, J., **Productivity, Competitiveness, Trade Performance and Real Income: The Nexus Among Four Concepts**, Ottawa: Economic Council of Canada for Minister of Supply and Services, 1992.

MUTLU, Esin, Can; **Uluslararası İşletmecilik Teori ve Uygulama**, 3. Baskı Beta Basım A.Ş. Aralık, İstanbul, 2008.

NACHUM, L., JONES, G.G. ve DUNNING, J.H. "The International Competitiveness of the UK and Its Multinational Enterprises", **Structural Change and Economic Dynamics**, Vol.12, No.3, s. 277-294, September 2001.

OECD, **Technology and the Economy: The Key Relations**, Head of Publications Service, France, 1992.

OECD, **Industrial Competitiveness**, Directorate for Science, Technology and Industry, 1996(a).

OECD, **"Globalisation and Competitiveness: Relevant Indicators"**, STI Working Papers (1996/5), 1996(b).

OHLIN, B., **"The Theory Of Trade: Heckscher-Ohlin Trade Theory"**, The Mit Press, Cambridge, 1991.

OHLIN, B., **Interregional And International Trade**, Harward University Press, Cambridge, 1967.

ÖZ, Özlem; **The Competitive Advantage of Nations: The Case of Turkey**, Ashgate, England, 1999.

ÖZDAMAR, G. ve , ALBENİ, M.; "Türkiye Otomotiv Sanayisi Dış Ticaret Rekabet Gücü Üzerine Bir İnceleme", **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 1, Sayı 13, s.193-216, 2011.

ÖZTÜRK, Nazım; **Dış Ticaret**, Palme Yayıncılık, Ankara, 2009.

PORTER, M. E., **Competition in Global Industries**, Boston : Harvard Business School Pres, 1986.

PORTER, M. E., **The Competitive Advantages of Nations**, Macmillian Pres, New York: The Free Pres, 1990(a).

PORTER, M.E., "New Global Strategies for Competitive Advantage", **Planning Review**, s. 4-14, May/June 1990(b).

PORTER, M.E., "Building the Microeconomic Foundations of Prosperity: Findings from the Business Competitiveness Index", **Global Competitiveness Report 2003-2004**, World Economic Forum, s.39-56, 2004.

President's Commission on Industrial Competitiveness, **Report of the President's Commission on International Competitiveness**, Washington D.C., 1985.

RANA, Pradumna B., "Shifting Revealed Comparative Advantage: Experiences of Asian and Pacific Developing Countries", **Asian Development Bank Report**, No:42, 1988.

REF, Tüsiad-Sabancı Üniversitesi Rekabet Forumu, "Türkiye'nin Küresel Rekabet Düzeyi, Dünya Ekonomik Forumu Küresel Rekabet Raporuna Göre Bir Değerlendirme", Hazırlayanlar: Prof. Dr. Füsun ÜLENGİN, Doç. Dr. Şule ÖNSEL, Selçuk KARAATA, Kasım 2011.

REINERT, E. S., "Competitiveness and Its Predecessors – A 500-year Cross-National Perspective", **Structural Change and Economic Dynamics**, 6 (1), 1995, s. 23-42.

REINERT, E. S., "The Role of the State in Economic Growth", **Journal of Economic Studies** , 26 (4/5), 1999, s. 268-326.

Rekabet Forumu, **Rekabet Postası**, No:1, Sabancı Ü., İstanbul, 2006, http://ref.sabanciuniv.edu/sites/ref.sabanciuniv.edu/files/rekabetpostasi_sayi1.pdf, (Erişim Tarihi: 10.12.2011).

RICARDO, David; **On the Principles of Political Economy and Taxation**, Penguin Books. Middlesex, 1971.

RODRIK, D., **“What’s so special about China’s Exports”**, NBER Working Paper, No. 11947, 2006.

RODRIK, Dani, (2000), **Yeni Küresel Ekonomi ve Gelişmekte Olan Ülkeler**, Sabah Yayınları, İstanbul, 2000.

ROOT, F. R., **International Trade And Investment**, Sixth Edition, South-Western Publishing Co., Cincinnati, Ohio, 1990.

ROSE, A.K., “One Money, One Market: The Effect of Common Currencies on Trade”, **Economic Policy: A European Forum**, 15(30): s.7-33, April 2000.

RYBCZYNSKI, T., M.; “Factor Endowment and Relative Commodity Prices”, **Economica New Series**, Vol. 22, No. 88, Nov., s. 336-341, 1955.

Sabancı Üniversitesi Rekabet Forumu (REF), Türkiye’nin Küresel Rekabet Düzeyi Raporları (2006-2012).

Sabancı Üniversitesi Rekabet Forumu (REF), Sektörel Rekabet Gücü Raporları, 2010, 2011.

SALVATORE, D., **International Economics**, Third Edition, Macmillian Publishing Company, New York, 1990.

SCHRYVER, T. and ASSELBERGH, G, “The Dynamics of Real Options: Thinking on Competitiveness”, **Competitiveness Review**, Vol.13, No.2, s. 16-28, 2003.

SCOOT, B. R. ve LODGE, C., **US Competitiveness in the World Economy**, Boston: Harvard Business School Press, 1985.

SERİN, V. and CİVAN, A., "Revealed Comparative Advantage and Competitiveness: A Case Study for Turkey towards EU", **Journal of Economic and, Social Research**, Vol.10, Issue 2, 2008, s.25-42.

SEYİDOĞLU Halil, **Uluslararası İktisat: Teori, Politika ve Uygulama**, Geliştirilmiş 15. Baskı, İstanbul: Güzem Yayınları, 2003.

SEYOUM, Belay. "Revealed Comparative Advantage and Competitiveness in Services: A Study with Special Emphasis on Developing Countries", **Journal of Economic Studies**, Vol.34, Iss. 5, pp.376-388, 2007.

SMITH, Adam. **An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations**, Adam Smith Institute, London, 1776. <http://www.adamsmith.org/smith/won-index-htm>, (Erişim tarihi: 08.01.2012).

SMITH, Michael and HANSEN, Frederick, "Managing Intellectual Property: A Strategic Point of View", **Journal of Intellectual Capital**, Vol.3. No:44, pp:366-374, s.367, 2002.

SNOWDON, B., STONEHOUSE, G., "Competitiveness in a globalised world: Michael Porter on the microeconomic foundations of the competitiveness of nations, regions, and firms", interview with Professor Michael Porter, **Journal of International Business Studies**, vol. 37, 2006, s.163-175.

SOEREN, Kjeldsen-Kragh, **International Economics Trade and Investment**, Copenhagen Business School Press, 2002.

SPROULL, N. L., **Handbook Of Research Methods**, (2nd ed.). Lanham, MD: Scarecrow Press, 2003.

TABATA, Sihinicniro, "Observations on Changes in Russia's Comparative Advantage, 1994-2005," **Eurasian Geography and Economics**, Vol. 47, No. 6, pp. 747-759, 2006.

THATCHER, M., "Ace of Diamonds", **People Management**, 3(21), 1997, s.36-39.

The World Competitiveness Report, 2011-2012.

TÜLEYKAN, Hayrettin; "Tarihsel Süreçte Ekonomide Devletin Yeri, Gelişimi ve Yeniden Yapılandırılması", **Bütçe Dünyası Dergisi**, Sayı 33, 1, s. 87-114, 2010.

TÜRKER, Oğuzhan; "Gümrük Birliği Sonrası Türkiye'nin Dış Ticaretinin Rekabet Gücü", **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Sayı: 32, , ss.281-302, Ocak-Haziran 2009.

UTKULU, U. ve D. SEYMEN, "Revealed Comparative Advantage and Competitiveness: Evidence for Turkey vis-a-vis the EU/15", **European Trade Study Group 6th Annual Conference**, , ETSG 2004, Nottingham, 9-11 September, 2004.

UN-COMTRADE, **United Nations Commodity Trade Statistics Database (COMTRADE)** 2003- 2012 yılları istatistikleri, Son Erişim Tarihi: 01.06.2012 <http://comtrade.un.org/db/>

ÜNAL, Erkan, "Ülkelerin Karşılaştırmalı İhracat Performanslarının Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük Katsayılarıyla Belirlenmesi: Türkiye-Suriye Örneği", **ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 8, Sayı 15, 2012, ss. 195-218, 2012.

ÜNER, M. Mithat ve KARATEPE, Osman; "Hizmet Pazarlaması Sorunlarına Franchising Çözümleri" **Ankara Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt 14, Sayı: 2, 1996, s.188.

ÜNER, M. Mithat, "İhracat Pazarlaması Literatürünün, Uluslararası Konaklama Hizmetleri Pazarlaması Literatürüne Uyarlanması Üzerine Bir Deneme", **Anatolia**, Mart-Haziran 1999, s.9-16.

VEERAMANI, Choorikkad , “Intra-Industry Trade of India: Trends And Country-Specific Factors”, **Weltwirtschaftliches Archiv**, Volume 138, Issue 3, pp 509-533, 2002.

VERNON, Raymond; “International Investment and International Trade in the Product Cycle”, **Quarterly Journal of Economics**, May 1966, s.190-207.

VOLLRATH, Thomas L., “A Theoretical Evaluation of Alternative Trade Intensity Measures of Revealed Comparative Advantage”, **Weltwirtschaftliches Archiv**, 127, 1991, s. 265-280.

VURAL, İ. Yaşar, “Uluslararası Rekabet Gücünün Teşvikinde Devletin Rolü”, Ed: Aktan C.Can, Dilek Dileyici, İ. Yaşar Vural, **Kamu Ekonomisi ve Kamu Politikası**, Seçkin Yayıncılık, 2006, s:179–200.

World Economic Forum(WEF), **Global Competitiveness Report**, 1996, s.19.

World Economic Forum (WEF), **The World Competitiveness Report**, 2012-2013

WYSOKINSKA, Zofia; “Competitiveness and Its Relationships with Productivity and Sustainable Development”, **FIBRES & TEXTILES in Eastern Europe**, Vol. 11, No. 3, July - September 2003,s.11.

YILMAZ, B. ve ERGUN, S. J., “**The Foreign Trade Pattern And Foreign Trade Specialization Of Candidates Of The European Union**”, *Ezoneplus Working Paper*, No: 19, Berlin, September 2003.

YILMAZ, B., “**Turkey’s Competitiveness in The European Union: A Comparison With Five Candidate Countries – Bulgaria, The Czech Republic, Hungary, Poland, Romania – And The EU15**”, *Ezoneplus Working Paper*, No: 12, Berlin, February 2003.

ZIKMUND, W. G., **Business Research Methods**, (7th ed.). Orlando, FL: Dryden Press, 2003.

EK A. Ulusal / Uluslararası Düzeyde Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük (AKÜ) katsayısı / [Revealed Comparative Advantage (RCA) Index] kullanılarak Yapılan Araştırmaların Kronolojik Sunumu :

Yazar	Çalışmanın Adı	Yayın Yılı	Yayınlandığı Yer	Çalışmanın Konusu- Amacı	Yöntemi ve Veri toplama Aracı	Sonuç ve Bulgular
Özdamar, Gökhan ve Albeni, Mesut.	Türkiye Otomotiv Sanayisi Dış Ticaret Rekabet Gücü Üzerine bir inceleme.	2011	Journal of Suleyman Demirel University Institute of Social Sciences, Year: 2011/1, Number:13, pp.193-216	Türkiye'de ihracat, istihdam, katma değer ve vergi gelirleri gibi öneme sahip otomotiv Sanayinin dünyadaki rekabet gücünün analizi hedeflenmektedir.	Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük (AKÜ) katsayıları kullanılmıştır.	1990-2008 dönemini kapsayan çalışmada AKÜ analizlerinden elde edilen sonuçlara göre Türkiye binek otomobiller ürün grubunda 2002 yılından itibaren dünya piyasalarında karşılaştırmalı üstünlüğe sahip hale gelmiştir ancak rekabet katsayısı yeterince yüksek değildir. Türkiye, kamyon-kamyonet ürün grubunda 2002, minibüs-midibüs-otobüs ürün grubunda ise 1990 sonrasında rekabet avantajına sahiptir.
Jayawickrama, Ananda A. ve Thangevulu, Shandre M.	Trade linkages between China, India and Singapore: ChangingComparativ e Advantage of Inndustrial Products.	2010	Journal of Economic Studies, Vol.37 Iss:3, pp.130-147.	Singapur, Çin ve Hindistan arasındaki rekabet üstünlüğü olan ürün gruplarının tespit edilmesi amaçlanmıştır.	Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük (AKÜ) katsayıları kullanılmıştır.	Birçok ürün grubunda Çin ve Hindistan'ın Singapur'a karşı üstünlüğü vardır. Yine Singapur ve Çin'in ürün skalası arasında benzerlik vardır.
Jing Ma ve Jing, Xiao.	RCA analysis on Norwegian Salmon Exports to China.	2010	Asain Social Science.	Norveç Somonu İhraç eden ülkeler arasında rekabet gücü düzeyi bakımından kıyaslama yapılması hedeflenmiştir.	Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük (AKÜ) katsayıları kullanılmıştır.	Somon ihraç eden Kanada, Japonya ve ABD gibi ülkeler ile Norveç'in Çin pazarındaki durumu AKÜ kullanılarak bulunmuştur.

Yazar	Çalışmanın Adı	Yayın Yılı	Yayınlandığı Yer	Çalışmanın Konusu- Amacı	Yöntemi ve Veri toplama Aracı	Sonuç ve Bulgular
Zainal., M. A.	Revealed Comparative Advantage of Malasian Exports:	2008	Journal of Economic Studies, Vol.7 No:3, pp.130-147.	2000 yılından beri Malezya'nın düşen rekabet gücünün analizi amaçlanmıştır.	Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük (AKÜ) katsayıları kullanılmıştır.	Malezya'nın elektrik-elektronik ve makine sektörlerindeki göreceli rekabet gücü devam etmekle birlikte kaynak tabanlı ürünlere doğru bir kayma görülmektedir.
Serin, Vildan ve Civan, Abdulkadir.	Revealed Comparative Advantage and Competitiveness: A Case Study for Turkey Towards EU.	2008	Journal of Economic and Social Research, 10(2) 2008, 25-41	Türkiye'nin 1995-2005 yılları arasındaki dönemde AB pazarında meyve suyu, zeytin yağı ve domates üretiminde rekabet gücünün karşılaştırmalı olarak analizi hedeflenmiştir.	Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük (AKÜ) katsayısı kullanılarak ihracat performansı (KİP) bulunmuştur.	Türkiye'nin meyve suyu ve zeytin yağı üretiminde yüksek düzeyde rekabet gücü olduğu saptanmıştır. Ayrıca 2000 yılından itibaren söz konusu ürün gruplarındaki yüksek rekabet gücü düzeyinde giderek artan bir azalma söz konusudur.
Seyoum, Belay.	Revealed Comparative Advantage and Competitiveness in Services: A Study with Special Emphasis on Developing Countries	2007	Journal of Economic Studies, Vol.34, Iss. 5, pp.376-388	1998-2003 yılları arasındaki dönemde finans , taşımacılık ve seyahat alanlarında gelişmekte olan ülkelerin göreceli rekabet düzeyinin bulunması amaçlanmıştır.	Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük (AKÜ) katsayıları kullanılmıştır.	Hizmet sektörlerini inceleyen bir çalışma olması nedeniyle önemlidir. Gelişmekte olan bir çok ülke için taşımacılık ve seyahat sektörlerinde avantajlı bir durum söz konusu olduğu bulunmuştur.
Tabata, Sihinicniro.	Observations on Changes in Russia's Comperative Advantage, 1994-2005.	2006	Eorosan Geography & Economics	1994-2005 yılları arasındaki dönemde göreceli rekabet düzeyinin yüksek ve düşük olduğu ürün gruplarının bulunması amaçlanmıştır.	Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük (AKÜ) katsayıları kullanılmıştır.	1884-2005 yılları arasında Rusya'nın en büyük ihracat ve ithalat mallarındaki rekabet avantajı incelenerek petrol ve doğalgaz ürünlerinde artan, et üretimi ve otomotiv ürünlerinde giderek azalan bir rekabet gücü gözlemlenmiştir.

Yazar	Çalışmanın Adı	Yayın Yılı	Yayınlandığı Yer	Çalışmanın Konusu- Amacı	Yöntemi ve Veri toplama Aracı	Sonuç ve Bulgular
Kösekahyaoğlu, Levent.	Comparative Advantage of EU with regard to EU	2003	Journal of Suleyman Demirel University Institute of Social Sciences, C.8,s:2, s.147-156	Avrupa Birliği ile 1980 sonrası dönemde faktör kullanım yoğunlukları dikkate alınarak analizi amaçlanmıştır.	Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler (RCA) endeksini kullanılarak incelenmiştir.	Emek yoğun sektörlerde göreceli bir rekabet gücü gözlemlenmekle birlikte AB ile ticaret hacminde artış bulunmuştur
Yılmaz, Bahri.	Turkey's Competitiveness in EU: A Comparison with five Candidate Countries: Bulgaria, The Czech Republic, Hungary, Poland, Romania and the EU15.	February 2003	Working Paper No:12 for the Ezoneplus	Türkiye'nin rekabet gücü ile Bulgaristan, Romanya, Çek Cumhuriyeti, Polonya, Macaristan ve AB'nin rekabet güçlerini 1996-1999 yılları için hesaplamış ve karşılaştırmıştır.	Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük (AKÜ) katsayıları kullanılmıştır.	Emek yoğun mallarda Türkiye ve Çek Cumhuriyeti'nin rekabet gücü daha fazla bulunurken, hammadde yoğun mallarda Macaristan rekabet gücü en yüksek ülke bulunmuştur. Sermaye yoğun mallarda ve taklidi zor araştırma yoğun mallarda AB'nin daha fazla rekabet gücüne sahip olduğu ve taklidi kolay araştırma yoğun mallarda ise Macaristan'ın en yüksek rekabet gücüne sahip ülke olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Lohrman, A.	Development Effects of the Customs Union Between Turkey and the EU Catching up–or the Heckscher Ohlin Trap	2000	Russian and East European Finance and Trade, 36(4), pp. 26-44.	1994-1997 dönemi için Türkiye'nin rekabet gücünü ölçümü hedeflenmiştir.	Gümrük birliği öncesi ve sonrasına ait RCA endekslerini karşılaştırmıştır.	Gümrük birliği sonrası niteliksiz emek gerektiren sektörlerde Türkiye'nin rekabet gücünün azaldığı ve nitelikli emek yoğun gerektiren bazı sektörlerde rekabet gücü kazanmaya başladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yazar	Çalışmanın Adı	Yayın Yılı	Yayınlandığı Yer	Çalışmanın Konusu- Amacı	Yöntemi ve Veri toplama Aracı	Sonuç ve Bulgular
Yue, Changcun ve Hua	Comparative Advantage, Exchange rate and Exports in China	2002	Paper for International Conference on Chinese Economy, CERDI, France.	RCA endeksini kullanarak Çin'in 1990'larda uyguladığı dışa açılma politikasının ve emek yoğun sanayileşme politikasının Çin'in sektörel düzeydeki ihracatını nasıl etkilediğini analiz etmişlerdir.	Rekabet gücünü ölçmek için RCA endeksini kullanan çalışmalar içinde, Panel veri metoduna göre yapılan analizde Çin'in sektörel bazdaki ihracatı RCA endeksi, döviz kuru, dünyanın GSYİH'sı ve Çin'in GSYİH ile ilişkilendirilmiştir.	Çalışmada 1990'lı yıllarda liberalleşme sürecine giren Çin'in sanayileşme stratejisinin, sanayi malları RCA endekslerinde artışlara yol açtığı ve Çin'in endüstri yapısında değişiklikler ortaya çıktığı sonucuna ulaşılmıştır. Çin'in 1990 öncesi gıda üretiminde rekabet avantajına sahip olduğu ve liberalleşmeyle birlikte imalat sanayi mallarında rekabet üstünlüğü elde ettiği bulunmuştur.
BALASSA, Bela	Trade Liberalization and "Revealed" Comparative Advantage	1965	The Manchester School of Economic and Social Studies, 33, No.2, pp.99–124.	Bu indeks sayesinde aslında ülkenin karşılaştırmalı üstünlüğün altında yatan kaynakların belirlenmesi değil, ülkenin karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olup olmadığının belirlenebilmesi mümkün olmaktadır.	RCA (Revealed Comparative Advantage) Index	$RCA_{ij} = (x_{ij} / X_i) / (x_{iw} / X_w)$ şeklinde formüle edilen Balassa indeksi; RCA_{ij} , j ülkesinin i malı için açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler indeksini gösterir. x_{ij} , X_i , x_{iw} ve X_w ise sırasıyla j ülkesinin i malı ihracatını, j ülkesinin toplam ihracatını, i malı dünya ihracatını ve toplam dünya ihracatını göstermektedir. Birden büyük bir değer alan indeks değeri, j ülkesinin i malında karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğunu, birden küçük bir değer alan indeks değeri ise o malda karşılaştırmalı dezavantaj olduğunu ifade etmektedir.

Yazar	Çalışmanın Adı	Yayın Yılı	Yayınlandığı Yer	Çalışmanın Konusu- Amacı	Yöntemi ve Veri toplama Aracı	Sonuç ve Bulgular
BALASSA, Bela	Revealed Comparative Advantage Revisited: An analysis of export shares of Industrial Comutries :1953-1971	1977	Manchester School of Economic and Social Studies, 45/4, s.327-344.	Bu çalışmada, ülkelerin karşılaştırmalı üstünlüklerinin belirlenmesinde Amacıyla ortaya atılan ve günümüze kadar en sık kullanılan indeks, geliştirilmiştir.	RCA (Revealed Comparative Advantage) Index	Balassa, bir ülkenin belli bir mal ya da sanayi ticaretinde karşılaştırmalı üstünlüğünü ölçmek için, bu mal ya da endüstrinin toplam dünya ihracatındaki payının, ülkenin toplam ihracatındaki payına oranını veren bir indeks oluşturmuştur.
Vollrath VOLLRATH, Thomas L.	A Theoretical Evaluation of Alternative Trade Intensity Measures of Revealed Comparative Advantage	1991	<i>Weltwirtschaftliches Archiv</i> , Vol. 127, s.265–279.	Balassa (AKÜ) indeksinin, çok basit ve bu yüzden karşılaştırmalı üstünlükleri ölçmek açısından yetersiz bulunması gerekçesiyle yapılmıştır.	Uluslararası rekabetin ölçümünde daha karmaşık ve kapsamlı ölçümler önerilmiştir.	Vollrath'a göre AKÜ indeksini, sadece ihracatı hesaba aldığı ve ithalat düzeyini ihmal ettiği için eleştiren Vollrath'a (1991) göre indeksin hesaplanmasında, ihracat ve ithalat verileri ile net ticaret etkisi hesaba katılmalıdır.
Kahyaoğlu, Levent ve Özdamar, Gökhan	Avrupa Birliği'ne Üyelik Sürecinde Türk İmalat Sanayinin Rekabet Gücündeki Değişmeler	2006	Süleyman Demirel Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi, C.14, S 1.	Balassa ve Donges tarafından geliştirilen yöntemlerle ve ayrıca regresyon analizi ile değerlendiren bir çalışma	Balassa'nın Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler endeksi ile	Türkiye'nin AB pazarında tekstil ve giyim eşyasının yer aldığı SITC 6 ve SITC 8 gruplarında AB ülkeleri karşısında bir rekabet avantajına sahip olduğunu göstermiştir.
Altay, Hüseyin.	Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi Kapsamında Türk Endüstrilerinin AB15 pazarındaki Rekabet Gücü Düzeylerinin İncelenmesi: 1995-2007	2008	Dumlupınar Ün. Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı.21, Ağustos 2008, s.215-239.	AB 15 pazarında Türk Endüstrilerinin rekabet gücü düzeylerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır.	Balassa, Vollrath ve İhracat Benzerlik Endeksleri ile	Ulaşılan sonuçlara göre AB 15 pazarında Türkiye Polonya, Romanya, Portekiz, Çin, Hindistan, Endonezya, İtalya, Tayland, Slovenya, Fas ve İsrail'dir. Karşılaştırmalı yapılan analizlerde ise Türkiye emek ve hammadde yoğun endüstrilerde rekabet gücüne sahiptir.

Yazar	Çalışmanın Adı	Yayın Yılı	Yayınlandığı Yer	Çalışmanın Konusu- Amacı	Yöntemi ve Veri toplama Aracı	Sonuç ve Bulgular
Türker, Oğuzhan	Gümrük Birliği Sonrası Türkiye'nin Dış Ticaretinin Rekabet Gücü	2009	Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı: 32, Ocak-Haziran 2009, ss.281-302	Bu çalışmanın amacı, SITC gruplamasına giren tüm sektörlerde gümrük birliğinin Türkiye'nin rekabet gücünü ne şekilde etkilediğini ortaya koymaktır.	Rekabet gücünün ölçümünde "Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler" yönteminden yararlanılmıştır.	Analiz dönemi olarak 1990-2005 seçilmiştir. Bu dönem 1990-1995 ve 1996-2005 olmak üzere iki alt döneme ayrılmıştır. Çalışmada iki sonuç ortaya çıkarmıştır. Birincisi, gümrük birliğinin Türkiye'nin rekabet gücünü genel olarak artırmadığı şeklindedir. İkincisi ise, bazı ürün gruplarında gümrük birliğinin Türkiye'nin rekabet gücüne olumlu katkı sağlamakla birlikte, Türkiye'nin bu ürünlerde yine düşük bir rekabet gücü sergilediğidir.
EŞİYOK, Bülent A.	Türkiye'nin Rekabet Gücündeki Gelişmeler ve Faktör Kullanım Yoğunluklarına göre Dış Ticaretin Yapısı	2007	Finans, Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, C. 44, S. 514, s.15-34.	Çalışmada yüksek sektörlere dayalı bir rekabet gücünün önemine işaret edilmekte, reel kur ve reel ücret hareketlerine dayalı rekabet gücü politikalarının kalıcı olmayacağı araştırılmaktadır.	Balassa'nın Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler endeksi ile	Elde elden sonuçlara göre ülkemizin ihracat performansının ve dış ticaret yapısının teknolojik içeriği yüksek, farklılaştırılmış ve bilim bazlı sektörlerle dayalı gelişmediği, ağırlıklı olarak teknolojik içeriği düşük emek ve kaynak yoğun sektörler temelinde geliştiği vurgulanmaktadır.
Eroğlu, Ömer ve Özdamar, Gökhan	Türk İmalat Sanayinin Rekabet Gücü ve Beyaz Eşya Sektörü üzerine bir Değerlendirme	2005	Süleyman Demirel Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi, C:10, S:2. s.1-22.	Beyaz eşya sektöründeki ürünlerde 1990-2003 dönemi verileri kullanılarak karşılaştırmalı rekabet gücü bulunmaya çalışılmıştır.	Balassa'nın Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler İndeksi ile	Türkiye'nin AB pazarında Beyaz eşya sektöründe AB ülkeleri karşısında üyelikten sonra giderek artan bir rekabet avantajına sahip olduğunu görülmüştür.

Yazar	Çalışmanın Adı	Yayın Yılı	Yayınlandığı Yer	Çalışmanın Konusu- Amacı	Yöntemi ve Veri toplama Aracı	Sonuç ve Bulgular
ÇOBAN, Orhan ve KÖK, Recep	Türkiye Tekstil Endüstrisi ve Rekabet Gücü: AB Ülkeleriyle Karşılaştırmalı Bir Analiz Örneği (1989–2001)	2005	İktisat, İşletme ve Finans Dergisi, 228, 68–81.	AKÜ yaklaşımını esas alarak, SITC Rev. 3'e göre üç haneli mal grupları düzeyinde Türk tekstil ve hazır giyim sektörünün, 15 AB üyesi ülkeyle rekabet gücünü kıyaslamışlardır.	Balassa'nın Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler İndeksi ve Vollrath'ın indeksi yardımıyla	Türk tekstil ve hazır giyim sektörünün karşılaştırmalı üstünlük ve rekabetçiliği tüm alt sektörler itibariyle, dünya piyasası açısından analiz edilmektedir. Türkiye'nin, hazır giyim ve aksesuarlarının yer aldığı SITC84 grubunun dünya piyasalarında rekabet gücünün, SITC 65 dokumacılık grubundan oldukça yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Erlat, G. ve Erlat, H.	The Performance of Turkish Exports at the Sectoral Level, 1990-2000	2004	24th Annual Conference of the Middle East Economic Association, San Diego, USA.	1990-2000 yılları için Türkiye'nin rekabet gücünü ölçmüş ve AB-15 ülkeleri ile karşılaştırmıştır.	Elde edilen RCA endeksine göre yapılan karşılaştırmada	Türkiye ile Belçika, Danimarka, Finlandiya, Yunanistan ve İspanya arasında benzerlik olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte yüksek RCA değerleri alan malların toplam ihracat içindeki paylarına göre yapılan karşılaştırmada ise sadece Belçika ile Türkiye arasında benzerlik olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Altay, N.O. ve Gacaner, A.	Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü Rekabet Gücünün Karşılaştırmalı Analizi	2003	ERC/METU VI. Uluslararası Ekonomi Kongresi, Ankara.	Tekstil ve giyim sektörlerinde AB ve ABD piyasalarında Türkiye ve Çin'in rekabetçi durumlarını incelemiştir.	RCA endeksinden yararlanarak analiz etmişlerdir.	Türkiye'nin AB ve ABD piyasalarında rekabet avantajına sahip olduğu ve Türkiye'nin ABD piyasalarında daha fazla rekabet avantajına sahip olduğu sonucuna da ulaşılmıştır.

Yazar	Çalışmanın Adı	Yayın Yılı	Yayınlandığı Yer	Çalışmanın Konusu- Amacı	Yöntemi ve Veri toplama Aracı	Sonuç ve Bulgular
Ferman, M., Akgüngör, S. and Yüksel, A.H.	The Competitiveness of Turkey and Its Sustainability: A Comparison in the Market from the Perspectives of the Rival Countries and Turkey	2004	Türkiye Ekonomi Kongresi, İzmir, pp. 4-29.	Türkiye'nin AB piyasalarında en yakın rakipleri araştırılmıştır.	Balassa endeksini kullanarak	AB içindeki Türkiye'nin rekabetçi durumunu incelenmiş ve Türkiye'nin AB piyasalarında en yakın rakiplerinin Çin ve Hindistan olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Utkulu, Utku ve Seymen, Dilek.	Revealed Comparative Advantage and Competitiveness: Evidence for Turkey in EU15	2004	European Trade Group 6th Annual Conference, ETSG, Nottingham	Avrupa Birliği pazarında Sektörel bazda 1990-2003 döneminde Türkiye'nin rekabet gücünü ölçülmesi amaçlanmıştır.	RCA formlarını kullanarak tutarlı bazı sonuçlara ulaşılmıştır.	Kullanılan endekslerin tamamında ortak olan 7 sektörde Türkiye'nin rekabet üstünlüğü olduğu ve 28 sektörde ise rekabet üstünlüğü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada ayrıca, gümrük birliği öncesi ve sonrası RCA değerlerinin karşılaştırılması yapılmıştır ve 7 sektörde AB içindeki rekabet gücünün zayıfladığı ve 3 sektörde ise rekabet gücünün arttığı sonucuna ulaşılmıştır.
Kösekahyaoğlu, Levent	Türkiye'nin Avrupa Birliği karşısındaki Rekabet Gücü	2003	Süleyman Demirel Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi, C.8, S 2, s 147-156.	Türk imalat sanayinin Avrupa Birliği pazarındaki rekabet gücünü 1980 sonrası serbest ticaret dönemi ve AB üyeliğinin olası etkileri incelenmiştir.	Balassa'nın Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler İndeksi ile	Türkiye'nin göreceli olarak 14 sektörde sahip olduğu rekabet üstünlüğünü 12 sektöre inmiş ve metal ürünleri ve deri ürünleri sektörlerinde sahip olduğu üstünlüğü yitirmiş olarak belirlenmektedir.

Yazar	Çalışmanın Adı	Yayın Yılı	Yayınlandığı Yer	Çalışmanın Konusu- Amacı	Yöntemi ve Veri toplama Aracı	Sonuç ve Bulgular
Karakaya, Ethem ve Özgen, Ferhat.	Economic Feasibility of Turkey's Economic Integration with The EU: Perspectives from Trade Creation and Trade Diversion	2002	VI. ODTÜ Uluslararası Ekonomi Kongresi, Ankara.	Türkiye AB entegrasyonunun ticaret yaratma ve ticaret saptırma etkilerini,	RCA endeksinden yararlanarak analiz etmişlerdir.	Türkiye'nin AB üyeliğinin Yunanistan, Portekiz ve İspanya ihracatına zarar verebileceği sonucuna ulaşmışlardır.
Akgüngör, S., F. Barbaros and N. Kumral	Competitiveness of the Turkish Fruit and Vegetable Processing Industry in the EU Market	2002	Russian and East European Finance and Trade, 38(3), pp. 34-53	Sebze ve meyve işleme endüstrisinde, Türkiye'nin AB piyasalarında rekabetçi durumunu incelemişlerdir..	RCA endeksi kullanılarak yapılmıştır.	Türkiye üzüm ihracatında İspanya ve Portekiz'den daha fazla rekabet avantajına sahiptir ve turuncgil ihracatında ise Yunanistan ve Portekiz'e göre rekabet üstünlüğüne sahiptir.
Küçükahmetoğlu , O.	Türkiye-AB Gümrük Birliğinin İktisadi Etkileri	2000	İktisat Dergisi, Aralık, AB-GB-Türkiye Özel Sayısı, pp. 34-47.	Türkiye ve AB endüstrilerinde rekabet gücünü incelemiştir.	RCA endeksini kullanılarak incelemiştir.	Türkiye'nin standart endüstri mallarının yaklaşık %50'sinde rekabet üstünlüğüne sahip olduğu ve ileri teknoloji ürünlerinde ise rekabet üstünlüğü bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır.

EK B : SITC Rev3 Sınıflamasına göre Dış Ticaret (2012)

SITC	SITC adı	Ürün grubu 2012 yılı ÜLKE ihracatı (\$)
00	Canlı hayvanlar	8.142.136
01	Et ve et ürünleri	577.629.118
02	Süt, süt ürünleri ve yumurtalar	575.982.655
03	Balıklar ve diğer deniz ürünleri	443.452.343
04	Hububat, hububat ürünleri	2.318.498.356
05	Meyve ve sebzeler	6.551.585.996
06	Şeker, şeker ürünleri ve bal	512.446.132
07	Kahve, çay, kakao, baharat ve ürünleri	691.494.765
08	Hayvanlar için gıda maddeleri	135.568.677
09	Çeşitli yenilebilir ürünler (yağ, homojenize ürünler, sos, maya vb.)	877.331.501
11	İçkiler	255.357.816
12	Tütün ve tütün mamülleri	842.431.916
21	İşlenmemiş kösele, deri ve kürk	3.533.304
22	Yağlı tohumlar, yağ veren meyveler	182.273.464
23	Ham kauçuk (tabii ve sentetik)	54.079.999
24	Mantar, odun ve kereste	37.642.447
25	Kağıt hamuru ve kullanılmış kağıt	8.477.736
26	Dokuma elyafı ve bunların artıkları	690.579.938
27	Hayvansal ve bitkisel gübreler, tuz, kükürt, topak gibi mineral maddeler	1.707.755.335
28	Metal cevherleri, döküntüleri, hurdaları	1.634.477.527
29	Başka yerde belirtilmeyen hayvansal ver bitkisel menşeli hammaddeler	173.724.973
32	Taş kömürü, kok kömürü ve biriket kömürü	7.050.018
33	Petrol, petrolden elde edilen ürünler	6.964.733.762
34	Petrol gazları, doğal gaz ver diğer mamul gazlar	545.836.661
35	Elektrik enerjisi	190.201.919
41	Hayvansal sıvı ve katı yağlar	6.043.737
42	Bitkisel sıvı yağlar ve fraksiyonları (kimyasal işlem görmemiş)	557.847.419
43	İşlem görmüş bitkisel ve hayvansal katı/sıvı yağlar, mumlar	496.662.783
51	Organik kimyasal ürünler	636.861.188
52	İnorganik kimyasal ürünler	1.266.583.617
53	Debatat ve boyacılıkta kullanılan hülasalar, boya, pigment, mürekkep	715.197.786
54	Tıp ve eczacılık ürünleri	717.776.124
55	Uçucu yağlar, parfüm, kozmetik, tuvalet müstahzarları	1.448.682.688
56	Mineral kimyasal gübreler	146.493.458
57	İlk şekillerde plastikler	977.399.896
58	İlk şekilde olmayan plastikler (boru, hortum, levha, yaprak, plaka, şerit vb.)	2.380.785.315
59	Başka yerlerde belirtilmeyen kimyasal maddeler ve ürünler	625.309.360
61	Başka yerde belirtilmeyen işlenmiş deri ve köseleler	255.075.239
62	Kauçuk ve kauçuktan eşya	2.364.239.598
63	Mantar ve ahşap eşya (mobilya hariç)	621.671.164
64	Kağıt, karton ve kağıt hamurundan eşya	1.598.062.317
65	Tekstil ürünleri (iplik, kumaş, yer kaplamaları, hazır eşya)	11.087.513.250
66	Taş, alçı, çimento, amyant, cam, seramik vb. maddeden eşya	3.759.532.782
67	Demir ve çelik	13.093.262.683
68	Demir ihtiva etmeyen madenler	2.669.941.764
69	Demir, çelik, bakır, nikel, alüminyum ve diğer adi metallerden eşya	5.821.688.827
71	Güç üreten makineler ve araçlar	2.551.182.400
72	Özelliği olan belirli sanayiler için makineler ve aksamı	2.655.011.475
73	Metal işleme makineleri	715.603.933
74	Diğer genel endüstri makina/cihazların aksamları	3.770.736.328
75	Büro makineleri ve otomatik veri işleme makineleri	147.723.329
76	Haberleşme, ses kaydetme vb. yarayan cihaz ve araçlar	2.474.675.339
77	Elektrik makineleri, cihazları ve aletleri, vb. aksam, parçaları	9.023.328.585
78	Motorlu kara taşıtları, bisiklet ve motosikletler, aksam ve parçası	14.664.610.502
79	Demir, deniz, havayolu taşıtları ile bunların aksam, parçaları	1.432.533.361
81	Prefabrik yapılar; sıhhi su tesisatı, ısıtma ve sabit aydınlatma cihazları	1.516.848.591
82	Mobilya; yatak takımı, yatak payandaları ve yastıklar	1.866.298.732
83	Seyahat eşyası, el çantaları vb. taşıyıcı eşya	197.306.750
84	Giyim eşyası ve bunların aksesuarları	14.283.122.576
85	Ayakkabılar ve aksamı	546.155.731
87	Başka yerde belirtilmeyen mesleki, ilmi, kontrol alet ve cihazlar	489.802.283
88	Fotograf, sinemacılıkta kullanılan alet ve cihazlar ile optik eşya vb.	64.016.992
89	Başka yerde belirtilmeyen çeşitli mamül eşyalar	5.363.940.536
97	Altın, parasal olmayan (altın madeni ve konsantreleri hariç)	13.344.711.684
Yıl toplamı:		152.488.651.761

* Kullanılan veriler Birleşmiş Milletler (BM) İstatistik veritabanı (UN COMTRADE) ve Dış Ticaret İstatistikleri Veri tabanı kullanılarak elde edilmiştir.

EK B : SITC Rev3 Sınıflamasına göre Dış Ticaret (2011)

SITC	SITC adı	Ürün grubu 2011 yılı ÜLKE ihracatı (\$)	AKÜ Değeri	Ürün grubu 2011 yılı DÜNYA ihracatı (\$)
00	Canlı hayvanlar	6.214.947	0,04	18.743.225.483
01	Et ve et ürünleri	427.716.127	0,46	124.344.127.193
02	Süt, süt ürünleri ve yumurtalar	510.253.737	0,87	78.353.537.762
03	Balıklar ve diğer deniz ürünleri	423.294.952	0,54	104.237.498.761
04	Hububat, hububat ürünleri	2.140.141.814	1,84	155.004.868.450
05	Meyve ve sebzeler	6.695.665.210	5,08	175.191.785.466
06	Şeker, şeker ürünleri ve bal	481.240.620	1,27	50.217.409.517
07	Kahve, çay, kakao, baharat ve ürünleri	627.071.712	0,94	88.489.889.597
08	Hayvanlar için gıda maddeleri	55.989.079	0,12	64.552.451.271
09	Çeşitli yenilebilir ürünler	918.019.817	1,91	63.750.532.508
11	İçkiler	230.182.498	0,36	84.736.130.971
12	Tütün ve tütün mamülleri	670.625.355	2,42	36.887.921.004
21	İşlenmemiş kösele, deri ve kürk	3.882.128	0,04	12.031.927.168
22	Yağlı tohumlar, yağ veren meyveler	159.531.828	0,32	65.751.505.151
23	Ham kauçuk (tabii ve sentetik)	60.368.733	0,13	62.402.721.925
24	Mantar, odun ve kereste	37.423.285	0,10	51.844.108.458
25	Kağıt hamuru ve kullanılmış kağıt	27.797.910	0,08	47.791.383.344
26	Dokuma elyafı ve bunların artıkları	769.397.684	2,20	46.484.701.513
27	Hayvansal ve bitkisel gübreler, tuz, kükürt, topak	1.574.280.506	6,77	30.901.007.195
28	Metal cevherleri, döküntüleri, hurdaları	1.552.859.847	0,59	352.566.132.700
29	hayvansal ve bitkisel menşeli hammaddeler	172.785.342	0,51	45.229.793.083
32	Taş kömürü, kok kömürü ve biriket kömürü	6.420.511	0,01	141.446.996.968
33	Petrol, petrolden elde edilen ürünler	6.027.699.373	0,52	1.550.674.957.787
34	Petrol gazları, doğal gaz ve diğer mamul gazlar	356.054.980	0,17	277.446.155.422
35	Elektrik enerjisi	148.734.385	0,56	35.224.834.300
41	Hayvansal sıvı ve katı yağlar	9.060.542	0,21	5.828.562.035
42	Bitkisel sıvı yağlar ve fraksiyonları	461.983.717	0,75	82.303.820.627
43	İşlem görmüş bitkisel ve hayvansal katı/sıvı yağlar	390.489.890	3,74	13.869.638.094
51	Organik kimyasal ürünler	535.794.703	0,19	382.753.876.579
52	İnorganik kimyasal ürünler	1.215.900.998	1,50	107.468.105.660
53	Debatat ve boyacılıkta kullanılan hülasalar	623.157.554	1,11	74.695.376.725
54	Tıp ve eczacılık ürünleri	618.599.694	0,17	476.636.005.877
55	Uçucu yağlar, parfüm, kozmetik müstahzarları	1.299.219.512	1,30	133.105.325.263
56	Mineral kimyasal gübreler	199.508.544	0,41	64.029.311.826
57	İlk şekillerde plastikler	894.407.432	0,45	264.818.421.517
58	İlk şekilde olmayan plastikler	2.140.784.146	2,35	121.233.300.060
59	Başka yerlerde belirtilmeyen kimyasal maddeler	519.838.429	0,34	201.162.336.056
61	Başka yerde belirtilmeyen işlenmiş deri köseleler	222.552.284	1,07	27.549.588.542
62	Kauçuk ve kauçuktan eşya	2.527.861.526	2,39	140.711.958.102
63	Mantar ve ahşap eşya(mobilya hariç)	616.218.454	1,38	59.396.440.719
64	Kağıt,karton ve kağıt hamurundan eşya	1.368.326.140	1,04	174.646.513.554
65	Tekstil ürünleri (iplik, kumaş, hazır eşya)	10.783.237.061	5,06	283.471.853.810
66	Taş, alçı, çimento, amiant, cam, seramik vb. eşya	3.729.251.642	1,68	295.968.408.108
67	Demir ve çelik	12.836.900.942	3,45	495.458.289.458
68	Demir ihtiva etmeyen madenler	2.747.235.963	0,96	381.520.421.549
69	Demir, çelik, bakır, nikel, alüminyum eşya	5.496.149.761	2,11	346.556.366.413
71	Güç üreten makineler ve araçlar	2.511.254.286	0,89	375.134.279.587
72	Özellği olan belirli sanayiler için makineler/aksamları	2.555.551.529	0,77	438.947.758.907
73	Metal işleme makineleri	668.598.555	1,00	88.577.735.559
74	Diğer genel endüstri makina/cihazların aksamaları	3.672.954.243	0,79	615.701.093.539
75	Büro makineleri ve otomatik veri işleme makineleri	140.156.945	0,03	586.210.071.920
76	Haberleşme,ses kaydetme vb.yarayan cihaz/araç	2.057.784.152	0,41	668.974.322.455
77	Elektrik makineleri,cihazları ve aletleri, vb.parçaları	8.669.065.818	0,87	1.321.996.937.217
78	Motorlu kara taşıtları, bisiklet ve motosikletler	15.444.543.975	1,73	1.188.623.480.566
79	Demir, deniz, havayolu taşıtları ile bunların aksamaları	1.721.660.975	0,65	352.779.453.021
81	Prefabrik yapılar; ısıtma aydınlatma cihazları	1.434.568.038	3,41	55.952.514.085
82	Mobilya; yatak takımı,yatak ve yastıklar	1.631.769.046	1,55	139.817.064.399
83	Seyahat eşyası,el çantaları vb. taşıyıcı eşya	186.522.561	0,49	51.114.639.137
84	Giyim eşyası ve bunların aksesuarları	13.945.010.196	4,84	383.287.724.662
85	Ayakkabılar ve aksamı	441.246.902	0,57	102.194.780.985
87	Başka yerde belirtilmeyen mesleki,ilmi,kontrolalet	390.519.502	0,14	378.786.527.468
88	Fotograf, sinemacılıkta kullanılan cihaz/optik eşya	51.736.540	0,05	126.573.802.853
89	Başka yerde belirtilmeyen çeşitli mamül eşyalar	4.382.531.738	1,03	563.234.588.404
97	Altın (altın madeni ve konsantreleri hariç)	1.474.852.873	0,96	203.628.244.093
Yıl toplamı:		134.906.868.830		17.939.399.000.000

* Kullanılan veriler Birleşmiş Milletler(BM) İstatistik veritabanı (UN COMTRADE) ve Dış Ticaret İstatistikleri Veri tabanı kullanılarak elde edilmiştir.

EK B : SITC Rev3 Sınıflamasına göre Dış Ticaret (2010)

SITC	SITC adı	Ürün grubu 2011 yılı ÜLKE ihracatı (\$)	AKÜ Değeri	Ürün grubu 2010 yılı DÜNYA ihracatı (\$)
00	Canlı hayvanlar	7.322.183	0,06	17.435.304.651
01	Et ve et ürünleri	236.687.967	0,28	110.310.097.392
02	Süt, süt ürünleri ve yumurtalar	324.180.012	0,61	70.199.119.062
03	Balıklar ve diğer deniz ürünleri	340.008.279	0,46	98.774.144.405
04	Hububat, hububat ürünleri	1.782.194.220	1,88	125.532.505.669
05	Meyve ve sebzeler	6.152.500.651	4,57	177.983.435.312
06	Şeker, şeker ürünleri ve bal	395.561.245	1,18	44.432.703.896
07	Kahve, çay, kakao, baharat ve ürünleri	537.822.958	0,90	79.201.616.357
08	Hayvanlar için gıda maddeleri	31.140.893	0,07	57.332.602.317
09	Çeşitli yenilebilir ürünler	691.209.455	1,61	56.783.125.244
11	İçkiler	201.025.946	0,34	79.291.429.813
12	Tütün ve tütün mamülleri	697.027.416	2,70	34.132.615.194
21	İşlenmemiş kösele, deri ve kürk	5.495.757	0,07	10.176.130.083
22	Yağlı tohumlar, yağ veren meyveler	125.946.070	0,30	55.315.933.462
23	Ham kauçuk (tabii ve sentetik)	35.214.595	0,10	44.688.122.451
24	Mantar, odun ve kereste	41.331.480	0,11	50.083.085.957
25	Kağıt hamuru ve kullanılmış kağıt	14.611.812	0,04	43.649.072.423
26	Dokuma elyafı ve bunların artıkları	566.390.548	2,08	35.971.508.342
27	Hayvansal ve bitkisel gübreler, tuz, kükürt, topak	1.381.601.323	6,18	29.579.405.708
28	Metal cevherleri, döküntüleri, hurdaları	1.567.313.118	0,71	290.457.694.706
29	hayvansal ve bitkisel menşeli hammaddeler	132.361.803	0,46	38.280.263.492
32	Taş kömürü, kok kömürü ve biriket kömürü	6.998.608	0,01	111.957.328.614
33	Petrol, petrolden elde edilen ürünler	4.026.262.810	0,33	1.590.520.111.338
34	Petrol gazları, doğal gaz ve diğer mamul gazlar	255.033.363	0,15	224.472.063.354
35	Elektrik enerjisi	181.137.836	0,77	30.945.297.971
41	Hayvansal sıvı ve katı yağlar	13.367.261	0,39	4.581.758.815
42	Bitkisel sıvı yağlar ve fraksiyonları	215.460.021	0,44	64.465.802.218
43	İşlem görmüş bitkisel ve hayvansal katı/sıvı yağlar	117.089.377	1,58	9.822.393.788
51	Organik kimyasal ürünler	511.202.313	0,20	333.751.384.679
52	İnorganik kimyasal ürünler	928.919.825	1,36	90.467.283.446
53	Debatat ve boyacılıkta kullanılan hülâsalar	540.201.362	1,07	66.731.313.590
54	Tıp ve eczacılık ürünleri	610.563.405	0,18	455.431.268.462
55	Uçucu yağlar, parfüm, kozmetik müstahzarları	1.135.901.298	1,23	122.191.977.889
56	Mineral kimyasal gübreler	203.846.176	0,52	51.488.610.855
57	İlk şekillerde plastikler	704.899.015	0,38	247.039.728.778
58	İlk şekilde olmayan plastikler	1.723.161.834	2,11	108.144.804.092
59	Başka yerlerde belirtilmeyen kimyasal maddeler	447.104.351	0,34	173.606.696.971
61	Başka yerde belirtilmeyen işlenmiş deri köseleler	159.182.555	0,76	27.597.252.276
62	Kauçuk ve kauçuktan eşya	1.858.178.399	2,11	116.464.822.940
63	Mantar ve ahşap eşya(mobilya hariç)	532.201.601	1,31	53.825.400.259
64	Kağıt,karton ve kağıt hamurundan eşya	1.169.250.035	0,95	162.028.216.025
65	Tekstil ürünleri (iplik, kumaş, hazır eşya)	8.969.554.059	4,62	256.888.763.429
66	Taş, alçı, çimento, amiyant, cam, seramik vb. eşya	3.708.418.578	1,81	270.156.707.134
67	Demir ve çelik	10.199.466.669	3,25	414.935.215.629
68	Demir ihtiva etmeyen madenler	2.151.568.662	0,88	323.054.062.762
69	Demir, çelik, bakır, nikel, alüminyum eşya	4.433.633.987	1,95	300.938.163.699
71	Güç üreten makineler ve araçlar	2.111.057.682	0,84	330.352.894.143
72	Özelliği olan belirli sanayiler için makineler/aksamları	1.984.963.718	0,72	364.405.097.840
73	Metal işleme makineleri	499.629.886	0,95	69.387.516.793
74	Diğer genel endüstri makina/cihazların aksamaları	2.907.001.425	0,73	527.446.433.988
75	Büro makineleri ve otomatik veri işleme makineleri	133.809.043	0,03	576.977.861.095
76	Haberleşme,ses kaydetme vb.yarayan cihaz/araç	1.898.710.253	0,40	625.693.319.324
77	Elektrik makineleri,cihazları ve aletleri, vb.parçaları	7.339.578.939	0,78	1.246.653.266.941
78	Motorlu kara taşıtları, bisiklet ve motosikletler	13.522.244.590	1,69	1.060.305.538.073
79	Demir, deniz, havayolu taşıtları ile bunların aksamaları	1.414.234.679	0,56	331.046.967.523
81	Prefabrik yapılar; ısıtma aydınlatma cihazları	1.183.486.693	3,22	48.627.352.686
82	Mobilya; yatak takımı,yatak ve yastıklar	1.393.205.401	1,43	128.729.418.357
83	Seyahat eşyası,el çantaları vb. taşıyıcı eşya	140.652.609	0,46	40.782.891.585
84	Giyim eşyası ve bunların aksesuarları	12.745.640.500	4,75	354.483.641.218
85	Ayakkabılar ve aksamı	395.624.111	0,55	95.546.947.670
87	Başka yerde belirtilmeyen mesleki,ilmi,kontrolalet	319.572.192	0,12	339.337.572.284
88	Fotograf, sinemacılıkta kullanılan cihaz/optik eşya	47.753.846	0,06	111.823.015.487
89	Başka yerde belirtilmeyen çeşitli mamül eşyalar	3.537.128.873	0,93	501.906.133.452
97	Altın (altın madeni ve konsantreleri hariç)	2.072.841.797	1,84	149.185.230.911
Yıl toplamı:		113.883.219.184		15.056.068.000.000

* Kullanılan veriler Birleşmiş Milletler(BM) İstatistik veritabanı (UN COMTRADE) ve Dış Ticaret İstatistikleri Veri tabanı kullanılarak elde edilmiştir.

EK B : SITC Rev3 Sınıflamasına göre Dış Ticaret (2009)

SITC	SITC adı	Ürün grubu 2009 yılı ÜLKE ihracatı (\$)	AKÜ Değeri	Ürün grubu 2009 yılı DÜNYA ihracatı (\$)
00	Canlı hayvanlar	24.365.750	0,18	16.662.972.521
01	Et ve et ürünleri	173.826.605	0,21	102.233.625.611
02	Süt, süt ürünleri ve yumurtalar	267.711.432	0,55	59.265.059.716
03	Balıklar ve diğer deniz ürünleri	338.997.311	0,48	86.083.980.437
04	Hububat, hububat ürünleri	1.481.627.429	1,50	119.450.571.940
05	Meyve ve sebzeler	5.353.787.234	4,10	158.038.850.412
06	Şeker, şeker ürünleri ve bal	301.242.284	1,05	34.585.881.027
07	Kahve, çay, kakao, baharat ve ürünleri	471.668.268	0,83	68.841.831.211
08	Hayvanlar için gıda maddeleri	74.809.287	0,17	52.663.789.258
09	Çeşitli yenilebilir ürünler	637.919.633	1,48	52.186.043.691
11	İçkiler	175.891.494	0,29	72.856.930.993
12	Tütün ve tütün mamülleri	757.498.976	2,69	34.051.982.980
21	İşlenmemiş kösele, deri ve kürk	6.033.761	0,11	6.510.405.687
22	Yağlı tohumlar, yağ veren meyveler	95.370.596	0,24	47.809.370.637
23	Ham kauçuk (tabii ve sentetik)	20.621.976	0,10	25.335.528.001
24	Mantar, odun ve kereste	37.432.606	0,11	41.235.468.423
25	Kağıt hamuru ve kullanılmış kağıt	5.745.110	0,02	30.683.760.276
26	Dokuma elyafı ve bunların artıkları	423.380.892	2,04	25.095.222.572
27	Hayvansal ve bitkisel gübreler, tuz, kükürt, topak	962.486.884	4,86	23.979.171.930
28	Metal cevherleri, döküntüleri, hurdaları	891.397.171	0,59	181.701.525.313
29	hayvansal ve bitkisel menşeli hammaddeler	114.458.424	0,39	35.874.441.947
32	Taş kömürü, kok kömürü ve biriket kömürü	1.883.387	0,00	85.836.550.105
33	Petrol, petrolden elde edilen ürünler	3.577.867.494	0,34	1.257.000.954.666
34	Petrol gazları, doğal gaz ve diğer mamul gazlar	201.745.905	0,12	203.253.432.683
35	Elektrik enerjisi	139.681.066	0,55	30.566.515.800
41	Hayvansal sıvı ve katı yağlar	2.827.343	0,09	3.884.810.887
42	Bitkisel sıvı yağlar ve fraksiyonları	240.196.521	0,56	51.925.556.891
43	İşlem görmüş bitkisel ve hayvansal katı/sıvı yağlar	184.096.861	2,88	7.745.512.785
51	Organik kimyasal ürünler	320.084.243	0,14	270.832.927.190
52	İnorganik kimyasal ürünler	610.749.396	1,06	69.461.294.377
53	Debatat ve boyacılıkta kullanılan hülasalar	438.230.768	0,95	55.686.350.121
54	Tıp ve eczacılık ürünleri	473.243.782	0,13	433.534.057.311
55	Uçucu yağlar, parfüm, kozmetik müstahzarları	1.030.714.351	1,14	109.474.456.587
56	Mineral kimyasal gübreler	83.168.599	0,26	38.895.995.465
57	İlk şekillerde plastikler	521.457.684	0,33	191.544.165.185
58	İlk şekilde olmayan plastikler	1.461.937.579	1,99	88.758.623.440
59	Başka yerlerde belirtilmeyen kimyasal maddeler	353.372.122	0,29	145.675.310.392
61	Başka yerde belirtilmeyen işlenmiş deri köseleler	116.315.249	0,70	20.122.298.119
62	Kauçuk ve kauçuktan eşya	1.445.985.221	1,88	93.019.498.059
63	Mantar ve ahşap eşya(mobilya hariç)	473.050.618	1,19	48.116.447.239
64	Kağıt,karton ve kağıt hamurundan eşya	965.291.222	0,80	146.001.211.976
65	Tekstil ürünleri (iplik, kumaş, hazır eşya)	7.733.300.015	4,37	214.389.930.307
66	Taş, alçı, çimento, amiyant, cam, seramik vb. eşya	3.512.342.914	2,02	210.438.552.900
67	Demir ve çelik	9.081.057.131	3,47	316.482.133.358
68	Demir ihtiva etmeyen madenler	1.377.858.950	0,73	228.657.090.614
69	Demir, çelik, bakır, nikel, alüminyum eşya	3.894.688.817	1,79	263.679.739.867
71	Güç üreten makineler ve araçlar	1.711.510.661	0,73	285.344.199.207
72	Özelliği olan belirli sanayiler için makineler/aksamları	1.711.765.451	0,73	285.391.697.579
73	Metal işleme makineleri	502.941.186	1,02	59.462.499.602
74	Diğer genel endüstri makina/cihazların aksamaları	2.454.879.548	0,64	463.729.127.172
75	Büro makineleri ve otomatik veri işleme makineleri	100.479.655	0,03	478.818.114.564
76	Haberleşme,ses kaydetme vb.yarayan cihaz/araç	1.879.578.952	0,42	542.050.666.470
77	Elektrik makineleri,cihazları ve aletleri, vb.parçaları	6.346.905.870	0,79	972.146.145.147
78	Motorlu kara taşıtları, bisiklet ve motosikletler	11.891.197.571	1,75	822.869.063.261
79	Demir, deniz, havayolu taşıtları ile bunların aksamaları	2.189.721.725	0,91	292.268.001.007
81	Prefabrik yapılar; ısıtma aydınlatma cihazları	1.129.125.863	3,17	43.065.601.073
82	Mobilya; yatak takımı,yatak ve yastıklar	1.180.727.738	1,27	112.348.575.575
83	Seyahat eşyası,el çantaları vb. taşıyıcı eşya	111.129.519	0,41	33.093.905.790
84	Giyim eşyası ve bunların aksesuarları	11.553.511.153	4,36	321.134.815.105
85	Ayakkabılar ve aksamı	289.472.603	0,43	81.107.902.261
87	Başka yerde belirtilmeyen mesleki,ilmi,kontrolalet	287.376.604	0,13	276.740.201.002
88	Fotograf, sinemacılıkta kullanılan cihaz/optik eşya	38.938.563	0,05	92.093.587.110
89	Başka yerde belirtilmeyen çeşitli mamül eşyalar	2.990.465.095	0,80	453.168.949.434
97	Altın (altın madeni ve konsantreleri hariç)	4.641.499.949	4,71	119.205.659.425
Yıl toplamı:		102.142.612.603		12.367.890.000.000

* Kullanılan veriler Birleşmiş Milletler(BM) İstatistik veritabanı (UN COMTRADE) ve Dış Ticaret İstatistikleri Veri tabanı kullanılarak elde edilmiştir.

EK B : SITC Rev3 Sınıflamasına göre Dış Ticaret (2008)

SITC	SITC adı	Ürün grubu 2008 yılı ÜLKE ihracatı (\$)	AKÜ Değeri	Ürün grubu 2008 yılı DÜNYA ihracatı (\$)
00	Canlı hayvanlar	12.922.246	0,09	17.017.846.712
01	Et ve et ürünleri	102.716.807	0,11	113.355.222.927
02	Süt, süt ürünleri ve yumurtalar	254.621.519	0,42	72.888.171.703
03	Balıklar ve diğer deniz ürünleri	408.349.633	0,54	90.719.659.282
04	Hububat, hububat ürünleri	1.385.465.603	1,12	150.150.806.127
05	Meyve ve sebzeler	5.308.044.984	3,86	166.560.202.346
06	Şeker, şeker ürünleri ve bal	352.240.349	1,31	32.654.315.611
07	Kahve, çay, kakao, baharat ve ürünleri	499.525.259	0,87	69.484.063.946
08	Hayvanlar için gıda maddeleri	68.180.720	0,15	54.470.507.330
09	Çeşitli yenilebilir ürünler	762.953.077	1,67	55.122.521.703
11	İçkiler	186.141.510	0,27	83.040.061.067
12	Tütün ve tütün mamülleri	704.549.605	2,57	33.227.082.514
21	İşlenmemiş kösele, deri ve kürk	10.701.616	0,15	8.871.619.114
22	Yağlı tohumlar, yağ veren meyveler	89.400.259	0,20	52.932.902.218
23	Ham kauçuk (tabii ve sentetik)	30.861.488	0,10	38.176.753.102
24	Mantar, odun ve kereste	30.617.284	0,07	53.475.147.588
25	Kağıt hamuru ve kullanılmış kağıt	7.407.046	0,02	40.571.864.347
26	Dokuma elyafı ve bunların artıkları	571.333.732	2,21	31.346.915.284
27	Hayvansal ve bitkisel gübreler, tuz, kükürt, topak	1.145.948.809	3,76	36.842.018.748
28	Metal cevherleri, döküntüleri, hurdaları	1.316.944.049	0,64	249.901.207.213
29	hayvansal ve bitkisel menşeli hammaddeler	117.564.933	0,37	38.352.998.716
32	Taş kömürü, kok kömürü ve biriket kömürü	32.396.585	0,04	109.193.571.341
33	Petrol, petrolden elde edilen ürünler	7.167.112.830	0,42	2.066.124.409.886
34	Petrol gazları, doğal gaz ve diğer mamul gazlar	258.715.666	0,10	310.177.016.672
35	Elektrik enerjisi	73.300.068	0,23	38.648.525.973
41	Hayvansal sıvı ve katı yağlar	26.496.908	0,59	5.461.231.535
42	Bitkisel sıvı yağlar ve fraksiyonları	269.283.843	0,46	70.660.729.423
43	İşlem görmüş bitkisel ve hayvansal katı/sıvı yağlar	274.487.255	2,96	11.217.113.702
51	Organik kimyasal ürünler	461.549.620	0,17	330.786.516.138
52	İnorganik kimyasal ürünler	672.942.476	0,78	104.432.820.391
53	Debatat ve boyacılıkta kullanılan hülasalar	462.899.681	0,84	66.440.818.226
54	Tıp ve eczacılık ürünleri	469.238.296	0,14	416.595.343.292
55	Uçucu yağlar, parfüm, kozmetik müstahzarları	1.074.889.454	1,08	120.069.968.908
56	Mineral kimyasal gübreler	216.818.632	0,37	71.043.682.291
57	İlk şekillerde plastikler	614.035.477	0,30	247.641.880.992
58	İlk şekilde olmayan plastikler	1.751.534.901	1,98	106.873.125.069
59	Başka yerlerde belirtilmeyen kimyasal maddeler	397.900.569	0,28	174.457.533.552
61	Başka yerde belirtilmeyen işlenmiş deri köseleler	150.821.214	0,66	27.785.739.781
62	Kauçuk ve kauçuktan eşya	1.775.168.218	1,92	111.986.585.541
63	Mantar ve ahşap eşya(mobilya hariç)	504.724.826	0,98	62.543.798.981
64	Kağıt,karton ve kağıt hamurundan eşya	1.035.583.821	0,73	171.292.546.444
65	Tekstil ürünleri (iplik, kumaş, hazır eşya)	9.406.904.793	4,47	254.744.267.396
66	Taş, alçı, çimento, amiyant, cam, seramik vb. eşya	3.987.813.912	1,82	264.779.091.750
67	Demir ve çelik	16.841.631.640	3,54	575.965.081.084
68	Demir ihtiva etmeyen madenler	2.094.592.148	0,75	338.616.816.174
69	Demir, çelik, bakır, nikel, alüminyum eşya	4.798.073.441	1,68	345.318.124.778
71	Güç üreten makineler ve araçlar	2.499.086.136	0,82	369.236.411.888
72	Özelliği olan belirli sanayiler için makineler/aksamları	2.273.744.160	0,66	418.922.241.523
73	Metal işleme makineleri	748.375.497	1,00	90.882.712.229
74	Diğer genel endüstri makina/cihazların aksamaları	3.073.230.303	0,62	599.542.567.999
75	Büro makineleri ve otomatik veri işleme makineleri	135.218.927	0,03	566.309.427.465
76	Haberleşme,ses kaydetme vb.yarayan cihaz/araç	2.218.743.550	0,42	632.939.595.184
77	Elektrik makineleri,cihazları ve aletleri, vb.parçaları	7.278.671.590	0,77	1.147.801.099.244
78	Motorlu kara taşıtları, bisiklet ve motosikletler	17.991.068.856	1,80	1.212.016.935.309
79	Demir, deniz, havayolu taşıtları ile bunların aksamı	2.929.255.985	0,97	364.073.335.737
81	Prefabrik yapılar; ısıtma aydınlatma cihazları	1.387.990.461	3,10	54.237.492.106
82	Mobilya; yatak takımı,yatak ve yastıklar	1.367.083.908	1,21	136.338.379.895
83	Seyahat eşyası,el çantaları vb. taşıyıcı eşya	141.144.122	0,45	37.636.149.925
84	Giyim eşyası ve bunların aksesuarları	13.589.400.434	4,47	367.736.022.354
85	Ayakkabılar ve aksamı	344.889.810	0,46	91.216.372.415
87	Başka yerde belirtilmeyen mesleki,ilmi,kontrolalet	327.505.741	0,13	315.262.530.712
88	Fotograf, sinemacılıkta kullanılan cihaz/optik eşya	40.243.975	0,05	106.498.635.345
89	Başka yerde belirtilmeyen çeşitli mamül eşyalar	3.596.654.803	0,86	508.144.312.198
97	Altın (altın madeni ve konsantreleri hariç)	3.631.108.863	4,24	103.523.827.307
Yıl toplamı:		132.027.195.626		15.973.126.000.000

* Kullanılan veriler Birleşmiş Milletler(BM) İstatistik veritabanı (UN COMTRADE) ve Dış Ticaret İstatistikleri Veri tabanı kullanılarak elde edilmiştir.

EK B : SITC Rev3 Sınıflamasına göre Dış Ticaret (2007)

SITC	SITC adı	Ürün grubu 2007 yılı ÜLKE ihracatı (\$)	AKÜ Değeri	Ürün grubu 2007 yılı DÜNYA ihracatı (\$)
00	Canlı hayvanlar	7.078.446	0,06	15.442.522.915
01	Et ve et ürünleri	54.108.018	0,08	91.739.748.190
02	Süt, süt ürünleri ve yumurtalar	178.958.547	0,37	62.657.342.072
03	Balıklar ve diğer deniz ürünleri	302.718.080	0,46	84.576.546.071
04	Hububat, hububat ürünleri	1.036.753.500	1,22	109.370.030.852
05	Meyve ve sebzeler	4.901.711.101	4,27	147.761.544.806
06	Şeker, şeker ürünleri ve bal	304.115.982	1,30	30.099.879.260
07	Kahve, çay, kakao, baharat ve ürünleri	463.044.120	1,02	58.560.577.737
08	Hayvanlar için gıda maddeleri	12.399.504	0,04	41.329.864.561
09	Çeşitli yenilebilir ürünler	560.851.496	1,58	45.802.301.335
11	İçkiler	160.755.844	0,27	75.732.320.503
12	Tütün ve tütün mamülleri	643.798.895	2,81	29.509.853.965
21	İşlenmemiş kösele, deri ve kürk	16.407.038	0,24	8.731.394.012
22	Yağlı tohumlar, yağ veren meyveler	90.799.019	0,34	33.913.598.217
23	Ham kauçuk (tabii ve sentetik)	15.272.100	0,06	31.787.644.142
24	Mantar, odun ve kereste	32.913.578	0,07	58.957.411.122
25	Kağıt hamuru ve kullanılmış kağıt	1.470.202	0,01	36.639.523.817
26	Dokuma elyafı ve bunların artıkları	587.569.441	2,38	31.820.659.545
27	Hayvansal ve bitkisel gübreler, tuz, kükürt, topak	870.877.399	4,57	24.579.005.130
28	Metal cevherleri, döküntüleri, hurdaları	1.207.386.864	0,71	218.077.731.668
29	hayvansal ve bitkisel menşeli hammaddeler	108.226.702	0,41	33.759.934.165
32	Taş kömürü, kok kömürü ve biriket kömürü	12.687.623	0,03	60.763.555.315
33	Petrol, petrolden elde edilen ürünler	4.836.171.408	0,45	1.391.030.138.067
34	Petrol gazları, doğal gaz ve diğer mamul gazlar	130.180.096	0,08	218.490.532.217
35	Elektrik enerjisi	168.804.357	0,80	27.293.120.069
41	Hayvansal sıvı ve katı yağlar	144.773	0,01	3.583.872.142
42	Bitkisel sıvı yağlar ve fraksiyonları	205.604.119	0,55	48.412.724.262
43	İşlem görmüş bitkisel ve hayvansal katı/sıvı yağlar	84.324.041	1,35	8.055.191.570
51	Organik kimyasal ürünler	355.876.928	0,15	313.171.969.819
52	İnorganik kimyasal ürünler	508.265.354	0,82	79.458.992.753
53	Debatat ve boyacılıkta kullanılan hülasalar	364.114.131	0,75	62.825.963.995
54	Tıp ve eczacılık ürünleri	401.930.431	0,14	368.536.093.621
55	Uçucu yağlar, parfüm, kozmetik müstahzarları	848.009.800	1,03	105.681.207.963
56	Mineral kimyasal gübreler	84.195.535	0,30	35.614.307.102
57	İlk şekillerde plastikler	489.027.722	0,27	233.664.085.129
58	İlk şekilde olmayan plastikler	1.372.873.196	1,80	98.103.190.394
59	Başka yerlerde belirtilmeyen kimyasal maddeler	315.076.382	0,28	142.713.325.262
61	Başka yerde belirtilmeyen işlenmiş deri köseleler	164.865.211	0,71	30.073.125.165
62	Kauçuk ve kauçuktan eşya	1.572.398.862	1,98	102.292.552.950
63	Mantar ve ahşap eşya(mobilya hariç)	423.327.194	0,86	63.648.363.204
64	Kağıt,karton ve kağıt hamurundan eşya	823.661.826	0,66	160.112.852.661
65	Tekstil ürünleri (iplik, kumaş, hazır eşya)	8.950.040.949	4,69	245.649.767.440
66	Taş, alçı, çimento, amiyant, cam, seramik vb. eşya	3.064.213.594	1,64	240.548.297.660
67	Demir ve çelik	9.585.832.105	2,63	468.771.529.958
68	Demir ihtiva etmeyen madenler	1.778.416.096	0,66	347.371.112.946
69	Demir, çelik, bakır, nikel, alüminyum eşya	3.620.098.311	1,54	303.578.565.213
71	Güç üreten makineler ve araçlar	2.278.611.904	0,90	327.589.199.689
72	Özellği olan belirli sanayiler için makineler/aksamları	1.796.099.097	0,61	376.984.257.554
73	Metal işleme makineleri	593.666.465	0,96	79.459.389.749
74	Diğer genel endüstri makina/cihazların aksamaları	2.386.918.493	0,59	524.136.673.929
75	Büro makineleri ve otomatik veri işleme makineleri	129.211.989	0,03	564.757.723.482
76	Haberleşme,ses kaydetme vb.yarayan cihaz/araç	2.703.840.024	0,59	591.528.433.970
77	Elektrik makineleri,cihazları ve aletleri, vb.parçaları	6.302.513.003	0,74	1.097.960.476.515
78	Motorlu kara taşıtları, bisiklet ve motosikletler	15.701.095.140	1,74	1.161.308.054.063
79	Demir, deniz, havayolu taşıtları ile bunların aksamı	2.359.012.855	0,98	308.924.995.644
81	Prefabrik yapılar; ısıtma aydınlatma cihazları	1.223.910.236	3,30	47.786.867.231
82	Mobilya; yatak takımı,yatak ve yastıklar	1.067.523.243	1,08	126.870.982.688
83	Seyahat eşyası,el çantaları vb. taşıyıcı eşya	121.497.902	0,49	32.265.800.185
84	Giyim eşyası ve bunların aksesuarları	13.886.333.453	4,96	360.625.752.676
85	Ayakkabılar ve aksamı	316.739.641	0,50	82.321.187.364
87	Başka yerde belirtilmeyen mesleki,ilmi,kontrolalet	271.749.454	0,12	284.427.879.808
88	Fotograf, sinemacılıkta kullanılan cihaz/optik eşya	36.354.682	0,05	99.767.098.581
89	Başka yerde belirtilmeyen çeşitli mamül eşyalar	3.095.226.353	0,86	461.670.557.324
97	Altın (altın madeni ve konsantreleri hariç)	979.079.718	1,80	70.145.461.646
Yıl toplamı:		107.271.749.904		13.821.381.000.000

* Kullanılan veriler Birleşmiş Milletler(BM) İstatistik veritabanı (UN COMTRADE) kullanılarak elde edilmiştir.

EK B : SITC Rev3 Sınıflamasına göre Dış Ticaret (2006)

SITC	SITC adı	Ürün grubu 2006 yılı ÜLKE ihracatı (\$)	AKÜ Değeri	Ürün grubu 2006 yılı DÜNYA ihracatı (\$)
00	Canlı hayvanlar	8.515.188	0,08	14.260.786.132
01	Et ve et ürünleri	361.353	0,00	78.896.310.294
02	Süt, süt ürünleri ve yumurtalar	107.354.769	0,31	48.724.547.536
03	Balıklar ve diğer deniz ürünleri	258.564.806	0,46	78.397.989.436
04	Hububat, hububat ürünleri	876.054.372	1,53	80.355.071.184
05	Meyve ve sebzeler	4.260.921.842	4,72	126.208.230.739
06	Şeker, şeker ürünleri ve bal	282.689.941	1,34	29.578.471.301
07	Kahve, çay, kakao, baharat ve ürünleri	344.815.477	0,98	49.135.694.773
08	Hayvanlar için gıda maddeleri	10.360.854	0,04	32.998.543.660
09	Çeşitli yenilebilir ürünler	409.104.833	1,48	38.677.314.203
11	İçkiler	135.072.122	0,30	63.575.347.762
12	Tütün ve tütün mamülleri	684.890.372	3,63	26.382.993.436
21	İşlenmemiş kösele, deri ve kürk	18.911.753	0,29	9.064.442.416
22	Yağlı tohumlar, yağ veren meyveler	79.497.845	0,46	23.989.707.698
23	Ham kauçuk (tabii ve sentetik)	13.248.377	0,06	28.556.391.719
24	Mantar, odun ve kereste	28.841.472	0,08	52.038.105.295
25	Kağıt hamuru ve kullanılmış kağıt	1.191.281	0,01	29.692.257.227
26	Dokuma elyafı ve bunların artıkları	540.786.536	2,72	27.856.718.541
27	Hayvansal ve bitkisel gübreler, tuz, kükürt, topak	73.282.431	0,46	22.434.884.449
28	Metal cevherleri, döküntüleri, hurdaları	764.603.783	0,62	172.290.672.368
29	hayvansal ve bitkisel menşeli hammaddeler	98.714.846	0,46	30.276.954.929
32	Taş kömürü, kok kömürü ve biriket kömürü	12.600.495	0,03	58.143.767.268
33	Petrol, petrolden elde edilen ürünler	3.260.126.458	0,34	1.347.703.122.661
34	Petrol gazları, doğal gaz ve diğer mamul gazlar	17.991.049	0,02	167.749.806.675
35	Elektrik enerjisi	123.570.301	0,57	30.114.780.347
41	Hayvansal sıvı ve katı yağlar	105.421	0,01	2.736.820.016
42	Bitkisel sıvı yağlar ve fraksiyonları	307.547.665	1,23	34.963.271.821
43	İşlem görmüş bitkisel ve hayvansal katı/sıvı yağlar	130.017.899	2,98	6.097.025.889
51	Organik kimyasal ürünler	324.960.829	0,17	272.857.209.332
52	İnorganik kimyasal ürünler	453.407.015	1,00	63.447.090.232
53	Debatat ve boyacılıkta kullanılan hülasalar	292.306.401	0,73	56.257.297.574
54	Tıp ve eczacılık ürünleri	3.544.826	0,00	311.434.079.967
55	Uçucu yağlar, parfüm, kozmetik müstahzarları	774.862.651	1,19	90.846.377.493
56	Mineral kimyasal gübreler	37.484.924	0,22	24.205.682.366
57	İlk şekillerde plastikler	397.266.048	0,28	199.601.045.182
58	İlk şekilde olmayan plastikler	1.046.428.584	1,74	84.101.274.902
59	Başka yerlerde belirtilmeyen kimyasal maddeler	241.933.858	0,28	121.812.520.095
61	Başka yerde belirtilmeyen işlenmiş deri köseleler	144.310.593	0,72	28.042.545.096
62	Kauçuk ve kauçuktan eşya	1.178.081.809	1,92	85.786.617.959
63	Mantar ve ahşap eşya(mobilya hariç)	307.075.841	0,74	57.945.814.050
64	Kağıt,karton ve kağıt hamurundan eşya	600.234.719	0,59	142.719.872.315
65	Tekstil ürünleri (iplik, kumaş, hazır eşya)	7.584.693.289	4,99	212.667.303.678
66	Taş, alçı, çimento, amiyant, cam, seramik vb. eşya	2.477.207.832	1,66	208.610.450.834
67	Demir ve çelik	7.239.269.318	2,74	369.818.389.514
68	Demir ihtiva etmeyen madenler	1.447.655.932	0,68	298.999.304.465
69	Demir, çelik, bakır, nikel, alüminyum eşya	2.876.323.408	1,59	253.728.476.072
71	Güç üreten makineler ve araçlar	1.693.750.269	0,83	284.652.667.954
72	Özelliği olan belirli sanayiler için makineler/aksamları	1.311.480.841	0,61	301.123.655.885
73	Metal işleme makineleri	420.395.531	0,79	74.488.294.329
74	Diğer genel endüstri makina/cihazların aksamaları	1.716.762.652	0,55	433.580.853.928
75	Büro makineleri ve otomatik veri işleme makineleri	88.831.369	0,02	538.927.490.161
76	Haberleşme,ses kaydetme vb.yarayan cihaz/araç	3.036.769.213	0,73	583.393.410.235
77	Elektrik makineleri,cihazları ve aletleri, vb.parçaları	4.569.585.888	0,65	988.744.588.293
78	Motorlu kara taşıtları, bisiklet ve motosikletler	11.730.284.759	1,65	993.654.303.846
79	Demir, deniz, havayolu taşıtları ile bunların aksamı	1.818.017.896	0,96	265.133.639.328
81	Prefabrik yapılar; ısıtma aydınlatma cihazları	1.003.118.938	3,42	41.018.305.151
82	Mobilya; yatak takımı,yatak ve yastıklar	788.153.976	1,02	108.222.046.796
83	Seyahat eşyası,el çantaları vb. taşıyıcı eşya	96.319.552	0,50	27.053.684.295
84	Giyim eşyası ve bunların aksesuarları	12.051.921.797	5,25	321.213.999.088
85	Ayakkabılar ve aksamı	2.370.694	0,00	73.421.637.262
87	Başka yerde belirtilmeyen mesleki,ilmi,kontrolalet	195.401.967	0,11	246.630.665.136
88	Fotograf, sinemacılıkta kullanılan cihaz/optik eşya	25.035.823	0,04	99.792.536.867
89	Başka yerde belirtilmeyen çeşitli mamül eşyalar	2.348.803.871	0,83	396.552.272.375
97	Altın (altın madeni ve konsantreleri hariç)	63.935.225	0,15	59.355.621.671
Yıl toplamı:		85.534.675.518		11.965.744.000.000

- Kullanılan veriler Birleşmiş Milletler(BM) İstatistik veritabanı (UN COMTRADE) ve Dış Ticaret İstatistikleri Veri tabanı kullanılarak elde edilmiştir.

EK B : SITC Rev3 Sınıflamasına göre Dış Ticaret (2005)

SITC	SITC adı	Ürün grubu 2005 yılı ÜLKE ihracatı (\$)	AKÜ Değeri	Ürün grubu 2005 yılı DÜNYA ihracatı (\$)
00	Canlı hayvanlar	5.179.715	0,06	12.791.086.484
01	Et ve et ürünleri	41.315.175	0,08	73.955.606.220
02	Süt, süt ürünleri ve yumurtalar	80.838.764	0,25	45.942.868.237
03	Balıklar ve diğer deniz ürünleri	243.209.489	0,48	70.938.747.996
04	Hububat, hububat ürünleri	891.872.749	1,74	72.331.603.521
05	Meyve ve sebzeler	4.373.566.764	5,44	113.154.960.469
06	Şeker, şeker ürünleri ve bal	211.427.299	1,25	23.818.024.149
07	Kahve, çay, kakao, baharat ve ürünleri	309.356.391	1,01	43.195.882.915
08	Hayvanlar için gıda maddeleri	17.582.500	0,08	29.968.856.817
09	Çeşitli yenilebilir ürünler	337.993.392	1,35	35.176.310.540
11	İçkiler	146.398.202	0,37	56.480.246.581
12	Tütün ve tütün mamülleri	590.046.671	3,32	25.017.776.436
21	İşlenmemiş kösele, deri ve kürk	24.682.084	0,44	7.948.817.914
22	Yağlı tohumlar, yağ veren meyveler	59.591.736	0,37	22.809.818.685
23	Ham kauçuk (tabii ve sentetik)	7.204.894	0,05	21.379.729.665
24	Mantar, odun ve kereste	25.221.145	0,07	47.735.883.585
25	Kağıt hamuru ve kullanılmış kağıt	937.446	0,01	25.841.663.507
26	Dokuma elyafı ve bunların artıkları	435.877.454	2,35	26.149.930.122
27	Hayvansal ve bitkisel gübreler, tuz, kükürt, topak	594.508.716	4,19	19.981.198.155
28	Metal cevherleri, döküntüleri, hurdaları	411.115.052	0,47	124.067.390.175
29	hayvansal ve bitkisel menşeli hammaddeler	100.935.668	0,52	27.389.344.041
32	Taş kömürü, kok kömürü ve biriket kömürü	4.880.604	0,01	53.012.633.045
33	Petrol, petrolden elde edilen ürünler	2.027.439.231	0,28	1.002.122.517.638
34	Petrol gazları, doğal gaz ve diğer mamul gazlar	505.260.459	0,42	169.796.419.017
35	Elektrik enerjisi	103.443.788	0,62	23.667.639.030
41	Hayvansal sıvı ve katı yağlar	88.822	0,01	2.478.893.287
42	Bitkisel sıvı yağlar ve fraksiyonları	358.876.168	1,70	29.776.060.604
43	İşlem görmüş bitkisel ve hayvansal katı/sıvı yağlar	46.334.686	1,19	5.486.323.364
51	Organik kimyasal ürünler	230.623.329	0,13	246.203.402.884
52	İnorganik kimyasal ürünler	366.254.899	0,95	54.438.988.893
53	Debatat ve boyacılıkta kullanılan hülasalar	238.436.066	0,66	50.785.591.890
54	Tıp ve eczacılık ürünleri	316.711.832	0,16	272.618.154.362
55	Uçucu yağlar, parfüm, kozmetik müstahzarları	658.006.954	1,13	81.772.649.886
56	Mineral kimyasal gübreler	37.478.757	0,23	23.310.078.651
57	İlk şekillerde plastikler	254.616.980	0,21	173.973.638.851
58	İlk şekilde olmayan plastikler	783.564.569	1,51	72.942.204.290
59	Başka yerlerde belirtilmeyen kimyasal maddeler	174.812.024	0,23	106.604.288.255
61	Başka yerde belirtilmeyen işlenmiş deri köseleler	102.689.458	0,57	25.387.605.705
62	Kauçuk ve kauçuktan eşya	1.000.614.174	1,88	74.852.787.551
63	Mantar ve ahşap eşya(mobilya hariç)	224.613.651	0,60	52.357.794.581
64	Kağıt,karton ve kağıt hamurundan eşya	560.406.286	0,60	132.031.214.202
65	Tekstil ürünleri (iplik, kumaş, hazır eşya)	7.075.507.231	4,86	204.808.985.723
66	Taş, alçı, çimento, amiyant, cam, seramik vb. eşya	2.390.069.417	1,71	196.286.264.326
67	Demir ve çelik	5.827.035.960	2,62	313.466.914.625
68	Demir ihtiva etmeyen madenler	917.003.424	0,67	193.219.996.560
69	Demir, çelik, bakır, nikel, alüminyum eşya	2.310.989.595	1,51	215.262.183.674
71	Güç üreten makineler ve araçlar	1.377.780.118	0,77	252.059.885.198
72	Özelliği olan belirli sanayiler için makineler/aksamları	1.089.093.701	0,58	264.382.861.057
73	Metal işleme makineleri	308.240.130	0,68	63.865.242.519
74	Diğer genel endüstri makina/cihazların aksamaları	1.394.517.048	0,52	375.012.067.269
75	Büro makineleri ve otomatik veri işleme makineleri	69.491.593	0,02	488.357.823.647
76	Haberleşme,ses kaydetme vb.yarayan cihaz/araç	3.118.757.620	0,89	492.894.302.083
77	Elektrik makineleri,cihazları ve aletleri, vb.parçaları	3.292.163.731	0,54	852.404.806.263
78	Motorlu kara taşıtları, bisiklet ve motosikletler	9.428.915.957	1,48	896.422.405.061
79	Demir, deniz, havayolu taşıtları ile bunların aksamaları	1.530.017.422	1,01	212.409.581.681
81	Prefabrik yapılar; ısıtma aydınlatma cihazları	833.932.298	3,29	35.693.885.347
82	Mobilya; yatak takımı,yatak ve yastıklar	706.896.708	1,02	97.420.374.606
83	Seyahat eşyası,el çantaları vb. taşıyıcı eşya	81.383.150	0,48	23.701.292.130
84	Giyim eşyası ve bunların aksesuarları	11.833.105.919	5,80	287.407.016.178
85	Ayakkabılar ve aksamı	215.792.757	0,46	65.865.794.418
87	Başka yerde belirtilmeyen mesleki,ilmi,kontrolalet	151.883.139	0,10	215.362.152.034
88	Fotograf, sinemacılıkta kullanılan cihaz/optik eşya	20.809.899	0,03	92.578.595.630
89	Başka yerde belirtilmeyen çeşitli mamül eşyalar	2.207.686.979	0,87	357.686.475.718
97	Altın (altın madeni ve konsantreleri hariç)	136.524.053	0,53	35.981.905.467
Yıl toplamı:		73.476.408.143		10.346.857.000.000

* Kullanılan veriler Birleşmiş Milletler(BM) İstatistik veritabanı (UN COMTRADE) ve Dış Ticaret İstatistikleri Veri tabanı kullanılarak elde edilmiştir.

EK B : SITC Rev3 Sınıflamasına göre Dış Ticaret (2004)

SITC	SITC adı	Ürün grubu 2004 yılı ÜLKE ihracatı (\$)	AKÜ Değeri	Ürün grubu 2004 yılı DÜNYA ihracatı (\$)
00	Canlı hayvanlar	7.311.226	0,10	10.913.958.806
01	Et ve et ürünleri	26.804.170	0,06	64.387.138.832
02	Süt, süt ürünleri ve yumurtalar	54.320.899	0,18	42.778.399.635
03	Balıklar ve diğer deniz ürünleri	211.696.101	0,47	64.679.747.235
04	Hububat, hububat ürünleri	520.191.194	1,06	70.446.634.815
05	Meyve ve sebzeler	3.405.538.838	4,83	101.342.740.259
06	Şeker, şeker ürünleri ve bal	236.688.063	1,68	20.253.292.475
07	Kahve, çay, kakao, baharat ve ürünleri	296.666.147	1,10	38.686.886.052
08	Hayvanlar için gıda maddeleri	11.592.015	0,06	29.452.743.693
09	Çeşitli yenilebilir ürünler	273.516.269	1,24	31.573.221.058
11	İçkiler	113.091.225	0,31	53.177.207.588
12	Tütün ve tütün mamülleri	477.848.312	2,90	23.635.867.398
21	İşlenmemiş kösele, deri ve kürk	30.377.735	0,55	7.924.326.813
22	Yağlı tohumlar, yağ veren meyveler	50.886.966	0,32	22.556.495.665
23	Ham kauçuk (tabii ve sentetik)	8.430.524	0,07	17.932.866.657
24	Mantar, odun ve kereste	21.229.818	0,07	45.002.483.615
25	Kağıt hamuru ve kullanılmış kağıt	659.321	0,00	24.742.808.522
26	Dokuma elyafı ve bunların artıkları	442.056.776	2,37	26.764.309.635
27	Hayvansal ve bitkisel gübreler, tuz, kükürt, topak	500.523.374	3,86	18.631.133.816
28	Metal cevherleri, döküntüleri, hurdaları	300.468.787	0,47	92.432.968.950
29	hayvansal ve bitkisel menşeli hammaddeler	106.854.384	0,60	25.688.438.324
32	Taş kömürü, kok kömürü ve biriket kömürü	2.592.878	0,01	40.641.248.212
33	Petrol, petrolden elde edilen ürünler	1.111.251.468	0,22	739.854.833.532
34	Petrol gazları, doğal gaz ve diğer mamul gazlar	255.121.310	0,29	125.375.496.337
35	Elektrik enerjisi	60.171.348	0,46	18.679.808.310
41	Hayvansal sıvı ve katı yağlar	706.570	0,04	2.637.786.639
42	Bitkisel sıvı yağlar ve fraksiyonları	174.586.794	0,88	28.564.442.873
43	İşlem görmüş bitkisel ve hayvansal katı/sıvı yağlar	30.156.867	0,78	5.572.769.773
51	Organik kimyasal ürünler	264.078.378	0,17	218.314.888.243
52	İnorganik kimyasal ürünler	307.154.389	0,96	45.937.987.090
53	Debatat ve boyacılıkta kullanılan hülasalar	180.483.063	0,54	47.571.098.272
54	Tıp ve eczacılık ürünleri	289.180.217	0,17	246.154.010.932
55	Uçucu yağlar, parfüm, kozmetik müstahzarları	571.846.264	1,09	75.641.473.941
56	Mineral kimyasal gübreler	39.156.456	0,29	19.077.782.940
57	İlk şekillerde plastikler	214.643.647	0,21	146.610.595.345
58	İlk şekilde olmayan plastikler	565.717.125	1,26	64.447.730.363
59	Başka yerlerde belirtilmeyen kimyasal maddeler	133.893.064	0,20	96.317.083.386
61	Başka yerde belirtilmeyen işlenmiş deri köseleler	84.188.996	0,49	24.870.196.180
62	Kauçuk ve kauçuktan eşya	832.408.691	1,79	66.839.469.007
63	Mantar ve ahşap eşya(mobilya hariç)	182.220.531	0,53	49.533.837.852
64	Kağıt,karton ve kağıt hamurundan eşya	462.434.256	0,52	127.304.228.837
65	Tekstil ürünleri (iplik, kumaş, hazır eşya)	6.428.477.207	4,51	204.808.985.723
66	Taş, alçı, çimento, amiyant, cam, seramik vb. eşya	2.049.548.479	1,71	171.805.242.927
67	Demir ve çelik	6.049.737.120	3,23	268.869.783.051
68	Demir ihtiva etmeyen madenler	664.442.630	0,58	165.456.906.162
69	Demir, çelik, bakır, nikel, alüminyum eşya	1.879.537.217	1,42	189.589.930.041
71	Güç üreten makineler ve araçlar	1.088.372.815	0,70	223.077.061.325
72	Özelliği olan belirli sanayiler için makineler/aksamları	818.041.564	0,49	239.422.275.089
73	Metal işleme makineleri	219.993.790	0,56	56.122.491.898
74	Diğer genel endüstri makina/cihazların aksamaları	1.149.707.417	0,48	340.574.822.172
75	Büro makineleri ve otomatik veri işleme makineleri	52.137.356	0,02	444.694.400.321
76	Haberleşme,ses kaydetme vb.yarayan cihaz/araç	2.858.581.436	0,98	418.581.550.351
77	Elektrik makineleri,cihazları ve aletleri, vb.parçaları	2.756.176.141	0,50	787.929.520.487
78	Motorlu kara taşıtları, bisiklet ve motosikletler	8.147.938.745	1,41	827.215.572.641
79	Demir, deniz, havayolu taşıtları ile bunların aksamaları	1.184.402.680	0,86	198.744.304.848
81	Prefabrikat yapılar; ısıtma aydınlatma cihazları	740.046.277	3,31	32.092.598.953
82	Mobilya; yatak takımı,yatak ve yastıklar	604.568.936	0,97	89.774.549.305
83	Seyahat eşyası,el çantaları vb. taşıyıcı eşya	60.429.174	0,41	21.244.111.663
84	Giyim eşyası ve bunların aksesuarları	11.193.385.839	6,05	265.543.369.280
85	Ayakkabılar ve aksamı	204.916.918	0,49	59.629.267.055
87	Başka yerde belirtilmeyen mesleki,ilmi,kontrolalet	135.215.792	0,10	188.664.701.581
88	Fotograf, sinemacılıkta kullanılan cihaz/optik eşya	19.948.800	0,03	89.938.675.649
89	Başka yerde belirtilmeyen çeşitli mamül eşyalar	1.804.116.790	0,81	320.489.918.492
97	Altın (altın madeni ve konsantreleri hariç)	91.353.026	0,34	38.175.052.120
Yıl toplamı:		63.167.152.820		9.071.852.000.000

* Kullanılan veriler Birleşmiş Milletler(BM) İstatistik veritabanı (UN COMTRADE) ve Dış Ticaret İstatistikleri Veri tabanı kullanılarak elde edilmiştir.

EK B : SITC Rev3 Sınıflamasına göre Dış Ticaret (2003)

SITC	SITC adı	Ürün grubu 2003 yılı ÜLKE ihracatı (\$)	AKÜ Değeri	Ürün grubu 2003 yılı DÜNYA ihracatı (\$)
00	Canlı hayvanlar	8.216.816	0,13	9.926.134.924
01	Et ve et ürünleri	23.069.484	0,07	55.092.692.453
02	Süt, süt ürünleri ve yumurtalar	49.129.964	0,22	35.972.408.350
03	Balıklar ve diğer deniz ürünleri	152.084.500	0,41	57.959.181.601
04	Hububat, hububat ürünleri	408.981.644	1,06	60.764.714.833
05	Meyve ve sebzeler	2.568.082.261	4,46	90.766.394.186
06	Şeker, şeker ürünleri ve bal	225.864.374	1,92	18.573.513.327
07	Kahve, çay, kakao, baharat ve ürünleri	243.057.839	1,13	33.871.025.167
08	Hayvanlar için gıda maddeleri	14.448.056	0,09	25.438.367.624
09	Çeşitli yenilebilir ürünler	250.865.201	1,49	26.618.817.291
11	İçkiler	69.804.483	0,23	47.120.927.419
12	Tütün ve tütün mamülleri	418.808.612	3,07	21.511.932.869
21	İşlenmemiş kösele, deri ve kürk	34.046.416	0,73	7.357.964.712
22	Yağlı tohumlar, yağ veren meyveler	48.002.152	0,36	21.242.719.591
23	Ham kauçuk (tabii ve sentetik)	5.024.212	0,06	13.948.743.815
24	Mantar, odun ve kereste	21.151.513	0,09	36.963.136.326
25	Kağıt hamuru ve kullanılmış kağıt	636.535	0,00	21.882.359.767
26	Dokuma elyafı ve bunların artıkları	363.063.065	2,51	22.793.309.676
27	Hayvansal ve bitkisel gübreler, tuz, kükürt, topak	391.069.330	3,89	15.859.806.008
28	Metal cevherleri, döküntüleri, hurdaları	182.359.788	0,49	59.117.882.815
29	hayvansal ve bitkisel menşeli hammaddeler	98.004.556	0,67	22.985.852.294
32	Taş kömürü, kok kömürü ve biriket kömürü	1.491.871	0,01	26.339.719.015
33	Petrol, petrolden elde edilen ürünler	819.452.166	0,23	553.472.936.859
34	Petrol gazları, doğal gaz ve diğer mamul gazlar	139.094.242	0,21	105.186.211.709
35	Elektrik enerjisi	20.090.201	0,20	15.661.321.171
41	Hayvansal sıvı ve katı yağlar	4.970.992	0,38	2.047.801.111
42	Bitkisel sıvı yağlar ve fraksiyonları	225.552.253	1,48	23.979.036.420
43	İşlem görmüş bitkisel ve hayvansal katı/sıvı yağlar	24.207.106	0,85	4.511.074.619
51	Organik kimyasal ürünler	171.878.657	0,15	175.325.824.054
52	İnorganik kimyasal ürünler	230.391.701	0,98	37.250.119.352
53	Debatat ve boyacılıkta kullanılan hülasalar	136.734.898	0,52	41.446.926.847
54	Tıp ve eczacılık ürünleri	219.599.613	0,17	201.110.131.991
55	Uçucu yağlar, parfüm, kozmetik müstahzarları	464.628.627	1,12	65.484.658.953
56	Mineral kimyasal gübreler	20.340.093	0,21	15.308.149.572
57	İlk şekillerde plastikler	155.335.653	0,22	113.953.502.186
58	İlk şekilde olmayan plastikler	389.201.270	1,15	53.163.738.265
59	Başka yerlerde belirtilmeyen kimyasal maddeler	105.349.484	0,20	81.701.639.410
61	Başka yerde belirtilmeyen işlenmiş deri köseleler	68.751.979	0,49	22.025.433.702
62	Kauçuk ve kauçuktan eşya	678.444.583	1,95	54.885.769.208
63	Mantar ve ahşap eşya(mobilya hariç)	124.399.353	0,49	40.104.586.530
64	Kağıt,karton ve kağıt hamurundan eşya	373.785.277	0,52	113.686.999.941
65	Tekstil ürünleri (iplik, kumaş, hazır eşya)	5.261.666.781	4,53	183.268.124.840
66	Taş, alçı, çimento, amiyant, cam, seramik vb. eşya	1.602.479.422	1,75	144.159.337.570
67	Demir ve çelik	3.342.415.637	2,93	180.197.867.433
68	Demir ihtiva etmeyen madenler	457.569.379	0,60	119.681.516.405
69	Demir, çelik, bakır, nikel, alüminyum eşya	1.295.077.904	1,32	155.274.413.147
71	Güç üreten makineler ve araçlar	794.511.261	0,67	188.342.793.808
72	Özelliği olan belirli sanayiler için makineler/aksamları	604.781.068	0,49	194.462.556.828
73	Metal işleme makineleri	149.725.464	0,54	44.097.114.249
74	Diğer genel endüstri makina/cihazların aksamaları	843.433.511	0,48	277.455.417.012
75	Büro makineleri ve otomatik veri işleme makineleri	40.772.527	0,02	383.042.138.937
76	Haberleşme,ses kaydetme vb.yarayan cihaz/araç	1.924.291.957	0,93	327.308.554.055
77	Elektrik makineleri,cihazları ve aletleri, vb.parçaları	2.162.589.146	0,52	653.793.609.095
78	Motorlu kara taşıtları, bisiklet ve motosikletler	4.946.268.829	1,11	701.893.955.150
79	Demir, deniz, havayolu taşıtları ile bunların aksamı	903.847.791	0,82	173.495.879.616
81	Prefabrik yapılar; ısıtma aydınlatma cihazları	528.070.446	3,03	27.499.703.370
82	Mobilya; yatak takımı,yatak ve yastıklar	451.718.957	0,94	75.948.641.282
83	Seyahat eşyası,el çantaları vb. taşıyıcı eşya	45.787.862	0,41	17.808.031.215
84	Giyim eşyası ve bunların aksesuarları	9.961.747.510	6,61	237.675.824.609
85	Ayakkabılar ve aksamı	183.788.021	0,54	53.986.188.380
87	Başka yerde belirtilmeyen mesleki,ilmi,kontrolalet	101.516.147	0,11	148.722.110.930
88	Fotograf, sinemacılıkta kullanılan cihaz/optik eşya	19.247.027	0,04	77.453.330.995
89	Başka yerde belirtilmeyen çeşitli mamül eşyalar	1.550.781.558	0,88	277.391.771.053
97	Altın (altın madeni ve konsantreleri hariç)	76.522.582	0,37	32.494.688.345
Yıl toplamı:		47.252.836.302		7.453.819.000.000

* Kullanılan veriler Birleşmiş Milletler(BM) İstatistik veritabanı (UN COMTRADE) ve Dış Ticaret İstatistikleri Veri tabanı kullanılarak elde edilmiştir.

EK-C: Uluslararası Standart Ticaret Sınıflaması (USTS)
(Standard International Trade Classification-SITC Rev.3)

SITC Rev.3 (Standard International Trade Classification, Rev.3,1988 - Standart Uluslararası Ticaret Sınıflaması, 3. Revizyon,1988) SITC (1951); SITC Rev.1 (1961); SITC Rev.2 (1975) sınıflamaların güncelleştirilmiş versiyonudur. Birleşmiş Milletler tarafından yayınlanan bir uluslararası ticari mal sınıflandırmasıdır. SITC'nin revize edilmiş 3. versiyonu Harmonized System¹le aynı zamanda yürürlüğe girmiştir. HS'nin kabul edildiği tarihe kadar SITC dünya genelinde dış ticaret istatistiklerinin karşılaştırma yapılmasını mümkün kılan tek ticari mal sınıflandırmaydı. Şu anda HS tüm dünyada kullanılmakta ve dolayısıyla SITC'nin önemi de azalmaktadır.

Sınıflamanın yapısı:

Seviye 1: (0'dan 9 'a) bir haneli rakamlarla kodlanarak belirlenmiş 10 bölüm ;

Seviye 2: iki haneli rakamlarla kodlanarak belirlenmiş 67 alt-bölmeler;

Seviye 3: üç haneli rakamlarla kodlanarak belirlenmiş 261 gruplar;

Seviye 4: dört haneli rakamlarla kodlanarak belirlenmiş 1 033 alt-gruplar;

Seviye 5: beş haneli rakamlarla kodlanarak belirlenmiş 2 822 temel başlıklar².

¹ **DIŞ TİCARET SINIFLAMALARI** : Ülkelerin dış ticaret istatistiklerini ve bunların uluslararası karşılaştırmalarını sağlamak için geliştirilmiş sınıflamalardır. Bu sınıflamalar :

- **1. SITC** : Standart Uluslararası Ticaret Sınıflaması, HS kabul edilinceye kadar uluslararası dış ticaret verilerinin karşılaştırmasında ve ulusal düzeyde veri toplanmasında kullanılmaktaydı. HS den sonra önemi azalmıştır.
- **2. HS** : Dünya gümrük organizasyonu tarafından geliştirilen, dış ticaret verilerinin karşılaştırılması için kullanılan uluslararası gümrük ürün sınıflamasıdır.
- **3. CN** : Birleştirilmiş sınıflandırma, AB ülkelerinin dış ticaret verilerinin toplanması amacı ile kullanılan bir ürün sınıflamasıdır. HS ' den daha fazla detaya sahip olup dönüşüm tablosu mevcuttur.
- **4. GTİP** : Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu, CN sınıflamasına bağlı kalınarak geliştirilen ulusal düzeyde dış ticaret ürün sınıflaması olup CN sınıflamasına 4 basamak eklenerek ulusal düzeyde 12 basamaklı GTİP ürün sınıflaması geliştirilmiş ve kullanılmaktadır.

² Bu çizelgede beş haneli rakamlarla kodlanarak belirlenmiş mamullere sayı çokluğu nedeniyle (2822 adet ürün) yer verilememiştir.

(Tam liste için bkznz. TUIK Sınıflama Sunucusu, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/DIESS/>)

- 0 Canlı hayvanlar ve gıda maddeleri**
- 00 Canlı hayvanlar**
- 001 Canlı hayvanlar
- 02 Süt, süt ürünleri ve yumurtalar**
- 022 Süt ve krema
- 0221 Süt ve krema-yoğunlaştırılmamış/tatlandırılmamış
- 0222 Süt ve krema-yoğunlaştırılmış/tatlandırılmış
- 0223 Yoğurt, dondurma, kestirilmiş süt ve krema mamülleri
- 0224 Kesilmemiş sütün suyu, tabii süt esaslı müstahzarlar
- 023 Tereyağı, süt esaslı katı-sıvı yağlar
- 0230 Tereyağı, süt esaslı katı-sıvı yağlar
- 024 Peynir ve lor
- 0241 Rendelenmiş, toz halinde her türlü peynir
- 0242 Eritme peynirler
- 0243 Mavi damarlı peynirler
- 0249 Diğer peynirler ve lor
- 025 Yumurta ve yumurta albüminleri
- 0251 Kuş/kümes hayvanlarının yumurtaları-kabuklu/taze/pişirilmiş
- 0252 Kuş/kümes hayvanlarının yumurtaları-kabuksuz ve sarıları
- 0253 Yumurta albümini
- 03 Balıklar ve diğer deniz ürünleri**
- 034 Balıklar-canlı, taze/soğutulmuş/dondurulmuş
- 0341 Balıklar-canlı, taze/soğutulmuş
- 0342 Balıklar; karaciğeri, yumurtaları, nefisleri (dondurulmuş)
- 0344 Balık filatosu, diğer balık eti-taze/soğutulmuş/dondurulmuş
- 0345 Balık filatosu, diğer balık eti-taze/soğutulmuş
- 035 Balıklar (kuru/tuzlu/salamura/tütsülü)insan yemesi için balık unu/ezmesi/pelleti
- 0351 Kurutulmuş balıklar
- 0352 Tuzlanmış balıklar(kurutulmamış)
- 0353 Tütsülenmiş balıklar
- 0354 Balık karaciğeri, yumurta ve nefisleri (kurutulmuş/tuzlanmış/salamura)
- 0355 İnsanların yemesine elverişli balık unları, ezmeleri ve pelletleri
- 036 Kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar
- 0361 Kabuklu hayvanlar (dondurulmuş)
- 0362 Kabuklu hayvanlar (dondurulmamış)
- 0363 Yumuşakçalar (canlı/taze/soğutulmuş/dondurulmuş/kurutulmuş/tuzlanmış vs.)
- 037 Balıklar, kabuklu hayvanlar ve yumuşakçaların konserveleri
- 0371 Balık müstahzarları ve konserveleri, hayvan vb müstahzarları
- 0372 Kabuklu hayvan, yumuşakça, sudaki omurgasızların konserveleri
- 04 Hububat, hububat ürünleri**
- 041 Buğday ve mahlut
- 0411 Makarnalık buğday (durum buğdayı)
- 0412 Diğer buğday ve mahlut
- 042 Pirinç
- 0421 Pirinç-kavuz içinde(çeltik)
- 0422 Pirinç-kavuzu çıkarılmış

- 0423 Beyazlatılmış, yarı beyazlatılmış ve kırılmış pirinç
- 043 Arpa
- 044 Mısır
 - 0441 Mısır-tohumluk
 - 0449 Mısır-diğer
- 045 Buğday, pirinç, arpa ve mısır dışı tahıllar
 - 0451 Çavdar
 - 0452 Yulaf
 - 0453 Tane darı(koca darı)
 - 0459 Kara buğday, darı(cin ve kum darı), kuş yemi ve diğer hububat
- 046 Buğday ve mahlut unu, bulgur, irmik ve pellet
 - 0461 Buğday ve mahlut unu
 - 0462 Bulgur ve irmik-buğdaydan ve pelletler
- 047 Diğer hububat un, bulgur, irmik ve pellet.
 - 0471 Hububat unları (buğday ve mahlut unu hariç)
 - 0472 Hububat bulgurları, irmikleri ve pelletleri
- 048 Ekmekçilik ve pastacılık ürünleri, makarna
 - 0481 Diğer şekillerde işlenmiş hububat taneleri(kabuğu çıkarılmış, yassılaştırılmış vs.)
 - 0482 Malt
 - 0483 Makarna
 - 0484 Ekmek, pasta, kek, bisküvi ve diğer ekmekçi mamülleri
 - 0485 (0484)"de ki ekmekçi mamullerinin hazırlanmasında kullanılan karışım ve hamur

05 Meyve ve sebzeler

- 054 Buharda veya suda kaynatılmış, pişirilmiş, meyve ve başka sebzeler
 - 0541 Patates-taze/soğutulmuş
 - 0542 Baklagiller(kabuksuz)-kuru
 - 0544 Domates(taze/soğutulmuş)
 - 0545 Sebzeler(taze/soğutulmuş)
 - 0546 Sebzeler-piştirilmiş/dondurulmuş
 - 0547 Sebzeler ve sebze karışımları (geçici olarak konserve edilmiş)
 - 0548 Manyok, ararot, salep, şerbetçi otu, keçi boynuzu, şeker pancarı-kamışı vs.
- 056 Kurutulmuş sebzeler, sebze ve meyvelerin unu, ezmesi, tozları
 - 0561 Kurutulmuş sebzeler(bütün halde, kesilmiş, dilinmiş, kırılmış veya toz halinde)
 - 0564 Manyok, ararot, salep, yerelması, patates unu, ezmesi, flokonları
 - 0566 Diğer sebze konserveleri-dondurulmuş(sirkesiz, asitsiz)
 - 0567 Sebze, meyve, bitki ve yemiş konserveleri
- 057 Taze/kuru meyve ve kabuklu yemişler, bunların karışımları
 - 0571 Portakal, mandalin-taze/kurutulmuş
 - 0572 Greyfurt, pomelo, limon ve diğer turunçgiller
 - 0573 Muz (taze/kurutulmuş)
 - 0574 Elma (taze)
 - 0575 Üzüm (taze/kurutulmuş)
 - 0576 İncir (taze/kurutulmuş)
 - 0577 Çeşitli cevizler ve diğer kabuklu meyveler (taze/kurutulmuş)
 - 0579 Kavun, karpuz, papaya, elma, armut, ayva ve diğer meyveler (taze)
- 058 Sebze ve meyveden hazırlanmış konserveler
 - 0581 Reçel, jöle, marmelat, ezme ve pestiller
 - 0582 Geçici olarak konserve edilmiş meyva ve turunçgil

- kabukları-derhal yenilmez
- 0583 Meyvalar ve sert çekirdekli meyvalar (dondurulmuş/tatlı/tatsız)
- 0589 Başka yerde yer almayan meyvalar ve diğer bitki parçaları konserveleri
- 059 Meyve suları(üzüm şırası dahil) sebze suları
- 0591 Portakal suları(tadlandırılmış olsun, olmasın)
- 0592 Greyfurt suyu(tadlandırılmış olsun, olmasın)
- 0593 Diğer turuncgil suları(tadlandırılmış olsun, olmasın)
- 0599 Ananas, domates, üzüm ve diğer meyve ve sebze suları
- 06 Şeker, şeker ürünleri ve bal**
- 061 Şeker, bal ve şeker melası
- 0611 Ham şeker-şeker kamışından ve pancardan (tat, renk verici madde katılmamış)
- 0612 Tat ve renk verici maddeler katılmış şeker ve kimyaca saf sakkaroz
- 0615 Şeker üretimi yan ürünü melaslar
- 0616 Tabii bal
- 0619 Diğer şekerler, kimyaca saf laktoz, maltoz, glikoz, fruktoz vb.
- 062 Şeker mamülleri
- 0621 Meyva, sert kabuklu yemiş, bitki parçası konserveleri-şekerli
- 0622 Şeker mamulleri(beyaz çikolata dahil), kakaosuz
- 07 Kahve, çay, kakao, baharat ve ürünleri**
- 071 Kahve
- 0711 Kahve (kavrulmamış)
- 0712 Kahve (kavrulmuş)
- 0713 Kahve hılasası ve kahve yerine kullanılan maddeler
- 072 Kakao
- 0721 Kakao taneleri(bütün veya kırılmış), (çiğ veya kavrulmuş)
- 0722 Kakao tozu-(ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeler içermeyenler)
- 0723 Kakao hamuru(yağı alınmış olsun, olmasın)
- 0724 Kakao yağı (katı ve sıvı)
- 0725 Kakao kabukları, iç kabukları, zarları ve diğer kakao döküntüleri
- 073 Çikolata ve kakao içeren diğer maddeler
- 0731 Kakao tozu(şeker, tatlandırıcı madde katılmış)
- 0732 Ağırlığı 2 kg'dan fazla kap ve ambalajda kakao müstahzarı
- 0733 Gıda müstahz.-kakao/çikolata içeren doldurulmuş, dilim veya çubuk halde
- 0739 Diğer çikolata, kakao ihtiva eden gıda müstahzarları
- 074 Çay ve paraguay çayı
- 0741 Çay
- 0743 Paraguay çayı ve çay hılasa, esans, konsantreleri, müstahzarları
- 075 Biber ve diğer baharatlar
- 0751 Biber, capsicum ve pimenta cinsi meyvaları (kurutulmuş/ezilmiş/öğütülmüş)
- 0752 Vanilya, tarçın, karanfil, kakule küçük hindistan cevizi ve kabuğu
- 08 Hayvanlar için gıda maddeleri**
- 081 Hayvan gıdası olarak kullanılan maddeler
- 0811 Hububat sapları, yonca unu, pancar, ot, kök vs. ile meşe

- palamudu
- 0812 Kepekler-kalın, ince-diğer kalıntılar
- 0813 Bitkisel sıvı yağ üretiminden arta kalan küsbe ve diğer katı artıklar
- 0814 Et, balık vb unları, pelletleri-insan gıdası olmayan
- 0815 Şeker, nişasta, bira imali sonucu artık ve döküntüler
- 0819 Şarap tortusu ve hayvan gıdası olarak kullanılan mamalar

09 Çeşitli yenilebilir ürünler (yağ, homojenize ürünler, sos, maya vb.)

- 091 Margarin
- 0910 Margarin
- 098 Başka yerde bulunmayan gıda müstahzarları
- 0981 Homojenize edilmiş et, sakatat, sebze konserveleri ve diğer karışım müstahzarları
- 0984 Soslar ve müstahzarlar
- 0985 Çorbalar, et suları ve bunların müstahzarları
- 0986 Mayalar(canlı, cansız), mikro-organizmalar, kabartma tozları
- 0989 Başka yerlerde yer almayan gıda müstahzarları, hayvansal ürünler

1 İçki ve tütün

11 İçkiler

- 111 Alkolsüz içecekler
 - 1110 Alkolsüz içecekler
- 112 Alkollü içecekler
 - 1121 Taze üzüm şarabı, şırası, vermut
 - 1122 Fermente edilmiş diğer içkiler(elma, armut, bal şarabı vb)
 - 1123 Bira(malttan yapılmış)
 - 1124 Etil alkol-tağyir edilmemiş-derece %80 den az; alkollü içkiler

12 Tütün ve tütün mamülleri

- 121 Yaprak tütün ve tütün döküntüleri
 - 1211 Tütün(sap koparılmış, damarı çıkarılmış)
 - 1212 Tütün(tamamen veya kısmen sap koparılmış, damarı çıkarılmış)
 - 1213 Tütün(döküntüleri)
- 122 İşlenmiş tütün
 - 1221 Tütün içeren purolar, uçları açık purolar ve sigarillolar
 - 1222 Tütün içeren sigaralar
 - 1223 Diğer mamül tütün ve tütün yerine geçen maddeler

2 Akaryakıt hariç yenilmeyen hammaddeler

21 İşlenmemiş kösele, deri ve kürk

- 211 Ham deriler (post ve kürk dışında)
 - 2111 At ve siğir derileri
 - 2112 Siğir cinsi hayvanların bütün halindeki derileri (14 kg kadar)
 - 2114 Keçi-oğlakların ham derileri
 - 21140 Keçi ve oğlakların ham derileri
 - 2116 Koyun-kuzu ham derileri yünü alınmamış
 - 2117 Koyun ve kuzuların ham derileri, yünü alınmış
 - 2119 Diğer hayvanların derileri ile deri kösele, kırpıntı ve döküntüler
- 212 Ham postlar (bütün halde)
 - 2121 Mink (vizon) (bütün halinde) (baş, kuyruk/pençeleri ile

- birlikte olsun olmasın)
 2122 Ham postlar (mink hariç) (baş, kuyruk ve pençesi ile birlikte olsun/olmasın)
 2123 Başlar, kuyruklar, pençeler ve kürkçülüğe elverişli diğer parçalar

22 Yağlı tohumlar, yağ veren meyveler

- 222 Yağlı tohumlar ve meyvaları (kırılmış olsun olmasın)
 2221 Yer fıstığı
 2222 Soya fasulyesi
 2223 Pamuk tohumu
 2224 Ayçiçeği tohumu
 2225 Susam tohumu
 2226 Rep, kolza ve hardal tohumu
 2227 Aspir tohumu
 223 Diğer yağlı tohum ve meyveler, un ve küsbeleri
 2231 Kopra
 2232 Palm meyvası ve çekirdeği
 2234 Keten tohumu
 2235 Kastor otu tohumu
 2237 Diğer yağlı tohum ve meyvalar
 2239 Yağlı tohum ve meyvaların unları ve küsbeleri

23 Ham kauçuk (tabii ve sentetik)

- 231 Tabii kauçuk, balata, güte-parka, guayül, çıkıl
 2311 Tabii kauçuk lateksi (prevulkanize edilmiş olsun olmasın)
 2312 Tabii kauçuk(diğer şekillerde)
 2313 Balata, güta -perka; guayül, çıkıl (chicle) vb. tabii sakızlar
 232 Sentetik kauçuk, taklit kauçuk, rejenere kauçuk ve atıkları (il şekillerde)
 2321 Sentetik kauçuk, taklit kauçuk, stiren-butadien kauçuğu vb
 2322 Rejenere kauçuk (ilk şekillerde/levha/şerit/kırpıntı halinde) kauçuğun döküntü, kırpıntı ve atıkları

24 Mantar, odun ve kereste

- 244 Tabii mantar ve döküntü mantar
 2440 Tabii mantar ve döküntü mantar
 245 Yakmaya mahsus ağaçlar ve odun komürü
 2450 Yakmaya mahsus ağaçlar ve odun komürü
 246 Yakmaya mahsus yonga halinde ağaçlar ve testere talaşı
 2461 İnce ve dilimler/yonga halinde ağaçlar
 2462 Testere talaşı-(kütük, briket, topak vb şekillerde aglomere/değil)
 247 Yuvarlak ağaçlar (kabukları soyulmuş/kare şeklinde kabaca yontulmuş olsun olmasın)
 2473 Boya, kreozot/diğer koruyucularla işlem görmüş
 2474 Kozalaklı, iğne yapraklı ağaçlar(yuvarlak, kabaca yontulmuş)
 2475 Diğer yuvarlak ağaçlar
 248 Ahşap demiryolu veya tramvay traversleri
 2481 Ağaçtan demiryolu, tramvay traversleri
 2482 Uzunlamasına kesilmiş, biçilmiş iğne yapraklı ağaç kalın>6mm
 2483 Kenarına, yüzüne şekil verilmiş iğne yapraklı ağaçlar
 2484 Uzunlamasına kesilmiş, biçilmiş tropikal ağaçlar kalın>6mm
 2485 Kenarına, yüzüne şekil verilmiş geniş yapraklı ağaçlar

25 Kağıt hamuru ve kullanılmış kağıt

251 Odun veya diğer lifli selülozik maddeler; hamurları, döküntü ve kırıntıları

- 2511 Kağıt veya karton döküntü, kırıntı ve hurdaları
- 2512 Mekanik odun hamuru
- 2513 Çözünür kimyasal odun hamuru
- 2514 Sodalı veya kimyasal odun hamuru (beyazlatılmamış)
- 2515 Sülfütlü kimyasal odun hamuru (çözünür kimyasal olan hariç)
- 2516 Sülfütlü kimyasal odun hamuru-çözünür kimyasal odun hamuru hariç)
- 2519 Yarı kimyasal odun hamuru ve diğer lifli selülozik maddelerin hamurları

26 Dokuma elyafı ve bunların artıkları

- 261 İpek
 - 2613 Ham ipek (bükülmemiş)
 - 26130 Ham ipek (bükülmemiş)
 - 2614 Çekilmeye elverişli kozalar ve ipek döküntüleri
- 263 Pamuk, linter pamuğu ve pamuk döküntüleri
 - 2631 Pamuk (karde edilmemiş, taranmamış)
 - 2632 Linter pamuğu
 - 2633 Pamuk döküntüleri(iplik döküntüleri ve ditme suretiyle elde edilen döküntüler)
 - 2634 Pamuk (karde edilmiş veya penyelenmiş)
- 264 Jüt veya bitki iç kabuklarının dokumaya elverişli diğer lifleri
 - 2641 Jüt, bitki iç kabuklarının dokunabilir diğ.lifleri-ham, ıslatılmış
 - 2649 Jüt, bitki iç kabuğu liflerinin kırıktık, döküntüleri
- 265 Dokumaya elverişli diğer bitkisel lifler
 - 2651 Keten, keten kırıktık ve döküntüleri
 - 2652 Kendir, ham veya işlem görmüş, kırıktık ve döküntüleri
 - 2654 Sisal ve agave cinsi dokumaya elverişli diğer lifler, kırıktık vb.
 - 2655 Abaka
 - 2657 Koko cevizi (hindistan cevizi)
 - 2658 Rami
- 266 Sentetik filament demetleri ver sentetik devamlı lifler
 - 2665 Sentetik devamsız lifler (işlem görmemiş)
 - 2666 Sentetik filament demetleri
 - 2667 Sentetik devamsız lifler (taranmış, ileri işlem görmüş)
- 267 Diğer suni lifler ve artıkları
 - 2671 Suni devamsız lifler , suni filament demetleri
 - 2672 Sentetik-suni lif döküntüleri
- 268 Yün/yapağı ve diğer hayvan kılı
 - 2681 Yapağı (sırtta yıkanmış dahil)
 - 2682 Yıkanmış ve karbonize edilmiş yün
 - 2683 İnce hayvan kılı (karde edilmemiş/taranmamış)
 - 2685 At kılı, kaba hayvan kılı (karde edilmemiş/taranmamış)
 - 2686 Yün, ince/kaba hayvan kılının ditme suretiyle elde edilen döküntüleri
 - 2687 Yün ve ince veya kaba hayvan kılı-karde edilmiş, taranmış
- 269 Kullanılmış giyim eşyası ve parçaları
 - 2690 Kullanılmış giyim eşyası ve parçaları

27 Hayvansal ve bitkisel gübreler, tuz, күкүрт, topak, alçı gibi mineral maddeler

- 272 Hayvansal ve bitkisel gübreler, tabi kalsiyum fosfat ve diğer tabi potasyum tuzları
- 2721 Hayvansal/bitkisel gübreler, bu esaslı müstahsarlar

- 2722 Sodyum nitrat
- 2723 Tabii kalsiyum fosfatlar, tabii alüminyum-kalsiyum fosfatlar
- 2724 Karnalit, silvit ve diğer ham tabii potasyum tuzları
- 273 Taş, mermer, alçı taşı, kireç taşı, kum
 - 2731 Yontulmaya ve inşaatla elverişli taşlar
 - 2732 Kistin, kireç taşı, alçı taşı ve alçıları
 - 2733 Her nevi tabii kum
 - 2734 Çakıl taşı, kırılmış ezilmiş taşlar
- 274 Kükürt ve demir piritleri
 - 2741 Her nevi kükürt (süblime, çöktürülmüş, koloidal kükürt hariç)
 - 2742 Kavrulmamış demir piritleri
- 277 Sanayide kullanılan elmas, sünger taşı, zımpara taşı vs.
 - 2771 Sanayide kullanılan elmaslar
 - 2772 Tabii/sentetik, kıymetli/taşların toz ve pudraları ile sünger, zımpara, süleyman taşı
- 278 Ham mineraller
 - 2782 Diğer killer, mağnezit, manyezit vs.
 - 2783 Tuz, saf sodyum klorür, deniz suyu
 - 2784 Amyant (asbest)
 - 2785 Kuvars, kuvarzit, mika, feldispat, florspat vs.
 - 2786 Curuf kumu vs. ile demir/çeliğin imalinden elde edilen döküntüler
 - 2789 Tebeşir, barit, borat, silisli fosil unu, asfalt ve başka yerde belirtilmeyen mineraller
- 28 Metal cevherleri, döküntüleri, hurdaları**
 - 281 Demir cevherleri
 - 2814 Demir piritleri (piritleri)
 - 2815 Demir cevheri (aglomere edilmemiş)
 - 2816 Demir cevherleri (aglomere edilmiş)
 - 282 Demir-çelik döküntü ve hurdaları, bunların külçeleri
 - 2821 Dökme demir döküntü ve hurdaları
 - 2822 Alaşımlı çelik döküntü-hurdaları
 - 2823 Demir çelik hurda ve döküntüleri
 - 283 Bakır cevherleri, matları ve çöktürülmüş bakır
 - 2831 Bakır cevherleri ve konsantreleri
 - 2832 Bakır matları, çöktürülmüş bakır
 - 284 Nikel cevherleri ve nikel oksit
 - 2841 Nikel cevherleri ve konsantreleri
 - 2842 Nikel matları, oksit sinterleri, nikel metalurjisi ara ürünleri
 - 285 Alüminyum cevherleri ve alüminyum oksit
 - 2851 Alüminyum cevherleri ve konsantreleri
 - 2852 Alüminyum oksit (suni korendon hariç)
 - 286 Uranyum, toryum cevherleri
 - 2861 Uranyum cevherleri, peşblent ve bunların zenginleştirilmiş olanları-uranyum >%5
 - 2862 Toryum cevherleri ve konsantreleri
 - 287 Diğer metal cevherleri
 - 2874 Kurşun cevherleri ve konsantreleri
 - 2875 Çinko cevherleri ve konsantreleri
 - 2876 Kalay cevherleri ve konsantreleri
 - 2877 Manganez cevherleri ve konsantreleri
 - 2878 Molibden, titanyum, zirkonyum, tantalum ve vanadyum cevherleri-konsantreleri
 - 2879 Diğer cevherler ve konsantreleri
 - 288 Metalleri/metal bileşiklerini içeren kül ve kalıntılar
 - 2881 Metalleri/metal bileşiklerini içeren kül ve kalıntılar
 - 2882 Metallerin döküntü ve hurdalar

- 289 Kıymetli metal cevherleri ve hurdaları
- 2891 Kıymetli metal cevherleri-konsantreleri
- 2892 Platin ve diğer metallerin artık ve döküntüleri (altın hariç)

29 Başka yerde belirtilmeyen hayvansal ver bitkisel menşeli hammaddeler

- 291 İnsan tarafından yenilmeye elverişli olmayan hayvansal ürünler
 - 2911 Kemik, tırnak, pençe vb. toz ve döküntüler
 - 2919 Başka yerde belirtilmeyen veya yer almayan hayvansal menşeli ürünler
- 292 Başka yerde belirtilmeyen bitkisel ürünler (yenilmeye elverişli olmayan)
 - 2922 Lak, tabii sakızlar, reçineler, plesenkler
 - 2923 Örgü için kullanılan bitkisel maddeler
 - 2924 Bitki ve bitki parçaları (parfümeri, eczacılık vs. de kullanılanlar)
 - 2925 Ekim amacıyla kullanılan tohum, meyva ve sporlar
 - 2926 Çiçek soğanları, yumrular ve diğer canlı bitkiler, çelikler, daldırmalar, mantar
 - 2927 Süs-buket için her türlü çiçekler, gonca, tomurcuklar vs.
 - 2929 Başka yerde belirtilmeyen bitkisel maddeler

3 Mineral yakıtlar, yağlar ve alkali ürünler

32 Taş kömürü, kok kömürü ve biriket kömürü

- 321 Taş kömürü
 - 3211 Antrasit
 - 3212 Bitümenli ve diğer taşkömürü
- 322 Linyit ve turb, linyit, taş kömürü ve turbdan elde edilen katı yakıtlar
 - 3221 Biriket, topak vb. yakıtlar
 - 3222 Linyit (koyu renkli linyit hariç)
 - 3223 Turb (turb döküntüleri dahil) (aglomere edilmiş olsun olmasın)
- 325 Kok ve sömük (taşkömürü, linyit ve turbdan), karni kömürü

33 Petrol, petrolden elde edilen ürünler

- 333 Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar (ham petrol)
- 334 Rafine edilmiş petrol ürünleri
 - 3342 Gaz (kerosen) ve diğer orta yağlar
 - 3343 Motorin
 - 3344 Başka yerde sınıflandırılmamış yakıtlar
 - 3345 Atık yağlar
- 335 Petrol ürünleri artıkları
 - 3351 Vazalin, parafin
 - 3352 Katran, Benzol, Toluol, Ksilol vs.
 - 3353 Mineral katrandan elde edilen zift ve zift koku
 - 3354 Petro koku-bitümeni-yaglarından elde edilen yağların diğer kısımları

34 Petrol gazları, doğal gaz ver diğer mamul gazlar

- 342 Sıvılaştırılmış propan ve bütan gazı
 - 3421 Sıvılaştırılmış propan gazı
 - 3425 Sıvılaştırılmış bütan gazı
- 343 Doğal gaz
 - 3431 Doğal gaz-sıvılaştırılmış
 - 3432 Doğal gaz - gaz halinde

- 344 Sıvılaştırılmış etilen, propilen, butilen, petrol gazı
 - 3441 Sıvılaştırılmış etilen, propilen, bütülen-bütadien gazları
 - 3442 Sıvılaştırılmış diğer hidrokarbon gazları
 - 3449 Diğer gaz halinde hidrokarbonlar
- 345 Havagazı, sugazı, fakir gaz vb gazlar (petrol gazı ve diğ.gazlı hidrokarbon hariç)

35 Elektrik enerjisi

4 Hayvansal, bitkisel katı ve sıvı yağlar, mumlar

41 Hayvansal sıvı ve katı yağlar

- 411 Hayvansal katı veya sıvı yağlar
 - 4111 Balıkların/deniz memelilerin katı ve sıvı yağları, fraksiyonları
 - 4112 Domuz ve kümes hayvanlarının katı yağları (domuz yağı ve stearini hariç)
 - 4113 Hayvansal katı ve sıvı yağlar ve fraksiyonları

42 Bitkisel sıvı yağlar ve fraksiyonları (rafine edilmiş olsun olmasın, kimyasal işlem görmemiş)

- 421 Bitkisel sıvı yağlar
 - 4211 Soya yağı ve fraksiyonları
 - 4212 Pamuk tohumu yağları ve fraksiyonları
 - 4213 Yerfıstığı yağları ve fraksiyonları
 - 4214 Zeytin yağı ve fraksiyonları
 - 4215 Ayçiçeği ve yalancı safran yağları, fraksiyonları
 - 4216 Mısır yağları, fraksiyonları
 - 4217 Kolza ve hardal yağı ve fraksiyonları
 - 4218 Susam yağı ve fraksiyonları
- 422 Diğer bitkisel sıvı yağlar
 - 4221 Keten tohumu yağı ve fraksiyonları
 - 4222 Palm yağı ve fraksiyonları
 - 4223 Hindistan cevizi (kopra) yağları ve fraksiyonları
 - 4224 Palm çekirdeği-babassu yağları ve fraksiyonları
 - 4225 Hint yağı ve fraksiyonları
 - 4229 Diğer bitkisel sabit katı-sıvı yağlar ve fraksiyonları

43 Kimyasal işlem görmüş bitkisel ve hayvansal katı/sıvı yağlar, mumlar

- 431 Kimyasal işlem görmüş bitkisel ve hayvansal katı/sıvı yağlar, mumlar
 - 4311 Hayvansal-bitkisel, yenmeyen, değiştirilmiş yağlar
 - 4312 Hayvansal, bitkisel yağlar ve fraksiyonları (interesterfiye edilmiş)
 - 4313 Sanayide kullanılan monokarboksilik yağ asitleri ile değra, mum artıkları vs.
 - 4314 Bitkisel mumlar, balmumu, böcek mumları, ispermeçet

5 Başka yerde belirtilmeyen kimya sanayi ve buna bağlı sanayi ürünleri

51 Organik kimyasal ürünler

- 511 Hidrokarbonlar ve türevleri
 - 5111 Asiklik hidrokarbonlar
 - 5112 Siklik hidrokarbonlar
 - 5113 Hidrokarbonların halojelenmiş türevleri
 - 5114 Hidrokarbonların sülfonlu, nitrozu, nitrozlu türevleri
- 512 Alkoller, fenoller, fenol-alkoller vb. türevleri
 - 5121 Monohidrik ve etil alkoller
 - 5122 Dioller, diğer polihidrik alkoller, asiklik alkoller

- (sülfo/nitro/nitrozo) ve gliserin
- 5123 Siklik alkoller, halojenli, sülfolu, nitrolu, nitrozlu türevleri
- 5124 Fenoller, fenol-alkoller
- 513 Karboksilik asitler ve türevleri
- 5137 Asiklik monokarboksilik asitler
- 5138 Polikarboksilik asitler, anhidritleri, halojenürleri türevleri
- 5139 Karboksilik asitler, türevleri
- 514 Azot fonksiyonlu bileşikler
- 5145 Amin fonksiyonlu bileşikler
- 5146 Oksijen gruplu amino-bileşikler
- 5147 Karboksiamid gruplu bileşikler
- 5148 Diğer organik bileşikler
- 515 Organo-inorganik, heterosiklik bileşikler, nükleik asitler
- 5154 Kükürtlü organik bileşikler
- 5155 Diğer organik-inorganik bileşikler
- 5156 Sadece oksijenli heterosiklik bileşikler(Laktamlar dahil)
- 5157 Heteroksilik bileşikler
- 5158 Sülfonamidler
- 516 Diğer organik kimyasal maddeler
- 5161 Eterler, alkol peroksitler, eter peroksitler, keten peroksitler vs.
- 5162 Aldehit ve keten fonksiyonlu bileşikler
- 5163 Fosforik ve inorganik asitlerin esterleri, tuzları/türevleri
- 5169 Diğer kimyasal maddeler

52 İnorganik kimyasal ürünler

- 522 İnorganik kimyasal elementler, asitler, bileşikler, metallerin asit, hidroksit ve peroksitleri
- 5221 Karbon, karbon karası-diğer şekilde karbonlar
- 5222 Kimyasal elementler(Karbon, karbon karası hariç)
- 5223 İnorganik asitlerin ve ametallerin inorganik oksijenli bileşikleri
- 5224 Ametallerin halojenli-oksihalojenli veya kükürtlü bileşikleri
- 5225 Çinko, krom, mangan, demir, kobalt, titan, kurşun; ositleri, dioksitleri, hidroksitleri
- 5226 Diğer kimyasal elementler
- 523 Diğer inorganik kimyasal maddeler
- 5231 Florür; florsilikat, floraluminat ve diğer kompleks flor tuzları
- 5232 Klorürler, oksiklorürlerve hidroksiklorürler
- 5233 Hipokloritler, kloratlar ve perkloratlar
- 5234 Sülfür ve polisülfür, sülfoksilat, sülfid, sülfat, şap ve persülfatlar
- 5235 Nitritler, nitratlar
- 5236 Fosfinatlar (hipofosfitler), fosfonatlar (fosfitler), fosfatlar
- 5237 Karbonatlar, peroksikarbonatlar, amonyum karbonat
- 5238 İnorganik asit, peroksi asitlerin tuzları
- 524 Oksi ve peroksi metalik asitlerin tuzları, kıymetli metallerin bileşikleri
- 5243 Kıymetli metallerin bileşikleri;amalgamları ve asitlerin tuzları
- 5249 İnorganik bileşikler (arı su vb., sıvı hava, amalgamlar)
- 525 Radyoaktif elemanlar ve bileşikleri, bunları içeren karışım ve atıklar
- 5251 Radyoaktif elemanlar, izotop-bileşikleri, alaşımları
- 5259 Diğer izotoplar ve nadir toprak metallerin karışımları ve bileşikleri

53 Debatat ve boyacılıkta kullanılan hülasalar, tanen, boya, pigment, macun, mürekkep

- 531 Sentetik organik boyayıcı maddeler

- 5311 Sentetik organik boyayıcı maddeler-müstahzarlar
- 5312 Sentetik organik boyayıcı maddeler(boyayıcı laklar)
- 532 Debayette kullanılan bitkisel ve hayvansal menşeli hulasalar
 - 5322 Hayvansal ve bitkisel menşeli hulasalar
 - 5323 Debagatte kullanılan sentetik-organik, inorganik maddeler
- 533 Pigmentler, vernikler, boyalar
 - 5331 Diğer boyayıcı maddeler
 - 5332 Matbaa mürekkepleri
 - 5334 Boya ve vernikler ile pigmentler
 - 5335 Başka yerde belirtilmeyen pigment, boya sikatif, macun vs.
- 54 Tıp ve eczacılık ürünleri**
 - 541 Eczacılık ve eczacılık ürünleri
 - 5411 Provitaminler ve vitaminler
 - 5413 Antibiyotikler
 - 5414 Bitkisel alkaloidler, tuzları, eter, ester-türevleri
 - 5415 Hormonlar, türevleri; hormon yerine kullanılan steroidler
 - 5416 Glikozitler ve veterinerlikte kullanılan aşılar
 - 5419 Tıpta, cerrahide, dişçilikte veya veterinerlikte eşyası ve müstahzarları
 - 542 İlaçlar
 - 5421 Antibiyotikler ve antibiyotikli ilaçlar
 - 5422 İnsülin ve adrenalin ve diğer hormon içeren karışık ilaçlar
 - 5423 Alkaloidleri ve türevlerini içeren karışık ilaçlar
 - 5429 Karıştırılmış ilaçlar ve vitaminler
- 55 Uçucu yağlar, parfüm, kozmetik, tuvalet müstahzarları**
 - 551 Uçucu yağlar rezinoitler
 - 5513 Uçan yağlar, rezinoitler, terpenli yan ürünler
 - 5514 Koku veren maddelerin karışımları
 - 553 Parfüm ve kozmetik veya tuvalet müstahzarları
 - 5531 Parfümler ve tuvalet suları
 - 5532 Güzellik, makyaj, cilt bakımı müstahzarları
 - 5533 Saç müstahzarları
 - 5534 Ağız veya diş sağlığını korumaya mahsus müstahzarlar
 - 5535 Traş müstahzarları, vücut deodorantları, tuvalet müstahzarları
 - 554 Sabunlar, temizleme, cilalama ürünleri
 - 5541 Sabunlar, yüzey aktif organik maddeler
 - 5542 Yıkama, temizleme müstahzarları-sabunlar hariç
 - 5543 Ayakkabı, mobilya, döşeme vb temizleyen boya, cila, pasta vb
- 56 Mineral kimyasal gübreler (272.grubun dışındakiler)**
 - 562 Mineral kimyasal gübreler (272.grubun dışındakiler)
 - 5621 Azotlu mineral ve kimyasal gübreler
 - 5622 Fosfatlı mineral ve kimyasal gübreler
 - 5623 Potaslı mineral gübreler
 - 5629 Azot, fosfor, potasyum vb iki üçünün karışımı gübreler
- 57 İlk şekillerde plastikler, döküntü ve hurdalar**
 - 571 Etilen polimerleri (ilk şekillerde)
 - 5711 Polietilen (ilk şekillerde)
 - 5712 Etilen-vinil asetat kopolimerleri (ilk şekilde)
 - 5719 Diğer etilen polimerleri (ilk şekilde)
 - 572 Stilen polimerleri (ilk şekillerde)
 - 5721 Polistiren (ilk şekillerde)
 - 5729 Stiren polimerleri (ilk şekillerde)

- 573 Vinil klorür veya halojenli diğer olefin polimerleri(ilk şekilde)
 5731 Polivinil klorür (ilk şekillerde)-pvc
 5739 Vinil klorür-vinil asetat kopolimerleri ve polimerleri
- 574 Poliasetaller ve diğer polieterler ve epoksi reçineler (ilk şekillerde)
 5741 Poliasetaller (ilk şekillerde)
 5742 Epoksit reçineler (ilk şekilde)
 5743 Polietaller ve esterler(ilk şekillerde)
- 575 Propilen ve diğer olefinlerin polimerleri(ilk şekillerde)
 5751 Propilen yahut diğer olefin polimerleri (ilk şekilde)
 5752 Akrilik polimerleri (ilk şekilde)
 5753 Poliamidler (ilk şekillerde)
 5754 Amino reçineler, fenolik reçeller ve poliüretanlar (ilk şekillerde)
 5755 Selüloz ve kimyasal türevleri (ilk şekillerde)
 5759 Vinil asetat, silikon, petrol ve kumaron reçineleri ve tabi polimerler (ilk şekillerde)
- 579 Plastikten döküntü, kalıntı ve hurdalar
 5791 Plastiklerin döküntü, kalıntı ve hurdaları-etilen polimerlerinden olanlar
 5792 Plastiklerin döküntü, kalıntı ve hurdaları-stiren polimerlerinden olanlar
 5793 Plastiklerin döküntü, kalıntı ve hurdaları-vinil klorür polimerlerinden olan
 5799 Diğer plastiklerden döküntü kalıntı ve hurdalar
- 58 İlk şekilde olmayan plastikler (boru, hortum, levha, yaprak, plaka, şerit, film vb.)**
- 581 Plastikten tüpler, borular, hortumlar; conta, dirsek, rakor vb
 5811 Suni bağırsaklar(sosis kılıfları)proteinden, selüloziktan
 5812 Sert borular ve hortumlar (plastikten)
 5813 Tüpler, borular, hortumlar(esnek)kırılma basıncı enaz 27, 6 mpa
 5814 Tüpler, borular, hortumlar -takviyesiz, donanımsız
 5815 Tüpler, borular, hortumlar -takviyesiz, bağlantı elemanları ile
 5816 Diğer tüp, boru ve hortumlar-plastikten
 5817 Plastikten tüp, boru ve hortum bağlantı elemanları
- 582 Plastiklerden levhalar, plakalar,
 5821 Plastikten, yapışkan levha, yaprak, şerit, lam vb-düz şekilde
 5822 Plastikten diğer levha, yaprak, pelikül ve lamlar
 5829 Plastikten diğer levhalar, yaprak, pelikül, varak ve lamlar
- 583 Plastikten monofil, çubuk, profiller-enine kesiti 1mm'yi geçen
 5831 Plastikten, enine kesit > 1mm monofiller, profiller - Etilen polimerlerinden
 5832 Vinil klorür polimerlerinden monofil, çubuk, profil-eni 1mm+
 5839 Diğer plastiklerden monofil, çubuk, profiller-eni 1mm'yi geçen
- 59 Başka yerlerde belirtilmeyen kimyasal maddeler ve ürünler**
- 591 Haşarat öldürücüler ve zararlı bitkileri yok ediciler
 5911 Haşarat öldürücüler
 5912 Mantarları yok ediciler
 5913 Zararlı bitkileri yok eden, bitki yetişmesini düzenleyenler
 5914 Bitkileri koruyucu, geliştirici müstahsallar
- 592 Nişasta, inülin, buğday gluteni, albuminler, yapıştırıcı ve tutkallar
 5921 Nişasta, inülin, buğday gluteni
 5922 Kazeinat, kazein, jelatin, peptonlar, dekstrinler ve tadil edilmiş nişastalar

- 593 Patlayıcı maddeler, fitiller ve fişekler
 - 5931 Patlayıcı maddeler
 - 5932 Fitiller, infilak fitilleri, ateşleyici maddeler
 - 5933 Şenlik, işaret, sis, yağmur fişekleri vb.
- 597 Ateşlemeyi önleyici müstahzarlar, çözücü müstahzarlar, yağlama müstahzarları
 - 5972 Ateşlemeyi önleyici müstahzarlar, peptizan katkılar vb
 - 5973 Hidrolik fren, hidrolik transmisyonlar ve donmayı çözücü için özel sıvılar
 - 5977 Yağlama müstahzarları
- 598 Muhtelif kimya sanayi ürünleri ve model patları
 - 5981 Tall oil, terebantin esansı, reçine asitler, odun katranı vs.
 - 5983 Suni mumlar, müstahzar mumlar
 - 5984 Karışım halinde alkalibenzenler ve alkalinaftalenler
 - 5985 Depo edilmiş kimyasal elementler, kimyasal bileşikler
 - 5986 Grafit, aktif kömür, labaratuvar ve teşhislerde kullanılan reaktifler
 - 5988 Reaksiyon başlatıcılar, hızlandırıcılar, katalitik müstahzarlar
 - 5989 Başka yerlerde belirtilmeyen diğer kimyasal madde ve ürünler

6 Başlıca sınıflara ayrılan işlenmiş mallar

61 Başka yerde belirtilmeyen işlenmiş deri ve köseleler

- 611 İşlenmiş deri ve köseleler
 - 6112 Deri ve kösele esaslı terkip ile elde edilen levha, yaprak, şerit deri&kösele
 - 6113 Bütün halinde hazırlanmış sığır derileri
 - 6114 Sığırların ve atların diğer deri ve köseleleri
 - 6115 Koyun ve kuzuların hazırlanmış derileri(yünü alınmış)
 - 6116 Keçi ve oğlakların hazırlanmış derileri(yünü alınmış)
 - 6117 Diğer hayvanların deri-köseleleri
 - 6118 Güderi, rugan-ruganla kaplanmış deri-köseleler:metalyze deri, kösele
- 612 Deri ve köseleden mamul eşya (makina, mekanik işlerde kullanılan saraciye eşyası)
 - 6121 Deri ve köseleden makina, mekanik cihaz vb için eşya
 - 6122 Her tür hayvan için saraciye eşyası, eyer vb(imal edildiği madde ne olursa olsun)
 - 6129 Deri ve köseleden diğer eşya
- 613 Dabaklanmış, aprelenmiş, bütün halinde kürkler
 - 6131 Bütün halindeki deriler (birleştirilmemiş)
 - 6132 Baş, kuyruk, pençeler, diğer kürkten parçalar, kırpıntılar(birleştirilmemiş)-dabaklı
 - 6133 Bütün halindeki deriler-bunların parçaları

62 Kauçuk ve kauçuktan eşya

- 621 Kauçuk ve kauçuktan eşya
 - 6211 Karıştırılmış kauçuk(vulkanize edilmemiş)ilk şekillerde, levha, yaprak, şerit
 - 6212 Diğer şekillerde vulkanize edilmemiş kauçuk
 - 6213 Vulkanize edilmiş kauçuktan iplik, levha, yaprak, şerit, çubukve profiller
 - 6214 Vulkanize edilmiş kauçuktan boru ve hortumlar
- 625 Kauçuktan iç ve dış lastikler (yeni/eski)
 - 6251 Otomobillerde kullanılan dış lastikler-yeni
 - 6252 Otobüs-kamyon dış lastiği-yeni
 - 6253 Uçak dış lastiği-yeni

- 6254 Motosiklet ve bisiklet dış lastiği-yeni
- 6255 Diğer dış lastikler-yeni-kauçuktan
- 6259 Kauçuktan iç lastikler ve sırt geçirilmiş veya kullanılmış dış lastikler
- 629 Kauçuktan diğer eşya (hijyenik, eczacılık ürünleri, taşıyıcı kolonlar)
- 6291 Vülkanize kauçuktan hijyenik, eczacılık eşyası
- 6292 Vülkanize kauçuktan taşıyıcı ve trasmisyan kolanları
- 6299 Sertleştirilmiş kauçuk (ebonit gibi) vb. eşya

63 Mantar ve ahşap eşya(mobilya hariç)

- 633 Mantardan eşya
 - 6331 Tabii mantardan eşya
 - 6332 Aglomere edilmiş mantar ve mamulleri
- 634 Kaplamalık ağaçlar, levhalar, kontaplak, sırik, kazık vs. ile ağaç yünü
 - 6341 Kaplamalık ve kontrplak için yapraklar-kalınlık < 6mm
 - 6342 Ağaçtan ve odunsu maddelerden yonga pano, levha
 - 6343 Sadece ağaç yapraklarından kontaplaklar-kalınlığı =< 6mm
 - 6344 Diğer kontrplaklar, kaplama ağaçlar-kalınlık < 6mm
 - 6345 Lif pano ve levhalar-reçine vb ile aglomere olsun, olmasın
 - 6349 Çeşitli ağaçlardan sırik, kazık, sap, çubuk, ağaç yünü ve unu vb.
- 635 Ağaçtan muhafazalar, kutu, kafes sandık, vs. ile inşaat ve marangozluk mamülleri
 - 6351 Ağaçtan kutu, kafes, sandık vb ambalajlar, kablo makarası vb
 - 6352 Ağaçtan varil, fıçı, kova, gerdel, diğer fıçıcı eşyası-aksamı
 - 6353 Bina, inşaat için marangozluk, doğrama mamulleri
 - 6354 Ağaç işlemeciliği mamulleri(resim, ayna, heykel, sofra eşyası)
 - 6359 Ağaçtan aletler, alet sapları, süpürge, fırça sapları, kalıplar, askılar

64 Kağıt,karton ve kağıt hamurundan eşya

- 641 Kağıt ve karton
 - 6411 Gazete kağıdı (rulo veya tabaka)
 - 6412 Sıvanmış kağıt ve karton;perfore edilmiş kart ve şeritler
 - 6413 Yazı, bask, kopya, çıkartma, grafik kağıtları
 - 6414 Kraft kağıt ve kartonlar
 - 6415 Diğer kağıt ve kartonlar, bitkisel parşömen, yağ geçirmez kağıtlar çizim kağıtları vs.
 - 6416 Oluklu kağıt-kartonlar, tuvalet temizlik kağıtları
 - 6417 Kağıt-karton (yüzü inorganik maddelerle sıvanmış)
 - 6419 Yapıştırma suretiyle elde edilen kağıt/karton ve duvar kağıtları ile cam kağıtlar
- 642 Kağıt, kağıt hamuru, karton ver selülozik liflerden mamul eşya
 - 6421 Kağıt-karton vb esaslı kutu, kılıf, torba vb eşya
 - 6422 Kağıt ve kartondan zarflar, mektup kartları, kartpostallar vb.
 - 6423 Defterler, bloknotlar, klasörler, dosyalar vb kırtasiye eşyası
 - 6424 Siğara, kopya çıkartma, tuvalet, filtre vs. diğer kağıtlar
 - 6429 Başka yerde belirtilmeyen diğer kağıt ürünleri

65 Tekstil ürünleri (iplik, kumaş, yer kaplamaları, hazır eşya)

- 651 Tekstil iplikleri
 - 6511 Karde edilmiş, taranmış yün ve ince hayvan kıllardan iplikler
 - 6512 Pamuktan dikiş iplikleri
 - 6513 Pamuk ipliği(dikiş ipliği hariç)

- 6514 Sentetik/suni devamlı/devamsız liflerden dikiş ipliği
- 6515 Sentetik filamentlerden tekstürize iplikler
- 6516 Sentetik filament iplikler
- 6517 Suni filament iplikleri (dikiş ipliği hariç)
- 6518 Suni ve sentetik devamsız liflerden iplikler (dikiş ipliği hariç)
- 6519 Başka yerde belirtilmeyen diğer tekstil iplikleri
- 652 Pamuklu mensucat
 - 6521 Pamuktan gaz, kadife, havlu cinsi bukleli ve tırtıl mensucat
 - 6522 Ağırtilmamış pamuklu mensucat
 - 6523 Pamuklu mensucat(ağırlık %85 >= pamuk içerenler)(M2 si 200gr. <.)
 - 6524 Pamuklu mensucat, ağırlık %85 >= pamuk içerenler(M2 si 200gr. >)
 - 6525 Pamuk mensucat ağırlık %85 <= pamuk içeren sentetik ve suni liflerle karıştırılmış (M2 si 200gr <)
 - 6526 Pamuk mensucat ağırlık %85 <= pamuk içerenler sentetik ve suni liflerle karıştırılmış(M2 si 200gr >)
 - 6529 Diğer pamuklu mensucat (ağartılmış, boyanmış, baskılı)
- 653 Sentetik veya suni filamentler ve devamsız liflerden mensucat
 - 6531 Sentetik iplik, monofil, şeritlerle dokumalar
 - 6532 Sentetik devamsız liflerden dokunmuş mensucat (ağırlık %85 >= sentetik lif içerenler)
 - 6533 Sentetik devamsız lifden dokunmuş men.(ağırlık %85< M2 si 170gr.>pamukla karışık sentetik içerenler)
 - 6534 Diğer devamsız sentetik lifden dokumalar
 - 6535 Viskoz ipeği mukavemetli ipliğinden dokunmuş mensucat
 - 6536 Dokunmamış mensucat, suni devamsız lif=>%85
 - 6538 Suni devamsız liflerden dokunmuş mensucat (ağırlık %85< suni devamsız lif içerenler)
 - 6539 Sentetik ve suni liflerden atkı iplik, peluş ve kadifeler
- 654 Dokumaya elverişli diğer maddelerden dokunmuş mensucat (ipek, yün, keten vb.)
 - 6541 İpekten, ipek döküntüsünden dokumalar
 - 6542 Karde edilmiş, taranmış yün/kıldan dokunmuş mensucat (%85 >= yün/ince kıl içerenler)
 - 6543 Karde edilmiş, taranmış yün ve ince hayvan kıllarından dokunmuş diğer mensucat
 - 6544 Ketenden dokunmuş mensucat
 - 6545 Jüt-bitki iç kabuğundan dokum ve iplikler
 - 6546 Diğer dokunmuş mensucat
 - 6549 Dokumaya elverişli diğer maddelerden dokunmuş mensucat
- 655 Örme mensucat
- 6551 Örme tüylü mensucat
- 6552 Diğer örme mensucat
- 656 Kordelalar, etiketler, armalar, tüller vb.
 - 6561 Dokunmuş kordelalar, boldükler
 - 6562 Etiketler, markalar vb.eşya-parça, şerit, şekilli kesilmiş
 - 6563 Gipe iplikler ve parça halinde kordon, işleme yapılmamış süs eşyası(örme olanlar hariç)
 - 6564 Tüller ve diğer mensucat-parça, şerit, motifler halinde
 - 6565 İşlemeler (parça, şerit, motif halinde)
- 657 Özel iplikler ve dokunmamış mensucat (keçe, vatka, sicim, ip, şapka taslakları, eknik eşya)
 - 6571 Keçe (emdirilmiş, sıvanmış, kaplanmış olsun olmasın)
 - 6572 Dokunmamış mensucat (emdirilmiş, sıvanmış olsun olmasın)
 - 6573 Emdirilmiş, sıvanmış, kaplanmış mensucat, dekorlar, fanlar

- vs.
- 6574 Kapitoneli mensucat-parçalı,
- 6575 Sicimler, kordonlar, ip ve halatlar, bunlardan mamul ağlar ve diğer eşya
- 6576 Şapka taslakları:keçeden, keçeden diskler, silindirler ve şeritlerden örülmüş
- 6577 Dokumaya elverişli maddelerden vatka, teknik işler için mensucattan eşya
- 6578 Dokumaya elverişli maddelerle kaplı kauçuk ipler-halatlar
- 6579 Dokumaya elverişli maddelerden hortumlar, taşıyıcı kolonlar vs.
- 658 Dokumaya elverişli maddelerden diğer hazır eşya ve takımlar
- 6581 Parça halinde keçe, dantel, dokuma maddelerinden şapka, başlık
- 6582 Vagon, mavna örtüleri, dış storlar, çadır, kamp eşyası vs.
- 6583 Battaniyeler, diz battaniyeleri(elektrikli battaniyeler hariç)
- 6584 Yatak çarşafı, masa örtüler, bezler, örtüler.
- 6585 Perde, iç storlar, perde-yatak farbaları ve örtüler.
- 6589 Başka yerde belirtilmeyen diğer hair eşya
- 659 Halılar ve diğer yer kaplamaları
- 6591 Kağıt, karton esaslı yer kaplamaları ver linoleum(ölçüsüne göre kesilmiş olsun olmasın)
- 6592 Dügümlü ve sarmalı halılar ve yer kaplamaları.
- 6593 Dokunmuş halılar, yer kaplamaları-kilim, sumak, karaman vb
- 6594 Tuftedilmiş halılar, tuftedilmiş yer kaplamaları
- 6595 Dokunmuş halılar ve dokumaya elverişli maddelerden yer kaplamaları.
- 6596 Keçeden halılar, tufted-floke edilmemiş karolar ve diğer halı ve yer kaplamaları
- 66 Taş, alçı, çimento, amyant, cam, seramik vb. maddeden eşya**
- 661 Kireç, çimento, tabii taşlar, asfalt ile bunlardan eşya
- 6611 Sönmemiş kireç (adi kireç) sönmüş, hidrolik kireç
- 6612 Portland çimentosu, saplı çimento, curuf çimentosu, hidrolik vb.
- 6613 Tabii taşlardan kaldırım, döşeme ve inşaata elverişli işlenmiş taşlar
- 6618 Asfalttan, ziftten vs. maddelerden, amyantlı, selülozlu çimentodan vb. eşya
- 662 Silisli fosil unları ve benzerlerinden eşya, tuğla, kiremit, karolar vb. eşya
- 6623 Silisli fosil unlarından vb. silisli topraklardan eşya ve ateşe dayanıklı eşya
- 6624 Diğer seramik mamülleri(Sofra ve mutfak eşyası hariç)
- 663 Mineral maddelerden mamul eşya ve cihazlar
- 6631 Değirmen taşı, bileği taşı, bileği çarkları vb.
- 6632 Tabii/suni aşındırıcı toz/küçük taneler
- 6633 Taş, alçı ve minerallerden eşya.
- 6635 Mineral yünler, genleştirilmiş soyutlayıcılar, karışımları
- 6637 Seramikten borular, oluklar ve boru bağlantı parçaları
- 6638 Amyant mamülleri
- 6639 Laboratuvarlarda, kimyasal/teknik işlerde kullanılan seramikten cihazlar ve eşya
- 664 Cam
- 6641 İşlenmemiş cam bilyalar

- 6643 Çekme veya üfleme cam-yaprak halinde
- 6644 Perdahlanmış cam-levha, yaprak halinde-parlatılmış, cilalanmış
- 6645 Dökme cam veya haddeden geçirilmiş cam
- 6647 Emniyet camları
- 6648 Camdan aynalar
- 6649 Dökme, çekme ve üfleme, flotal veya yüzeyi cilalanmış perdahlanmış cam.
- 665 Seramikten sofraya ve mutfak eşyası ile diğer ev eşyası, heykelcik, vb. diğer süs eşyası
- 6651 Damacana, şişe vb cam kaplar, vakumlu izole edici kapların camdan iç gövdeleri
- 6652 Masa, mutfak, tuvalet, ev tezyinatı vb için cam eşya
- 6659 Camdan imal edilmiş diğer cam eşya
- 666 Çanak-çömlek
- 6661 Porselenden ve seramikten ev eşyası, tuvalet eşyası
- 6662 Seramikten heykelcikler ve diğer süs eşyası
- 667 İnciler ve kıymetli metal taşlar
- 6671 İnciler
- 6672 Elmaslar
- 6673 Kıymetli, yarı kıymetli taşlar
- 6674 Sentetik, yeniden yapılmış kıymetli, yarı kıymetli taşlar

67 Demir ve çelik

- 671 Dökme ve aynalı demir, ferro alyajlar
- 6712 Dökme demir (pik), aynalı demir (küttele, blok vb ilk şekillerde)
- 6713 Demir veya çelikten granül, toz vs. ürünler
- 6714 Ferro manganez
- 6715 Ferro alyajlar(Ferro manganez hariç)
- 672 Demir veya çelikten külçe ve diğer ilk şekillerde yarı mamuller
- 6724 Külçe veya diğer ilk şekillerde demir
- 6726 Demir/alaşımsız çelikten yarı mamüller karbon<0.25
- 6727 Demir/alaşımsız çelikler:karbon=>0.25
- 6728 Paslanmaz ve alaşımlı çelikten yarı mamulleri
- 673 Demir veya alaşımsız çelikten kaplanmamış yassı hadde mamulleri
- 6731 Yassı hadde ürünler.geniş.=>600mm.rulo, sıcak hadde, üzeri kapartmalı
- 6732 Diğer demir veya alaşımsız çelikten yassı hadde ürünleri (genişliği 600mm. >=)
- 6733 Demir-çelik Yassı hadde mamülleri
- 6734 Diğer demir-yassı hadde:soğuk haddelenmiş
- 6735 Diğer demir-çelik soğuk hadde mamülleri
- 674 Demir veya alaşımsız çelikten kaplanmış yassı hadde mamulleri
- 6741 Çinko kaplama demir-çelikten levhalar
- 6742 Yassı hadde mamülü levhalar
- 6743 Boyalı, vernikli, cilalı plastik kaplı demir-çelik
- 6744 Diğer demir-çelik yassı mamulleri
- 6745 Demir-çelik yassı mamul plakaj ve başka usulle kaplanmış, sıvanmış
- 675 Paslanmaz veya alaşımsız çelikten yassı hadde mamülleri
- 6751 Manyetik (silikonlu) çelikler
- 6752 Yüksek hız çeliğinden yassı hadde mamülü
- 6753 Paslanmaz çelik yassı mamul
- 6754 Alaşımlı çeliklerden sıcak haddelenmiş yassı mamuller
- 6755 Paslanmaz çelik yassı mamuller
- 6756 Alaşımlı çeliklerden soğuk haddelenmiş yassı mamuller
- 6757 Paslanmaz ve alaşımlı çelikten diğer yassı hadde

mamulleri:

- 676 Demir veya çelikten (alaşımlı, alaşımsız) filmaşın, çubuk ve profiller
 - 6761 Filmaşınlar
 - 6762 Demir-çelik çubuklar(sıcak işlenmiş)
 - 6763 Demir-çelik çubuklar(soğuk işlenmiş)
 - 6764 Çubuklar
 - 6768 Profiller
- 677 Demir veya çelikten demiryolu ve tramvay hattı malzemesi
- 678 Demir veya çelikten teller
 - 6781 Demir/alaşımsız çelikten teller
 - 6782 Çelikten teller
- 679 Demir veya çelikten ince, kalın borular ve içi boş profiller, boru bağlantı parçaları
 - 6791 Dökme demirden, demir ve çelikten tüpler, borular, içi boş profiller
 - 6793 Demir/çelikten diğer ince ve kalın borular
 - 6794 Demir-çelikten diğer tüpler, borular, içi boş profiller
 - 6795 Demir veya çelikten boru bağlantı parçaları

68 Demir ihtiva etmeyen madenler

- 681 Gümüş, platin ve gümüş veya platin kaplamalı altın ve diğer metaller
 - 6811 Gümüş kaplamalı adi metaller
 - 6812 Platin, paladyum, rodyum, iridyum, osmiyum, rutenyum ve platin kaplı metaller
- 682 Bakır ve bakırdan çubuk, profil, tel, saç, şerit, boru vb.
 - 6821 Arıtılmamış/arıtılmış bakır; bakır alaşımları
 - 6823 Bakır çubuk-profiller
 - 6824 Bakırdan teller
 - 6825 Bakır levha, plaka-şeritler
 - 6826 Bakır tozları ve bakırdan ince pullar, yaprak ve şeritler
 - 6827 Bakırdan ince ve kalın borular ve bağlantı parçaları
- 683 Nikel ve nikelden çubuk, profil, tel, saç, şerit, boru vb.
 - 6831 İşlenmemiş nikel
 - 6832 İşlenmiş nikel
- 684 Alüminyum ve alüminyumdan çubuk, profil, tel, saç, şerit, boru vb.
 - 6841 İşlenmemiş alüminyum
 - 6842 İşlenmiş alüminyum
- 685 Kurşun ve kurşundan çubuk, profil, tel, saç, şerit, boru vb.
 - 6851 İşlenmiş kurşun
 - 6852 Kurşun boru-tüpl, levha, şerit-boru bağlantı parçaları ve kurşun toz-ince pullar
- 686 Çinko ve çinkodan çubuk, profil, tel, saç, şerit, boru vb.
 - 6861 İşlenmiş çinko
 - 6863 Çinkodan mamul eşya
- 687 Kalay ve kalaydan çubuk, profil, tel, saç, şerit, boru vb.
 - 6871 İşlenmemiş kalay
 - 6872 Kalaydan mamul eşya
- 689 Metalurjide kullanılan adi metaller (tungsten, molibden, tantal, magnezyum, kobalt vb.)
 - 6891 İşlenmemiş tungsten/molibden/tantal/magnezyum/tozları, döküntü ve hurdalar
 - 6898 Kobalt matları, işlenmemiş kadmiyum/titanyum/zirkonyum/vb. döküntü, hurdaları
 - 6899 Metalurjide kullanılan diğer adi madenler metaller

69 Demir, çelik, bakır, nikel, alüminyum ve diğer adi metallerden eşya

- 691 Demir, çelik veya alüminyumdan inşaat ve inşaat aksamı

- 6911 Demir veya çelikten inşaat ve inşaat aksamı
- 6912 Alüminyumdan inşaat ve inşaat aksamı
- 692 Demir çelik veya alüminyumdan depo, sarnıç, vb. kaplar
 - 6921 Depolar, sarnıçlar, küvler:hacim>300lt
 - 6924 Demir/çelik/alüminyumdan kaplar.
- 693 Alüminyum, bakır veya demir çelikten teller, halatlar, kablolar, mensucat
 - 6931 Örmeye halatlar, dikenli teller, burulmuş çelik tel-şeritler
 - 6932 Demir/çelikten dikenli teller; çit yapmada kullanılacak türde çember veya yalın kat düz tel
 - 6935 Bakır/Demir/çelik tellerden örme mensucat
- 694 Bakır, Alüminyum, demir veya çelikten çivi, vida, pim, rondela vb. eşya
 - 6941 Demir/çelik çiviler, pünezler vb
 - 6942 Demir-çelikten civata, somun, tavan halkası, vida, perçin, pim vb.
 - 6943 Bakırdan çiviler, raptiyeler, civata, somun, vidalar, pim, rondela
 - 6944 Alüminyumdan pim, kama pimi, perçin, çivi, civata, çengelli vida vb
- 695 El aletleri ve makineler için aletler
 - 6951 Tarımda, ormancılıkta, bahçecilikte kullanılan el aletleri
 - 6952 El testereleri, eğeler, pensler, kerpetenler, teneke makasları, civata kesiciler vs.
 - 6953 Elle kullanılan sıkıştırma anahtarları, lokma anahtarlar
 - 6954 Başka yerlerde yer almayan el aletleri
 - 6955 Testere ağızları
 - 6956 El aletlerinin veya makinalı aletlerin değişen aletleri ve kesici ağızları.
 - 6957 Testere, mengene vb el aletlerinden oluşturulan alet takımları
- 696 Bıçakçı eşyası ve sofraya takımları, bunların aksam ve parçaları
 - 6963 Usturalar, traş makinaları ve traş bıçakları
 - 6964 Makaslar, terzi makasları ve benzeri makaslar ve bunların ağızları
 - 6965 Diğer bıçakçı eşyası, manikür-pedikür takım ve aletleri
 - 6966 Kaşık, çatal, kepçe, kürek, balık bıçağı, vb mutfak-masa eşyası
 - 6968 Kesici ağızlı bıçaklar
- 697 Adi metallerden ev işlerinde kullanılan eşya ve aksam
 - 6973 Yemek pişirme cihazları ve tabak ısıtma ocakları
 - 6974 Metalden sünger, silgi, eldiven, temizleme-parlatma eşyası
 - 6975 Metalden sağlığı koruyucu eşya, tuvalet eşyası
 - 6978 Yiyecek, içecek hazırlama cihazları, kıymetli metallerle kaplı süs eşyaları, vs.
- 699 Diğer adi metallerden eşya (kilit, zincir, yay, fermuar, dikiş, nakış aletleri vb.)
 - 6991 Adi metallerden kilitler, sürgüler, donanım, tetibat, kasalar kasa daireleri
 - 6992 Demir/çelikten zincirleri
 - 6993 Demir/çelikten el ile kullanılmaya mahsus dikiş, nakış, aletleri
 - 6994 Yaylar
 - 6995 Adi metallerden eğilebilen borular, ziller, çanlar, tıplar, levhalar, elektrotlar vs.
 - 6996 Başka yerde belirtilmeyen demir/çelikten diğer eşya
 - 6997 Bakır/nikel/kurşun/çinko/kalay/alüminyumdan çeşitli zincirler,

- akşam-parçaları
- 6998 Kobalt/kadmiyum/titanyum/zirkonyumdan diğer eşya
- 6999 Diğer madenlerden eşya

7 Makinalar ve taşıt araçları

71 Güç üreten makineler ve araçlar

- 711 Buhar kazanları, kızgın su kazanları ve aksamı
 - 7111 Buhar kazanları, kızgın su kazanları
 - 7112 Buhar kazanları için yardımcı cihazlar ve buhar güç üniteleri için kondansörler
 - 7119 Buhar ve kızgın su kazanlarının aksamı
- 712 Buhar türbinleri ile aksam ve parçaları
 - 7121 Türbinler
 - 7128 Buhar türbinlerinin aksam-parçaları
- 713 Motorlar ve aksamı
 - 7131 Hava taşıtlarının motorları ve aksam parçaları
 - 7132 Kara taşıtları için motorlar
 - 7133 Deniz taşıtlarının motorları
 - 7138 Diğer amaçlı motorlar
 - 7139 Motorların aksamı, parçaları(Hava taşıtları için olanlar hariç)
- 714 Turbojetler, tepkili motorlar, diğer gaz türbinleri vb. aksamı
 - 7144 Turbojetler
 - 7148 Turbopropeller, diğer gaz türbinleri
 - 7149 Turbojetler/turbopropeller/diğer gaz türbinlerinin aksam-parçaları
- 716 Elektrik motorları ve jeneratörler ile bunların aksam ve parçaları
 - 7161 Elektrik motorları - güç=<37, 5w
 - 7162 Doğrusal akım (DC) motor ve jeneratörleri
 - 7163 Alternatif akım motorları ve jeneratörler
 - 7164 Diğer rotatif elektrik konvertörleri
 - 7165 Elektrojen grupları ve aksam/parçaları
 - 7169 Elektrik motor, jeneratör, elektrojen grupları aksam, parçaları
- 718 Diğer güç motorları (su tribünleri, su çarkları, nükleer reaktörler, ışınlanmış yakıt elemanları)
 - 7181 Su türbinleri, çarklar ve bunlar için regülatörler
 - 7187 Nükleer reaktörler ve kartuşlar ile aksam/parçalar
 - 7189 Diğer motor-makinalara ait aksam-parçalar

72 Özelliği olan belirli sanayiler için makinalar ve aksamı

- 721 Tarımsal makinalar(traktörler hariç)
 - 7211 Tarla, bahçe tarımında, ormancılıkta kullanılan makina, cihazlar
 - 7212 Tarım ürünlerinin hasat ve harman edilmesine mahsus makina ve cihazlar
 - 7219 Tarım ürünlerinin hasat ve harman edilmesine mahsus diğer makina ve cihazlar
- 722 Traktörler
 - 7223 Paletli traktörler
 - 7224 Motokültörler ve diğer tarım traktörleri
- 723 Toprağın tesviyesi, cevherleri taşıma, yayılması, kar küreyicileri vb.
 - 7231 Buldozer-angledozerler ve greyderler
 - 7232 Küreyici, yükleyici-ekskavatörler
 - 7233 Kendinden hareketli iş makinaları
 - 7234 Kendinden hareketli olmayan iş makinaları
 - 7239 İnşaat mühendis ve müteahhit alet ve teçhizatının aksam ve

- parçaları
- 724 Tekstil, çamaşır yıkama ve kurutma, ütöleme makina ve aksam ve parçaları
- 7244 Dokuma maddelerinden lif imal eden, elyaf hazırlayan ve işleyen makinalar
- 7245 Dokuma, örgü tezgahları vediğer makina ve cihazları
- 7246 Tekstil, örgü makinalarının-yardımcı cihazlarının aksam-parçaları
- 7247 Ütü, yıkama, kurutma, ağartma, boyama, apresi, finisalı makinaları
- 7248 Post, deri, köselenin hazırlama, işleme makina-cihazları vb. aksam/parçaları
- 7249 Çamaşır, ütü, temizleme, kurutma, apreleme vb makinaların aksam-parçaları
- 725 Kağıt hamuru, kağıt/karton imaline, işlenmesine mahsus makina ve cihazlar
- 7251 Kağıt hamuru, kağıt/kartonların imaline ve finisajına mahsus makina-cihazlar
- 7252 Kağıt hamuru, kağıt/karton işleyen makina-cihazlar
- 7259 Kağıt hamuru, kağıt/karton işleyen makina/cihazlar vb. aksam parçaları
- 726 Matbaacılıkta kullanılan makinalar
- 7263 Matbaacılıkta kullanılan makinalar, cihazlar vs. çeşitli malzemeler
- 7265 Ofset baskı yapan makina-cihazlar
- 7266 Matbaacılıkta kullanılan makina ve cihazlar
- 7268 Cilt makinaları, forma, yaprak dikme makinaları
- 7269 Matbaa ve baskı makinaları-cihazları, yardımcı makinalar aksam, parçaları
- 727 Gıda işleme makinaları
- 7271 Hububat-baklagilin öğütülmesi, işlenmesi için makina-cihazlar vb. aksam/parçalar
- 7272 Yiyecek-içecek sanayii makina-cihazlar ile bunların aksam-parçaları
- 728 Diğer makinalar ve cihazlar
- 7281 Taş, seramik, ağaç, mantar vb işleyen makinalar ve bunların aksam-parçalar
- 7283 Toprak, taş, cevher vb ayıran, yıkayan makinalar ile bunların parçaları
- 7284 Başka yerde belirtilmeyen makina ve cihazlarla bunların aksam/parçaları
- 7285 (7284)"de belirtilen makinaların aksam/parçaları

73 Metal işleme makineleri

- 731 Takım tezgahları (torna tezgahları, planya, vergel, yiv açma, dişli açma vb. makinalar)
- 7311 Maddenin aşındırılarak işlenmesine mahsus makinalar
- 7312 Metal işleme merkezleri ile tek/çok istasyonlu transfer tezgahları
- 7313 Metallerin işlenmesine mahsus torna tezgahları
- 7314 Delme makinaları ve rayba tezgahları:metalleri talaş kaldırarak işleyen
- 7315 Diş, vida yuvası açma, freze makinaları:metal işlerken talaş kaldıran
- 7316 Çapak, pürüz temizleme, bileme, taşlama vb için makinalar
- 7317 Planya, vargel, yiv, zıvana, broş, dişli çark vb tezgahları
- 733 Metalleri dövme, çekiçleme veya kalıpta dövme suretiyle işlemeye

- mahsus takım tezgahları
 7331 Metalleri dövme suretiyle işlemeye mahsus takım tezgahları
 7339 Metalleri/sinterlenmiş metal karbürleri talaş kaldırmadan işleyen makinalar
 735 Alet tutucular ile muhtelif makinaların aksam ve parçalar
 7351 Alet ve parça tutucuları, makinalara ait taksim edici tertibat vs.
 7359 Metal işleme ve takım tezgahlarının aksam/parçaları
 737 Tav ocakları, döküm potaları, hadde lehim, hadde makinaları
 7371 Tav ocakları, döküm potaları, külçe kalıpları, döküm makinaları
 7372 Metalleri haddeleme makinaları vb. silindirleri
 7373 Elektrik, lazer, ultrasonik vb çalışan lehim, kaynak cihazları
 7374 Lehim ve kaynak yapmaya mahsus makina ve cihazlar(7373'de ki ler hariç)

74 Diğer genel endüstri makina/cihazların aksamları

- 741 Isıtıcı ve soğutucu ekipmanları, bunların aksam ve parçaları
 7412 Ocakların beslenmesi için brülörler, otomatik ocaklar
 7413 Sanayi-laboratuvarlara mahsus fırınlar ile bunların aksam ve parçalar
 7414 Isı pompaları, vitrin, tezgah vb tipi soğutucu/dondurucular ile aksam/parçaları
 7415 Klima cihazları-vantilatörlü, ısı, nem değiştirme tertibatlı
 7417 Gazojen, ısı değiştirici hava/gaz sıvılaştırma makinaları ve aksam/parçaları
 7418 Isı değişikliği yöntemi ile iş yapan cihazlar ile bunların aksam, parçası
 7419 Isı değişikliği yöntemi ile iş yapan cihazların aksam, parçası
 742 Sıvılar için pompalar, sıvı elevatörleri ile bunların aksam, parçaları
 7421 Ölçü tertibatlı sıvı pompaları
 7422 İçten yanmalı pistonlu motorlar yakıt, yağ/soğutma pompaları
 7423 Beton pompaları
 7424 Diğer doğrusal deplasmanlı pompalar (pozitif hareketli)
 7425 Diğer döner deplasmanlı pompalar
 7426 Diğer santrifüjlü Diğer pompalar
 7427 Pompalar;sıvı elevatörleri
 7429 Pompalar ve sıvı elevatörlerin aksam ve parçaları
 743 Diğer pompalar, fanlar, santrifujler, filtre makine ve cihazları
 7431 Hava ve vakum pompaları
 7434 Vantilatörler-aspiratörler
 7435 Santrifujler
 7436 Sıvı/gazların filtre/arıtmasına mahsus makina ve cihazları
 7438 Hava-gaz pompası, kompresörü, vantilatör vb aksamı, parçaları
 7439 Sıvıların filtre edilmesine/arıtmasına mahsus makina ve cihazlar
 744 Forkliftler, diğer yük arabaları ve kaldırıcılar, asansörler
 7441 Kısa mesafe eşya taşıyan taşıtlar ile bunların aksam-parçaları
 7442 Palanga, vinçler(kara nakil vasıtası kaldıran hariç), bucurgat ve ırgatlar
 7443 Gemi vinçleri, maçunalar, halatlı vinçler, döner köprüler
 7444 Krikolar;taşıtların kaldırılmasında kullanılan ağır yük kaldırıcıları
 7447 Malzeme taşımaya mahsus sürekli hareketli pnömatik elevatörler-konveyörler

- 7448 Asansörler, kaldırma yükleme benzeri işler için makina ve cihazlar
- 7449 Palangalar ve ağır yük kaldırıncılar, forkliftler ve aksam-parçaları
- 745 Elektrikli olmayan diğer makine ve el aletleri vb. aksam parçaları
 - 7451 El ile kullanılan pnömatik/motorlu aletler
 - 7452 Şişeleri veya diğer kapları temizlem, kurutma, doldurma, vs. mahsus makinalar
 - 7453 Tartı alet ve cihazları
 - 7456 Sıvı-toz halindeki maddeleri püskürtme ve dağıtma cihazları/ aksam, parçalar
 - 7459 Kalenderler, hadde ve otomatik satış makinaları vb. aksam, parçaları
- 746 Her nevi rulmanlar
 - 7461 Bilyalı rulmanlar
 - 7462 Konik makaralı rulmanlar (konik bilezik ve makara grupları dahil)
 - 7463 Fıçı makaralı rulmanlar
 - 7464 İğneli rulmanlar
 - 7465 Silindirik makaralı rulmanlar
 - 7468 Kombine haldeki bilyalı ve konik makaralı diğer rulmanlar
 - 7469 Rulman aksam-parçaları
- 747 Borular, kanallar, depolar, musluklar, valfler vb. cihazlar
 - 7471 Basınç düşürücü valfler
 - 7472 Yağlı hidrolik/pnömatik transmisyon valfleri
 - 7473 Çek valfler (klapeler, subaplar)
 - 7474 Emniyet/bırakma valfleri
 - 7478 Diğer muslukçu eşyası
 - 7479 Musluklar, valfler vb.cihazların aksam-parçaları
- 748 Dişli sistemleri ve aksamı
 - 7481 Transmisyon milleri(kam mil-krank şaft dahil), kranklar
 - 7482 Yatak kovanları
 - 7483 Demir/çelikten zincirler ve aksamı
 - 7484 Dişliler, dişli sistemleri, bilyalı vidalar, dişli kutuları
 - 7485 Volanlar-kasnaklar (kasnak blokları dahil)
 - 7486 Kavramalar-kaplinler (birleştirme, irtibat cihazları)
 - 7489 Transmisyon mili, krank, kovan, dişli kutuları vb parçaları
- 749 Döküm plakaları ve modelleri, kalıplar, contalar
 - 7491 Metal dökümü için kasalar, plakalar, kalıp modelleri
 - 7492 Metal tabakalı contalar(Metaloplastik), conta takım ve gruplar
 - 7499 Makina, mekanik cihazların aksam-parçaları-diğer
- 75 Büro makinaları ve otomatik veri işleme makinaları**
 - 751 Büro makinaları (yazı, hesap, fotokopi)
 - 7511 Yazı ve kelime işlem makinaları
 - 7512 Hesap, muhasebe makinaları, kaydedici kasa, damga basan makina.
 - 7513 Optik sistemli veya kontaklı fotokopi ve termokopi cihazları
 - 7519 Büro için diğer makina ve cihazlar
 - 752 Otomatik bilgi işlem makinaları vb. ait birimler
 - 7523 Diğer numerik bilgi işlem birimleri
 - 7526 Giriş/çıkış birimleri (aynı kabin içinde bellek birimi olsun olmasın)
 - 7527 Bellek birimleri
 - 7529 Otomatik bilgi işlem makinalarının diğer birimleri
 - 759 Büro ver bilgi işlem makinalarının aksam ve parçaları

- 7591 Optik sistemli/kontaklı fotokopi, termokopi cihazlarının aksam, parçası
 7599 (7511,7512,7519) ve(752)"deki makinalara ait aksam/parça/ aksesuarlar

76 Haberleşme,ses kaydetme ve sesi tekrar vermeye yarayan cihaz ve araçlar

- 761 Televizyon alıcıları (kombine olsun olmasın)
 7611 Renkli televizyon alıcıları ve monitörleri
 7612 Siyah beyaz/diğer tek renkli televizyon alıcıları ve monitörleri
 762 Telsiz telefon, telsiz telgraf ve radyo yayınları için alıcı cihazlar
 7621 Harici bir güç kaynağı ile çalışabilen motorlu taşıtlarda kullanılan alıcı radyolar
 7622 Harici bir güç kaynağı olmaksızın çalışabilen radyo cihazları
 7628 Radyo yayınlarını alıcı diğer cihazlar
 763 Plak döndürücüler, pikaplar, kaset çalarlar, video kayıt ve gösterme cihazları
 7633 Plak döndürücüler, pikaplar ve kaset çalarlar
 7638 Manyetik banta ses kaydeden ve tekrar veren cihazlar
 764 Telli telefon ve telgraf cihazları, telsiz telefon telgraf cihazları vb. aksamı
 7641 Telli telefon/telli telgrafa mahsus elektrikli cihazlar
 7642 Mikrofonlar, mesnetleri, hoparlörler, kulaklıklar vs.
 7643 Verici/alıcı verici cihazı bulunan cihazları (telsiz telefon, telgraf vb)
 7648 Televizyon kameraları, hava ve deniz trafiğine yardımcı cihazlar
 7649 (76)"da ki maddelerin aksam/parçaları

77 Elektrik makinaları,cihazları ve aletleri, vb.aksam,parçaları

- 771 Elektrikli güç makinaları (716 hariç)(transformatörler, statik konvertörler, endüktörler)
 7711 Transformatörler
 7712 Statik konvertörler, ampüller için balastlar, transformatör, bobin, selflerin aksam-parçaları
 772 Elektrik devreleri, rezistanslar vb. aksam ve parçaları
 7722 Çok katlı devreler
 7723 Elektrik rezistansları (reosta, potansiyometre dahil)
 7724 Gerilimi 1000voltage geçen elektrik devresi teçhizatı
 7725 Gerilimi 1000voltage geçmeyen elektrik devresi teçhizatı
 7726 Elektrik kontrol, dağıtım tabloları, mücehhez tablolar
 7728 Elektrik devresi teçhizatının aksam-parçaları
 773 Elektrik dağıtım donanımı (teller, kablolar, ızalötörler, bağlantı parçaları)
 7731 Elektrik için izole tel, kablo, izole iletici, optik lif kablo
 7732 Her türlü maddelerden elektrik ızaltörleri
 774 Elektro teşhis cihazları(X ışınllı, alfa, beta, ve gama ışınllı cihazlar)
 7741 Elektro kardiyograflar ve ultraviole, enferuj ışınllı cihazlar
 7742 Radyasyonlu cihazlar, x ışınllı jeneratörler, tedavi koltukları
 775 Evlerde kullanılan makinalar (Çamaşır makinası, buzdolabı, bulaşık makinası vb.)
 7751 Çamaşır ve kurutma makinaları:kapasitesi=<10 kg
 7752 Buz dolapları ve dondurucular
 7753 Evlerde kullanılan bulaşık yıkama makinaları
 7754 Elektrik motorlu traş makinaları, saç kesme, hayvan kırkma mak.

- 7757 Ev işleri için elektromekanik-elektrik motorlu cihazlar
- 7758 Elektrikli su ısıtıcılar ile bir yerlerin ısınmasına mahsus cihazlar
- 776 Katod ışınlu tüpler, yarı iletken tertibat; elektrik devreleri
- 7761 Televizyon alıcısının katod ışınlu görüntü tüpleri
- 7762 Televizyon kamera tüpleri ve diğer görüntü çevirici, yoğunlaştırıcılar ile aksamı
- 7763 Diotlar, transistörler vb.yarı iletken tertibat
- 7764 Elektronik devreler
- 7768 Piezo-elektrik kristaller, diot, yarı iletken tertibat ve entegre aksam-parçaları
- 778 Elektrikli makinaların aksam ve parçaları
- 7781 Pilleri, bataryaları ve akümülatörler
- 7782 Kızma esaslı-deşarj esaslı elektrik ampulleri;ark lambaları
- 7783 İçten yanmalı motorlarda kullanılan tertibat ve kara taşıtlarının aydınlatma, vs. cihazları
- 7784 Elle kullanılan elektrik motorlu, elektro-mekanik aletler
- 7786 Elektrik kondansatörleri-sabit, değişken-ayarlanabilir
- 7787 Kendine özgü fonksiyonlu elektrikli cihazlar ve aksam-parçaları
- 7788 Başka yerde belirtilmeyen cihazlar vb. aksam, parçaları
- 78 Motorlu kara taşıtları, bisiklet ver motosikletler, bunların aksam ve parçası**
- 781 Motorlu yolcu taşıtları (binek otomobilleri vb.)
- 7811 Özel kar taşıtları, golf sahası arabaları vb özel taşıtlar
- 7812 Binek otomobilleri
- 782 Eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar
- 7821 Eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar
- 7822 Özel tertibatlı motorlu taşıtlar
- 783 10+ kişi taşımaya mahsus motorlu taşıtlar, çekiciler
- 7831 Toplu halde yolcu taşımağa mahsus motorlu taşıtlar
- 7832 Yarı römorklar için çekiciler
- 784 Motorlu taşıtların aksam ve parçaları ile şase ve karoserleri
- 7841 (722, 781, 782 ve 783)"de ki taşıtlar için motorlu şasiler
- 7842 (722, 781, 782 ve 783)"de ki taşıtların karasörleri
- 7843 Kara taşıtlarının diğer aksam-parçaları
- 785 Motosikletler, bisikletler, sakatlar için koltuklar vb. aksam parçaları
- 7851 Motosikletler, mopetler, motorlu bisikletler, sepetler
- 7852 Motorsuz bisikletler (üç tekerlekliiler dahil)
- 7853 Motosiklet, bisiklet, hasta arabaları vb. aksam-parçaları
- 786 Römorklar ve yarı römorklar
- 7861 Karavan tipi kamp/ikamet için römork, yarı römorklar
- 7862 Yük taşımaya ve tarımda kullanılan tanker, römork, yarı römorklar
- 7863 Demiryolu taşımacılığında kullanılan konteynerler
- 7868 Diğer römork-yarı römork, taşıtlar vb. aksam parçaları
- 79 Demir, deniz, havayolu taşıtları ile bunların aksam, parçaları**
- 791 Demiryolu taşıtları, aksam ve parçaları
- 7911 Harici elektrik kaynağı/akümülatörle çalışan lokomotif
- 7912 Diğer lokomotif, lokotraktör, tenderler
- 7916 Kendinden hareketli vagonlar;bagaj, yolcu furgonları
- 7917 Kendinden hareketli olmayan vagonlar
- 7918 Vagonlar
- 7919 Demiryolu, tramvay hatlarına ait tertibat ve taşıtların, aksam-parçaları

- 792 Hava taşıtları, uzay araçları vb. aksam, parçaları
 - 7921 Helikopterler
 - 7922 Uçaklar-diğer hava taşıtları:boş ağırlığı<2000 kg
 - 7923 Uçaklar-diğer hava taşıtları:2000<boş ağırlığı=<15000 kg
 - 7924 Uçaklar, diğer hava taşıtları:boş ağırlığı>15000 kg
 - 7925 Uzay araçları (uydular dahil) ve uzay araçlarını fırlatıcı araçlar
 - 7928 Planörler, balonlar, hava taşıtlarını fırlatma, iniş tertibatı aksam-parçaları
 - 7929 Hava-uzay araçlarının aksam-parçaları
- 793 Gemiler ve suda yüzen taşıtlar
 - 7931 Yatlar, eğlence, spor tekneleri;kürekli kayıklar ve kanolar
 - 7932 Yolcu, gezi, yük, savaş, sökülecek gemileri, mavnalar, feribotlar vb,
 - 7933 Sökülecek gemilerle, suda yüzen sökülecek diğer araçlar
 - 7935 Fener gemileri, yangın söndürme, vinç, yüzer havuz vb gemileri
 - 7937 Römorkörler-itici gemiler
 - 7939 Diğer yüzer araçlar (sal, tank, koferdam, rıhtım, samandıra vb)

8 Çeşitli mamül eşya

81 Prefabrik yapılar; sıhhi su tesisatı, ısıtma ve sabit aydınlatma cihazları

- 811 Prefabrik yapılar
- 812 Demir, çelik ve seramikten radyatörler (elektriksiz), laobalar, küvetler, musluk taşları
 - 8121 Demir ve çelikten radyatörler (elektriksiz)
 - 8122 Seramik musluk taşları, lavobalar, küvetler, bideler vb
- 813 Işıklı isim tabelaları ve aksamı, portatif elektrik lambaları
 - 8131 Elektrik/elektriksiz lambalar, aydınlatma cihazları
 - 8132 Reklam lambaları, ışıklı tabelalar, ışıklı isim plakaları vb
 - 8138 Kendi elektrik kaynağı ile çalışan elektrik lambalarının aksam-parçası
 - 8139 Aydınlatma cihazlarının aksam ve parçaları

82 Mobilya;yatak takımı,yatak payandaları ve yastıklar

- 821 Mobilya, aksam ve parçaları
 - 8211 Oturmaya mahsus mobilyalar vb. aksam-parçaları
 - 8212 Somyalar, yataklar, uyku tulumları vs.
 - 8213 Yazıhanelerde kullanılan türde metal mobilyalar
 - 8215 Yazıhane, mutfak, yatak odalarında kullanılan türde ağaç mobilyalar
 - 8217 Mobilyalara ait aksam-parçalar
 - 8218 Diğer mobilyalara ait aksam-parçalar

83 Seyahat eşyası,el çantaları vb. taşıyıcı eşya

- 831 Sandıklar, bavullar, çantalar ve kılıflar
 - 8311 El çantaları
 - 8312 Sandık, valiz, çanta vb
 - 8313 Tuvalet malze./dikiş/elbise, ayakk.temizliği için kullanılan seyahat takımları
 - 8319 Cepte, el çantasında taşınan eşya

84 Giyim eşyası ve bunların aksesuarları

- 841 Erkek/erkek çocuklar için örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarlar
 - 8411 Erkek/erkek çocuklar için dış giyim

- 8412 Erkek/erkek çocuklar için takım elbiseler ve takımlar(örülmemiş)
- 8413 Erkek/erkek çocuklar için ceket ve blazeler
- 8414 Erkek/erkek çocuklar için kısa pantolon/pantolon/tulum ve şort
- 8415 Erkek/erkek çocuk için gömlekler
- 8416 Erkek/erkek çocuklar için atlet, fanila, kilot, bornoz vs.
- 842 Kadın/kız çocuklar için örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarları
- 8421 Kadın/kız çocuklar için dış giyim
- 8422 Kadın/kız çocuklar için takım ve takım elbiseler
- 8423 Kadın/kız çocuklar için ceket,blazer
- 8424 Kadın/kız çocuklar için elbiseler
- 8425 Kadın kız çocuklar için etek ve pantolon etek
- 8426 Kadın/kız çocuklar için pantolon, tulum, şort
- 8427 Kadın/kız çocuklar için gömlek, bluz, vs.
- 8428 Kadın/kız çocuklar için fanila, jupon, slip, külot, gecelik, pijama, bornoz, sabahlık vs.
- 843 Erkek/erkek çocuklar için örme giyim eşyası
- 8431 Erkek/erkek çocuk için örme dış giyim
- 8432 Erkek/erkek çocuklar için örme takım, takım elbise, ceket vs.
- 8437 Gömlekler-erkek/erkek çocuk için (örme)
- 8438 Erkek/erkek çocuklar için örme iç ve gece giyim eşyası
- 844 Kadın/kız çocuklar için örme giyim eşyası
- 8441 Kadın/kız çocuklar için dış giyim-örme
- 8442 Kadın/kız çocuklar için takım elbise, takım, ceket, blazer, şortlar vs.-örme
- 8447 Kadın/kız çocuklar için gömlek bluz/gömleklbluz-örme
- 8448 Kadın/kız çocuklar için iç ve gece giyim eşyası-örme
- 845 Örülmüş olsun olmasın diğer giyim eşyası
- 8451 Bebekler için giyim eşyası ve aksesuarı
- 8452 Keçe, dokunmamış, sıvanmış mensucattan hazır giyim eşyası
- 8453 Kazaklar, süveterler, hırkalar, yelekler vb.eşya-örülmüş
- 8454 Tişörtler, fanilalar, diğer iç giyim eşyası-örülmüş
- 8455 Sütyen, korse kemerleri ve kuşakları, korse pantolonlar, çorap bağı, vb. (örülmemiş)
- 8456 Yüzme kıyafeti
- 8458 Diğer giyim eşyası (örülmemiş)
- 8459 Spor, kayak ve diğer giyim eşyası(örülmüş)
- 846 Giyim eşyası iç aksesuar ve giyim eşyası parçaları (çorap, mendil, eldiven vb.)
- 8461 Mendil, papyon, kravat, ve giyim eşyası teferruatı şal, eşarp, vb.(örülmemiş)
- 8462 Külotlu, kısa-uzun konçlu çoraplar, soketler-örülmüş
- 8469 Eldiven, papyon, kravat, ve giyim eşyası teferruatı şal, eşarp, duvak vb.(örülmüş)
- 848 Tekstil dışında kalan giyim eşyası, şapka vs.
- 8481 Deri/köseleden giyim eşyası, eldiven ve diğer aksesuarlar
- 8482 Vülkanize kauçuktan/plastikten; eldiven, giyim eşyası ve aksesuarı
- 8483 Kürkten/taklit kürk giyim ve diğer eşyası-aksesuarları
- 8484 Şapkalar, başlıklar, saç fileleri ve başlıklara mahsus şerit, astar vs.astarlı, astarsız

85 Ayakkabılar ve aksamı

- 851 Ayakkabılar ve aksamı
- 8511 Metal koruyucu burunlu ayakkabılar

- 8512 Spor ayakkabıları
- 8513 Diğer ayakkabılar
- 8514 Yüzü deri, tabii, suni, sentetik deriden ve deri şeritlerden ayakkabılar
- 8515 Yüzü dokumaya elverişli maddelerden diğer ayakkabılar ve aksamı
- 8517 Yüzü deri, dokuma maddesi olmayan diğer ayakkabı
- 8519 Ayakkabı aksamı, iç taban, topuk rampası, getr, tozluk, dolak vb

87 Başka yerde belirtilmeyen mesleki,ilmi,kontrol alet ve cihazlar

- 871 Optik aletler ve aksamı
 - 8711 Dürbünler;optik teleskoplar;astronomi aletleri;mesnetleri
 - 8713 Optik mikroskoplar hariç, mikroskoplar;difraksiyon cihazları
 - 8714 Kombine haldeki optik mikroskoplar vb. aksam/parçaları
 - 8719 Sıvı kristalli tertibat, lazerler, diğer optik cihaz ve aletler
- 872 Tıbbi araç ve gereçler
 - 8721 Dişçiliğe mahsus alet-cihazlar
 - 8722 Tababetle ilgili alet-cihazlar
 - 8723 Solunum cihazları, gaz maskeleri ve tıp, cerrahi, dişçilikte kullanılan mobilyalar
 - 8724 Tıpta, cerrahide, dişçilikte vb kullanılan mobilyalar
- 873 Metre ve sayaçlar
 - 8731 Gaz-sıvı-elektrik sayaçları;bunları ayarlayan sayaçlar
 - 8732 Diğer sayaçlar (devir, üretim, mesafe, hız vb sayaçları)
- 874 Ölçü, kontrol, ayar alet ve cihazlar, bunların aksam ve parçaları
 - 8741 Arazi, hidrografi, oşinografi, hidroloji, vs. alet ve cihazları ve aksam parçaları
 - 8742 Teknik resim, çizim, ölçü, hesap, muayene cihaz ve makina ve aksam/parça
 - 8743 Sıvı-gaz akışı, seviyesi, basıncı vb ölçen alet ve cihazlar
 - 8744 Fiziksel, kimyasal tahlillere mahsus cihazlar, mikrotomlar
 - 8745 Yoğunluk, sıcaklık, rutubet, basınç, vb ölçen aletler ile bunların parçaları
 - 8746 Otomatik ayar ve kontrol alet ve cihazlar ile bunların aksam, parça ve aksesuarı
 - 8747 Osiloskop;x ışınları, radyasyon ölçü alet ve cihazları
 - 8749 90. fasıldaki makina ve cihazların diğer parçaları

88 Fotoğraf, sinemacılıkta kullanılan alet ve cihazlar ile optik eşya,saatler

- 881 Sinema ve fotoğrafçılıkla ilgili aletler
 - 8811 Fotoğraf makina ve cihazları;flaş cihazı, lambası
 - 8812 Sinema kameraları ve projektörleri
 - 8813 Sinema, fotoğraf laboratuvar cihazları vb. aksam-parçaları
- 882 Fotoğrafçılıkta kullanılan filmler, kimyasal müstahzarlar ve kağıt, karton vs.
 - 8821 Fotoğrafçılıkta kullanılan kimyasal ürünler
 - 8822 Hassas, boş levha ve filmler -fotoğrafçılıkta kullanılan
 - 8823 Rulo halinde hassas fotoğraf filmleri (kağıt ve diğer)
 - 8824 Fotoğrafçılıkta kullanılan hassas boş kağıt vb
 - 8825 Fotoğrafçılıkta kullanılan levha, film, kağıt vb-dolu, banyosuz
 - 8826 Fotoğrafçılıkta kullanılan levha ve filmler (dolu, banyolu)
- 883 Sinemacılıkta kullanılan filmler
 - 8831 Eni 35mm sinema filmi-dolu, banyolu, ses izli;yalnız ses izli
 - 8839 Diğer sinema filmleri-dolu, banyolu, ses izli;yalnız ses izli
- 884 Optik cihazlar ile aksam ve parçaları
 - 8841 Optik, mamuller (lif, demet, kablo, polarözan eşya, lens,

- gözlük)
 8842 Gözlük ve gözlük çerçeveleri ve aksam, parçaları
 8843 Alet ve cihazlar için monte edilmiş mercek, prizma, ayna vb
 885 Saatler, aksam ve parçaları
 8853 Kol saatleri, cep saatleri vb (kronomome dahil) kıymetli-kaplı
 8854 Kol saatleri, cep saatleri vb. (kronometreler dahil) 8853 hariç
 8855 Cep veya kol saati makinaları
 8857 Diğer saatler
 8859 Saatlerin diğer her türlü aksam, parçaları

89 Başka yerde belirtilmeyen çeşitli mamül eşyalar

- 891 Ateşli harp silahları ve malzemeleri
 8911 Harp silahları, tanklar, revolver, tabanca, kesici, dürtücü silahlar
 8912 Bombalar, torpil, mayın, mermi vb harp mühimmatı, aksamı, parçası
 8913 Bir patlayıcının itici gücü ile çalışan ateşli silahlar vb. cihazlar.
 8919 Ateşli silahların aksam-parçaları, teferruatı
 892 Basılmış yayınlar
 8921 Kitap, broşür, risale vb.matbuat ile çocuklar için resimli albüm ve kitaplar
 8922 Gazete ve periyodik yayınlar
 8924 Basılı/resimli kartpostallar, tebrik kartları, davetiyeler vb. ile çıkartmalar
 8928 Diğer basılmış yayınlar
 893 Plastikten mamul eşya
 8931 Eşya taşıma ambalajı için plastik mamulleri, tıpa, kapak, kapsül
 8932 Plastikten banyo, tuvalet ve inşaat malzemeleri
 8933 Plastikten sofras, mutfak vs. eşyalar ile yer kaplaması
 8939 Plastikten diğer eşyalar
 894 Çocuk arabaları, oyuncaklar, spor malzemeleri
 8941 Çocuk arabaları, pusetler vb arabalar, bunların aksam-parçaları
 8942 Oyuncaklar, eğlence amacıyla küçültülmüş modeller
 8943 Topluca oynanan oyunlar için eşya; bilardo, bowling tertibatı
 8944 Bayram, karnaval ve diğer eğlenceler için eşya
 8946 Atlı karınca, salıncak, atış standları, diğ.fuar ve panayır için eşya
 8947 Başka yerlerde belirtilmeyen oyun ve spor malzeme ve eşyaları
 895 Büro eşyası, yazı ve çizim malzemeleri
 8951 Adi metalden büro malzemesi
 8952 Kalemler
 8959 Hertürlü mürekkep, yazı-çizim tahtası, mühür, kaşe, şerit ve ıstampalar
 896 Sanat ve koleksiyon eşyası, antika esya
 8961 Tamamen elle yapılmış tablo/resim ve kolajlar, vb. dekoratif panolar
 8962 Orijinal gravürler, estamplar ve litoğrafyalar
 8963 Heykel/yontu sanatının orijinal eserleri
 8964 Türkiye'de tedavülde bulunmayan posta, damga, harç pulları, posta pulu vb.
 8965 Zooloji, botanik vb.ait/tarihi, arkeolojik vb.değeri bulunan koleksiyon ve örn.
 8966 Eskiliği yüzyılı aşan antika eşya

- 897 Kıymetli, yarı kıymetli, kaplama metallerlerden kuyumcu ver mücevherci eşyası
 - 8972 Taklit mücevherci eşyası
 - 8973 Mücevherci, kuyumcu eşyası ve aksamı
 - 8974 Kıymetli metallerden veya kaplamalarından diğer eşya
- 898 Müzik aletleri vb. aksam ve parçaları
 - 8981 Piyano ve diğer telli müzik aletleri
 - 8982 Diğer müzik aletleri
 - 8984 Manyetik bantlar
 - 8985 Manyetik diskler ve ses kaydına mahsus diğer araçlar
 - 8986 Manyetik bantlar, dolu:
 - 8987 Gramofon plakları, seslerin kaydedildiği diğer araçlar
 - 8989 Müzik aletlerine ait aksam, parça, aksesuar ve mekanizmalar
- 899 Başka yerde belirtilmeyen maddelerden işlenmiş eşyalar
 - 8991 İşlenmiş fildişi, kemik boynuz, mercan, sedef vs. ile doğal mum, stearin, parafin.
 - 8992 Yapma çiçek, yapraklı dal, meyveler-mamulleri
 - 8993 Ateş alıcı maddelerden eşya vb
 - 8994 Şemsiye, baston, kamçı, kırbaç ile bunların aksamı, süsü vb.
 - 8996 Ortopedik cihazlar, kırıklara mahsus cihazlar, işitme cihazı vb
 - 8997 Örgü, süpürge, fırça vs.
 - 8999 Başka yerde belirtilmeyen diğer eşyalar

9 SITC’da sınıflandırılmamış eşyalar (tedavilde olmayan, paralar, parasal tabanlı altınlar)

- 91 çeşitlerine göre sınıflandırılmamış posta yolu ile gelen paketlenmiş mallar**
 - 911 çeşitlerine göre sınıflandırılmamış posta yolu ile gelen paketlenmiş mallar
- 93 çeşidine göre sınıflandırılmamış özel işlemler ve özel mallar**
 - 931 çeşidine göre sınıflandırılmamış özel işlemler ve özel mallar
- 96 Tedavülde olmayan metal paralar (altın olanlar hariç)**
- 97 Altın, parasal olmayan (altın madeni hariç)**
 - 971 Altın, parasal olmayan (altın madeni hariç)
 - 9710 Altın
 - 97101 Altın (Para yerine kullanılmayanlar)
 - 97102 Altın kaplamalı gümüşler ve adi metaller (işlenmemiş/yarı işlenmiş)
 - 97103 Altından döküntü, artık ve hurdalar (Altın kaplamalı metaller dahil)

EK-D: ARAŞTIRMALARDA KULLANILAN VERİ TABANLARI

1) TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU (TÜİK)

Türkiye'nin dış ticaret verileri; ülke, ülke grubu, çeşitli sınıflandırmalar ve gümrük tarife istatistik pozisyonu (gtip) bazında ücret karşılığında öğrenilebilmektedir. Ayrıca TÜİK veri tabanlarından gayri safi yurt içi hasıla, büyüme, fiyat endeksleri ve istihdam gibi Türkiye'nin temel ekonomik göstergelerine zaman serileri şeklinde ulaşmak mümkün bulunmaktadır. Aynı verilere Ekonomi Bakanlığı internet sayfasındaki "Dış Ticaret İstatistikleri Veri Sorgulaması" sekmesinden de ulaşmak mümkündür.

Adres: www.tuik.gov.tr , www.ekonomi.gov.tr

2) T.C. MERKEZ BANKASI ELEKTRONİK VERİ DAĞITIM SİSTEMİ

Döviz kurları, bankacılık ve fiyat endekslerine ilişkin zaman serilerine ayrıntılı bir şekilde ulaşılabilecek veri tabanıdır. Kullanımı ücretsizdir.

Adres: <http://evds.tcmb.gov.tr/>

3) EUROSTAT

AB'nin resmi istatistik kurumu olan Eurostat'ın internet sitesinden AB'nin tüm ekonomik ve sosyal göstergelerine ilişkin istatistiklere ulaşılabilir. Sitenin içinde yer alan dış ticaret veri tabanından ise gümrük tarife kodu ve ülkeler bazında zaman serilerine erişim mümkün bulunmaktadır.

Adres: ec.europa.eu/eurostat

4) AB PAZARA GİRİŞ VERİ TABANI (MARKET ACCESS DATABASE)

AB'nin Pazara Giriş Stratejisi çerçevesinde kurulan Pazara Giriş Veri Tabanı Avrupalı ihracatçıların hedef pazarlarına ilişkin bilgilere daha kolay ulaşma imkânı sağlaması amacıyla kurulmuştur. Bu bağlamda, söz konusu veri tabanını içeriğinde AB üyesi ülkelere yönelik tüm ticari engellerin sektörel sınıflandırılması, üçüncü ülkelerdeki ithalat muameleleri, üçüncü ülkelerin gümrük vergileri ile AB'nin dış ticaret istatistiklerine ayrıntılı bir şekilde ulaşmak mümkündür. AB'nin Pazara Giriş Veri Tabanı tüm üye ve aday ülkelere ücretsiz hizmet vermektedir.

Adres: <http://madb.europa.eu>

5) AB İHRACAT YARDIM MASASI (EXPORT HELPDESK)

Gelişme yolundaki ülkelerin AB'ye daha kolay ihracat yapabilmesi için tasarlanmış AB İhracat Yardım Masası'nda AB'nin üçüncü ülkelerle tercihli ticaret anlaşmalarına, AB'de uygulanan gümrük vergilerine, AB'nin dış ticaret istatistiklerine ve AB'nin dış ticaret mevzuatına ulaşmak mümkündür. AB İhracat Yardım Masası'nın kullanımı ücretsizdir ve her ülkeden erişime açıktır.

Adres: <http://exporthelp.europa.eu>

6) DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ İSTATİSTİK VERİ TABANI

DTÖ üyesi ülkelerin, gözlemcilerin ve seçilmiş bazı ülkelerin ticaret, hizmet ve tarife profilleri listelenmektedir. Yıllar itibariyle ülkelerin ticaret istatistiklerine ulaşılabilir. Herhangi bir abonelik gerektirmemektedir.

Adres: <http://stat.wto.org/Home/WSDBHome.aspx>

7) DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ DOCSONLINE VERİ TABANI

Dünya Ticaret Örgütü'nün tüm resmi belgelerine ulaşılacak bir veri tabanı olan Docsonline'da hem 1986–1994 arasındaki özellikle Uruguay Görüşmeleri'nin bir kısım belgelerine hem de 1995 yılından bu yana DTÖ'nün tüm resmi yazı ve anlaşmalarına ulaşmak mümkündür. Günlük olarak güncellenen veri tabanında 3 resmi dilde 100.000'in üzerinde belge mevcuttur. Veri tabanına erişim için bireysel veya işletme bazında üye olunmalıdır.

Adres: <http://docsonline.wto.org/>

8) BM COMTRADE VERİ TABANI

Ülkelerin yıllık bazda, Armonize Sistem'e (HS), Standart Uluslararası Ticaret Sınıflaması'na (SITC) ve Standart Uluslararası Ticaret Sınıflamasına Dayalı Geniş Ekonomik Gruplara Göre Sınıflama'ya (BEC) göre ikili ticari ilişkilerine ulaşılabilir. Veri tabanı kullanımı üyelik gerektirmemektedir.

Adres: <http://comtrade.un.org/>

9) OECD İSTATİSTİK VERİ TABANI

OECD ülkelerinin ve OECD dışındaki bazı büyük ülkelerin birçok alanda verileri elde edilebilmektedir. Örneğin, söz konusu ülkelerin çeyreklik olarak GSYH büyüme hızlarına, aylık ve yıllık olmak üzere ticaret rakamlarına ulaşılabilmektedir. Veri tabanı kullanımı üyelik gerektirmemektedir.

Adres: <http://stats.oecd.org/index.aspx>

10) ECONOMIST INTELLIGENCE UNIT (EIU) ÜLKE RAPORLARI

Dünya ülkelerinin tamamı hakkında temel ekonomik göstergeler gibi kısa bilgilerin yanı sıra, ülkelerin genel ekonomik ve dış ticarete ilişkin durumlarını, dünyadaki yeni eğilim ve gelişmeler ile sosyal ve yapısal değişimlere ilişkin bilgileri içeren veri tabanıdır. Tüm kaynaklara ulaşmak için bireysel abone olunmalıdır. Ancak veri tabanı kapsamındaki “global economic outlook” bölümüne ücretsiz üye olunabilmektedir.

Adres: <http://db.eiu.com>

11) INTERNATIONAL FINANCIAL STATISTICS (IMF)

IMF'nin istatistik dairesi tarafından hazırlanan IFS 1948 yılından bu yana finansal zaman serilerini içermektedir. Bu bağlamda dünyanın birçok ülkesinin uluslararası mali dengesi, fiyat istikrarı, döviz kurları, likidite durumları, bankacılık endüstrileri, faiz oranları, hükümetlerinin mali dengeleri ve milli hesapları incelenebilmektedir. Söz konusu veri tabanı 200'den fazla ülkenin yaklaşık 32.000 tane zaman serisini içermektedir. Veri tabanını kullanmak için herhangi bir abonelik veya üyelik gerekmemektedir. Sitede yer alan “Logon to IFS” bağlantısından veri tabanına doğrudan erişim sağlamak mümkündür.

Adres: <http://www.imfstatistics.org/imf/about.asp>

12) WORLD ECONOMIC OUTLOOK (WEO) VERİ TABANLARI (IMF)

WEO Veritabanları, IMF'nin yılda iki defa gerçekleştirdiği Dünya Ekonomik Görünümü çalışmaları esnasında yaratılmıştır. Her yılın Ocak ve Temmuz

aylarında başlayan çalışmalar, Nisan ve Eylül aylarında sonlanıp yayınlanmaktadır. Çalışmaların sonuçlarının yayınlandığı raporlardan seçilmiş bazı zaman serileri, veri tabanı formatında kullanıma açıktır. Veri tabanından ülkelerin gayri safi yurtiçi hasıla, enflasyon, işsizlik oranı, nüfus, ödemeler dengesi gibi bilgilere ulaşılabilmektedir.

Adres: <http://www.imf.org/external/ns/cs.aspx?id=28>

13) DÜNYA BANKASI VERİ TABANI

Dünya Bankası'nın "Veri ve Araştırma" isimli sayfasında, yüksek kaliteli ulusal ve uluslararası istatistikler ile küresel istatistiksel programlar yer almaktadır. Veri tabanı aracılığı ile, ülkelere ve bölgelere göre ekonomik, sosyal göstergelerin yer aldığı ülke profillerine ulaşılabilmektedir. Bununla beraber, Dünya Bankası'nın ana araştırma birimlerinin hazırladığı ülkeler arası, sektörler arası, konulara göre ayrılmış araştırmalara ulaşım mümkündür. Veri tabanında ayrıca, dünya ekonomisindeki küresel trendlerle ilgili bilgi, analiz ve tavsiyelerin yer aldığı beklentiler bölümü de mevcuttur.

Adres: <http://econ.worldbank.org>

14) WORLD TRADE ATLAS (Global Trade Atlas) VERİ TABANI

Dünya ticaretinin neredeyse %100'ünü temsil eden 70'de fazla ülkenin ayrıntılı dış ticaret istatistiklerine erişilebilen veri tabanında ithalat, ihracat ve ödemeler dengesi hakkında güncel bilgilere ulaşılabilmektedir. Ürün ve ülkeler bazında taramaya göre düzenlenmiş olan söz konusu veri tabanında bazı ülkelerin eyalet ve gümrük kapısı (liman vb.) bazında da bilgilerine erişme olanağı bulunmaktadır. Veri tabanına erişim için bireysel veya işletme bazında abone olunmalıdır.

Adres: <http://www.gtis.com/gta>

15) EUROMONITOR VERİ TABANI

Pazar araştırmasının küresel ölçekte yapılması amacıyla oluşturulan veri tabanından istatistikler, pazar araştırmaları, işletmeler ve ilgili kaynaklara ulaşılmaktadır. Ana sayfanın sol alt köşesindeki "new users register here"

butonunu tıklayarak bütün araştırmacıların kendi kullanıcı kodu ve şifrelerini oluşturabilmelerine olanak sağlanmıştır.

Adres: www.portal.euromonitor.com

16) BUSINESS AND COMPANY INTERNATIONAL PROFILE VERİ TABANI

Söz konusu veri tabanı kanalıyla ekonomik ve ticari konular hakkında araştırma ögesi değeri taşıyan her türlü makale, gazete haberi, işletme analizleri, ticari öngörü raporları, toplantı tutanakları gibi materyaller “article” başlığı altında listelenmektedir. Veri tabanı yaklaşık 200.000 süreli yayının içindekiler sayfaları taranarak oluşturulmuştur. Veri tabanına erişim için bireysel veya işletme bazında abone olunmalıdır.

Adres: <http://www.infotrak.london.galegroup.com/default>

17) EXPORT-LEADS VERİ TABANI

Yalnız ithalatçı işletmenin adres bilgilerinin verildiği ticari bilgi kanalıdır. Toplam 60 bölümden oluşan sistemin sektörel kataloglarına gerçek zamanlı (real time) erişim olanaklıdır. 133 ülkeden 155.000 ithalatçı işletme adresi ayrıntılı olarak sunulmaktadır. Veri tabanına erişim için bireysel veya işletme bazında abone olunmalıdır.

Adres: www.export-leads.com/enter.htm

18) SINIFLAMALAR (NOMANKLATÜR) VERİ TABANI (TÜİK)

Veri tabanında TÜİK, uluslararası düzeyde, ulusal düzeyde ve Avrupa Birliği ülkelerinde kullanılan tüm ekonomik ve sosyal sınıflamaları tek sunucu üzerinde toplamış ve tüm kullanıcıların hizmetine sunmuştur. Bu sunucu ile sunulan sınıflamaların yaygın kullanımı ile istatistiklerin kalitesinin artırılması ve karşılaştırılabilir bir istatistik sistemi oluşturulması hedeflenmiştir. Veri tabanında dış ticarete ve diğer alanlarda kullanılan sınıflamalar ve kodlama sistemleri hakkında açıklamalar yer almaktadır. Sınıflama sunucusu yalnızca istatistiki sınıflamalar hakkında bilgi sunmaktadır.

Adres: <http://tuikapp.tuik.gov.tr/DIESS/>

19) DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ APPLIED DUTİES AND TRADE/BOUND DUTİES AND COMMITMENTS (IDB/CTS) VERİ TABANI

Dünya Ticaret Örgütü'nün Ekonomik Araştırmalar ve İstatistik Bölümü tarafından geliştirilmiş olan bir veri tabanıdır. Uygulanan tarife oranları ile bağlı tarife oranlarına ilişkin verilere ulaşılmaktadır. Siteye erişim özel kullanıcı adı ve şifre ile mümkündür.

Adres: <http://iaf.wto.org/>